Pictorul fără glas

GEORGINA HARDING

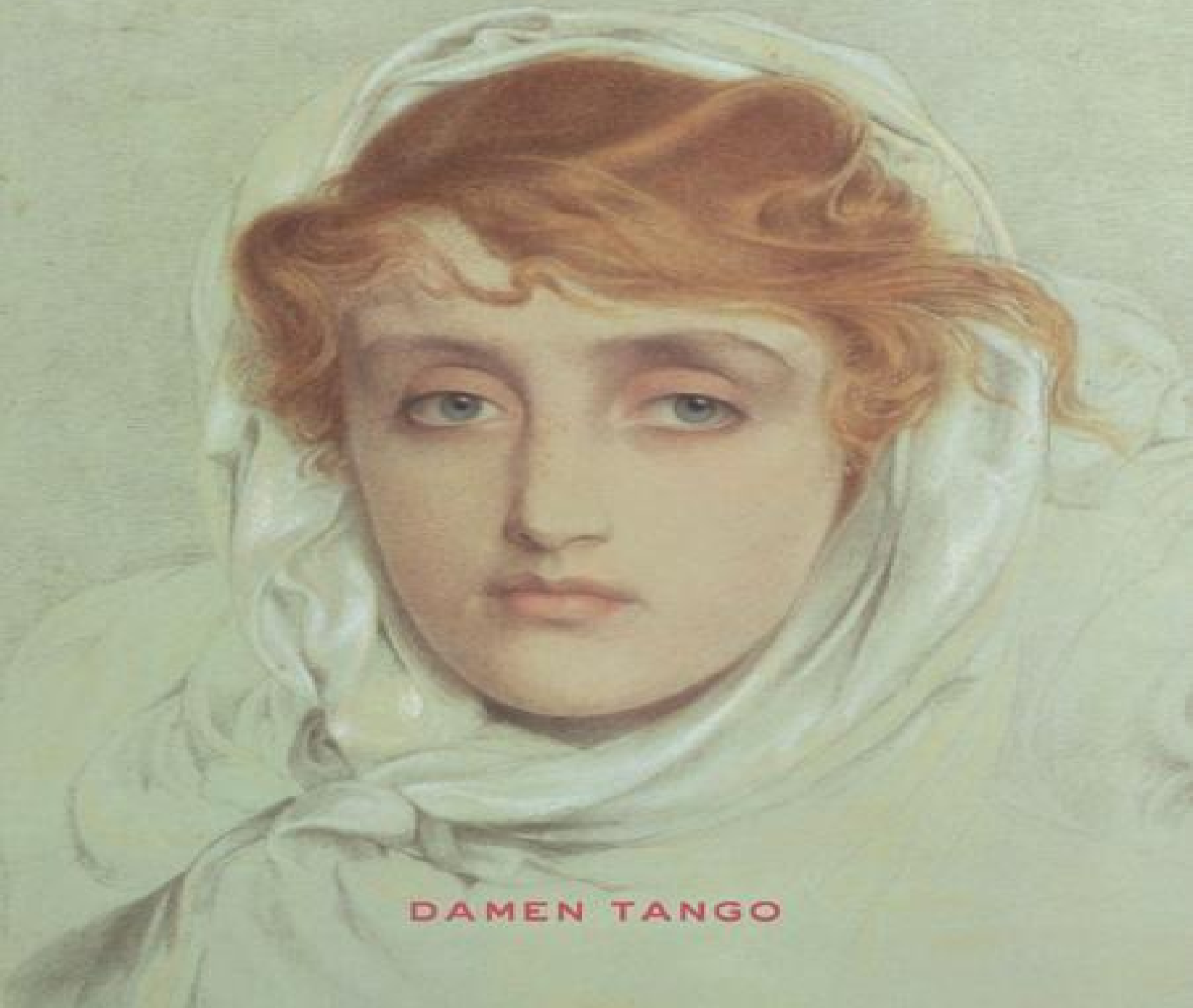

DAMEN TANGO

TABLE OF CONTENTS

Despre autor

Cuprins

Augustin

Poiana

Iași

Drumul spre casă

Mulțumiri

Note

DAMEN TANGO

romane cu dragoste

Georgina Harding este autoarea a două romane, *The Solitude of Thomas Cave* (2007) și *The Spy Game* (2009), și a două lucrări de nonficțiune: *Tranquebar* (1993) și *In Another Europe* (1990). Locuiește la Londra și în Stour Valley, Essex.

Pictorul fără glas

GEORGINA HARDING

traducere din limba engleză
IRIS MANUELA GÂTLAN-ANGHEL

NEMIRA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
HARDING, GEORGINA
Pictorul fără glas / Georgina Harding; trad.: Iris Manuela Gâtlan-Anghel - București:
Nemira Publishing House, 2012
ISBN print: 978-606-579-458-0
ISBN epub: 978-606-758-000-6
ISBN mobi: 978-606-758-001-3

I. Gâtlan-Anghel, Iris Manuela (trad.)

821.111-31=135.1

Georgina Harding
PAINTER OF SILENCE
© 2012 by Georgina Harding

© Nemira 2012
Coperta: Ana NICOLAU, Alexandru CSUKOR
Redactor: Cristina NAN
Tehnoredactor: Alexandru CSUKOR
Tehnoredactor ebooks: Mihai Eftimescu

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

CUPRINS

Despre autor

Cuprins

Augustin

Poiana

Iași

Drumul spre casă

Mulțumiri

Note

AUGUSTIN

Deși văzuse fotografii cu diverse orașe, nu fusese nicicând în vreunul dintre ele. În lumina tot mai stinsă a apusului de soare, pe când trenul se apropia de destinație, orașul părea monocrom, asemenea celor din fotografii: drumuri șerpuitoare și negre, ziduri și clădiri cenușii, străjuite de dealuri. Clădirile i se înfățișau la început una câte una, apoi în grupuri compacte, printre care reușea încă să-și strecoare privirea ca să vadă cerul întunecat. Printre clădiri, se zăreau siluetele copacilor dezgoliți de frunze – copacii se mai vedeau, dar pădurea dispăruse. Se așezase cu spatele spre locomotivă, astfel încât peisajele îi creau impresia că se îndepărta mai degrabă decât că se apropia de oraș. Întinderile de pământ se transformaseră în păduri, iar pădurile în oraș, și atunci a închis ochii. Așa putea să păstreze mai mult imaginea tablourilor ce-i trecuseră prin fața ochilor. Își amintea priveliștile și se imagina contopindu-se cu ele, vertical, fără să-și miște membrele, ci stând nemișcat ca un stâlp și topindu-se printre cutele cafenii ale pământului, undeva între calea ferată și orizontul nemărginit.

Știuse tot timpul că trenul nu avea să oprească acolo. În astfel de locuri, trenurile nu opresc. Trec doar prin ele, vegheate de fâșiile de nori ce plutesc deasupra lor. A luat trenul respectiv, pentru că aici vrea să ajungă – în acest oraș.

Deschide ochii abia după ce și ultimul pasager a coborât. Vagonul pare diferit acum – adâncit într-o liniște covârșitoare –, un spațiu gol, unde aerul e cenușiu și îmbâcsit. Privește de jur împrejur, ațintindu-și ochii asupra podelei pe care se odihnesc gunoaiele lăsate de pasageri – sticla care se rostogolise de colo-colo printre picioarele lui își găsise în sfârșit liniștea. Locul acela pustiu pare conturat în

funinginea ce-i pătează degetele. Își freacă mâinile subțiri de țesătura aspră a pantalonilor, dar nu reușește să le curețe.

Pe suportul de bagaje, deasupra sa, mai sunt doar două obiecte: haina lui împăturită și o bocceluță. Se ridică cu greutate, își ia haina și se îmbracă, înnodându-i cureaua, căci este prea mare pentru silueta lui firavă, apoi își ia și bocceluța. Face un pas, dar înainte de a coborî treptele se apleacă și ridică de jos o hârtie mototolită. Este eticheta unui pachet de biscuiți – o bucățică de hârtie cerată, imprimată cu litere galbene –, o floare a soarelui, un inel din petale și litere galbene, strălucitoare. Zăbovește o clipă ca să netezească hârtia, o împăturește în patru cu multă precizie și o bagă în buzunarul pantalonilor. Apoi se îndreaptă spre ușa deschisă a vagonului și coboară pe peron.

Câți oameni sunt în lume! Șinele de cale ferată se contopesc unele cu celelalte, iar oamenii le traversează grăbiți sau se înghesuie pe peroanele înguste, urmând apoi drumuri diferite. Atât de mulți călători și atâtea destinații diferite – pasagerii din trenul cu care venise și el se îndepărtează de-a lungul peronului; alții vin din direcție opusă, îndreptându-se spre trenul de la linia următoare, care se pregătește de plecare.

E o gară mare. Tavanul înalt îi face să pară niște furnici mici și întunecate.

Câțiva soldați se desprind din mulțime, alergând într-un suflet. El se ascunde în spatele unui chioșc. Probabil că soldații aleargă după cineva. Nu, aleargă după trenul gata de plecare. Poate că persoana pe care o caută se află în tren sau poate că vor doar să prindă trenul. Îl prind din mers. Ultimul dintre ei este tras de brațe de ceilalți și duși sunt! Nu seamănă cu soldații cu care este el obișnuit. Au trecut ani buni de când n-a mai văzut uniforme ca acelea. Se bucură că au plecat, căci nu-i plac imaginile stârnite de prezența lor.

Se îndepărtează de adăpostul pe care i l-a oferit chioșcul. Mirosul greu, de funingine, se simte și în oraș, ca și în gară. Sub bolta înaltă și întunecată a cerului lipsit de stele, oamenii se îndreaptă în diverse direcții. Alege o stradă la întâmplare și înaintează atingând zidurile cu umărul. Uneori, zidurile se transformă într-un maldăr de moloz, iar el se ghemuiește la pământ, copleșit de dorința de a o lua la fugă. Ajunge la o răscruce de drumuri, unde o stradă urcă un deal. Deși începe să gâfâie din cauza efortului, instinctul îi spune s-o urmeze. Ajunge în dreptul unor scări impresionante și începe să urce treaptă cu treaptă. La jumătatea drumului, se oprește să se odihnească. Nici

țipenie de om aici! Își lasă bocceluța jos și se așază pe trepte, secătuit de puteri, ținându-se cu o mână de balustrada rece din piatră.

Îi vine să tușească. Încearcă să se abțină, căci știe ce suferință îi provoacă. Atunci când va reveni, tusea aproape că îl va doborî.

Se ridică din nou în picioare, aplecându-se încet să-și ia bocceluța. Când ajunge la capătul scărilor, descoperă că se află încă în oraș. De fapt, se pare că s-a adâncit tot mai mult prin pântecele lui, deoarece clădirile sunt mai mari și mai impresionante, aerul la fel de greoi, stelele la fel de obscure. Străzile se întind în fața lui. O alege, din nou, pe cea care continuă să se înalțe dincolo de celelalte, de parcă înălțimea l-ar fi ajutat în căutările sale. Și se pare că nu s-a înșelat. Aici, printre clădirile imense, există locuri de parcare și spații goale, cu crâmpeie de iarbă și pâlcuri de copaci, printre care oamenii se pot plimba în voie. Este plăcut să pășești pe covorul moale de iarbă și frunze putrede. Găsește o bancă, pe care se întinde, așezându-și bocceluța sub cap. Mâine își va începe căutările. Când se va crăpa de ziuă, îi va scrie numele și poate că cineva îl va ajuta s-o găsească. Își strânge și mai mult haina ca să-i țină de cald. Nu adoarme propriu-zis, ci cade într-o stare de somnolență, în care trupul își încetinește funcțiile vitale, iar timpul stă pe loc – o stare de hibernare întreruptă de accese puternice de tuse, însoțite de febră și frisoane.

Când se trezește în zori, surprinde, plin de speranță, câteva raze palide de soare.

Se ridică, cu multă greutate, în capul oaselor, de parcă trupul nu-i mai aparține, ci a devenit un obiect complet străin. În clipa aceea, o fată trece pe lângă el. Poartă o haină închisă la culoare și o bonetă albă, de infirmieră. Lui i se pare că îl privește pentru o clipă. O zărește doar în fugă, dar imaginea îi rămâne adânc întipărită în minte: aura care o înconjoară și ochii mari precum cei ai unui înger.

Există cu adevărat? Dacă există cu adevărat, atunci nu l-a văzut? Poate chiar nu l-a văzut. Dacă l-ar fi văzut, ochii ar fi trădat-o. Ar fi venit la el, cu privirea-i plină de tandrețe și ar fi spus ceva. Sau ar fi putut să fugă. Pesemne că nimeni din acest oraș nu poate să-l vadă. Pesemne că nici nu poate fi văzut. Poate că amorțeala, care îi cuprinde încetul cu încetul trupul și mintea, îl face nevăzut.

Cu ultimele puteri, se ridică în picioare. Roua îi udase haina. Cât de grea este roua! Haina prea mare este acum și prea grea. Își desface

cureaua și se dezbracă. Haina este atât de rigidă din cauza umezelii, încât rămâne „în picioare“ ca o figură de ceară topită pe jumătate. Se simte ușor fără povara sa. Nu încearcă să-și mai ia bocceluța, ci o lasă acolo, pe bancă. Cu privirea ațintită în pământ și cu brațele încrucișate, pornește pe drumul pe care îl urmase îngerul său.

Îl găsesc pe treptele spitalului exact în momentul în care infirmierele intră în tura de dimineață. După hainele umede, este evident că dormise noaptea sub cerul liber, dar e greu de spus câte alte nopți petrecuse pe unde apucase. După cum arată, se pare că nu mai are de mult un acoperiș deasupra capului și nici mese regulate. Este fragil ca o pasăre cu aripile frânte. Oare l-a adus cineva sau și-a găsit singur drumul? În vremurile astea, e bine să nu pui prea multe întrebări. Indiferent cum ajunsese acolo, ajunsese la timp.

În primele zile, nu încearcă să-l întrebe cine este. Căci în cea mai mare parte a timpului este fie inconștient, fie bântuit de febră, încât n-ar reuși să afle nimic de la el. În momentele de delir geme și scoate niște strigăte ciudate, ca un animal, acoperindu-și ochii cu mâinile – mâini ce par mari și disproporționate față de trupul lui scheletic – și bâjbâind printre cearșafuri cu degetele sale osoase. Apoi, febra trece. Coșmarurile par să înceteze, lăsând loc unui imens pustiu. Infirmierele vin la căpătâiul său și îl găsesc stând cu ochii ațintiți într-un punct dincolo de ele, unde nu e nimic de văzut – doar crăpăturile din tavan sau firicelele de praf ce dansează în lumina soarelui. „Bună dimineața“ – îi spun ele – sau îl întreabă cum se simte în ziua aceea, dar el nu-și mișcă privirea, de parcă tavanul sau firicelele de praf ar fi mult mai interesante decât ele. „Arăți mai bine acum. Erai foarte bolnav când ai ajuns aici. Într-o stare foarte delicată. Ne-am temut pentru tine.“ Dar nu pare să-i pese, nici măcar nu-și îndreaptă privirea spre ele. „Unde este familia ta? Ai pe cineva cu care să luăm legătura?“

I-au ars hainele, căci erau infestate cu păduchi. Nu i-au mai lăsat decât ghetele pe care le purta – găurite și fără șireturi, atât de uzate de trecutul lor sau de trecutul altui om ce le-a purtat cândva. Par să fi fost niște ghete militare bune, dar el nu pare soldat. Nu avea nimic la el care să le dezvăluie povestea sa – doar niște hârtii împăturite în buzunarul de la pantaloni.

Adriana, asistenta-șefă, a fost cea care s-a ocupat de internarea lui. Când a găsit hârtiile împăturite cu atâta grijă, a crezut la început că au o anumită valoare – poate că erau bani sau scrisori. Dar, când le-a desfăcut, a constatat că erau simple nimicuri – bilete vechi, etichete sau bucăți rupte de hârtie –, așa că le-a aruncat. În celălalt buzunar al

pantalonilor, a dat de o ghindă și o cârpă murdară pe care o folosise drept batistă. Și aceasta era frumos împăturită, deși soioasă și vâscoasă din cauza flegmei expectorate. Batista a ajuns prima în incinerator. Ghinda a păstrat-o pe birou.

Adriana a completat datele pe fișa de internare cum a putut mai bine. Nume: necunoscut. Adresa: necunoscută. Comentarii: nu are acte de identitate. Nu are bunuri asupra sa, nici măcar o haină. Data nașterii? Greu de spus, în cazul unei persoane aflate în starea lui, dar este încă în floarea vârstei. După lucrurile pe care i le-a găsit în buzunare, ar tinde să creadă că este doar un băiețaș. Răsucind ghinda între degete, și-a amintit ce găsea în buzunarele fiului ei când acesta avea opt sau zece ani: și-a amintit cum – înainte de a-i spăla hainele – îi întorcea buzunarele pe dos, invadându-i intimitatea; iar dacă găsea ceva important, îl punea deoparte, încercând să nu uite să i-l dea înapoi.

Adriana poposește la căpătâiul lui când își face rondul. Doarme, gâfâind ușor, dar respirând mult mai bine decât în primele zile. Poate că nu doarme sau poate că s-a trezit simțindu-i prezența atât de aproape. Deschide ochii și o privește.

–Poți să-mi spui cum te cheamă? Mama ta te așteaptă undeva? Crezi că ai putea să mănânci ceva astăzi?

Din privirea lui, crede că înțelege ce-i spune, dar nu schițează nici cel mai mic gest ca să-i vorbească. Pare s-o urmărească, dar își ține buzele încleștate, de parcă nici nu le-ar avea cu adevărat, ci ar fi doar niște simple linii conturate pe chipul său de penelul unui pictor.

Ar trebui să fie cam de vârsta fiului ei. I-a văzut fiecare părticică din trup, așa cum îl văzuse cândva și pe cel al băiatului ei. După ce l-a internat, l-a spălat împreună cu o altă asistentă care își făcea ucenicia la spital și care învăța, astfel, cum să spele un pacient. L-au bărbierit și l-au dezinfectat de păduchi. Apoi, folosind apă și săpun, i-au spălat cu blândețe gâtul, pieptul, spatele, vintrele și membrele fragile – una câte una, de parcă era un bebeluș sau un cadavru. Fragilitatea lui îți sfâșia sufletul. Avea răni și vânătăi pe corp, dar erau superficiale și aveau să se vindece în scurt timp. Nu avea însă nicio cicatrice, a observat ea. Era o raritate în profesia ei să vezi un tânăr care a trecut printr-un război și prin anii ce-au urmat fără să poarte cu el urmele vreunor răni adânci.

Dacă ar avea timp – își spune ea – și dacă îndatoririle de la spital nu i-ar solicita atât de mult prezența, ar sta la căpătâiul lui și i-ar vorbi un timp pentru ca el să se obișnuiască cu vocea ei și să-i vorbească, apoi, la rândul lui.

–Spune-mi dacă ai nevoie de ceva, da? Mă întorc mai târziu.

S-a oferit, măcar, să-i fie de ajutor, dar el rămâne la fel de neclintit. Nu și-l imaginează cerând vreodată ceva.

Își pune mâna peste a lui. Pare, într-adevăr, un băiețandru, cum stă cuibărit pe o parte, așa cum îl așezaseră în patul îngust.

În turele de noapte, Adriana tricotează, așezată la biroul ei. Are destulă lumină ca să tricoteze, dar astăzi lumina nu mai este atât de bună. Câteodată, când vine noaptea în acest salon, simte respirația greoaie și bolnăvicioasă ce plutește în aer, de parcă bolnavii înșiși sunt un izvor de întuneric; de parcă asta expectorează atunci când tușesc și chiar și atunci când sunt țintuiți în pat – epuizarea întunecată a trupurilor istovite. Unii pacienți mor uneori în timpul nopții, în tăcere, sufletele contopindu-li-se în întuneric cu respirația lor. Îi găsește în zori. Razele subțiri de soare pătrund printre draperiile trase pe jumătate la ferestre, iar atmosfera greoaie din salon pare să se subțieze și ea ca o ceață ce începe ușor-ușor să se risipească. Ea descoperă atunci chipul palid ca lămâia al unui bolnav cuprins în ghearele morții.

În noaptea asta, tăcerea a fost tulburată de coșmarurile tânărului. Simte, din când în când, nevoia să se ducă la el. Pune deoparte andrelele și ghemul de lână și se duce să-l liniștească, vorbindu-i cu blândețe și atingându-i fruntea fierbinte, gest care pare să-l aline mai mult decât orice alt cuvânt. Strigătele nedeslușite pe care le scoate în somn seamănă cu sunetele oamenilor preistorici, ce nu cunoșteau darul vorbirii. Pare un limbaj ce-i este cu totul străin.

Și atunci îi vine o idee.

Dimineață, când iese din tură, se oprește în biroul doctorului din capătul coridorului. Doctorul – un bărbat solid, pedant și proaspăt bărbierit – tocmai a intrat în birou și își pune halatul alb.

–Pacientul din patul cu numărul 43, cel care nu vorbește…

–Ce-i cu el?

Doctorul are mai mulți pacienți pe agenda de lucru: bolnavul pe care îl cunoaște deja, o tentativă de sinucidere și câțiva suferinzi abia internați, cărora trebuie să le stabilească diagnosticul.

–Credeți că ar putea fi mut?

–E posibil. N-am de unde să știu.

Dacă așa stau lucrurile, atunci cazul nu ține de competența sa. Nu este vorba despre o boală.

O asistentă își face apariția în pragul ușii. Este nouă în spital. E zveltă, brunetă și tânără, deși susține că lucrează ca infirmieră de la începutul războiului. E greu de crezut, căci pare doar o adolescentă.

–Îmi cer scuze că vă întrerup. Am auzit din întâmplare ce ați spus. Nu l-am văzut pe acest pacient. Dar, dacă este într-adevăr mut, aș vrea să vă cer permisiunea de a-l vedea. Poate că experiența mea v-ar fi de folos. Am mai lucrat cu persoane mute.

Când intră în salon, Safta aduce cu ea câteva coli albe de hârtie și un creion.

–De ce ai adus astea? o întreabă Adriana.

–În eventualitatea că știe să scrie. A încercat cineva să vadă dacă știe să scrie?

–N-aș prea crede.

–Sau poate că îi place să deseneze.

Își pune o mască pe față. N-a mai fost în acest salon până acum. Este în partea de sud a spitalului – o cameră lungă, înaltă, albă și rece, cu o lumină la fel de rece. În încăpere domină o ordine desăvârșită, pe care nimic nu pare s-o tulbure, o ordine cum nu mai văzuse nicăieri în spital. Aici nu sunt vizitatori, pacienții nu umblă de colo-colo și nici nu se așază în paturile altor bolnavi. Doar ea – o siluetă în halat alb și cu mască pe față – se plimbă printre paturi, citind numerele de pe cadrele de metal.

Patul lui se află lângă peretele paralel cu ferestrele deschise. Stă ghemuit pe o parte, cu spatele la ea, astfel încât trebuie să ocolească patul ca să-i vadă chipul. Nici n-o surprinde faptul că a avut dreptate. Este exact cum își imaginase. Acționase sub imboldul momentului, căci – așa cum a spus – a cunoscut cândva un mut, dar și împinsă de o superstiție, pe care n-ar fi recunoscut-o nici în sinea ei. Îi privește chipul îndelung – îl cunoaște, deși a trecut atâta amar de vreme de când l-a văzut ultima oară. Niciun mușchi nu i se clintește pe chip. Este slab, îngrozitor de slab, o umbră a băiatului pe care l-a cunoscut cândva. Are ochii închiși – fie pentru că doarme, fie pentru că s-a izolat de lume. Cât de perfect trebuie să fie întunericul atunci când un om surd închide ochii! Lumea există doar prin mirosuri și atingeri: mirosul specific unui spital, care îi spune unde se află; umbra corpului ei care pogoară deasupra lui; degetul cu care îi atinge ușor mâna încleștată în jurul cearșafului.

Deschide ochii, dar nu pare s-o recunoască.

Firește că nu o recunoaște, de vreme ce poartă o mască pe față. Și-o dă jos și o pune în buzunarul halatului. Apoi se apleacă și îi duce mâna la buze.

–Tinu, spune ea, aproape fără să rostească cuvântul, șoptind ultima silabă ca o blândă adiere de vânt deasupra mâinii lui. Nu pare că-și cunoaște numele. Nu pot să stau prea mult cu tine. Am treabă. O să mă întorc. Dar ți-am adus astea, continuă ea, punând creionul și foile de hârtie pe dulăpiorul de lângă pat. Poate că nu te simți încă bine, dar eu ți le-am adus oricum. De fiecare dată când îi vorbește, are grijă să stea în raza lui vizuală. Mă întorc mai târziu dacă pot. Dacă nu, mâine.

Când pleacă din salon, simte până în adâncul sufletului albul atât de intens al camerei, de parcă totul înlăuntrul ei se albise. Din cauza șocului, își zice ea. Albul pare un dig ce stăvilește cascada de culori a amintirilor. Coboară treptele, una câte una, fără să vadă nimic în jurul ei. Albul strident o însoțește pretutindeni, dincolo de porțile spitalului, până în stradă.

În seara aceea, îi scrie o scrisoare mamei lui. Nu mai știe nimic de ea încă de la începutul războiului. Nu știe unde se află acum, știe doar că nu mai stă la conac. Așa că scrisoarea i-o adresează preotului, pornind de la premisa că – dacă Paraschiva mai este în viață – atunci trebuie să fie pe undeva prin sat. Este o scrisoare scurtă și simplă, oferind detalii practice și administrative – scrisoarea unei infirmiere

adresate unui preot. Acesta va reuși, fără îndoială, s-o găsească pe Paraschiva și să-i citească epistola.

Doctorul pune discul rece al stetoscopului pe pieptul tânărului ca să-i asculte plămânii. Este numai piele și os. Zace în pat, cu pieptul dezgolit precum cel al unei păsări jumulite de pene. Dar trupul lui firav trădează o rezistență aparte. Așa se întâmplă uneori: indivizii slabi, cu o constituție firavă, au mai multe șanse să-și revină decât cei bine făcuți. Trupul lor delicat pare să aibă mai puțină nevoie de hrană. Dezvoltă, astfel, o rezistență mai mare în fața bolilor și malnutriției. Categoric, acest bărbat este mai rezistent decât pare. Dacă mănâncă și se odihnește, are mari șanse să-și revină, chiar dacă nu-i pot administra medicamentele necesare. Doctorul este mulțumit, se răsucește pe călcâie și pune stetoscopul deoparte.

Adriana îl ajută pe pacient să se ridice în capul oaselor. Îl lasă să se sprijine de ea în timp ce îi așază pernele la spate. Capul îi cade pe umărul ei, iar ea îi simte în ceafă mirosul acru al pielii. Este atât de plăpând, încât nu le va fi deloc ușor să-l pună pe picioare.

După ce îl sprijină de perne, îi aduce mâncarea. Pune castronul pe pat și îl cuprinde cu brațul ca să-i dea să mănânce.

N-a încercat nici până acum să vorbească. Poate că Safta are dreptate. Este mut. Poate că este și surd, de vreme ce nu-și întoarce privirea spre ea când i se adresează sau când ceilalți pacienți din salon strigă de durere. Dar, chiar dacă este surd, asta n-o va împiedica să-i vorbească în continuare. O face tot timpul când se află în preajma lui, de parcă ar fi un bebeluș căruia trebuie să-i tot povestești ca să se obișnuiască cu vocea umană și ca să învețe apoi să vorbească. Nu are nicio importanță ce-i spune, așa cum n-ar avea nicio importanță ce i-ar spune unui bebeluș pe care l-ar hrăni. Mesajul se află în tonalitatea glasului ei sau – dacă într-adevăr nu poate să-i audă vocea – în atingerile și în gesturile ei, în forma buzelor și în respirația caldă cu care îi mângâie obrazul.

–Ar trebui să ai un nume. Dar nu știm încă ce nume să-ți punem. Te-ar deranja dacă ți-aș da numele fiului meu? Sunt sigură că nu s-ar supăra. Nu s-ar supăra deloc. Da, o să te cheme Ioan – ca pe fiul meu. Este un nume simplu și obișnuit. Sunt foarte mulți Ioani în lume. Poate chiar așa te-a chemat cândva. Poate că, undeva, cineva te-a strigat așa. N-ar fi ciudat să te cheme Ioan, iar noi să-ți punem același nume? Vorbește prostii, o știe prea bine. Dar vorbește încet.

Chiar și din patul de vizavi, vorbele ei ar părea doar un murmur. Iar pacientul de acolo s-a mutat într-un alt pat. Și-a lăsat prânzul și s-a dus în casa scărilor ca să-și facă o țigară. L-a văzut adesea acolo, stând ghemuit pe scări, îmbrăcat în pijama. Boala i-a afectat atât de tare plămânii, încât fumatul este acum doar o simplă noțiune. Își răsucește țigara și o aprinde, apoi – cuprins de un acces puternic de tuse – se mulțumește s-o privească arzând printre degetele-i tremurânde. După ce arde până la capăt, o stinge și o îndeasă în buzunarul pijamalei. Acest obicei îi oferă o oarecare alinare. Într-o zi, o să-ți povestesc despre fiul meu, Ioan, își continuă Adriana monologul. Nu mai am cui să-i vorbesc despre el acum. Soțul meu îmi spunea că nu are niciun rost să vorbesc despre el, dar eu nu înțeleg ce rost ar avea să nu vorbesc despre el. Tu ce părere ai, Ioan? Soțul meu a plecat și el acum. Îmi zicea să nu mai aștept ca băiatul să se întoarcă acasă. Voia să-i arunc lucrurile. Dar cum aș putea? De unde știu eu că e corect să fac asta? În ziua de astăzi, oamenii vin și pleacă, apoi se întorc acasă, fără să știi pe unde au fost. Chiar și acum auzi de oameni care se întorc din război, afli că au stat în tot acest timp în Rusia și nimeni n-a mai știut nimic de ei și apoi apar ca din senin. Nu, îi păstrez toate lucrurile. Așa e corect, nu? Nu te aștepți ca mama ta să facă același lucru pentru tine? Nu ești de aceeași părere? Sau poate că nu crezi asta. Poate că nici nu gândești. Dacă nu cunoști taina cuvintelor, cum ai putea să gândești? Cum îți amintești lucrurile? Poate că nu-ți amintești nimic. Să fie posibil? Atunci, ești doar o simplă prezență fizică, o umbră, căreia eu îi vorbesc, dar care nu aude și nici nu înțelege nimic din ce-i spun. Gândul cumplit pune tot mai mult stăpânire pe ea: amintirile lui cuprind doar acest moment, acest salon de spital, cu chipurile lui cadaverice și mirosul de dezinfectant și boală, această zi mohorâtă de martie, cu cerul ei cenușiu și orașul suferind, care pare doar o extensie a salonului de spital. Rămasă pentru o clipă fără grai, se uită în ochii lui și vede că o privește, la rândul lui, cu ochi scânteietori. Nu, s-a înșelat. Firește că are amintiri. Doar că nu pot lua forma cuvintelor. A fost cumplit din partea mea să-mi imaginez așa ceva, nu? îi spune ea. Firește că nu este adevărat. Doar pentru că nu poți vorbi nu înseamnă că nu ai amintiri. Nu știu ce crezi despre mine, Ioan. Îți cer iertare, Ioan, sunt doar o bătrână fără minte. Nu-mi da atenție!

Și așa i-a rămas numele în spital – Ioan. E un nume. Mai bine să ai un nume decât niciunul. Safta înțelege prea bine de ce asistenta-șefă l-a adoptat aproape ca pe un fiu – un fiu tăcut. La urma urmei, pare doar un băiețandru, în ciuda bărbii nerase, a ridurilor și a urmelor lăsate de suferință.

Safta nu a spus nimănui că îl cunoaște. Nu i-ar fi de niciun folos – nici lui, nici ei. Nimeni de aici nu-i cunoaște trecutul. Le-a zis doar adevărul imediat: că a venit din București, iar înainte a lucrat ca infirmieră în armată, în Ucraina și Crimeea. Bucureștiul și războiul îți oferă siguranța anonimatului. Dacă cineva bănuiește cine este sau ce a fost cândva – iar trecutul ei își face adesea simțită prezența în vocea și gesturile ei, chiar și după atâta amar de vreme –, dacă cineva îi cunoaște identitatea, îi este recunoscătoare pentru tăcerea sa. Poate că și ceilalți au secrete pe care preferă să nu le divulge – identitatea din trecut, opiniile sau amintirile ce-i însoțesc mereu.

Prima dată când a venit să-l vadă, i-a adus un creion și câteva foi de hârtie, dar nu s-a atins de ele. Oare a învățat și el lecțiile acestor ani? Oare preferă să țină și el tăinuite anumite lucruri?

De câte ori are timp, pleacă din secția spitalului unde lucrează ca să vină să stea cu el. Ia creionul și o foaie de hârtie de pe dulăpiorul unde le-a lăsat. Dulăpioarele celorlalți pacienți adăpostesc mâncare, cărți și fotografii. Al lui este complet gol, cu excepția ghetelor militare uzate.

–Te-au botezat Ioan acum. Îți scriu numele pe hârtie.

Ea scrie cuvântul și arată cu degetul spre el. Îl scrie și pe al ei și îndreaptă degetul spre ea. Cândva, putea să citească. Citea câteva cuvinte: numele lui, numele ei și numele satului – Poiana. Învățase să scrie *Poiana* și-l scria frumos, cu aceeași grijă pe care o acorda tuturor literelor pe care le scria, părând opera unui caligraf. Apoi, își arcuia brațele și își împreuna degetele de parcă ar fi cuprins cu ele întregul glob pământesc. Safta credea că înțelege sensul cuvântului, căci satul era într-adevăr întreaga lume pentru el.

Îi scrie încă o dată numele cel nou și îi dă apoi hârtia. O sprijină de cartonul pe care sunt scrise observațiile medicale. O privește – nimic mai mult. Privește ce-a scris Safta, apoi ridică hârtia ca să se uite la observațiile medicale notate pe carton: medicamentele administrate și temperatura corpului. Apoi o pune la loc. Toate par să aibă aceeași valoare – foaia de hârtie, observațiile medicale, Safta sau creionul pe care i-l oferise și care zace neatins pe pătură.

Safta ia creionul și începe să deseneze. Formele sunt stângace și șovăielnice, conturate uneori în exces. Talentul ei la desen nu l-a egalat niciodată pe al lui.

Desenul este neizbutit, dar el recunoaște subiectul încă de la primele contururi. Conacul cu silueta lui lungă și veranda lată, în fața căreia se află fântâna și aleea străjuită de salcâmi. A greșit câteva detalii. Fațada are prea puține ferestre, iar veranda prea mulți pilaștri. Își amintește totul atât de clar. El n-ar fi făcut asemenea greșeli. Nu desenase nici câinii – câinii cu blana deschisă la culoare, care obișnuiau să se întindă pe verandă printre umbrele pilaștrilor. I-ar fi plăcut să deseneze și câinii. În unele zile, soarele bătea pieziș pe verandă, iar câinii stăteau pe podeaua din piatră, scăldându-se în lumina fierbinte până se încingeau și se mutau la umbră. Casa din desen seamănă cu cea pe care o cunoștea, așa cum și ea seamănă cu fata pe care a cunoscut-o cândva: au aceleași trăsături, deși ușor schimbate. Dar numele ei – numele pe care ea i l-a scris de nenumărate ori în trecut – este neschimbat. L-a scris și el atunci când o căuta. Străbătuse drumul spre conac și acolo găsise doar câinii – și câinii, și casa se schimbaseră, iar animalele veniseră la el ca să-l alunge, arătându-și colții. Apoi s-a dus la preotul din sat și a scris din nou numele ei. *Iași* – i-a răspuns preotul în aceeași manieră scriptică, spunându-i astfel numele orașului și desenându-i apoi semnul unui spital. După aceea, o căruță l-a dus la gară, de unde a plecat la Iași – locul în care a și găsit-o. Acum ea îi cere să deseneze. Dar nu a mai desenat nimic de foarte mult timp.

POIANA

Conacul de la Poiana era impunător la prima vedere – cu zidurile albe, cu fațada lungă, în stil neoclasic, cu veranda prevăzută cu fronton și ferestrele ascunse în spatele obloanelor verzi. Părea mai mare decât era în realitate, pentru că se întindea pe o suprafață imensă, fiind construită în stilul caselor de tip vagon. Dacă veneai pe alee și te uitai înăuntru, puteai să vezi – dintr-un capăt al casei – grădina care se afla în celălalt capăt.

Era un loc în care soarele nu cunoștea opreliști – trecând printre ferestrele așezate una lângă cealaltă și scăldând în razele lui pardoseala din lemn, ajungea nestingherit în toate camerele conacului ale căror uși erau mereu deschise, cu excepția zilelor geroase de iarnă. Oamenii se mișcau de la un capăt la celălalt al casei la fel de nestingheriți ca lumina soarelui: membrii familiei, servitorii, vizitatorii, sătenii care veneau cu diverse treburi sau să ceară sfaturi și să-și exprime o rugăminte, copiii familiei, dar și copiii servitorilor, care alergau de colo-colo, însoțiți de câini – toți erau liberi să se plimbe prin conac după pofta inimii.

În unele zile, copiii alergau frenetic prin camere, alunecând ca pe patinoar pe pardoseala lustruită. Sau se ascundeau în dulapuri și în spatele draperiilor lungi, unde doar freamătul țesăturii de damasc sau vârful indiscret al unui pantof le trăda prezența. Săreau pe neașteptate din spatele canapelelor, iar când nu-i vedea nimeni, se urcau pe mobilă – nu pe piesele de mobilier în stil Biedermeier din sufragerie –, ci pe dulapurile și mesele din lemn masiv de pe coridor, care se transformau, în imaginația lor, în corăbii de război, ce trebuiau cucerite una câte una. Pardoseala din lemn devenea o mare nemărginită, presărată de arhipelaguri exotice, întruchipate de pieile de urs și covorașele întinse pe podea. Jocul era cu atât mai fascinant cu cât se desfășura sub privirea scrutătoare a strămoșilor imortalizați în tablourile de pe pereți. Aceștia căpătau chipurile întunecate ale

piraților înspăimântători ce băntuiau mările și oceanele, cu pălăriile și veșmintele lor de blană, în faldurile cărora se ascundeau pumnale încrustate cu nestemate. Jocul s-a încheiat pentru totdeauna într-o bună zi când frații Saftei, cuprinși de mânie, au luat două săbii de pe peretele de deasupra șemineului și au început să se lupte cu ele. Ceilalți copii priveau, îngroziți, duelul. Augustin s-a ascuns sub masa de stejar, iar Safta a strigat după ajutor, dar, până când Stanislav și Fräulein Lore și-au făcut apariția la fața locului, sabia rivală și-a croit drum spre piciorul lui Gheorghe, făcându-i o crestătură lungă de zece centimetri și punând astfel capăt duelului. Priveau cu toții atât de înspăimântați tăietura – lungă și adâncă – încât, pentru o clipă, li s-a părut că timpul s-a oprit în loc înainte ca sângele să țâșnească puternic din rană.

Augustin și Safta s-au născut amândoi la Poiana în același an, la un interval de șase luni unul de celălalt. Safta – un nume ușor ca o adiere de vânt, ce venea de la Elisabeta, deși nimeni n-o striga așa – s-a născut într-o zi liniștită de iarnă, în patul imens din camera de la etaj, care fusese martorul nașterii a cel puțin trei generații din familia ei. Camera – cu lambriuri înalte și trei ferestre de unde puteai să vezi copacii dezgoliți de frunze și întinderea de zăpadă, albă ca porțelanul – se afla în capătul holului de la etaj. Patul era străjuit de patru stâlpi înalți din lemn și acoperit cu o cuvertură din mătase brodată, de culoarea turcoazului, adusă din China. Când a ajuns prima oară la conac, după nuntă, mama Saftei a fost poftită în această cameră – o încăpere pe care a considerat-o frumoasă până în clipa în care menajera a deschis un dulap împodobit cu lambriuri, unde erau păstrate instrumentele chirurgicale necesare în timpul unei nașteri. Marina Văleanu era o fată zveltă, de numai șaptesprezece ani, ușor impresionabilă și oacheșă ca boierii din portretele agățate pe pereții din dreptul scărilor, având o privire pe cât de pătimașă, pe atât de tristă. Tocmai se întorsese din luna de miere petrecută la Veneția și era atât de îndrăgostită de soțul ei, încât nici nu se putea gândi la el fără să se trezească la viață poftele trupești. Mama Anica era o femeie bătrână, care trecuse de perioada temerilor feminine. Ea a scos din dulap diverse ligheane, un forceps, prosoape fierte și apretate, o foarfecă, ață chirurgicală și un cuțit la al cărui scop nici nu voia să se gândească. Priveliștea deloc plăcută a tulburat-o pe tânăra mireasă. Când a făcut dragoste în noaptea aceea în patul imens, a simțit plutind în aer o amenințare tăcută, ce i-a umplut sufletul de spaimă și i-a spulberat pasiunea. Părea să trăiască sub imperiul unei premoniții. „Ce s-a întâmplat?“ a întrebat-o soțul ei, îmbrățișând-o cu ardoare. „Nu te bucuri că ai venit acasă cu

mine?“ Nu putea să-i spună de grozăviile pe care le văzuse ascunse în dulap. A înțeles în clipa aceea că nu mai avea să fie iubita lui, ci doar mama copiilor săi. Pe primul îl purta deja în pântece – el s-a născut la opt luni după noaptea aceea, dar a murit în pătuțul lui după niciun an de viață. Safta, apoi Gheorghe și Mihai au văzut, rând pe rând, lumina zilei într-o succesiune rapidă, dar spiritul ei s-a ascuns pentru totdeauna într-o cochilie ferecată. Sexul și nașterea celor patru copii în patul imens au determinat-o să se retragă într-o izolare desăvârșită din care a refuzat să mai iasă vreodată.

Băiatul s-a născut în august într-una dintre căsuțele servitorilor aflate dincolo de grajduri. În noaptea aceea, a izbucnit o furtună cumplită, cu tunete și fulgere care au lovit unul dintre salcâmii înalți din apropierea conacului. Zgomotul asurzitor al tunetelor s-a contopit cu clipa venirii sale pe lume, încât mama lui, Paraschiva, nu mai știa dacă freamătul acela era provocat de stihiile naturii sau de trupul ei, care dădea viață fiului său. Probabil că l-a auzit, și-a spus ea. Acela avea să fie primul sunet pe care îl va auzi în lume. Mai târziu, avea să se întrebe dacă nu cumva bubuitul asurzitor al tunetului, urmat aproape simultan de prăbușirea copacului, a pus la grea încercare auzul nou-născutului.

Sau poate că era o pedeapsă. Pentru că era singură. Pentru că tatăl copilului dăduse bir cu fugiții. Pentru că era un copil din flori, deși în acest caz, n-a fost vorba de flori, ci de un strat de frunze tomnatice. Pentru că nu avea nicio moștenire, iar numele pe care i-l va da avea să indice doar momentul venirii sale pe lume.

N-ar fi putut să spună cu exactitate când și-a dat seama pentru prima oară că este surd. Era un copil tăcut. Plângea arareori, iar atunci când o făcea, plânsetul lui era cu totul diferit de cel al altor prunci – prea puțin răsunător, prea puțin insistent, prea puțin stăruitor. Când Safta izbucnea în plâns, țipetele ei puteau să creeze o adevărată isterie în casă, deoarece nimic nu părea să le stea în cale, trecând dincolo de ziduri și de uși, până când, în final, singura soluție se dovedea imensitatea spațiului de afară, unde văzduhul și liniștea sau frigul și noaptea o reduceau la tăcere. Augustin plângea ușor și liniștit, fără prea mult dramatism. De fapt, nici nu plângea, ci mai mult gemea și se zvârcolea de colo-colo. Zbuciumul său tăcut o tulbura cumplit, cum ar fi tulburat-o pe oricare femeie devenită mamă pentru prima oară, dar adesea nici nu-l vedea zvârcolindu-se pentru simplul fapt că nu-l auzea. Probabil că se agita adeseori fără

ca ea să-și dea seama. El a învățat încă din primele zile de viață să nu ceară prea multă atenție.

Zâmbea, de asemenea, foarte rar. În primele săptămâni și luni după ce-a venit pe lume, a observat că stăruia cu privirea asupra ei, dar nu reacționa precum ceilalți copii. Nu-și întorcea capul spre ea atunci când îi vorbea. La vremea respectivă, n-a acordat prea multă importanță acestui lucru. Lumea din jur îl absorbea cu totul. Se aflau adesea în bucătărie, unde era mult zgomot, iar uneori îl lua cu ea la conac, unde avea grijă de Safta. Fetița gângurea în cea mai mare parte a timpului, dar era cu șase luni mai mare. Avea ochi negri și ageri și o minte atât de sprintenă, încât părea să asculte tot ce-i spui. Nu e de mirare, așadar, că Paraschiva s-a obișnuit să vorbească mai mult cu fetița decât cu fiul ei, considerând tăcerea lui ceva cât se poate de firesc.

Avea aproape patru ani când mama lui a recunoscut ceea ce știuse dintotdeauna. Băiețelul se afla în odaia copiilor din conac. Se juca cu un trenuleț de jucărie, ce-i fusese dăruit micuțului Gheorghe. Acesta nu era însă suficient de mare ca să se joace cu el, așa că Augustin și l-a însușit. Adora trenulețul. Era din lemn și avea o locomotivă în nuanțe de roșu și verde, de care erau prinse vagoanele. Putea să se joace ore în șir cu trenulețul, plimbându-l de colo-colo – era atât de fascinat de jucărie, încât nici măcar ceilalți copii nu reușeau să-i distragă atenția. Uneori, acest lucru o deranja pe Safta. Ea îl lovea cu piciorul sau cu pumnul ca să-i întrerupă jocul și să-l determine s-o privească în timp ce defila prin fața lui sau îi spunea o poveste. El își ridica fața încadrată de o claie de păr negru, zâmbea ușor și se supunea voinței ei. Îi ierta orice Saftei, chiar de la o vârstă atât de fragedă, și o privea dansând cu aceeași intensitate cu care ar fi urmărit un film captivant. Când Paraschiva a intrat în ziua aceea în camera copiilor, lucrurile i s-au înfățișat într-o crudă realitate. Totul era un film pentru el, asemenea celor pe care le prezentau cinematografele ambulante – un film mut, în care fetița, cu chipul ei oval, cu ochii plini de simțăminte și buze ce dădeau glas unor cuvinte tăcute, era o actriță mută. În ziua aceea, el juca din nou rolul publicului ei, iar ea dansa prin fața lui și îi spunea o poveste. El părea s-o asculte, așa cum făcea întotdeauna, dar ea nu rostea niciun cuvânt, ci își mișca doar buzele. Juca propriul ei joc cu el. Se prefăcea că îi vorbește, fără să pronunțe însă cuvintele, iar el nu-și dădea seama de asta. Fetița știa ceea ce Paraschiva nu îndrăznise să recunoască: băiatul nu auzea absolut nimic.

În seara aceea, în bucătărie, i-a împărtășit temerile sale Mamei Anica. Își găsea cu greu cuvintele. Credea că aveau să-i vină de la sine, dar nu reușea să le dea glas. O privea pe Mama Anica, întrebându-se dacă știa ce urma să-i spună, dacă intuise și ea. Dacă amândouă intuiseră totul, dar păstraseră tăcerea. Nu era ușor să dai glas unei asemenea descoperiri, căci despre asta era vorba – despre o lume fără cuvinte. După ce și-a vărsat amarul, a avut senzația că se află în fața unui zid înalt de întuneric.

–Dacă așa stau lucrurile, atunci va trebui să-l punem la încercare, a spus Mama Anica. Nu va fi greu. Ar fi trebuit să ne gândim să o facem mai de mult.

Băiatul se juca pe podea. Nu a ridicat privirea spre mama sa atunci când ea s-a așezat în fața lui ca să-i vadă chipul. Nu s-a uitat nici în momentul în care Mama Anica a venit lângă el. Adusese cu ea clopoțelul al cărui sunet strident era menit să-i cheme pe servitori atunci când stăpânii aveau nevoie de ei. L-a zăngănit în diverse poziții, ținându-l aproape de capul băiatului, lângă fiecare ureche în parte. A luat apoi o cratiță și a început să bată în ea cu o lingură de lemn, de parcă ar fi fost o tobă. De fiecare dată, Paraschiva privea chipul fiului ei. Dar n-a văzut nicio reacție, nici măcar o clipire, până când Mama Anica a fost cât pe ce să-l atingă cu cratița.

–E adevărat, așadar. Nu aude nimic.

Întregul univers al sunetelor, toate lucrurile pe care le auzea în clipa aceea – zgomotul lingurii lovindu-se de cratiță, vocea Mamei Anica, glasurile copiilor din curte, sunetul copitelor de cai și al roților unei căruțe, cotcodăcitul găinilor, strigătul gâștelor sau croncănitul ciorilor – toate au căpătat deodată o altă dimensiune. Toate lucrurile pe care ea le putea auzi și el nu. Și cu toate acestea, părea un băiețel perfect normal în clipa în care a luat cratița și a început să bată și el în ea. Mai întâi, a lovit-o cu lingura din lateral, cum a făcut Mama Anica. Apoi, a început să mestece în ea, de parcă ar fi gătit. A luat o nucă de pe jos și a început s-o agite în cratiță. Paraschiva i-a mai dat o nucă, apoi un cartof. L-a lăsat să presare apoi sare peste ele. Îi făcea jocul, dar se simțea atât de departe de el. Voia să-l cheme la ea. El continua să mestece în cratiță, cerându-i din priviri alte ingrediente. Ea i-a oferit niște plante. Viața îl priva de multe lucruri minunate, dar el părea mulțumit de soarta lui. În afară de mila ce-i sfâșia sufletul, se simțea cuprinsă de mânie. Faptul că nu o auzea și nici nu-i vorbea i se părea o respingere.

–Vorbește cu el! a sfătuit-o doctorul. Este cu desăvârșire surd, asta e clar. Nu pot să-ți dau speranțe că își va reveni vreodată, dar ar putea să învețe să citească de pe buze. Vorbește-i ori de câte ori ai ocazia! Ai grijă să stai cu fața spre el! Vorbește-i clar și răspicat! Folosește cuvinte simple, pe care să le repeți adesea! Spui că așa a fost mereu, că așa s-a născut. Aceste cazuri sunt cele mai grave, deoarece un copil nu poate să deprindă darul vorbirii dacă nu l-a auzit niciodată. Am avut cazuri când copii ceva mai mari decât al tău și-au pierdut auzul în urma unor răni sau boli precum scarlatina, dar știau deja să vorbească, astfel că nu le-a fost greu să învețe să citească de pe buze.

Paraschiva s-a dus apoi la preotul din sat, ținându-l pe băiețel de mână. Preotul – un om voinic – s-a aplecat spre Augustin. Acesta, speriat de statura lui înaltă, de veșmintele negre și de barba lui stufoasă, a făcut un pas înapoi. Totuși, preotul l-a binecuvântat. Apoi i-a povestit Paraschivei despre minunea înfăptuită de Iisus, care l-a ajutat pe un om mut să vorbească.

–Dar omul acela era și surd? L-a ajutat să și audă? Doctorul spune că Augustin nu este mut, ci doar surd. Nu vorbește pentru că nu aude.

Preotul i-a răspuns că, dacă Iisus a făcut un om mut să vorbească, atunci ar putea la fel de bine să redea auzul unui surd. Paraschiva ar putea să ceară însă și ajutorul unor sfinți, i-a zis preotul, sfătuind-o să meargă la diverse biserici din regiune, unde se aflau anumite icoane și moaște făcătoare de minuni. A întrebat-o apoi în ce zi s-a născut băiatul.

–De ziua Sfântului Ioan Botezătorul, pe 29 august, i-a răspuns ea.

–Dar aceasta nu este doar ziua Sfântului Ioan Botezătorul, ci și ziua Tăierii Capului Sfântului Ioan Botezătorul. Trebuie să i te rogi – lui mai mult decât altora. Da, trebuie să te rogi sfinților pe care ți i-am pomenit, dar să te rogi, înainte de toate, proorocului Ioan.

Și Paraschiva l-a ascultat. A cumpărat făină albă și a făcut prăjituri și pâine împletită, pe care le-a oferit ca ofrandă. A aprins lumânări și a lăsat acatiste la toate bisericile, rugându-se cu ardoare ca Dumnezeu să-i asculte ruga. În ziua în care băiețelul a împlinit cinci ani, l-a luat cu ea la o biserică ce purta hramul Sfântului Botezător, călătorind o zi întreagă în căruță și apoi dormind sub cerul liber în fața lăcașului sfânt. A doua zi de dimineață, au intrat amândoi în biserică, unde l-a luat în brațe ca să sărute icoanele și să privească îndelung capul însângerat al Botezătorului, rugându-l să înfăptuiască o minune. Un sfânt ce-a fost decapitat îi va înțelege, fără îndoială, durerea.

A făcut tot ce i s-a spus, dar a ajuns în cele din urmă să creadă că doctorul a avut dreptate de la bun început. Era deja prea târziu. Augustin trăia într-o lume fără cuvinte. Destinul lui era pecetluit. Avea senzația uneori că băiatul nu simțea nevoia să audă sau să vorbească. Dorințele lui erau în general simple, iar ea le înțelegea și i le îndeplinea cu ușurință. Când se întâmpla să nu i le înțeleagă, Augustin își vărsa mânia în tăcere, dar cu violență. Lovea în stânga și-n dreapta cu mâinile și cu picioarele, se zvârcolea de colo-colo, se tăvălea pe jos și bătea cu pumnii. Uneori, doar Safta reușea să-i înțeleagă supărarea. Îl doare aici, le spunea ea, unde nu aveți cum să vedeți. Sau este supărat pe Gheorghe, pentru că i-a luat creionul. Paraschiva se întreba uneori dacă Safta îi înțelegea prin telepatie mâhnirile. Oare putea cu adevărat să-i citească gândurile sau aveau un „limbaj“ numai de ei știut? Crescând alături de el încă din primele zile de viață, când nici ea nu știa să vorbească, micuța Safta ajunsese să-l cunoască foarte bine, dezvoltându-și rapid intuiția, de parcă el ar fi fost eul ei tăcut.

Când Safta și Augustin au împlinit opt ani, copiilor le-a fost adusă o guvernantă, ce avea să le dea lecții acasă. Fräulein Lore venea din Germania. Era înaltă cât un bărbat și avea un păr roșcat, de care era foarte mândră, și fața netedă și neclintită, ce nu-i trăda vârsta și nici gândurile. Avea reputația unui profesor sever cu băieții, lucru considerat o necesitate, dată fiind vârsta apropiată a lui Gheorghe și Mihai, dar și obiceiul lor de a se lua mereu la bătaie. Lecțiile erau rigide și se desfășurau în condiții anevoioase. Odaia copiilor, situată la mansardă, era rece iarna și înăbușitoare vara. Fräulein îi obliga să stea drepți pe scaun și să nu-și țină coatele pe masă, îi învăța pe toți trei arta caligrafiei, cerându-le să scrie la nesfârșit literele alfabetului și le băga pe gât tabla înmulțirii, forțându-i s-o învețe mecanic ca niște papagali.

Băieții mormăiau și se fâțâiau pe scaune, iar când aveau de făcut o temă, mai mult ca sigur că trebuia refăcută. Safta își termina adesea temele înaintea lor și citea o carte. Uneori, în timp ce guvernanta îi explica lui Gheorghe o operație aritmetică dificilă, Safta se așeza la birou în fața lui Mihai și-l obliga să-i citească, indicându-i cu creionul fiecare cuvânt în parte și citindu-i pagina pe dos. Când lecțiile de dimineață se încheiau, dădea fuga în bucătărie, unde îi arăta lui Augustin noile cunoștințe dobândite. Îi dăduse un caiet de exerciții cu linii orizontale, subliniate cu albastru. Apoi, cu ajutorul unui creion cu vârful foarte ascuțit (meritul guvernantei lor), îi arăta cum se scrie, una câte una, fiecare literă a alfabetului. Liniile orizontale ale caietului indicau înălțimea fiecărei litere, cât și poziția buclelor, codițelor și vârfurilor acestora. Imitând-o pe guvernantă, se așeza în spatele lui și îl urmărea în timp ce el se străduia să redea pe hârtie literele scrise de ea. Îi respira peste umăr, așa cum făcea Fräulein Lore – deși respirația ei era mult mai plăcută. Când greșea, lovea masa cu o riglă, atingându-i uneori și degetele, iar când scria corect, îi arăta caietul mamei ei.

Marina Văleanu era impresionată de eforturile băiatului. A cerut să-l vadă, iar Augustin s-a înfățișat, timid, înaintea ei, ținându-și capul plecat și mâinile împreunate în față. Ceva din întreaga lui făptură – tăcerea, ochii enigmatici, chipul delicat precum cel al unui bebeluș – îi evoca imaginea primului ei fiu pierdut. Și atunci i-a venit o idee. Intenționase oricum, imediat ce-ar fi găsit timpul necesar, să încurajeze învățătura în sat. În momentul în care copiii aveau să mai crească, avea de gând să-și asume responsabilitățile poziției sale. Băiatul surd – și-a spus ea – ar putea fi începutul. I-a sugerat, așadar, guvernantei Lore să-l primească și pe el la lecții în fiecare dimineață.

Un birou și un scaun mic din lemn, destinate lui Augustin, au fost așezate lângă celelalte. La început, Fräulein n-a făcut nici cel mai mic efort ca să-l învețe ceva, mulțumindu-se doar să-l așeze la locul lui și să-i pună în față o foie de hârtie și un set de creioane colorate. În prima dimineață, a urmărit lecțiile, stând rigid pe scaun. A doua zi, a început imediat să deseneze. Formele prindeau ușor-ușor viață – la început, cu mișcări șovăitoare, apoi, odată cu trecerea timpului, deveneau tot mai îndrăznețe. Pe paginile cu linii orizontale desena literele pe care le învățase de la Safta. Pe paginile cu pătrățele, copia cifrele pe care le scriau ceilalți copii. Le aranja în poziție orizontală sau, uneori, verticală, respectând anumite reguli, de parcă făcea calcule matematice. Pe foile albe, desena diverse lucruri. Desena cu multă atenție și precizie, manifestând același control al mâinii pe care îl demonstrase și în cazul literelor scrise. A început, mai întâi, să înfățișeze obiectele din cameră – scaunele și mesele, pereții și ușile. Apoi, obiectele pe care le vedea afară – copacii ce se zăreau pe fereastră, dar și lucrurile pe care nu le vedea, însă despre care știa că sunt acolo – căruțele, plugurile, caii și mașina familiei. După ce realiza contururile, le colora cu multă grijă, fără să depășească niciodată liniile desenelor, dar alegea culorile la întâmplare, astfel încât copacii erau roz sau albaștri, cerul portocaliu, iar caii verzi.

Inițial, Marina a fost încântată de desene, apoi însă a început să pună la îndoială progresul băiatului.

–Dar ce-l înveți?

–Dacă este surd și mut, ce-aș putea să-l învăț? a răspuns Fräulein, îmbufnată.

Grigorescu, învățătorul din sat, îi spusese același lucru Paraschivei, deși în termeni mult mai duri. Grigorescu era un om slab și

bolnăvicios, care se declarase înfrânt de copiii din sat. Nu voia să-l mai accepte și pe Augustin. Este ca și cum ai încerca să înveți o piatră să vorbească, a spus el. De parcă nu avea și așa destui nătărăi cu care să-și bată capul la școală!

Marina Văleanu avea însă un simț al datoriei mult mai bine dezvoltat.

–Dacă poate să scrie litere, atunci va putea să scrie și cuvinte. Pornește de la ideea asta!

În casă se vorbeau mai multe limbi. Membrii familiei vorbeau în primul rând românește, dar copiii trebuiau să învețe totodată germană, franceză și engleză. Fräulein Lore vorbea în general în limba ei maternă, dar dădea lecții și în celelalte limbi. Și când a început, fără tragere de inimă, să-l învețe pe băiatul mut să scrie, îl lăsa să folosească cuvinte din ce limbă îi venea la îndemână. De vreme ce și așa nu știa niciuna, nu avea nicio importanță de unde proveneau cuvintele.

Augustin a învățat, așadar, să scrie cuvântul *chat*, desenând alături o pisică. Cuvântului *haus* îi corespundea imaginea unei case. *Der Hund, das Pferd, l'arbre, le soleil, la lune, l'arc-en-ciel, rainbow* – Augustin scria cuvintele cu multă grijă, ca un funcționar de modă veche, atât de frumos, încât Safta, care spera să excelеze în toate, era geloasă. Fiecărui cuvânt îi corespundea un desen. În unele desene, cuvintele și obiectele se substituiau între ele. Desena sala de clasă, birourile și scaunele, peretele pe care se afla agățată harta lumii, ușa care se deschidea spre hol și cuvântul *le chat*, care se strecura în cameră, așa cum ar fi făcut pisica.

Dovedea că e un copil inteligent.

–Vezi? i-a spus Marina Văleanu guvernantei. Înțelege că scrisul reprezintă un simbol pentru un anumit lucru.

Fräulein venise tocmai din Darmstadt ca să-i învețe carte pe copiii din înalta societate, nu ca să-și piardă timpul cu un țărănoi mut.

–Da, cuvintele sunt niște imagini pentru el, dar, din păcate, numai atât. Știe doar câteva substantive, pe care le poate desena. Însă nu poate stabili o legătură între ele. Nu cunoaște verbele. Aceste cuvinte nu reprezintă un limbaj pentru el. Sunt doar niște lucruri. Nu are

niciun rost să-l învăț ceva. Aș putea la fel de bine să încerc să învăț un urs să danseze.

–Dar tocmai despre asta este vorba, a răspus Marina, care devenise extrem de evlavioasă de când își pierduse primul copil. Nu este un animal. Este un om. Are un suflet. Este datoria noastră să-l învățăm arta vorbirii. Fără ea, cum poate să-L cunoască pe Dumnezeu?

Guvernanta s-a supus voinței Marinei. A comandat materiale didactice din Germania, pe care le studia în după-amiezile libere. A învățat să rostească literele alfabetului cu ajutorul degetelor de la mâini, să împartă cuvintele în silabe, să clasifice vocalele (care sunt guturale, palatale și labiale), dar și consoanele (care pot fi deschise sau închise, iar, dacă sunt închise, pot fi denumite – lucru destul de ciudat, date fiind circumstanțele – cu termenul de consoane „mute“ sau „semimute“), să le predea literă cu literă și sunet cu sunet și să construiască cuvinte din aceste litere și sunete. Și totul, pentru un băiețel ciudat, cu o claie de păr negru în cap. Mama lui era servitoare, iar tată nu părea să aibă. Nu vedea rostul acestor lecții.

Nici băiatul nu le vedea rostul. Dar era ascultător din fire, așa că schița un zâmbet cu buzele lui frumoase și desena literele pe care le învățase în orele precedente. Desena camera. Desena pălăria guvernantei, fără să-i deseneze însă și capul. Îi contura silueta înaltă, îmbrăcată într-o rochie care se încheia cu nasturi de sus până jos, chipul pătrat, încadrat de un păr portocaliu, ochii înguști și gura cu colțurile lăsate în jos. Desena harta de pe perete cu atâta precizie, încât puteai recunoaște cu ușurință toate continentele, dar și insulele mai mari, ca Islanda și Madagascar, sau lanțul de insule care alcătuiesc Japonia. Reproducea cu exactitate cuvântul *Le Monde*, cu toate buclele și „floricelele“ sale caligrafice.

Guvernanta i-a luat desenul.

I-a arătat caietul de exerciții, pe care l-a trântit apoi pe biroul gol din fața lui.

Pe o pagină albă a scris majuscula „B“.

I-a pus creionul în mâna pe care i-a cuprins-o apoi cu degetele ei lungi și albe și a scris încă o dată litera, rostind-o în același timp cu voce tare.

Apoi, litera „u“, și „c“, și „h“, rostind, de asemenea, și sunetul literelor combinate.

Este nevoie de tandrețe și entuziasm, scriau autorii manualelor, ca să-i înveți pe surzi să vorbească. Este nevoie de afecțiune, de legătura individuală și de o relație îndelungată. Dar este greu să stabilești o asemenea relație când te izbești, zi de zi, de o privire rece și de un chip lipsit de expresie, care nu înțelege ce se petrece în jurul lui.

–*Buch* [1], a spus ea, rostind cuvântul atât de aproape de fața lui, încât i-a simțit în respirație meniul vegetarian pe care îl mâncase.

S-a aplecat și mai mult spre el. I-a cuprins fața cu mâinile ca să-l facă se uite la ea, strângându-i maxilarul cu degetele. El a închis ochii. Ea a încercat apoi, prin apăsare, să-i modeleze buzele în așa fel încât să pronunțe cuvântul *Buch*. Așa era scris în manualele de specialitate. Aceasta era metoda orală prin care se învață surzii să vorbească. Mai întâi, le demonstrezi cum se pronunță cuvântul, apoi le indici ce trebuie să facă și să simtă: le modelezi buzele, le arăți unde trebuie să țină limba, le duci mâna pe laringe ca să-i simtă vibrațiile și îi ajuți să simtă sunetele oclusive și aerul eliminat prin respirație.

El și-a încleștat dinții. Cu cealaltă mână, guvernanta l-a apucat de nas ca să-l împiedice să respire. Băiatul a reușit în cele din urmă să rostească prima consoană, împroșcând-o însă cu salivă. Ea s-a înroșit la față ca un rac și și-a înfipt și mai tare degetele în maxilarul lui. Băiatul s-a crispat o clipă, apoi a început să se zbată, eliberându-se din strânsoare, și și-a înfipt dinții în brațul ei.

Ceilalți copii priveau spectacolul muți de uimire – pe chipul băieților se citea bucuria, pentru că, în sfârșit, cineva le-a răzbunat suferința îndurată; chipul Saftei îi trăda mânia – mânia pe care ar fi simțit-o dacă ar fi văzut un animal tratat cu aceeași cruzime. Augustin a rupt-o la fugă, lăsând deschisă ușa ce dădea spre holul întunecat. Fräulein s-a întors spre ei.

–Ocupați-vă de temele voastre, toți trei!

–Fräulein Lore, a spus Safta, ridicându-se în picioare, eu mi-am terminat tema.

–Atunci, învață poezia asta pe dinafară!

Safta simțea suferința adâncă a lui Augustin, neputința de a înțelege rostul ei. Privea brațul guvernantei, care își suflecase mâneca pentru a-și expune rana. Spera să vadă sânge în locul în care o mușcase, dar nu se vedeau decât urmele palide de dinți.

–La ce te uiți, Elisabeta?

–La nimic.

–La nimic? a întrebat-o Fräulein, trimițând-o apoi în camera ei.

L-a găsit în grajduri. Nici n-a închis guvernanta bine ușa în urma ei, că Safta a și sărit pe geam. Deasupra acoperișului plat al verandei, glicina își întinsese de-a lungul vremii crengile bătrâne și încâlcite, părând în imaginația fetiței niște pitoni încolăciți. Ea s-a agățat de ele și a coborât cu ușurință, apoi a fugit într-un suflet spre grajduri. Știa că acolo îl va găsi. Vara, era răcoare în grajduri, iar iarna, era cald. Nimeni nu-l deranja aici, bucurându-se în voie de prezența cailor. Probabil că, pentru el, compania animalelor nu se deosebea prea mult de cea a oamenilor. Uneori, se cățăra pe suportul înalt, din fier, pentru fân, din boxele cailor, iar aceștia îl mângâiau cu botul lor moale și respirația fierbinte. Alteori, se urca în podul de deasupra.

Îi plăcea să stea cu spatele la un perete. În acest fel, nimeni nu se putea strecura pe lângă el, fără să-l vadă. Acum, stătea în colțul cel mai îndepărtat al podului, unde lumina zilei nu pătrundea. Safta abia dacă îl zărea, dar Augustin o vedea, în bătaia soarelui, venind spre el. Urcând scara spre pod, a auzit o bufnitură surdă, ce nu semăna cu zgomotele făcute de cai. Băiatul se izbea cu capul de perete, încet, de parcă ar fi vrut să-și provoace o senzație de durere, nu durere propriu-zisă, dar suferința lui îi făcea, oricum, inima să sângereze. Încetează, Tinu! Dar el nu o asculta. Nu părea să simtă atingerea mâinii ei, prin care voia să-i ofere alinare. Așa că l-a apucat cu putere de umeri și l-a tras spre ea, obligându-l s-o însoțească spre lumină, în fața ușii deschise a podului, unde era strâns fânul. De obicei, îi plăcea aici, deoarece putea să observe nestingherit curtea, aleea și forfota oamenilor. O rază de lumină, fânul auriu, firicele de praf dansând în soare – toate îi încântau ochii; acum însă stătea încremenit pe loc, cu mâinile inerte și cu ochii ațintiți în pământ. Nu voia să-și ridice privirea, nici măcar de dragul Saftei. Dacă nu-și ridica privirea, atunci lumea nu exista.

Ea i-a cuprins o mână într-ale sale. El a lăsat-o s-o ia – fierbinte, moale, pasivă.

Safta a auzit foșnetul fânului, respirația zgomotoasă a unui cal, sunetul îndepărtat al unei mașini.

S-a hotărât să-l învețe singură. *Ti-nu.* Mai întâi, avea să-l învețe cum îl cheamă. Celelalte cuvinte mai puteau să aștepte. I-a dus mâna spre buze.

A pronunțat printre dinți silaba „Ti“ – primul sunet al primului cuvânt. A pronunțat-o apoi și pe a doua – „nu“ – ca pe o blândă adiere.

El a simțit-o. A ridicat capul și s-a uitat în ochii ei. Dar în clipa aceea ea și-a mutat privirea.

Lumea Saftei era alcătuită din sunete, din lucruri ce-ți distrag atenția. Universul ei nu era doar Tinu.

Soarele, ce strălucea dincolo de ușa podului, se răsfrângea asupra unei mașini ce se zărea printre copaci.

Momentul acela din pod coincidea cu un altul – cu un moment de afară, cu toate momentele universului din exterior. Căci exact în clipa respectivă o mașină s-a oprit în fața casei și o voce s-a făcut auzită – cea a tatălui ei, urmată de glasul mamei sale.

–*Tata!* a strigat ea, coborând scara în fugă.

Tatăl ei tocmai se întorsese acasă după câteva săptămâni petrecute în București. Avea să-l întâmpine într-un suflet, iar el o va lua în brațe și o va învârti de jur împrejur. Avea să-i dăruiască și un cadou. Și s-o îmbrățișeze cu brațele sale puternice. Avea să se îmbete cu mirosul de oraș, de tutun, de praf și de drum pe care prezența lui îl degaja.

Băiatul rămas în pod a văzut-o luându-și zborul ca un fluture. Și atunci a închis din nou ochii.

Safta îi pronunță din nou numele deasupra mâinii, suflându-l ca o adiere. Îl mai știe oare? În spital, nu mai este Tinu, ci Ioan. Dacă ar fi să-i rostească noul nume deasupra mâinii, nu va simți nimic, deoarece cuvântul nu conține sunete oclusive. El se pronunță din gât, cu o ușoară răsucire a gurii. Își mai amintește oare cine a fost cândva?

Lumina albă din salon se răsfrânge pe chipul lui. Particularitatea sa, considerată ciudată, se poate observa cu mai multă ușurință – acum, când vârsta începe să-și pună amprenta. Când era copil, această particularitate – faptul că era diferit de ceilalți – o puteai vedea, nu în forma chipului său, ci în expresiile faciale. Expresiile cu pricina s-au întipărit acum în ridurile brăzdate pe obraz și în mușchii din jurul gurii. Mutenia și experiențele prin care a trecut i-a lăsat urme adânci pe chip. Pare puțin mai voinic decât în primele zile de spitalizare. A început să mănânce. Dar nicio schimbare nu survine în starea lui mentală. Este mereu pasiv. Nici ochii nu stabilesc vreun contact vizual. Pare un proscris izolat de lume – zace într-un pat din fier, lângă multe alte paturi identice – și totuși, i se pare un proscris: izolat de lume, de nume și de lucruri.

Tăcerea lui devine contagioasă.

Cândva, îi vorbea vrute și nevrute, îi împărtășea gândurile și sentimentele, îi spunea câte-n lună și-n stele. Nu se simțea timidă în prezența sa; acum însă privirea lui o determină să se închidă în carapacea ei.

În fiecare zi când vine în salonul lui îl vede zăcând în pat, cu privirea pierdută într-un punct mort. Și atunci, își găsește cu greu cuvintele.

Salonul… spitalul… orașul care se întinde dincolo de zidurile spitalului… tăcerea înghețată din salon și furnicarul plin de viață care există dincolo de ferestrele deschise… Dar, când intră în oraș, nici ea nu pare să se bucure de viață, căci viața nu este acolo, ci în altă parte, dincolo de toate acestea. De parcă și ea ar fi o proscrisă.

–Am scris o scrisoare, spune ea. Tâlcul cuvintelor pare să se piardă în văzduh. Încerc s-o găsesc pe mama ta.

Dacă și-ar găsi cuvintele, i-ar vorbi despre copilăria lor petrecută la Poiana. A trecut atâta amar de vreme de atunci. Pare că amândoi au plecat peste mări și țări, iar acum se reîntâlnesc departe de casă. Aproape că îl și uitase. Dar Tinu te lăsa ușor să-l uiți. Nici măcar atunci când stătea în fața ta nu-ți solicita atenția. Părea mereu retras, mulțumit de universul său lăuntric. Era ușor să-l abandonezi. Și ea îl abandonase adesea – cu ușurința cu care copiii se abandonează unii pe ceilalți – trăind în prezent, trecând de la un moment la altul și uitând imediat de clipa ce tocmai s-a scurs. Lucrurile stau cu totul altfel acum. Și timpul este cu totul altul. Prezentul nu mai este atât de viu ca odinioară. Nu-l va mai abandona acum, își spune ea.

–Ești foarte devotată, constată Adriana, văzând-o din nou la căpătâiul lui.

–M-am gândit că i-ar face bine prezența unui vizitator.

Scrisoarea ei a rămas fără răspuns. Îi va mai scrie preotului încă una, în eventualitatea că prima n-a ajuns la destinație.

Saloanele unde lucrează ea abundă de vizitatori. Soții, mame, membri ai familiei le aduc mâncare pacienților, îi îngrijesc și petrec nopți întregi alături de cei dragi. Chiar și în momente de cumpănă, viața își face simțită prezența. Salonul acesta este cu totul altfel – numai tăcere și absență. Pacientul din patul de vizavi a dispărut. Probabil că a murit. Nu vede alt motiv pentru dispariția lui. În ultimele zile, i-a observat respirația sacadată – avea perioade când horcăia, apoi momente de liniște, de parcă nu mai respira deloc.

Asistentei i se par, probabil, ciudate vizitele Saftei la căpătâiul unui pacient mut, căruia îi lasă creioane și foi de hârtie goale, pe care el nu le folosește niciodată. Totuși, privirea îi trădează compasiunea.

–Cum se simte? Mie mi se pare mai bine. Ce spune doctorul?

–Are nevoie de medicamente. Există niște medicamente care l-ar vindeca, dar spitalul nu dispune de ele.

–Știi unde le-aș putea găsi?

–Vin din străinătate. Sunt foarte scumpe.

Dar pe ce altceva și-ar putea cheltui banii?

În fiecare dimineață, după ce vacile erau mulse, Paraschiva îi dădea băiatului lapte cald ca să prindă puteri, apoi îi ștergea spuma albă de la gură și îl pieptăna. Indiferent cât de mult îl pieptăna, părul revenea cu încăpățânare la poziția lui inițială. Nu înțelegea de ce stăpânii de la conac manifestau un interes aparte pentru el. Era un copil inteligent, spuneau ei. Avea un talent deosebit pentru desen. Da, firește, nu văzuse niciodată vreun copil sau vreun adult desenând atât. Desena când se ducea în odaia copiilor și apoi, când se întorcea de acolo, desena locuri pe care le vedea în fața ochilor, dar și locuri pe care le văzuse în trecut – le desena cu atâta precizie, încât Paraschiva le recunoștea. Desena însă și scene, și priveliști pe care le născocea singur, credea mama lui. La început, a folosit doar creionul, dar cei de la conac i-au dat vopsele și culori, iar dacă acestea nu-i erau pe plac își făcea singur propriile culori, pisând pietre, semințe și alte ingrediente pe care le găsea la bucătărie. Făcea diverse experiențe – amesteca prafurile și sucurile cu var și funingine și apoi le înmuia în apă sau în salivă ca să le întindă pe hârtie. Aducea desenele în căsuța lor – mii de pagini cu desene, mai multe decât avusese ea vreodată. József, grăjdarul, care-i era prieten, i-a făcut o cutie în care să-și păstreze desenele, iar Augustin petrecea ore în șir sortându-le și aranjându-le. Le împăturea și le așeza cu grijă unele peste altele, în funcție de mărime sau, uneori, le lega sub formă de cărți. La început, Paraschiva i-a cusut foile cu desene, dar apoi – când a văzut că folosește cu pricepere acul și ața – l-a lăsat să se descurce singur. O deranja doar atunci când avea nevoie de sfoară sau de un fir de lână. Copertele le făcea din cartoane de ambalaje sau din bucăți de stofă, pe care scria apoi cu litere mari, atât de armonios realizate, încât păreau tipărite. Arta sa caligrafică o făcea să se simtă mândră de el. Pentru că nici ea nu știa să citească, nu avea de unde să știe dacă literele pe care le scria formau sau nu cuvinte. Augustin desena căsuța în care locuiau – mai întâi, din exterior, apoi și camerele din interior. Le creiona cu atâta precizie, încât Paraschiva

recunoștea chiar și colțul unei ferestre sau piciorul unei mese. Încăperile erau întotdeauna goale. Oamenii îi făcea separat – îi decupa din hârtie groasă sau carton, conferindu-le astfel o existență independentă. Persoanele i se păreau ciudate. Dacă încăperile erau reale, figurinele umane păreau doar niște simple simboluri ce nu zâmbeau niciodată. Personajele desenate de copii nu zâmbesc oare întotdeauna? Nu fac cu mâna? Figurinele lui Augustin erau create după același tipar – trupul avea formă dreptunghiulară, iar celelalte membre și extremități ale corpului uman erau sugerate prin diverse linii și contururi laterale. Alteori, crea piese separate care respectau proporțiile normale ale capului, bustului și picioarelor. Uneori, desena toate trăsăturile unui chip uman, alteori, schița doar ochii sau nasul. Fețele unor figurine erau complet goale, altele aveau conturate doar două linii orizontale sau diverse figuri geometrice, realizate parcă la întâmplare, ca niște timbre ștampilate pe o scrisoare. Nu-l interesau oamenii? Își folosea mai mult imaginația ca să le creeze hainele decât chipurile, desenându-le și colorându-le cu trudă cămășile, vestele sau pălăriile și îmbrăcându-i uneori în veșminte brodate. Caii îi zămislea mult mai bine decât oamenii. Cunoștea foarte bine forma cailor, petrecând foarte mult timp în grajduri alături de József. Modela cai, vaci și găini. O dată a făcut o pasăre de care a fost extrem de încântat. Ciocul portocaliu și strălucitor l-a modelat separat, apoi i l-a atașat, iar aripile, confecționate dintr-un carton mai moale, le-a cusut de corpul păsării în așa fel încât se puteau mișca libere în sus și-n jos.

Era un băiat inteligent – Paraschiva înțelegea prea bine, dar tocmai această inteligență îi tulbura sufletul. Nu vedea rostul talentului său. Ar fi fost mult mai bine dacă ar fi lucrat pământul sau dacă și-ar fi găsit altă îndeletnicire mai utilă. În sat, trăia un bătrân care lucra linguri din lemn. Era meșter în meseria lui – făcea o gaură în mânerul lingurii prin care introducea un inel – toate din aceeași bucată de lemn. Dacă Augustin își folosea cu atâta talent mâinile, putea să deprindă și el acest meșteșug, împodobind apoi lingurile cu propriile modele. Dar cei de la conac aveau alte planuri, astfel încât Paraschiva trebuia să-l îmbrace în fiecare zi în straie curate, să-l pieptăne și să-l trimită guvernantei germane. Ar fi putut să-i spună de la bun început că își irosea timpul. Fräulein Lore încerca să-l învețe lucruri pe care el nu voia să le învețe. Căci nu-i cunoștea sufletul așa cum i-l cunoștea mama lui: avea o latură inflexibilă, aspră și întunecată ca boii de la fermă. Nu vei reuși niciodată să stăpânești cu desăvârșire voința unui bou. Acesta este un animal docil – până la un punct. Pare să te urmeze, apoi se oprește dintr-odată, când nici nu te aștepți, își lasă capul în pământ și rămâne încremenit pe loc cu spatele și picioarele încordate. Așa era și

Augustin. O mamă știe aceste lucruri. Mamele cunosc laturile întunecate ale copiilor lor, așa cum le iubesc și pe cele frumoase. Paraschiva îi simțea încăpățânarea în atitudinea crispată, în buzele încleștate și în privirea lui retrasă.

Paraschiva nu avea de unde să știe, dar Fräulein Lore ajunsese și ea la aceeași concluzie. Este nevoie de răbdare, stăruință și concentrare – susțin cărțile de specialitate. A făcut tot ce i-a stat în putință – și-a spus ea – în ciuda scepticismului de care dăduse dovadă la început. A respectat toate sfaturile oferite de autorii manualelor. Și-a depășit atribuțiile profesiei și a primit în schimb doar răutate. Niciodată nu mai întâlnise în cariera ei un copil atât de închistat cum era acest țărănoi răutăcios ca un elf. La un moment dat, s-a gândit chiar să renunțe la postul ei, dar mândria profesională a împiedicat-o să-și ducă planul la bun sfârșit. Niciodată nu a dat bir cu fugiții. Și, pe de altă parte, era un post bun: familia avea origini nobile, pământurile lor se contopeau cu orizontul, fetița era inteligentă, băieții ușor de stăpânit, condițiile convenabile, chiar generoase.

S-a dus, așadar, să vorbească cu stăpâna casei în biroul unde aceasta scria scrisori în fiecare dimineață.

–Trebuie să vă spun, doamnă, că nu fac niciun progres cu băiatul. Cuvintele nu au nicio semnificație pentru el. Nu înțelege rostul pentru care trebuie să le învețe. Este încăpățânat și dificil – ar mai fi vrut să adauge. Este posedat de un demon. A preferat însă să-și mențină atitudinea obiectivă. Îi lipsește ceva, a continuat ea. Îi lipsește un lucru despre care pomenesc toate cărțile pe care le-am studiat – îi lipsește voința, simpla dorință de a vorbi.

Glasul Marinei Văleanu era misterios și armonios ca sunetele scoase de o violă.

–Ziceai că s-a descurcat bine la început. Că a fost ascultător. Face niște desene atât de frumoase, iar literele sunt realmente caligrafice.

–Dar asta este tot, doamnă. Desene, imagini. Nu vrea să le transforme în nimic altceva. În timp ce vorbea, îl revedea desenând. Cu privirea concentrată. Cu buzele încleștate, ferecat în cochilia lui. Uneori, captivat de desenele sale, fredona ceva nedeslușit. Odată ce se concentra asupra unui desen, lumea înconjurătoare părea să dispară. Ajunsese să creadă că – atât timp cât va putea să deseneze – va refuza să vorbească. Cred că tocmai asta este esența problemei, a

continuat ea. Desenele. Sărmanul băiat dă viață imaginilor, nu cuvintelor. Nu înțelegeți? Nu va încerca să vorbească atât timp cât va putea să deseneze.

–Dar desenele sale sunt extraordinar de frumoase.

–Dacă nu-l vom mai lăsa să deseneze, poate că vom reuși să-l învățăm să vorbească. Sau măcar să scrie.

–Este o măsură drastică.

–Uneori, ca dascăl, trebuie să iei măsuri drastice.

Marina și-a ațintit privirea asupra guvernantei și ceva din atitudinea ei i-a stârnit antipatia. A simțit mânia și resentimentele ascunse în spatele trăsăturilor netede și regulate ale chipului ei. Oare ideea de a-l împiedica pe băiat să mai deseneze îi făcea plăcere guvernantei?

–Nu, nu te voi lăsa să faci asta.

Fräulein era bine pregătită și se bucura de cele mai bune recomandări, dar intuiția și înclinația Marinei spre minuțiozitate îi stârneau aversiunea față de guvernantă. Era atât de pragmatică și de respingătoare. Dacă băiatul mut va reuși să învețe să scrie, ce cuvinte îl va învăța să așternă pe hârtie? Și dacă ar fi să învețe să vorbească? Se gândea la lucrurile pe care le citise pe chipul lui – la latura lui subtilă, ușor eterică, ce nu le era caracteristică celorlalți copii din rândurile plebei, la gravitatea lui, pe care o regăseai și în desenele sale. Când încearcă să vorbească, surzi gem și scot niște sunete ciudate precum cele ale unor sălbatici. Nu asta își dorea pentru el. Voia să-l introducă într-o sferă mult mai spirituală.

Marina iubea arta aproape la fel de mult cum iubea religia. În concepția ei, cele două se contopeau. Pe peretele de deasupra biroului se afla o icoană frumoasă, extrem de prețioasă, a Maicii Domnului din Kostroma, înrămată în aur [2]. Fecioara învăluită în negru reprezenta o sursă inepuizabilă de inspirație. Era atât de tristă și atât de delicată, cu mâinile ei lungi și capul rezemat cu grație de cel al pruncului ei, care părea să stea în piciorușe pe unul dintre faldurile rochiei sale. Marina îi simțea privirea senină în timp ce concepea liste și invitații sau făcea diverse plăți pentru gospodărie, așa cum o simțea și acum, pe când stătea adâncită în gânduri, cu

coatele pe birou, și vorbea cu guvernanta copiilor. Prezența Maicii Domnului conferea spiritualitate chiar și celor mai banale activități, purtându-le dincolo de granițele teluricului. Era, de asemenea, conștientă de influența pe care icoana o exercita asupra vizitatorilor ei, ochii negri și fascinanți ai Fecioarei oglindindu-se în ochii Marinei, lucru care îi accentua măreția. O femeie care a crescut sub imperiul propriei frumuseți știe foarte bine cum o percep cei din jur.

–Nu, nu te voi lăsa să faci asta, a repetat ea. Băiatului i-a fost hărăzit un dar. Și astfel de daruri vin de la Dumnezeu. De acum încolo, mă voi ocupa chiar eu de educația lui, a continuat ea, întorcându-și privirea spre icoană.

Gândul rostit sub impulsul momentului s-a transformat într-o adevărată misiune. Încercarea de a-l învăța să vorbească a fost o greșeală. Calea lui spre Dumnezeu sălășluiește în arta sa.

La doar câteva ore distanță de mers cu mașina, se afla o mănăstire renumită pentru frumusețea picturilor ei. Marina o vizita adesea. În biserica veche se odihneau moaștele multor sfinți – degetul de la picior al unui apostol și craniul Sfântului Simeon învăluit într-o coroană – la care oamenii se închinau cu venerație. Atmosfera din interiorul zidurilor mănăstirii era calmă, încărcată de secole de meditație și slujbe religioase. Călugării care trăiau acolo păreau încremeniți în timp. Starețul mănăstirii era un văr al soțului ei, care îi va primi cu brațele deschise și o va ajuta să-i călăuzească pașii băiatului mut pe calea cea dreaptă.

Au pornit spre mănăstire cu mașina într-o zi de noiembrie, bătută de vânt – ea, cei doi copii și Ilie, șoferul. Augustin stătuse adesea în mașină, dar nu se plimbase niciodată cu ea. Ilie îl lăsa uneori să stea în automobil când acesta se afla în garaj sau când era parcat în fața casei. Se așeza pe scaunul șoferului, ținând volanul cu degetele, și se imagina conducând de jur împrejurul fântânii pe aleea străjuită de copaci. De astă dată stătea pe bancheta din spate și îl privea pe Ilie cum mânuia volanul cu mâinile ascunse în mănușile din piele. Vântul spulberase și ultimele frunze din copaci, împrăștiindu-le acum pe drum. Băiatul și-a desprins cu greu privirea de la mâinile lui Ilie aflate pe volan și pe schimbătorul de viteze ca să vadă priveliștile care îi înconjurau. Lăsaseră deja satul în urmă, precum și biserica, școala și pe toți cei cărora ar fi vrut să le facă cu mâna. Drumul se întindea în fața lor, iar ei treceau pe lângă căruțe trase de

cai, care cu boi sau oameni călare pe măgari, dar n-au întâlnit niciodată vreo mașină. Drumul era străjuit de copaci înalți, aflați la o oarecare distanță unul de celălalt. Puteai să vezi printre ei dacă drumul mergea drept înainte, dacă traversa râuri sau șerpuia printre vâlcele. Pământul se întindea în depărtare, zugrăvit în nuanțe de cafeniu și auriu, transformându-se apoi la orizont într-un purpuriu strălucitor ce învăluia siluetele înalte ale munților. Nu mai văzuse nicicând un spectacol de o asemenea măreție.

Mănăstirea era mărginită de păduri și munți. La poalele dealurilor sau ascunse printre văi, se aflau alte mănăstiri și schituri, dar Augustin nu avea de unde să știe. Pentru el, aceasta era ultima construcție înainte ca pustietatea să pună stăpânire pe locuri. Era, totodată, cea mai mare clădire pe care o văzuse vreodată – cu ziduri înalte și albe precum cele ale unei fortărețe și porți mari, în spatele cărora s-ar fi putut ascunde un întreg oraș. Curtea spațioasă din interior părea cu atât mai mare și mai goală sub cerul de noiembrie. În mijlocul ei se afla biserica. În biserică domina un alt cer, populat de o mulțime colorată de forme și figuri, care i-au stârnit un freamăt în suflet. Privea cu ochii înmărmuriți de uimire, întorcându-se de jur împrejur, ca un băiat de la țară venit pentru prima oară la oraș.

Desenele pe care le-a făcut în ziua aceea erau pline de culoare. A folosit creioanele cu atâta înverșunare, încât imaginile păreau lustruite pe suprafața paginii, iar culorile erau cele ale nestematelor: smarald și rubin, ametist și turcoaz, safir și aur. A desenat îngeri și sfinți cu chipurile învăluite în nimburi; l-a desenat pe Iisus pășind cu picioarele încălțate în sandale pe valuri dantelate, dar și pe Petru întins la pământ. Imaginile prindeau viață, una câte una, pe foile blocului de desen. Pe verticală, îi înfățișa pe cei osândiți la chinurile veșnice, prăbușindu-se unii peste alții printre demonii întunecați ai iadului, iar pe orizontală, îi zugrăvea pe cei mântuiți. Stele aurii sclipeau pe cerul albastru ca safirul ce veghea deasupra lor. Desenele erau împodobite cu cuvinte scrise cu litere chirilice, pe care le copia cu multă precizie – litere care se asemănau cu, dar se și deosebeau de toate slovele pe care le desenase până atunci. Ziua era scurtă în noiembrie, iar întunericul se lăsa devreme. Culorile începeau să pălească în jurul său, dar el continua să lucreze. Cineva a aprins luminile. Numeroase beculețe străluceau ca stelele în candelabrul imens din alamă agățat de tavanul cupolei. Călugării cu straie cernite s-au adunat pentru slujba de seară. Când Marina Văleanu l-a tras, în cele din urmă, după ea, el a urmat-o ca un somnambul, privind tot timpul înapoi.

Ea a luat masa cu starețul, căruia i-a arătat desenele, spunându-i că voia să îndrepte pașii băiatului spre Dumnezeu.

–Dar nu înțelege ce pictează.

–Există ceva divin în toate acestea, nu credeți? Băiatul învață ceva. Semnificația se află chiar în desene.

Au părăsit chilia starețului și au ieșit în curte, apoi au urcat o scară spre una din turle. La capătul scărilor, a luat o cheie dintr-o firidă săpată în zid și a poftit-o în atelierul unde călugării pictau icoane. A fost impresionată de frumusețea și ordinea ce domnea în încăperea presărată cu scaune înalte pentru călugări și șevalete acoperite cu pânză, flancate de vopsele și peneluri. Starețul a dat la o parte, una câte una, pânza de pe șevalete ca s-o lase să vadă, la lumina unui felinar, icoanele la care lucrau călugării.

–Fiecare detaliu este stabilit prin tradiție – i-a spus starețul. Este pomenit în manualul pe care îl consultă pictorii noștri. Forma degetelor lui Hristos, ridicate pentru a da binecuvântarea, ce conțin literele grecești IHS, trebuie să redea nu doar eleganța și expresivitatea lor, ci și semnificația acestora. În compoziția Adormirii Maicii Domnului, sufletul Fecioarei este înfățișat ca un prunc pe care Hristos îl poartă în brațe, așa cum și ea l-a purtat cândva. Culorile și ordinea în care sunt pictate elementele sunt impuse prin tradiție: icoana este mai întâi poleită cu foiță din aur pentru redarea fundalului și a nimburilor aurii, apoi se zugrăvesc detaliile arhitecturale și veșmintele și, în final, mâinile și capul personajelor. Pictura este un ritual care se desfășoară în rugă și meditații. Foița de aur a icoanelor de pe șevalete strălucea în lumina felinarului. Ferestrele reflectau forma icoanelor și a siluetelor întunecate care se mișcau printre ele. Pentru călugării care lucrează aici – a continuat el – făuritul icoanelor este o formă de rugăciune.

–M-am gândit la asta. M-am gândit că ați putea…

–Să-l iau pe băiatul mut aici? Ce zic părinții lui?

Nici nu-i ceruse părerea mamei lui, dar nu i-a mărturisit starețului. De fapt, în tot acest timp cât își manifestase interesul pentru Augustin, a vorbit doar arareori cu Paraschiva despre el. N-o vedea ca pe mama ce-i dăruise viața, ci ca pe o povară care îl înlănțuia. Prefera să-l considere un copil venit de nicăieri – independent și deosebit de toți ceilalți.

–Viața monahală i s-ar potrivi de minune… tăcerea de aici. Ar învăța să picteze icoane, iar prin zămislirea lor ar putea comunica cu Dumnezeu.

Șovăiala starețului trăda faptul că nu era prea încântat de cererea ei.

–Sunt voci care spun că un om surd, un om care nu cunoaște cuvintele, nu poate să-L înțeleagă pe Dumnezeu.

–Vreți să spuneți că Dumnezeu este doar un cuvânt?

–Nu asta am spus.

–Atunci, îl acceptați?

–Poate când va mai crește. Poate mai vorbim când se va face mai mare.

Marina s-a întors în casa de oaspeți. Noaptea era agitată. S-a dus în camera ei, care se afla lângă cea a copiilor, dar n-a putut să doarmă. Vântul bătea cu putere, zdruncinând geamurile și ușile și măturând totul în calea lui. A auzit cum ceva se prăbușește cu zgomot de pe acoperiș. Ploaia cădea în ropote, lovindu-se cu putere de ziduri. Stătea întinsă în pat, ascultând vuietul vântului și freamătul ploii și închipuindu-și că ar fi avut o altă viață. Își imagina că nu era mamă, ci călugăriță într-o mănăstire, unde picta icoane și purta haine cernite și lungi, ce foșneau printre picioare. Sau – după ce furtuna s-a domolit, în tăcerea amară a zorilor – și-a închipuit că era una dintre femeile în mrejele cărora soțul ei cădea cu atâta ușurință – femei cu părul neted și lucios și pantofi cu tocuri înalte, învesmântate doar pe jumătate în haine de blană, ce ieșeau din cluburile de noapte și râdeau zgomotos, scoțând niște sunete metalice, asemenea celor ale cocoșilor.

Nici Augustin n-a reușit să adoarmă vreme îndelungată. Era prima oară când nu dormea acasă, ci într-o mănăstire mare, într-un pat îngust dintr-o cameră străină. Chiar dacă nu auzea vântul, îi simțea freamătul în aer. Îl simțea înlăuntrul său și vedea valurile Mării Galilee – valuri care purtau cu ele o corabie. Apoi, a simțit umezeala ploii. Valurile erau albastre, iar corabia maronie avea pânze albe. Oamenii de la bordul ei purtau mantii ruginii și se țineau de catarg ca să nu fie azvârliți în mare. În negura somnului său, corabia se înclina periculos, bătută de valuri, iar la un moment dat, totul s-a

întunecat și oamenii s-au înecat. Îi vedea pierzându-se printre talazurile din jurul său – siluete subțiri și goale, palide ca viermii, bărbați și femei deopotrivă, o mulțime de oameni, mai mulți decât văzuse el vreodată, se prăbușeau în apă.

Toate imaginile pe care le văzuse în ziua aceea îi reveneau acum în fața ochilor – contorsionate și deformate. Șiruri compacte de oameni și îngeri; bărbați care se prăbușeau în prăpăstii întunecate sau ardeau în focurile iadului. Păcătoși ce încercau, tremurând, să-și ascundă goliciunea trupului cu mâinile lor lungi. Martiri decapitați și sfinți ale căror capete învăluite în aureole se rostogoleau la pământ; călăi, ce purtau pantaloni strâmți și negri, tunici roșii, pantofi cu vârful ascuțit și coifuri ascuțite, și își țineau săbiile ridicate deasupra grumazului lor însângerat. Augustin a gemut ușor în somn, apoi a început să țipe înspăimântat, trezind-o pe Safta. I s-a făcut teamă, căci nu-l auzise niciodată scoțând niște sunete atât de cumplite. S-a ridicat din pat și a venit la el, bâjbâind prin întunericul tot mai dens acum, când ploaia se oprise. Când a încercat să-l atingă, a început să dea cu disperare din mâini. Nu părea s-o vadă. Îi simțea spaima ce pusese cu desăvârșire stăpânire pe el. Pentru că nu știa cum să-l liniștească, a luat urciorul cu apă, a udat un prosop și i l-a așezat pe fruntea încinsă. A făcut totul în tăcere și, ușor-ușor, s-a liniștit și el. Apoi, s-a urcat lângă el și a tras păturile peste ei, înghesuindu-se unul într-altul în patul îngust.

A doua zi era sărbătoare. Săteni din cătunele învecinate veneau la mănăstire. Când au ajuns și ei, biserica era înțesată de oameni care se îmbulzeau înăuntru și de călugări cu barba sură, ce stăteau încremeniți ca niște statui în strane, se rugau în genunchi sau stăteau grupați în jurul pupitrelor ca să cânte în cor în timpul slujbei. Marina Văleanu a intrat împreună cu copiii în biserică, luându-l pe Augustin de mână și trăgându-l după ea. Se simțea sleit de puteri printre atâția oameni, iar mirosul greu de tămâie, amestecat cu cel al pelerinilor, îi crea senzația de leșin. Avea impresia că turla de deasupra lui era un vârtej întunecat, care îl va trage în sus, nu în jos – o fântână răsturnată, unde fumul cenușiu se contopea cu lumina, iar funinginea groasă se agăța cu disperare de pereți. Simțea că se va prăbuși ca o piatră sau ca o pană. Marina a continuat să-l tragă după ea până când au ajuns în fața catapetesmei. În clipa în care i-a eliberat din strânsoare mâna umedă, ușile catapetesmei s-au deschis și în prag a ieșit un preot. Părea să fi apărut ca printr-o vrajă – un om învăluit în aur, fum și lumini. Era mare cât un taur, iar veșmintele negre și barba bogată îi accentuau înfățișarea înspăimântătoare.

Imaginea era cumplită. Atunci, enoriașii au început să se îmbulzească spre catapeteasmă. Coșmarurile au prins din nou viață în mintea lui Augustin, care a simțit puterea înfiorătoare a omului cu barbă. Brusc, a intrat în panică. S-a întors și a luat-o la fugă – sau mai degrabă a încercat să fugă, croindu-și loc cu greu prin mulțime. Îi îmbrâncea, dădea din coate și împingea cu capul ca un țap. Trebuia să iasă din fumul gros. Trebuia să iasă din fântâna întunecată. Trebuia să iasă la lumină. A fugit din biserică în curtea spațioasă, străbătând pasajul cu picturi și trecând de porțile imense din lemn.

Când l-au găsit mai târziu, se urcase deja în mașină. Nu stătea pe scaunul șoferului, unde îi plăcea de obicei să se joace, ci pe bancheta din spate, complet neclintit, cu ochii ațintiți într-un punct mort și cu pumnii încleștați.

Era târziu când au ajuns în sat – exact în momentul în care localnicii se întorceau de la munca câmpului și își așteptau vacile să vină de pe izlaz. Mașina s-a întâlnit cu cirezile de vite, astfel încât au fost nevoiți să le lase să treacă, privind cum animalele murdare de noroi atingeau portierele strălucitoare ale automobilului. În oricare altă zi, Augustin ar fi fost mândru să fie văzut în mașina grandioasă a familiei Văleanu. Astăzi însă nu părea să observe prezența nimănui. Când au ajuns acasă și Ilie a deschis portbagajul, Augustin și-a luat geanta și desenele și a plecat, fără să se uite la nici unul dintre ei, nici măcar la Safta. Își ducea geanta într-o mână, iar în cealaltă, blocul de desen, de unde se ivea mapa cu desenele pe care le făcuse în ziua precedentă.

Când a intrat în casă, a lăsat lucrurile să-i cadă din mâini. A închis ușa și s-a rezemat cu spatele de ea. Apoi a luat mapa cu desene și a ieșit din nou afară, în curte. Gardul din apropierea stivei de lemne avea o gaură, acoperită într-o doară cu o scândură ca să împiedice găinile să iasă. A dat scândura la o parte și a trecut prin gaura din gard, punând apoi scândura la loc în urma lui. A traversat o grădină de zarzavaturi și a ajuns pe câmpurile care duceau spre râu. Doar două bătrâne mai lucrau pe câmp la acea oră târzie a zilei. Ele l-au văzut înaintând cu pași repezi și, după cum mergea, au înțeles că avea un scop bine definit, dar băiatul li se părea ciudat, ca și felul lui de a fi, așa că nu s-au întrebat unde se duce, cum nu ar fi întrebat nici în ce direcție bate vântul.

Apa era adâncă, furioasă și murdară după furtuna de azi-noapte. A coborât spre mal și s-a așezat pe un maldăr de pietriș, unde se afla o

piatră netedă și întinsă pe care femeile își spălau rufele. În depărtare, râul curgea cu repeziciune, formând un curent amețitor. Augustin s-a așezat în genunchi pe piatră și a desfăcut mapa. A luat desenele pe care le făcuse în biserică și le-a rupt, unul câte unul, aruncând în apă bucățile colorate de hârtie și privindu-le cum se pierd în iureșul râului.

În liniștea din biroul ei, Marina Văleanu se ruga în fața icoanei Maicii Domnului. Amurgul pogora ușor peste grădină, peste dealuri și peste sat. Bucățile colorate de hârtie începeau să piară, nevăzute, în apele tulburi ale râului. Băiatul străbătea câmpurile cenușii, îndreptându-se spre casă. Culorile dispăruseră pe de-a-ntregul – gardul care împrejmuia grădina, hambarele și stiva de lemne –, toate păreau conturate în nuanța întunecată a cărbunelui. Icoana Maicii Domnului, aurul din preajma vălului Fecioarei și inelul de pe degetul ei lung, ridicat în semn de pace, reflectau încă o rază de lumină. Restul era cufundat în întuneric – chipul oval și palid, ochii alungiți și migdalați, capul înclinat în rugă. Marina Văleanu i-a împărtășit rușinea și dezamăgirea ei. Apoi s-a închinat și a sărutat icoana rece din metal. Se gândea la celelalte lucruri pe care i le spusese starețul. La faptul că îl putem regăsi pe Dumnezeu în cele mai simple îndeletniciri. La faptul că îl putem regăsi în tăcerea desăvârșită.

A început să se uite în ultimul timp la fotografiile ei. Nu s-a atins încă de creionul și colile de desen, dar se uită la fotografiile pe care i le aduce. Le ia, una câte una, și le privește cu gravitate, apoi le împăturește cu multă grijă și le pune – urmând o logică numai de el știută, în funcție, poate, de mărimea, subiectul sau culorile acestora – într-unul din teancurile așezate în dulăpiorul de lângă pat. Uneori, manifestă interes pentru imaginea de pe dosul paginii pe care Safta intenționase să i-o arate – un detaliu ciudat sau poate simpla formă a unui cuvânt îi atrage atenția. Într-o zi, i-a adus o cutie de chibrituri, pe care se aflau secera și ciocanul și un slogan scris cu litere roșii pe un fundal alb: *TRĂIASCĂ 1 MAI!* Acum, ori de câte ori găsește cutii de chibrituri pe care stau scrise sloganuri noi, i le aduce lui Augustin. Pe unul dintre ele scrie cu litere roșii pe fundal alb: *TRĂIASCĂ PRIETENIA ROMÂNO-SOVIETICĂ, 7 NOIEMBRIE; Citiți „Scânteia“!* Se bucură că aceste cuvinte nu au nicio semnificație pentru el.

Nu i-a fost deloc greu să găsească medicamentele. A ajutat-o un doctor.

–Sunt scumpe, a spus el.

Credea că Safta nu avea banii necesari să le cumpere, dar ea mai are câteva bijuterii pe care poate să le vândă.

–Nicio problemă.

–Trebuie să urmeze tratamentul complet. Nu are niciun rost să-l înceapă, dacă nu-l urmează complet.

–Îl va duce la bun sfârșit.

Era evident că doctorul nu înțelegea de ce o infirmieră se implica atât în îngrijirea acestui pacient mut, ajutându-l mai mult decât pe ceilalți. Oamenii nu fac lucruri de acest gen. Bănuia că există între ei o legătură tainică.

– Îmi amintește de cineva, i-a explicat ea. Îmi amintește de fratele meu.

Nu era adevărat. Era doar o simplă afirmație, și totuși a simțit că era adevărată din clipa în care a rostit-o.

–Bine, a replicat doctorul vădit impresionat. O să-ți fac rost de ele.

Părea un om bun. Era un bărbat înalt, care purta haine lejere, iar părul îi cădea pe frunte. Își imagina tragedia unui frate pierdut și încerca să-i împărtășească compasiunea lui. Cunoștea atât de puțini oameni în oraș, și-a spus ea. Astfel că i-a zâmbit, afișând o expresie senină, atrasă de farmecul lui. Gândul a dăinuit însă doar o clipă, apoi s-a izolat din nou în ea. Și oricum îi spusese o minciună.

–Cât timp trebuie să stea în spital? a întrebat ea.

–O lună. Sau poate șase săptămâni, vom vedea.

–Și apoi?

–Și apoi poate să plece acasă.

Ea nu i-a zis că nu avea unde să plece.

Astăzi, îi aduce lui Tinu o revistă veche, cu ilustrații, publicată înainte de război.

–Uite, are un lipițan pe copertă! Precum cel pe care îl avea bunicul meu. Conține un întreg articol despre caii din rasa lipițan.

Fusese la piață și – în timp ce se uita printre tarabele pline de cărți, fețe de masă din dantelă, bibelouri și alte mărunțișuri – îi căzuseră ochii pe revistă. Pe coperta acesteia era un cal alb, de o frumusețe aparte, surprins în două picioare, în șaua căruia stătea un soldat în uniformă de husar. Nu știa de ce se afla acolo sau ce căuta. Nu are nevoie de prea multe lucruri, în afară de strictul necesar, locuind într-un cămin împreună cu alte douăzeci de femei, trăind de azi pe

mâine și având prea puține obiecte despre care ar fi putut spune că îi aparțin. Și totuși, scotocește printre tarabe, cuprinsă de nostalgie la vederea obiectelor ce-au aparținut cândva altor oameni.

– Înăuntru, o să vezi mai multe fotografii, îi spune ea, arătându-i o pagină care înfățișează un șir de cai albi ca un *corps de ballet* de la Școala Spaniolă de Călărie din Viena. Sala unde aceștia își fac numărul pare o sală imensă de bal, cu candelabre, pilaștri înalți și albi, în stil corintic, și o podea cu nisip auriu. Învață caii să danseze, iar oamenii se duc să-i privească, îi explică ea. Cândva, dansau pentru împărații Austriei.

I-a stârnit interesul – o vede prea bine. Se apleacă peste el și întoarce pagina.

– Aceasta înfățișează un cal bălțat, surprins cu toate cele patru picioare în aer, părând să zboare. M-am gândit că o să-ți placă. Seamănă cu calul bunicului, doar că acela era mai alb. Poate că e din cauza vârstei. Când se nasc, mânjii au pielea mai închisă, apoi, pe măsură ce cresc, devin tot mai albi, spune ea, cu glas domol, făcând pauze între propoziții. De când ai venit aici, am început să-mi amintesc anumite lucruri – lucruri la care nu m-am mai gândit de mult timp. Mă întreb cine a rămas… ce-a rămas acolo.

Vorbește pentru ea, nu pentru el. Augustin a luat revista din mâna ei și mângâie cu degetele imaginile de pe pagină. Fotografiile înfățișează un cal alb, care execută anumiți pași – *capriole, courbette, pirouette, passage, levade* – cu mișcări perfecte, de parcă nu e un cal adevărat, ci o statuie din marmură. Îi privește chipul lui Augustin, care pare și el cioplit în piatră – gura, ochii și expresia facială par cu totul încremenite. Dar obrajii îi sunt brăzdați de lacrimi.

– Te simțeai fericit alături de cai, nu-i așa? Mai fericit decât erai cu noi. Caii te iubeau. Toate animalele te iubeau.

Amintirile o copleșesc. Simte căldura și mirosul cailor și le vede privirea dulce ca melasa.

– Dacă te-ai putea duce acolo acum… asta te-ar ajuta să-ți revii.

După călătoria la mănăstire, Marina Văleanu a hotărât ca Augustin să învețe o îndeletnicire practică. Deoarece József, grăjdarul, simțea tot mai mult povara anilor pe umeri și avea nevoie de ajutor, băiatul a fost trimis la grajduri. E foarte bine, și-a spus Safta. Lui Tinu îi place să stea în grajduri.

Nu l-a mai văzut atât de des după aceea, căci venise iarna. Vremea rece o făcea să nu mai iasă afară. Avea multe lucruri pe care le putea face în casă. În plus, vizita verișoarelor îi ocupa tot timpul. Doar arareori, când vremea era frumoasă, se mai ducea să călărească. Străbăteau călare dealurile acoperite de zăpadă. Când se întorceau acasă, emoțiile partidei de călărie, mirosul fierbinte al cailor și frigul mușcător o împiedicau să-l mai vadă, deși el se afla în curte. Stătea dreaptă în șa și vorbea cu verișoarele ei, ignorându-l complet. Iar după ce cobora, îi arunca frâul ca să ducă poneiul în grajduri. Căluțul dădea din cap și sufla aburi pe nas.

Când nu avea treabă de făcut, stătea și desena pe banca din încăperea unde țineau harnașamentul cailor, printre mirosurile de piele, săpun pentru șei, ceară și cai. De obicei, desena în creion, hașurând și lustruind desenele până când grafitul căpăta o nuanță strălucitoare de negru. Nu avea nevoie de culori aici. Pereții încăperii erau albi. Piesele de harnașament erau cafenii. Nu mai desena îngeri sau demoni și nici oameni care pășeau pe nori, ci numai lucruri reale: grajdurile, boxele cailor, cu compartimentele lor din lemn, ieslea plină cu fân și podeaua din cărămizi așezate în zigzag, în mijlocul cărora se afla un canal de scurgere; șeile așezate una lângă cealaltă pe suporturi fixate în perete; căpestrele, frâiele și hamurile. Uneori, „fura” câte un cuvânt de la conac sau câteva litere memorate dintr-o carte sau scrise pe peretele camerei copiilor și le adăuga în

desenele sale. Le creiona formele cu o precizie uluitoare, părând aproape tipărite, și strecurându-le de-a lungul și de-a latul desenului. Imaginea lui preferată – la care a lucrat câteva zile la rând – înfățișa arcada imensă aflată la intrarea în grajduri, o arcadă prevăzută cu pilaștri și fronton aproape la fel de impunătoare ca porticul casei. Acest cadru cuprindea toate elementele din curte, înșiruite unele după altele: ușile grajdurilor și magaziei, podiumul pe care te urci ca să te sui pe cal, jgheabul de apă, căruțele, greblele de curățat bălegarul, uneltele și gălețile. După ce-a terminat desenul, l-a împăturit în patru și l-a băgat în buzunar. Astfel, putea să privească oricând curtea, chiar și atunci când nu era acolo.

La început, sarcina lui a fost doar să curăță bălegarul din grajduri și să lustruiască harnașamentul, dar József l-a învățat să spele, să pieptene și să împletească cozile și coamele cailor și a văzut că băiatul se pricepea. Părea să se înțeleagă foarte bine cu animalele, să comunice cu ele prin atingeri și mângâieri și chiar din priviri. Părea să și „vorbească" cu ele, suflând printre buze cum făceau caii. Uneori, scotea un sunet ca un cloncănit, atingând limba de cerul gurii. Era un gest pe care părea să-l facă din instinct.

Seamănă cu tatăl lui – au spus oamenii când l-au văzut cât de bine comunica el cu animalele. Trecuse atâta amar de vreme de când tatăl lui plecase din Poiana, iar trecerea lui pe acolo fusese atât de efemeră, încât sătenii aproape că îl și uitaseră. Paraschiva și fiul ei cel mut au fost acceptați așa cum erau – fără un trecut și fără necesitatea unei paternități. Acum, însă, când îl vedeau pe băiat cât de bine se înțelegea cu caii, și-au amintit cum și-a făcut tatăl lui apariția, într-o bună zi, aducând cu el un cal de la o celebră herghelie din Transilvania. Și el vorbea foarte puțin, dar oamenii nu știau dacă era din cauza faptului că nu stăpânea prea bine limba română. Îl chema István Szabó și era de origine maghiară. Doar cu József putea să comunice în limba lui maternă. Avea ochii de un albastru rece ca metalul și era aspru și misterios, dar părea să farmece caii cum o făceau țiganii. Se așeza pe vine în fața animalului elegant și îi capta întreaga atenție. Calul își ațintea privirea asupra lui, ciulind urechile la fiecare sunet pe care îl scotea stăpânul său. Legătura dintre ei era atât de puternică, de parcă erau legați prin niște fire nevăzute. Stând ghemuit la pământ, la doar o azvârlitură de copitele calului, István Szabó își făcea mâinile căuș și își mișca degetele de parcă trăgea, ca un păpușar, de niște sfori invizibile. Animalul pășea ușor dintr-o parte într-alta sau mergea cu spatele ca și când și-ar fi purtat stăpânul în șa.

Așa tată, așa fiu! Talentul pe care băiatul îl moștenise de la părintele său o tulbura pe Paraschiva. Ar fi preferat ca Augustin să lucreze în grădini sau la fermă, unde pământul – prin greutatea și atingerea sa – l-ar fi putut ancora cu desăvârșire. Chiar și atunci când îl vedea cu câtă siguranță stătea pe spatele gol al calului, după ce-l aducea de la pășune, și cât de fericit părea, nu se simțea deloc mai liniștită.

Deși Marina Văleanu n-ar fi recunoscut niciodată în fața bucătăresei, Paraschiva avusese dreptate de la bun început. Nu va învăța nimic – spusese ea. Așa este el plămădit. Nu are niciun rost să-l învățați carte. Nimeni și nimic nu-l va schimba. Când îl vedea cât de bine se înțelegea cu caii, își regreta gestul. Indiferent cât de bine intenționată fusese, încercarea ei a fost o greșeală. A priceput că desenele lui uluitoare erau doar simpla lucrare a unui nevinovat… și a lui Dumnezeu.

Odată cu trecerea anilor, a devenit din ce în ce mai retrasă și mai evlavioasă. Afișa întotdeauna o expresie gravă pe chip, părând mereu detașată de tot ce se întâmpla în jurul ei. În urma planurilor stabilite, băieții aveau să urmeze școala în Anglia, iar Safta – la Paris sau în Elveția, după un alt an de pregătire cu o nouă guvernantă. Perspectiva plecării copiilor ei nu a afectat-o atât de mult cum s-ar fi întâmplat în trecut. Nici măcar aceste planuri nu i-au mai solicitat atenția. Le-a lăsat în grija soțului ei, iar când el era plecat – așa cum era de obicei – i le-a încredințat tatălui lui, care locuia împreună cu ei la Poiana.

Bătrânul Constantin Văleanu a fost cel care a hotărât ca băieții să studieze în Anglia. Ca să fie pregătiți pentru vremurile ce vor veni – spunea el – aveau nevoie de o minte rațională, de un orizont larg de cunoaștere și de o educație liberală.

Constantin Văleanu degaja încă, prin întreaga lui ființă, un aer autoritar, dobândit de-a lungul carierei sale diplomatice. Avea o ținută aleasă, părul cărunt la tâmple și un baston cu vârf din malachit. În timp ce majoritatea reprezentanților clasei sale își întorceau privirile spre cultura Franței, Constantin era anglofil. Admira moda britanică, politica, sporturile și, mai ales, grădinile din Anglia. Grădinile de la Poiana erau concepute în stil englezesc. Le vizitase pe cele din Anglia, consultase lucrările lui Gertrude Jekyll și adusese cu el acasă planuri și liste cu plante. Terasa era străjuită de straturi cu lavandă; pajiștile erau presărate cu plante erbacee; copaci exotici – precum catalpa, *Ginkgo biloba* sau salcâmi din specia *Robinia*

pseudoacacia – completau tabloul. Clima din Moldova era mult mai aspră decât cea din Anglia, astfel încât plantele englezești aveau nevoie de o îngrijire specială. Anumite specii trebuiau ferite de căldura toridă a verii și acoperite cu diverse straturi protectoare sau scoase complet din pământ în timpul iernii ori abandonate cu totul din proiectul grădinii sale. Vedea existența unei metafore aici, deși n-ar fi vrut s-o recunoască: spre deosebire de vremea extremă din țara sa natală, clima moderată a Angliei favoriza creșterea unei varietăți democratice de plante.

„Dar Anglia este atât de departe – s-a plâns nora lui. Dacă va izbucni vreun război?“

„Dacă va izbucni vreun război, ce loc ar fi mai sigur decât Anglia?“

Dar, indiferent cât de mult admira spiritul britanic, îi compătimea puțin pe englezi. Era invitat în fiecare an în nordul Angliei la partide de vânătoare, unde împușca potârnichi. Forma și dimensiunea pământului, văile și terenurile mlăștinoase – toate, cu excepția vremii mohorâte, îi reaminteau de casă. Știa însă că se afla pe o insulă mică, umedă și domesticită, unde nu trăiau nici lupi, nici urși, nici măcar mistreți. Îi lipsea drama ținutului său natal sau melodrama, cum o numeau unii – căldura, furtunile, viața; senzația de imensitate continentală pe care o simțea ori de câte ori privea spre râul Prut și orizonturile estice.

Deși avea peste șaptezeci de ani, i-a însoțit pe cei doi băieți la Londra. I-a dus la Harrods ca să-și cumpere uniforme. Le-a luat valize, cutii pentru păstrarea mâncării și bastoane de crichet. Apoi, i-a încredințat în mâinile unui director de internat, pe care i-l recomandase un coleg de vânătoare. Internatul, care făcea parte dintr-o renumită școală englezească, se afla într-o clădire din cărămidă roșie, cu multe scări și coridoare.

A petrecut apoi două zile într-un hotel Mayfair, cu vedere spre străzile cenușii, unde a căutat o înlocuitoare pentru Fräulein Lore, care devenise la fel de obositoare și de stridentă ca țara ei. Ploua în neștire. Străzile erau înțesate de oameni cu umbrele și taxiuri, iar guvernantele ajungeau la interviu ude și cu părul răvășit. El le întâmpina îmbrăcat într-un costum Savile Row, sprijinindu-se în baston. În ciuda aerului său britanic, trăsăturile întunecate îi confereau o alură exotică, chiar înainte de a rosti vreun cuvânt într-o engleză corectă, dar cu un puternic accent străin. A ales-o pe Clare

Sanders datorită prospețimii ei, care transforma stropii de ploaie din părul ei în picături de rouă. Cunoștea franceza, artele frumoase și istoria artei, domenii ideale – considera el – pentru o adolescentă. Safta, care se va trezi pentru prima oară singură, fără frații ei, va fi cucerită de zâmbetul și frumusețea tinerei guvernante. Și era, într-adevăr, frumoasă, ca regina Maria când era tânără.

Augustin a văzut-o pe guvernanta cu părul bălai chiar din ziua în care a sosit. Mașina s-a oprit în sat, iar ea s-a aplecat pe geam ca să admire priveliștea. A revăzut-o și a doua zi. Purta o rochie albastră ca cerul.

Constantin Văleanu purta costumul lui obișnuit din in. Era un bărbat înalt și, odată cu vârsta, căpătase o alură nepăsătoare, părând ușor șifonat, la fel ca și costumul. Arăta spre diverse obiecte, ridicând în aer bastonul, pe care câinii cu blana deschisă la culoare, ce îl urmau pretutindeni, îl pândeau, gata să-l prindă. Erau destul de agili și ar fi reușit să-l înșface din mâna stăpânului lor, dar nu era decât un joc pe care îl făceau cu stăpânul. Guvernanta înainta alături de el, însoțită de Safta. Uneori, unul dintre câini se rotea nerăbdător în jurul celor trei. Safta părea o siluetă întunecată în comparație cu fata bălaie. Erau aproape la fel de înalte, dar Safta părea încă o copiliță, cu părul legat la spate, neted și lucios de parcă ar fi fost lustruit, cu fusta ei simplă și roșie ca o floare de lalea. Lui Augustin i se părea zveltă și distantă, ca și când legătura ce-i unise cândva se spulberase pentru totdeauna. Îi observa pe toți trei cu detașarea unui fotograf. Micuțul grup a intrat în curte, îndreptându-se spre grajdul unde se afla calul lipițan. Animalul s-a apropiat de ușa boxei și a mâncat bucățelele de zahăr pe care bătrânul le-a scos din buzunarul hainei și i le-a oferit în palmă. Guvernanta a întins mâna ca să-l mângâie pe bot, ezitând ușor, semn că nu era obișnuită cu caii.

În seara aceea, Augustin le-a conturat siluetele, colorându-le în albastru, stacojiu și crem cu bucățele de cretă pe care i le dăduse învățătorul școlii.

–Cine e băiatul acela? a întrebat Clare Sanders. L-am văzut la grajduri.

–E doar Augustin, a răspuns Safta.

–De ce ne urmărește cu privirea?

–Augustin urmărește totul cu privirea.

Zilele de vară erau atât de toride și de frumoase, încât guvernanta s-a gândit să facă lecțiile pe verandă. Aceasta era lungă cât toată fațada casei care dădea spre grădină și mobilată cu mese și scaune așezate la distanță unele de celelalte pentru a oferi intimitate. Constantin Văleanu obișnuia să-și bea cafeaua în fiecare dimineață la un capăt al verandei, stând pe un scaun acoperit cu o pernă decolorată, în fața unei măsuțe pe care se odihneau o scrumieră și ziarul din ziua anterioară, deoarece – Poiana se afla într-o zonă izolată – presa ajungea cu întârziere. Clare Sanders a aranjat o masă la celălalt capăt al verandei, unde lumina de dimineață căpăta nuanțe verzui datorită boltei luxuriante a glicinei. Dar chiar și acolo, în ciuda izolării lor, ceva le distrăgea atenția de la lecții – zborul rândunelelor sau oamenii aflați mereu în trecere. De astă dată, cosașii veniseră să taie iarba de pe pajiște, iar Augustin era printre ei.

Bărbații – cinci la număr – coseau iarba, deplasându-se pe diagonală față de lățimea terasei. Augustin rămânea în urma lor ca să grebleze iarba, privind casa cu ochi lipsiți de expresie.

–Cândva, venea aici și ne jucam împreună sau făceam lecții cu Fräulein Lore. Asta, până când mama a ajuns la concluzia că nu-l ajută prea mult capul, motiv pentru care l-a trimis la muncă.

–N-ar trebui să fie la școală?

–Este surdomut. Nu are niciun rost să meargă la școală.

–Cred că l-am văzut în sat în ziua în care am venit.

Aceste locuri îi creau uneori senzația că se află într-un tablou pe care îl mai văzuse, dar pe care nu-l crezuse adevărat. Străbătuse cu trenul întreaga Europă ca să ajungă aici. Se oprise câteva zile la Paris și la Veneția ca să vadă tablourile lui Corot și Millet de la Luvru, dar și pe cele ale pictorilor renascentiști de la Academia din Veneția. A ajuns apoi în București, de unde a pornit din nou cu trenul într-o nouă călătorie de o zi și o noapte. Privea pe fereastră scenele ce i se

derulau prin fața ochilor și i se părea că seamănă cu cele din picturi. La gară, a așteptat-o Constantin Văleanu. A urmat apoi o altă călătorie pe un drum prăfuit, pe care mergeau căruțe trase de boi și oameni cu coase pe umeri. Când au ajuns în sat, un bărbat, pogorât parcă dintr-un tablou de Duccio, a venit să-i sărute mâinile. I s-a părut că îl vede și pe plugarul din pictura lui Bruegel – *Prăbușirea lui Icar*, dar și pe păstorul lui Bruegel întruchipat de acest băiat mut. Acum, acești cosași, îmbrăcați cu toții în alb, care își mișcau încet coasele printre firele de iarbă, păreau și ei desprinși dintr-un tablou renascentist.

Constantin a împăturit ziarul, și-a luat pălăria și a pășit în iarbă. Câinii s-au ridicat de pe podea și l-au urmat, gudurându-se pe lângă el. Erau câini de vânătoare din rasa Weimaraner, cu blana lucioasă, de culoare gri. Ei s-au întins, leneși, apoi s-au ridicat și s-au frecat de picioarele stăpânului lor. Când au ieșit în bătaia puternică a soarelui, culoarea blănii lor părea să fi dispărut cu totul.

–Haideți, Spitzy și Heinz!

Animalele făceau parte dintr-o rasă germană. Le iubea și le dăduse nume germane, deși nu mai avea acum o părere atât de bună despre Germania.

S-a oprit în fața cosașilor. Aceștia nu și-au ridicat privirea, ci au continuat să muncească, păstrând ritmul până la capăt: coasa secera iarba, muncitorii făceau un pas înainte, iar pe pajiște apărea un culoar; se mai opreau uneori ca să ascută lama coasei. O treabă lentă, parcă din Evul Mediu. Constantin Văleanu privea spectacolul, clătinând din cap și mângâind un câine agitat.

–Bunicul a cumpărat o cositoare, a spus Safta, dornică să-și perfecționeze cunoștințele de limbă engleză. Mai avea de învățat până s-o stăpânească la fel de bine cum stăpânea franceza sau germana. Cositoarea vine din Anglia.

–Știu. Doar eu l-am ajutat s-o cumpere.

–El zice că în Anglia pajiștile, care sunt foarte verzi, sunt cosite astfel încât să formeze anumite modele. Gheorghe și Mihai vor juca crichet acolo, purtând cămăși și pantaloni albi precum cei purtați de țărani.

Clare Sanders se întreba dacă n-ar fi fost mai bine să lucreze în casă. Dar aerul din vechea odaie a copiilor era înăbușitor. Soarele bătea cu putere, iar căldura devenea atât de sufocantă, încât le crea senzația că stau închise într-o colivie. Atmosfera trecutului încă își făcea simțită prezența aici: metodele rigide de predare folosite de predecesoarea ei, care agățase o hartă a lumii pe perete, pe care încercuise capitalele importante ale Europei, adăugând de jur împrejur anumite date și fotografii; sau numele pe care băieții le scrijeliseră pe birouri. Într-o bună zi, va adăuga și ea pe hartă fotografii și observații legate de România, lucru pe care fosta guvernantă se pare că îl neglijase, dar, mai întâi, va trebui să afle mai multe lucruri despre această țară. Va mai aștepta, așadar, până la sfârșitul verii.

–Știi să joci crichet? a întrebat-o Safta.

–Firește.

–Pot să joace și fetele?

–Nu văd de ce nu. Dar este nevoie de mai mulți jucători ca să faci o echipă.

–Am putea să chemăm niște copii din sat.

Băiatul din grădină le privea din nou. Ceva îl deosebea de ceilalți. Era firav și mic de statură, iar unele mișcări pe care le făcea păreau ușor bruște. Și-l imagina stând pe terenul de crichet și aruncându-se deodată în aer, ca o pasăre, ca să prindă mingea.

Îi vorbea, în ciuda faptului că era surd. I se adresa cu glas domol, așa cum i-ar fi vorbit unui animal. Vorbești cu un animal, deși știi că nu înțelege ce-i spui – de ce n-ai vorbi, așadar, și cu un băiat surd? La început, a vorbit în engleză, apoi a folosit cele câteva cuvinte pe care le învățase în română. Poate că știa să citească de pe buze; nimeni nu-i putea confirma. Pronunța cuvintele încet, atentă la forma buzelor ei. Îl invita spre ea cu ochi surâzători, fără să se miște de pe loc. Dacă faci un pas spre un animal, riști să-l sperii. Cel mai bine este să-l faci să vină la tine.

Stătea în grădină și picta. Își întinsese pe iarbă blocul de desen și cutia cu acuarele. Picta casa. Lumina soarelui de amiază scălda frunzele de salcâm și straturile de flori în diverse nuanțe de galben,

conferindu-le tonalitățile lămâii, ale sulfurii de cadmiu și ale aurului. L-a auzit venind și încremenind pe loc. Avea senzația că – de vreme ce el nu auzea – nu avea de unde să știe că ea era conștientă de prezența lui. Când s-a întors spre el și i-a zâmbit, expresia de pe chipul lui i-a creat impresia că îl prinsese în flagrant delict.

Părea atras mai mult de desenele ei decât de ea. Le privea cu lăcomie, fascinat de culorile strălucitoare ale acuarelelor, care păstrau forma pensulei ude cu care le atinsese.

–Știi să pictezi? l-a întrebat ea, convinsă că știa.

I-a întins blocul de desen, pe care el l-a privit atent, pagină cu pagină, apoi s-a făcut nevăzut.

A doua zi, i-a adus câteva dintre desenele lui.

Un bloc de desen de mărimea celui pe care îl avea ea, dar legat de mână – avea coperte din carton, iar paginile din hârtie maronie erau cusute cu ață albastră.

Pe prima pagină erau scrise niște litere, grupate sub formă de cuvinte – nu cunoștea cuvintele, dar literele erau creionate cu grijă, de parcă ar fi fost tipărite.

Zece pagini de desene și schițe în cărbune, care se pătaseră în momentul în care fuseseră împăturite. Toate înfățișau spații goale și întinse: grajdurile, camera cu harnașamentul cailor, o încăpere nemobilată, o cameră cu o masă și un dulap sau o odaie cu o fereastră, un cadru de ușă și un singur scaun; o scară rezemată de un zid din curte; un gard, o poartă deschisă și silueta rotundă a unui deal în depărtare. Desenele erau clare, frumos creionate și hașurate și destul de bine proporționate.

Clare Sanders i-a privit desenele cu aceeași gravitate cu care și el le examinase pe ale ei. Aveau ceva cu totul aparte – ceva ciudat, tăcut și neclintit. Ar fi observat acest lucru, chiar dacă n-ar fi știut cine este autorul lor.

–Desenezi frumos, a spus ea.

Purta o rochie albastră, ce-i punea și mai mult în valoare ochii albaștri. I se părea ciudat că era privit de cineva cu niște ochi atât de

albaștri.

– Mă întreb ce-aș mai putea să te învăț eu, a continuat ea, pronunțând domol cuvintele în engleză.

Chiar dacă nu le auzea, el vedea după mișcarea buzelor ei că le rostește blând. A rupt o pagină din blocul ei de desen și a pus-o lângă prima lui schiță. A copiat camera exact așa cum o desenase el, apoi, lângă ea, a mai desenat-o o dată din unghiul corect.

– Uite, așa se face! a continuat ea. Din acest unghi, camera pare mai spațioasă. Mai reală, i-a explicat ea.

Nu știa dacă i-a înțeles explicațiile, așa că a mai desenat-o o dată, repetând figura și în cazul altor subiecte abordate de el. Augustin o urmărea cu intensitate, dar lipsit de orice expresie. A repetat de câteva ori desenele, întrebându-se de ce își bătea capul.

– Nu știu de ce îți arăt asta, a spus ea. M-am gândit că ți-ar fi de folos. Firește, n-are nicio importanță cum desenezi lucrurile. Desenele tale sunt frumoase așa cum sunt, a continuat ea, zâmbindu-i și oferindu-i creionul și două pagini albe. Ia astea și desenează orice îți place!

El a luat creionul, o pagină albă și blocul de desen ce avea să-i servească drept șevalet. Apoi, a început să deseneze din nou camera, respectând de astă dată proporțiile ei. După ce-a terminat, i-a arătat, încântat, desenul. A fost uimită să descopere cât de repede a învățat.

În zilele ce-au urmat, a desenat cu frenezie. A desenat din nou camerele, grajdurile și hambarele – toate subiectele pe care le abordase în trecut. Formele lor îi erau atât de bine întipărite în minte, încât nu trebuia să le aibă în față. Le putea desena în timp ce își aștepta prânzul, stând aplecat deasupra lucrărilor sale la masa din bucătărie, pe când Mama Anica curăța cartofi sau tăia ceapă și Paraschiva fierbea ceva pe sobă. Își acoperea foaia cu brațul liber ca să le împiedice să tragă cu ochiul la desenele lui. Apoi, când termina, punea o pagină albă peste cea desenată, copleșit parcă de sfială.

Femeile se obișnuiseră cu prezența lui singuratică printre ele. Îl ignorau mai tot timpul, așa cum le ignora și el, dându-l uneori la o parte sau strângându-i paginile când acestea le invadau spațiul de gătit. În momentul în care îi punea masa, lăsa desenele și se apuca de mâncat. Acum au observat o schimbare în comportamentul lui.

–Oare ce l-o fi apucat?

–Astăzi nu se oprește nici măcar să mănânce. Se răcește supa.

Mama lui l-a bătut pe umeri, oferindu-i lingura.

–Fata aia e vinovată. I-a sucit capul.

–Despre cine e vorba? Vreo fată din sat?

Femeile au izbucnit amândouă în râs, iar el – observând agitația – și-a ridicat privirea vădit nedumerit. Părul îi stătea vâlvoi, iar mâneca îi cădea în farfuria de supă.

Localnicii îi spuneau domnișoara Clara. Varianta englezească a numelui – Clare – li se părea prea simplă și banală. Și, pe măsură ce zilele treceau, una câte una, simțea că își pierde tot mai mult identitatea britanică, deși tocmai aceasta era menirea ei – să predea limba engleză, dar și ideile și particularitățile considerate importante în educația britanică. Dorind parcă să-i reamintească, Constantin Văleanu continua să-i spună Miss Sanders, așa cum o făcuse și în dimineața interviului luat la hotelul Mayfair. Iar Mama Anica, simțind pericolul plutind în aer, îi zicea simplu, pe un ton ursuz, Miss Clare.

Din prima clipă când a pus piciorul în Poiana, Clare Sanders a fost invitată în salonul conacului ca să facă cunoștință cu mama elevei sale. Era o încăpere lungă, scăldată într-o lumină verzuie, împodobită cu glastre de flori, peisaje pictate și oglinzi atârnate pe pereți, și mobilată cu scaune așezate riguros, unul lângă altul, precum cele de pe peronul unei gări. Marina Văleanu stătea pe o canapea acoperită cu o cuvertură verde din mătase. Când Clare s-a apropiat să-i strângă mâna, a observat frumusețea întunecată a gazdei, asemănătoare cu cea a boierilor din tablourile de pe hol. Bătrânul valet polonez le-a servit ceai dintr-un samovar și dulceață de agrișe, creându-i senzația că a nimerit într-un roman rusesc. A răspuns la un șir de întrebări politicoase, dar iscoditoare referitoare la vârsta, educația, familia și religia sa. A oferit răspunsuri explicite, de parcă obținerea slujbei depindea de acest interviu. Avea impresia că răspunsurile ei păreau placide și de joasă speță, tipice secolului XX.

L-a cunoscut pe tatăl Saftei abia o săptămână mai târziu, când s-a întors de la București. Alexandru stătea pe hol, în capul scărilor, sub privirile scrutătoare ale boierilor din tablourile de pe pereți, dar și ale soției sale. Lua o țigară dintr-o tabacheră de argint – era un bărbat de vreo patruzeci și ceva de ani, nu atât de chipeș ca în tinerețe, dar o prezență puternică. Nu era naivă. A recunoscut mesajul din privirea cu care a scrutat-o din cap până în picioare, realizând în clipa aceea că trebuia să păstreze distanța. Dar, odată ce zilele de vară treceau una câte una, a căzut pradă nu doar farmecului său, ci și naturii exotice a locurilor acestora, căldurii, muzicii țigănești purtate pe aripile nopții și naturaleții cu care gazdele ei treceau de la o limbă la alta, ca de la o identitate la alta.

Augustin a înțeles asta doar citindu-i expresia de pe chip în timp ce-i arăta desenele. A văzut că le acorda mai puțină atenție și dedica tot mai puțin timp lecțiilor de desen. Chiar și blocul ei de desen – atunci când îl aducea cu ea – era sărac în imagini. El observa cu acuitate toate detaliile comportamentale ale oamenilor pe care îi cunoștea. Într-o zi, pe când stătea lângă ea, pe banca albă de sub crengile arborelui de catalpa, Alexandru Văleanu a venit la ei și a vorbit cu ea. Deși bărbatul stătea la distanță în bătaia soarelui, iar ea își acoperise ochii cu mâna ca să se ferească de lumina puternică, Augustin a înțeles – de parcă ar fi auzit ce-și spuneau – că aveau o relație intimă. A văzut-o urmărindu-l cu privirea în timp ce Alexandru se îndepărta și i-a simțit iureșul sufletesc.

În toate acele zile de vară, a urmărit prin grădină pașii guvernantei, care se intersectau la un moment dat cu cei ai iubitului ei. Viața la moșia din Poiana se desfășura la fel ca întotdeauna – bărbați cu pălării de paie și femei cu rochii înflorate veneau și plecau de la conac, ferindu-și ochii cu mâna când ieșeau în bătaia puternică a soarelui. Nu știa cine erau, dar vedea adesea chipuri noi; unii veneau, iar alții plecau, fapt care însă nu conta prea mult, deoarece viața se derula după același tipar. Băieții erau acasă, iar uneori Safta se ducea să călărească împreună cu frații ei dis-de-dimineață, când era răcoare, întorcându-se la fel de încinsă ca armăsarul ei, cu fruntea presărată de stropi de sudoare. Alteori, îi însoțea și tatăl ei, care în șa semăna cu statuia ecvestră a unui erou din piața orașului. Clare Sanders, care nu călărea, îl privea cu admirație.

Apoi, într-o zi, dis-de-dimineață, a văzut-o plecând.

Gesturile impetuoase nu erau caracteristice vieții de la conac. Venirile și plecările vizitatorilor păreau întotdeauna însoțite de îmbrățișări și întâmpinări călduroase, ce nu aveau nimic în comun cu plecarea atât de neașteptată a guvernantei. Augustin a văzut mașina parcată în fața casei. Marina Văleanu stătea printre pilaștrii de pe verandă, încremenită ca o stană de piatră. A rămas la fel de neclintită, întorcându-și doar capul. Guvernanta a ieșit pe ușa deschisă și s-a urcat iute în mașină, împinsă parcă de o rafală de vânt.

Augustin a lucrat toată ziua, căutând-o mereu cu privirea, dar ea nu s-a mai întors. În seara aceea, a modelat o altă figurină din carton. Avea nevoie de ceva galben care să sugereze părul bălai al figurinei, dar nu avea nici creioane, nici vopsea, nici cretă, nici pânză sau lână de culoare galbenă. Galbene erau doar florile din grădinița pe care o îngrijea Paraschiva din fața porții, dar tonalitatea lor era prea aprinsă. Avea însă albastru – o bucată de mătase albastră, pe care o găsise în conac și pe care o păstrase în cutia cu comori. Era exact nuanța potrivită. Nimic din lucrurile lui sau ale mamei sale nu avea nuanța aceea de albastru, cu excepția pereților casei lor. A tăiat pânza de mătase și a croit-o în jurul figurinei, legând-o cu ață.

Din patul lui, vede ușile salonului după ce străbate cu privirea lungimea camerei și liniile parchetului, care se îngustează la distanță. Într-un anumit moment al zilei, își ațintește privirea în această direcție. Este momentul vizitelor Saftei. Ușile sunt duble, dar, de obicei, doar una dintre ele se deschide atunci; este suficient ca ea să se strecoare printre ele. Astăzi însă se deschid amândouă. Safta împinge un scaun cu rotile. L-a împins atât de tare, încât ușile continuă să se balanseze și după ce-a trecut de ele. Este o zi senină. Încă de dimineață, când s-a trezit, salonul era scăldat în lumină. Safta a captat, parcă, o parte din lumina zilei și ochii ei par și mai întunecați.

Ceilalți pacienți zac nemișcați în paturile lor. Întregul salon pare cu totul încremenit sau viața din interiorul pereților lui pare să fi încetinit în fața vivacității și iuțelii ei. Ea trece printre paturi, îndreptându-se direct spre el. Își ține ochii ațintiți asupra lui într-o comunicare unde cuvintele nu își au rostul. El știe că îi zâmbește pe sub masca pe care o poartă pe față.

A luat hotărârea în clipa în care s-a trezit: îl va scoate astăzi afară pentru prima oară. Mai întâi, trebuia să-și facă tura și apoi să găsească un scaun cu rotile, pentru că este încă foarte slăbit. Îl va scoate afară ca pe un cearșaf proapăt spălat, pe care l-ar fi pus la uscat în bătaia soarelui și a vântului. Îl va lăsa și pe el afară ca să se bucure de mângâierea soarelui. Vine direct la patul lui și, cu o singură mișcare, ia haina pe care o găsise pentru el și dă așternuturile la o parte.

Chipul lui este palid ca fața de pernă, ce căpătase – din cauza folosirii și spălării îndelungate – o nuanță cenușie. Când se ridică,

forma și mai cenușie a capului său rămâne întipărită pe pernă. Se apleacă, își lasă picioarele pe marginea patului și își sprijină pe ele greutatea trupului fremătător. Își pune, cu ajutorul Saftei, haina veche pe care i-a adus-o – mai întâi un braț, apoi și pe celălalt –, iar ea îi încheie nasturii de parcă ar fi copilul ei. Și totuși, ea pare mai tânără – copilița Safta. El pare un bătrân, așa cum stă în scaunul cu rotile, pe care ea îl împinge iute – poate nu chiar atât de repede ca înainte – prin labirintul întunecat de coridoare spre un lift, care scârțâie din toate încheieturile, trecând apoi prin alte coridoare și mai întunecate și ajungând în cele din urmă în curte, unde soarele îl lovește cu putere în față, parcă plesnindu-l cu razele lui toride.

Închide ochii în fața acestei invazii de lumină. Culorile persistă însă pe sub pleoapele închise: nuanțe de galben și roșu aprins îi cotropesc pupilele. Deschide ochii și își încântă privirea cu albastrul cerului și verdele proaspăt al frunzelor de primăvară. Curtea este umbrită de copaci înalți – tei și castani. Este străjuită în trei părți de clădirile spitalului, iar în cea de a patra, de un gard înalt de fier, dincolo de care se află strada.

Seamănă cu un parc public, doar că oamenii de aici poartă pijamale, capoate și halate albe. Vede bărbați stând pe bănci, bătrâne târându-și cu greu picioarele, o tânără legănând un cărucior și câini dormitând. Safta împinge pe alei scaunul cu rotile până când găsește un loc scăldat în lumina soarelui. Rămâne un timp cu el.

Unul dintre pacienți, care este frizer, a improvizat o frizerie pe o bancă, la umbra unui copac. Un pacient-frizer cu clienți-pacienți. Un bătrân își scoate bluza de pijama, își pune un prosop pe umerii firavi și își ține capul drept pentru ca frizerul să-i tundă smocurile de păr.

–Mă întorc mai târziu, îi spune ea, privindu-l în ochi, după ce s-a uitat la ceas. Trebuie să plec acum.

Când iese din curte, Safta privește în urmă. Un alt pacient a venit la el – un bătrân, pe care îl cunoaște din vedere. Este internat de când a început să lucreze și ea acolo. Suferă de o boală cronică, ce-l împiedică să părăsească spitalul. Când bătrânul se apropie, Augustin își acoperă urechea cu degetul arătător, apoi îl plimbă înainte și-napoi în fața gurii. Este primul gest de comunicare pe care îl vede făcându-l de când a venit în spital.

În fiecare zi, în perioada următoare, petrece un timp afară, în bătaia soarelui. Imediat ce-și va reveni îndeajuns ca să meargă pe picioarele lui, va putea să iasă oricând va dori. Vremea continuă să fie frumoasă. Copacii au coroanele bogate, scăldând curtea în tonalități de verde. Îi place să stea pe o bancă, într-un colț al curții, de unde îi poate privi pe oameni intrând și ieșind pe poarta spitalului. Stă aproape neclintit. Mâinile, care par prea mari în comparație cu trupul lui firav, îi zac inerte în poală. Degetele îi zvâcnesc ușor ca niște frunze bătute de vânt. Uneori, alți pacienți se așază lângă el pe bancă. Ei știu acum că este surd. Unii se mulțumesc să stea lângă el, încântați că nu trebuie să vorbească. Alții profită de ocazie ca să vorbească. Încep cu amabilități sau vorbe spuse la întâmplare. Apoi, continuă să vorbească, descătușând o cascadă de cuvinte rostite în șoaptă. Le simte dorința de a vorbi în trupurile încordate, astfel că întoarce capul și îi privește cu intensitate. Înțelege că trebuie să stea așa până când „interlocutorii“ lui și-au vărsat amarul. În vremuri ca acestea, se pare că un surdomut este o companie ideală.

Chipurile oamenilor s-au schimbat – observă el – de când s-a întors la viață. De-acolo de unde a venit, vedea un anumit gen de chipuri. Înainte de asta, în sat vedea un alt tipar. Și acum, chipurile sunt cu totul diferite. Poate că trăsăturile sunt similare, dar diferențele dintre ele sunt la fel de complexe ca diferențele dintr-un peisaj de vară, de toamnă sau de iarnă.

Se așteaptă să plece în curând de aici. Asistenta cea corpolentă i-a adus haine de schimb. Este o femeie cumsecade – el intuiește asta. A încercat să-l învețe cum o cheamă. Își îndreaptă degetul spre ea, în adâncitura dintre sâni acoperită de șorțul alb de asistentă, deschide gura larg și își rostește numele. Execută patru mișcări: își lărgește buzele, apoi le retrage, le lărgește din nou și le retrage iar, scoțând limba. Nu citește ce spune, dar știe că este o femeie cumsecade. Hainele pe care i le-a adus erau prea mari pentru el, așa că le-a măsurat în timp ce era îmbrăcat cu ele, apoi le-a luat cu ea și i le-a adus din nou modificate – scurtase pantalonii și le modificase talia. Acum, pantalonii scurtați, cămașa și sacoul – pe care nu le modificase și care sunt puțin cam mari pentru el – îl așteaptă gata de plecare, frumos împăturite în dulăpiorul de lângă pat.

În general nu se gândește unde se va duce. Se așteaptă ca niște oameni să vină după el, așa cum au făcut-o și altă dată. Oameni în

uniforme – de asta e sigur. Uneori, când asistentele nu sunt prin preajmă sau noaptea, când stă treaz și singur în întuneric, plutind între vis și realitate, gândurile pun stăpânire pe el, întrupate în imagini – imagini în care amintirile și coșmarurile se contopesc. O mașină îl va aștepta în fața porții spitalului – neagră, dreptunghiulară, ca o gaură tăiată în stradă. Știe ce va găsi înăuntru: o podea tare, pereți tari, întuneric, trepidații, mirosul acru al oamenilor și imposibilitatea de a ști unde mergi, deoarece vor fi mereu alții care se vor așeza în spate sau lângă ferestrele cu zăbrele și vor avea șansa să vadă unde merg sau unde au fost; oameni de care este legat, dar cu care nu are nicio legătură, fiecare dintre ei retras în propria lui cochilie, oameni care nici măcar nu-l privesc în ochi. El vede imaginile în întuneric, dar ignoră chipurile lor și atunci acestea dispar. A mai trăit și altă dată clipe de spaimă. Știe însă că imaginile vor dispărea dacă va sta calm.

Dimineața, când se luminează de ziuă, se uită pe fereastră și vede că n-au venit încă. Îi așteaptă să intre pe ușile salonului. Este pregătit să se îmbrace. Dar nu apar decât asistentele care aduc micul dejun, apoi doctorii care vizitează bolnavii și din nou asistentele care aduc prânzul. Și poartă în continuare pijamalele, cu care se plimbă prin grădină. Uneori, se duce la porțile spitalului, unde se află un chioșc cu flori, și privește oamenii care trec pe stradă.

–Cred că are pe cineva, spune Adriana. Cred că așteaptă pe cineva.

–Cum se poate așa ceva?

–N-ai băgat de seamă cum stă în prag? De parcă așteaptă pe cineva. L-am văzut stând pe scări, de unde scrutează cu privirea holul de la intrare. De acolo, îi poți vedea pe toți cei care intră, fără ca ei să te observe. Îi privește de parcă așteaptă pe cineva.

Starea lui nu mai era gravă. Dacă ar fi avut pe cineva care să țină la el, ar fi putut să plece deja din spital. Dar Safta nu primise niciun răspuns la scrisorile ei.

–Și dacă nu va veni nimeni? Ce se va întâmpla atunci cu el?

–Dacă nu va mai sta mult în spital și nici nu va avea unde să se ducă, îl vor considera vagabond.

–Și ce se întâmplă cu vagabonzii?

–Nu știu. Cred că îi arestează.

Safta se așază lângă el în grădină.

–Ce-o să facem cu tine, Tinu?

O pisică se atașase de el. Nu pare să-i fi căutat prietenia, cum nu le ceruse nici celorlalți pacienți să-i împărtășească confidențele lor. Pisica se apropie și se freacă de picioarele lui.

– M-am gândit să mă duc la Poiana și să văd pe cine mai găsesc acolo, continuă ea. Este periculos. Nu am voie să mai calc pe acolo. Nici unul dintre noi nu are voie să se întoarcă. Dar n-aș sta prea mult, spune ea, privind pisica în timp ce vorbește și își ascultă vocea.

Glasul pare mai clar decât gândurile – un glas domol, cristalin și clar. Pisica este slabă și murdară, dar pe Tinu nu pare să-l deranjeze. Întinde mâna spre ea, dorind, parcă, s-o mângâie, dar animalul nu are încă încredere în el și se retrage, rămânând la distanță și privind mâna prietenoasă, dornică să ofere mângâiere.

– M-aș duce să văd câțiva oameni, asta-i tot, zice ea. Nu știu cine a mai rămas pe acolo. Dacă nu mi-a răspuns nimeni la scrisori, atunci îmi imaginez că și mama ta a plecat din sat. Dacă mă duc acolo, poate aflu unde este. Dar s-ar putea să fie acolo, iar scrisorile mele să se fi pierdut pe drum. Poate că totul a rămas așa cum știm.

Să vorbești cu un om care nu te aude nu înseamnă doar să gândești cu voce tare. Cuvintele prind viață și își lasă propria lor amprentă.

Într-o vară, un tânăr a sosit la Poiana cu o mașină lungă și verde. Venea de departe, căci mașina era plină de noroi și mizerie. După ce-au curățat-o, caroseria verde și-a făcut apariția de sub straturile de noroi ca o sticlă prăfuită într-o pivniță. I s-a rezervat apoi un loc în garaj, lângă trăsuri și landou. Augustin se ducea adesea să-i mângâie caroseria de metal, plimbându-și mâinile pe capotă și pe aripile curbate. O compara cu un câine ciobănesc, paznic la stână, care se preface că doarme printre oi.

Tânărul venise însoțit de un prieten, dar când acesta a plecat, el a rămas. A rămas în continuare, deși ceilalți vizitatori veneau și plecau. În zilele toride de vară, îi ducea pe oaspeți la plimbare, întorcându-se apoi cu toții uzi după o baie în lac sau încinși după un picnic la soare. Uneori, dimineața, venea singur în curte, scoatea mașina din garaj și începea să lucreze la ea. Deschidea capota ca să-i verifice motorul, se consulta cu Ilie sau se întindea sub ea, de unde ieșea murdar de ulei din cap până în picioare. Uleiul îi scotea și mai mult în evidență frumusețea fizică, trupul zvelt și albul dinților.

–Uită-te la ea dacă vrei!

Într-o zi, la începutul ședерii sale, tânărul i-a făcut semn lui Augustin cu mâna murdară de ulei. Venise de curând și nu știa că băiatul era surd. Privirea inteligentă a lui Augustin l-a determinat să-i vorbească un timp despre bujii, pistoane și carburatoare, explicându-i mecanismul de funcționare al acestui motor minunat și mișcându-și degetele cu pricepere printre piesele de metal strălucitoare și unsuroase. Augustin îl privea cu ochii mari cât cepele. Era ușor să crezi – după expresia chipului său – că a înțeles tot ce i-a spus. Tânărul a scos cricul de sub mașină și a pornit motorul. Augustin a văzut cum piesele de metal încep să vibreze și a simțit trepidațiile

mașinii. A văzut cum aerul căpăta nuanțe albăstrii în jurul metalului încins. Urcă! i-a spus străinul, închizând capota. Te iau la o plimbare.

Augustin mai avusese ocazia să meargă cu mașina, dar tânărul nu avea de unde să știe. Mașina familiei Văleanu, marca Packard, cu care fusese la mănăstire, nu era decapotabilă, așa că trebuia să-ți scoți capul pe fereastră ca să simți vântul. Aceasta era decapotabilă, astfel că vântul bătea din toate părțile. A închis ochii și a avut senzația că zboară.

Au pornit pe alee, urmând să dea ocol văii. Ajunși în vâlcea, aerul era și mai fierbinte, învăluindu-i în suflarea lui încinsă și în mirosul prafului pe care îl ridicau în urma lor. În sat, băieții alergau după ei, pierzându-se în norii de praf. Apoi, au urcat din nou pe dealuri, în aerul proapăt și mirosul de fân, unde țăranii, încremeniți ca niște stane de piatră pe câmp, îi priveau uluiți. Au urcat apoi pe coama dealurilor, iar Augustin a izbucnit în râs, scoțând însă un sunet asemănător unui țipăt. Tânărul l-a privit uimit, dar a văzut că băiatul era încântat, nicidecum speriat. Au pornit, în cele din urmă, spre casă, trecând prin pădure, unde aerul era răcoros și cafeniu.

În apropiere de casă, au zărit-o pe Safta, care se întorcea din pădure cu un coșuleț plin cu fragi. Tânărul a oprit mașina, iar Augustin a coborât, așezându-se apoi pe bancheta îngustă din spate. Safta s-a urcat în față, apoi s-a întors și i-a oferit un pumn de fragi. Au străbătut pădurea și au coborât pe drumul ce-i ducea spre casă, în adevărate jocuri de lumini și umbre. Soarele se ascundea printre copaci, orbindu-i într-o clipă și dispărând într-alta. Au mâncat fragii micuți, unul câte unul. Pletele negre ale Saftei zburau în vânt ca niște valuri întunecate. Ea și-a prins părul cu mâinile subțiri și l-a legat într-un nod la spate. Chiar și după ce-a mâncat toți fragii, Augustin le simțea încă parfumul. Privea mâinile Saftei – mâini care acum erau ale unei femei, nu ale unei fetițe. Erau conștiente de farmecul și vraja lor. I-a văzut chipul – chip de femeie – atunci când s-a întors spre tânărul de la volan.

Tânărul se numea Andrei. Automobilul era marca Lagonda. El avea douăzeci și doi de ani și venise cu mașina tocmai din Franța. Își terminase studiile de curând și pornise într-o călătorie pe timpul verii, înainte de a prelua responsabilitățile primei sale slujbe. Era logodit și urma să se însoare când se va întoarce în Franța, dar nu a pomenit amănuntul nimănui. La Poiana, în toiul unei veri toride, toate acestea păreau îndepărtate. Familia lui locuise aproape toată

viața în Franța. N-a știut până acum cât de mare și de frumoasă era țara lui – atât de diferită de țările Europei de Vest, păstrând, parcă, o parte din trecutul lor. Marina Văleanu l-a primit cu o ospitalitate rece. Fusese prietenă apropiată cu mama lui cu mult timp în urmă. „Rămâi cât vrei! Încearcă să te simți ca acasă!“ Și apoi s-a retras, ca de obicei, iar el a uitat să mai plece. În conac exista suficient spațiu pentru oaspeții care veneau și uitau să mai plece – puteau să scrie la masa din bibliotecă, să citească pe o canapea sau, dacă voiau, să repare un motor. Uneori, Andrei își făcea simțită prezența la conac prin vuietul mașinii care pleca sau se întorcea, învăluită într-un nor de praf, ori prin zgomotul motorului turat la maxim în garaj. După ce lucra la ea, pleca la plimbare cu băieții. Uneori, se urca la volanul mașinii Packard – spre nemulțumirea lui Ilie – și porneau cu toții la drum. Discuta cu Constantin diverse subiecte politice – era vara anului 1939, așa că avea multe de spus. Lucrurile erau grave, zicea el. Va izbucni războiul și lumea se va schimba. Nu știa când va mai putea să facă vreodată o călătorie asemănătoare. Când aborda teme serioase, afișa un aer grav care stârnea admirația băieților. În vara aceea, a devenit eroul întregii familii. Nu e de mirare, așadar, că Safta s-a îndrăgostit de el. Avea doar șaisprezece ani.

Totul a început în cea mai fierbinte zi a lunii iulie. Căldura era deja înăbușitoare în dimineața aceea, când s-a trezit Safta – razele strălucitoare ale soarelui păreau să fi acumulat lumina din toate zilele precedente, căpătând o tonalitate de un alb cu totul aparte. De obicei, când se trezea, se ducea să călărească, dar în dimineața respectivă, până și ideea unei astfel de activități părea dogoritoare. I-a auzit pe frații ei plecând fără ea, dar și-a continuat somnul, iar când a coborât, s-a trezit singură la masa de pe verandă, unde farfuriile cu pâine și fructe erau acoperite cu șervețele albe, iar în jurul borcanelor cu dulceață roiau viespi pofticioase. Bunicul ei stătea la locul lui obișnuit, moțăind cu ziarul în poală. Conacul era întunecat, iar jaluzelele erau trase pe jumătate la ferestre. Mama ei se trezise de câteva ore bune și scria scrisori în birou.

Andrei s-a apropiat tiptil ca ea să nu-l audă. Safta nu știa dacă venise din grădină sau din casă.

–Am descoperit ieri un loc minunat unde putem înota.

Nu s-a așezat la masă, ci a preferat să rămână în picioare. Și-a uns cu miere o felie de pâine și a mâncat-o pe loc, privind nerăbdător spre vâlcea.

– Este puțin cam departe, a continuat el. Ar trebui să plecăm înainte de a se face prea cald.

–Am putea să-i așteptăm și pe băieți.

–Atunci, am pierde toată dimineața. Ar trebui să plecăm chiar acum ca să nu ne prindă căldura.

S-au rătăcit de câteva ori pe drum, așa că Safta se întreba dacă vor mai găsi vreodată locul. Toate cărările erau la fel. Dar el a întors mașina și, după alte căutări, au ajuns în cele din urmă pe un deal, de unde au văzut lacul care se întindea în fața lor ca o oglindă întunecată, ascuns în spatele unui pâlc de copaci argintii. În lac înotau deja câțiva băieți, care – la vederea mașinii – s-au năpustit pe mal, încântați de priveliștea ce li se oferea. De pe celălalt mal al lacului, alți băieți au văzut și ei minunăția, astfel că au străbătut lacul înot, înghesuindu-se apoi atât de tare în jurul automobilului, încât Safta simțea răcoarea apei pe trupurile lor. Copiii strigau și țipau, mângâind mașina și lăsând dâre pe metalul prăfuit, împiedicând-o să deschidă portiera și să coboare.

Au înotat înconjurați de prichindei. De creanga unui copac, care atârna deasupra apei, era prinsă o sfoară. Urmând exemplul băieților, Andrei s-a urcat în copac și s-a aruncat în apă, stârnind valuri-valuri pe suprafața lacului.

Safta a înotat spre un loc mai liniștit, iar Andrei a urmat-o. Au ieșit apoi pe mal, unde au rămas un timp la umbra copacilor, cu privirile ațintite spre apă.

–Uită-te la mine! i-a spus el, îndepărtându-i de pe față șuvițele ude de păr și sărutând-o.

Apoi s-au aruncat înapoi în apă, înotând când alături, când unul în urma celuilalt, fără să-și vorbească. În tot acest timp, mașina stătuse în soare. Nici nu puteai s-o atingi de fierbinte ce era. Și-au așezat prosoapele ude pe scaunele din piele, le-au făcut cu mâna copiilor și au pornit la drum.

Înotul le făcuse o poftă nebună de mâncare. Paraschiva îi lăsase să ia din bucătărie tot ce le poftise inima pentru picnic, dar n-ar fi putut să mănânce pe malul lacului, înconjurați de toți copiii aceia. În locurile pe unde treceau acum, pământul era atât de tare și de uscat, încât drumurile erau complet inutile. Cerul era fierbinte, nemărginit și gol. Străbăteau un ținut întins și pustiu ca o stepă. Singurele care făceau

umbră pământului erau căpițele de fân presărate pe câmpuri. S-au oprit în cele din urmă în dreptul unei căpițe și au întins o pătură pe jos. Umbra era doar o fâșie îngustă, sumar conturată la picioarele lor. Mâncarea se încinsese în mașină – pâine, salam, brânză de capră, roșii și piersici. Stăteau rezemați de căpița de fân, îmbătându-se cu aromele puternice ale plantelor cosite. Peticul de umbră și-a schimbat poziția și – pentru că, la început, n-au observat – au simțit cum se topeau sub bătaia soarelui dogoritor. Apoi, au mutat pătura la umbră.

Nu prea aveau ce să-și spună. Părea că înoată din nou. A plutit un timp, dusă de valuri, apoi teama a pus stăpânire pe ea. I-a oprit mâna înainte de a merge prea departe. Era dintr-odată timidă. A strâns lucrurile în grabă ca să-și ascundă confuzia.

Augustin a înțeles tot de cum au ajuns acasă. Ceilalți membri ai familiei erau prea toropiți de căldură ca să observe ce se întâmplă, deși totul se petrecea chiar sub ochii lor. Când a revenit Safta, însoțită în ziua aceea de Andrei, Augustin a înțeles ce s-a întâmplat de cum i-a văzut părul încâlcit și strălucirea pe care soarele o răsfrângea asupra ei. Mașina era parcată în fața garajului; pe bancheta din spate, era un coș cu resturile rămase de la picnic, iar alături se afla îndesată o pătură.

S-a întors la treburile lui. Încăperea unde se ținea harnașamentul – cu podeaua ei măturată, cu pereții văruiți și șeile strălucitoare din piele – îi oferea întotdeauna alinare. Pielea lustruită îi evoca imaginea tânărului. Andrei știa acum despre infirmitatea lui. Nu-i mai vorbea și nici nu-l mai saluta ca înainte, ci trecea pe lângă el de parcă nici n-ar fi existat. Așa fac unii oameni. Nici nu par să-i vadă pe cei surdomuți. Asta însemna că – în prezența lui Augustin – Andrei și Safta erau, de fapt, singuri.

A desenat o nouă figurină pe care a adăugat-o colecției sale – un alt totem dreptunghiular. A colorat-o cu un creion maroniu, căruia i-a umezit vârful ca să confere strălucire culorii. Părul i l-a colorat în negru, cum era cel al tânărului; nu i-a desenat chipul, căci nici nu părea să aibă nevoie – atât de nedete și de fine erau trăsăturile băiatului. Atașa adesea cuvinte lângă figurine, la fel cum văzuse în cărți. Lângă aceasta a desenat două aripi de mașină, alături de care a scris – cu litere mari și ascuțite, exact așa cum apăreau pe mașină – cuvântul *LAGONDA*. Atunci i-a venit o idee. A mototolit hârtia și a

desenat din nou figurina, atașându-i de data aceasta aripi, de parcă omul ar putea zbura.

Au ajuns cu mașina la un castel construit pe o stâncă, deasupra unui cot al râului. De la castel, priveliștea era magică. Spre sud, se vedea același ținut pustiit și gol, dar spre nord, pâlcurile de păduri de un verde închis își făceau apariția ca niște pete de culoare ce păreau să se prelingă peste coama unui deal sau ca umbra unui nor.

Andrei și-a odihnit mâna pe spatele Saftei, ascuns sub cascada bogată a părului ei.

–Dacă aș porni, aș putea conduce tot drumul până în China.

–Pot să vin și eu cu tine?

–N-ai obține niciodată încuviințarea părinților.

–Aș veni oricum.

–Ești prea mică.

–E periculos acolo.

–Atunci, am putea să mergem în Franța. Măcar acolo găsesc piese pentru mașină.

Și-au îndreptat privirea spre vest – în direcția de unde venise. Plecase de la Paris în mai. Străbătuse munții Alpi prin zăpadă. Traversase Austria și pusta maghiară, unde înfruntase o furtună cumplită. Trăsese acoperișul mașinii cu puțin înainte ca stihiile naturii să se dezlănțuie cu o forță nimicitoare. Ploaia puternică îl împiedicase să meargă mai departe, căci nu vedea la nici doi pași, așa că a rămas pe loc ca un beduin surprins de o furtună de nisip.

–Fulgerele luminau pământul kilometri întregi.

–Aș vrea să ajung și eu acolo.

–O să ajungi.

–Aș vrea să merg cu tine.

El nu i-a răspuns – s-a mulțumit doar s-o sărute, spunându-i că era prea mică.

– Sunt destul de mare, l-a contrazis ea.

–Fără îndoială.

Dacă în prima zi, când s-au scăldat în lac, păreau învăluiți într-o mantie de tăcere, acum șuvoiul de cuvinte nu se mai sfârșea. Au mers mai departe. În timp ce conducea, Andrei îi împărtășea planurile sale de viitor. O să fie inginer. Pretutindeni în Europa se construiau lucruri cu totul inimaginabile – clădiri, viaducte, poduri. La Expoziția Internațională de la Paris văzuse structuri și forme noi. Folosea termeni tehnici pe care Safta nu-i înțelegea sau pomenea numele unor arhitecți de care ea nici nu auzise. Voia să ajungă în America, spunea el. Americanii clădiseră un baraj imens pe râul Colorado. Apoi, voia să vadă New Yorkul. Toată lumea trebuie să vadă New Yorkul. Iar în California tocmai terminaseră de construit un pod magnific – cel mai lung pod din lume. Dacă nu va izbucni războiul, va pleca în America, unde va străbate cu mașina drumurile întinse, străjuite de lanuri de grâu, va traversa deșertul și apoi podul ridicat peste golful San Francisco. Și, chiar dacă va izbucni războiul, va pleca în America imediat ce acesta se va încheia. Safta îl asculta fără să-l audă. Uneori, era conștientă doar de chipul, de ochii, de buzele și de mâinile lui, pe care le ridica din când în când de pe volan în timp ce vorbea.

Au cumpărat un pepene de pe marginea drumului. S-au oprit pe coama înaltă a unui deal. Pământul se întindea în toate direcțiile. L-a tăiat felii. Când s-au sărutat, au simțit din nou gustul dulce al sucului de pepene.

Au pornit din nou la drum, trecând pe lângă un țăran ce purta straie albe, din in, tipic țărănești, și o pălărie neagră și căra o coasă pe umăr. Bărbatul s-a întors cu tot trupul, ca o păpușă automată, ca să vadă mașina trecând.

–Trăiți ca în Evul Mediu aici.

–Dar îți arăți tot timpul încântarea față de frumusețea acestor locuri.

–N-aș putea să stau aici o viață.

–Dar nu ai sentimentul că ar trebui să rămâi? Pentru că aici îți sunt rădăcinile? Pentru că e țara ta?

–Doar câteodată. Uneori, în aceste ultime zile, m-am simțit aici ca acasă, în largul meu, cum nu m-am mai simțit de mult.

–Dar așa este firesc, nu crezi?

Apoi s-a retras din nou în cochilia lui, redevenind inginerul educat la Paris.

–Dar lucrurile nu pot continua astfel. Uită-te la politică! La societate! La inegalitatea și lipsa progresului! a spus el, continuând apoi să vorbească despre lucruri la care ea nu se gândise niciodată.

Mergeau pe un drum care ducea într-un sat. Au încetinit ca să poată să treacă prin mulțimea obișnuită de oameni și animale. Când au ieșit din sat, au văzut că drumul era blocat de căruțe trase de boi. Atmosfera era atât de încinsă, încât – în momentul în care au încetinit – au simțit că se sufocă de căldură.

– La dracu'! a spus el, apăsând pe accelerație.

Un nor de fum se ridica la lizieră. Era prea cald ca să faci focul.

Era târziu când au ajuns acasă. Ciorile se agitau în copacii din jurul clădirii – mai zgomotoase decât greierii. Era încă foarte cald. Nopțile de august erau toride. Când au intrat în conac, se străduiau din răsputeri să nu se atingă. Le era sete, așa că s-au dus să bea ceva în bucătărie. Apoi au străbătut camerele goale ale casei, ajungând în cele din urmă în salonul la fel de răcoros ca băuturile pe care le țineau în mână.

Augustin ținea de căpăstru un cal pe care îl adusese de la păscut. Pășea pe aleea de lângă casă. De câte ori se afla în trecere, își făcuse obiceiul să se uite pe ferestrele camerelor de la conac, în care nu mai intra și care – prin sticlă – păreau atât de diferite și de opace. Printr-o fereastră, vedea o oglindă, iar prin oglindă, întreaga încăpere. Într-o cameră, două siluete se mișcau, se contopeau una cu cealaltă, apoi se mișcau din nou.

Printr-o altă fereastră, a observat-o pe Marina Văleanu. Cele două siluete pe care le zărise în oglindă dispăruseră. Stăpâna casei purta o rochie închisă la culoare și stătea nemișcată ca portretele agățate pe pereți.

A dus calul în boxa lui din grajduri. A închis ochii, iar animalul și-a frecat botul de palma lui, apoi i-a adulmecat cămașa de parcă avea fân pe ea. A luat capul calului în mâini și și-a rezemat capul de el, rămânând în poziția aceea până când animalul și-a pierdut răbdarea și s-a smucit brusc.

S-a întâmplat o zi mai târziu, cam pe la prânz, când totul era adâncit în tăcere. Cei mai mulți de la conac se retrăseseră în camerele lor ca să tragă un pui de somn. De obicei, se ducea și el să doarmă ca toți ceilalți, dar avusese atât de multă treabă în dimineața aceea, încât nu mai apucase să măture curtea. Așa că voia s-o măture acum. Îi plăcea s-o păstreze curată. O măturа până când dipărea și ultima urmă de copită lăsată în praf.

După ce-a terminat, s-a urcat în podul grajdului.

I-a văzut stând întinși în fân, unde făcuseră dragoste. A văzut mai întâi spatele neted și întunecat al tânărului, care își odihnea brațul pe mijlocul ei. A văzut umbra dintre ei. I-a văzut sânul și sfârcul trezit la viață. Stătea în capul scării și se uita direct în ochii ei. Ea nici n-a apucat să-l vadă bine, că s-a și făcut nevăzut.

În spatele grajdurilor, unde începeau copacii, se afla o ghețărie săpată în coasta dealului și ridicată parțial deasupra acestuia – un loc solitar, complet diferit de toate celelalte. Iarna, oamenii aduceau cu sania bucăți de gheață, pe care le stocau în gaura neagră de sub zăpadă. Iar când zăpada se topea, gheața se păstra. Uneori, îl trimiteau pe Augustin să aducă niște gheață pentru cei de la conac. Paraschiva sau Stanislav îi dădeau o găleată, dar el le evita privirile, afișând pe chip o expresie nedumerită, așa cum făcea de obicei când voia să se izoleze de lumea întreagă. Știa ce voiau, dar nu-i plăcea să se ducă în locul acela. Întunericul și frigul de acolo îl paralizau.

S-a îndreptat spre ghețărie doar pentru că drumul i-a purtat pașii într-acolo. Abia mai târziu a văzut unde a ajuns, zărind apoi și ușa ghețăriei – grea precum ușa unei biserici. A coborât panta și a deschis ușa, ignorând temerile copilărești care puneau întotdeauna stăpânire pe el în clipa în care frigul și întunericul îl prindeau în ghearele lor. Mai erau încă și acum câteva blocuri de gheață, învelite în paie. Ghețăria era învăluită în întuneric. Un felinar atârna de un cârlig prins de cadrul ușii. Știa cum să-l aprindă, dar nu voia să vadă nimic în jurul său. A atins gheața, însă la început n-a simțit nimic. Era udă la suprafață. A dat la o parte paiele care o acopereau și a mângâiat-o cu palmele, apoi s-a întins cât era de lung pe blocul de gheață, lăsând frigul să-l pătrundă până în măduva oaselor.

L-au găsit abia a doua zi de dimineață. Unul dintre grădinari a observat din întâmplare ușa deschisă a ghețăriei, iar când a intrat înăuntru, a văzut o siluetă albă, ghemuită undeva în spate. În podea era săpat un canal de scurgere pentru gheața care se topea, iar jumătate din trupul inert captase apa provenită din topirea blocului de gheață.

A crezut că reușise să se detașeze de trecut. A aflat că poți să rupi anumite părți din viață – să te desprinzi de identitatea celui care ai fost cândva. Asta trebuie să facă astăzi – și ea, și toți ceilalți.

–Nu m-am mai gândit de atâta amar de vreme la Poiana. Poate părea ciudat, dar asta am făcut. Poți să uiți că s-au întâmplat anumite lucruri sau – dacă s-au întâmplat cu adevărat – atunci, nu ți s-au întâmplat ție, ci unei persoane care îți seamănă și pe care ai cunoscut-o cândva. S-au petrecut atât de multe între Poiana și prezent, își spune ea în gând. O viață trăită în corturi, spitale și barăci improvizate, iar mai târziu, în camere din diverse orașe, care – în ciuda aparentei stabilități pe care ți-o ofereau – trădau același caracter efemer. Ai rămas la Poiana în timpul războiului? își continuă ea șirul gândurilor rostite cu glas tare. Când ai plecat? A plecat toată lumea? Când am lucrat ca infirmieră în armată, nu mi-am imaginat că războiul ar putea s-o atingă, nici măcar când am ajuns la o casă asemănătoare din Ucraina – un conac ca al nostru, construit cam în același stil –, nu era maiestuos, dar era la fel de spațios și de bine proporționat, cu fațada străjuită de pilaștri și pereți zugrăviți cândva în alb, ce-și pierduseră tencuiala. Nimeni nu mai locuise acolo de ani buni. Ne-am mutat în conacul acela împreună cu soldații noștri răniți și – în ciuda tragediilor războiului pe care le cunoșteam atât de bine – nu reușeam să-mi imaginez că același lucru s-ar putea întâmpla și la Poiana. Razele soarelui părăsesc grădina spitalului cu mult înainte ca ziua să se sfârșească. Umbra clădirilor se răsfrânge asupra ei, astfel încât lumina gălbuie a înserării se întrezărește doar ca o fâșie pe ziduri și pe strada aflată dincolo de grilajul de fier, unde oamenii se întorc acasă de la muncă. Au făcut împreună un tur al grădinii. Vor mai face încă unul sau două înainte ca el să intre din nou în salon, unde plimbările îi vor fi limitate de spațiul restrâns. Pisica gri merge în fața lor. Ori de câte ori Augustin iese în grădină, ea își face imediat apariția dintr-un colț întunecat sau din spatele lăzilor de

gunoi, se unduiește printre picioarele sale și pornește la drum înaintea lui. Lucrurile acelea cumplite pe care le-am văzut – continuă ea – nu se puteau întâmpla acolo, de parcă Poiana se afla într-o capsulă ferită de război. Și, încet-încet, am pus capsula undeva deoparte – poate de teamă să n-o sparg. Dacă mă gândeam la Poiana, imaginile pe care le evocam erau cele din trecut – cele pe care le-am văzut atunci când m-am întors de la colegiu. Chiar dacă unii oameni plecaseră de acolo, locul nu se schimbase deloc, de parcă m-ar fi așteptat încremenit în timp.

Așa îi vorbesc și ceilalți pacienți. O știe prea bine. Începe să-i vorbească și ea așa cum o fac și ei, spunându-i ceea ce n-ar fi putut spune nimănui altcuiva. Dând glas gândurilor pe care nici ea nu le recunoștea.

Vara aceea când Andrei a stat acolo i s-a părut cea mai lungă din viața ei. Zile fără de sfârșit, plimbări lungi și nopți care se îngemănau cu zorile. Călătoriile pe care le făceau cu mașina, ce păreau să dăinuie zile de-a rândul, se contopeau una cu cealaltă. Dar n-au fost decât frânturi de zile, iar zilele doar frânturi furate dintr-o vară întreagă. Atemporalitatea se datora faptului că aceasta avea să fie ultima vară, căci nimic nu avea să mai fie la fel. Dealurile erau lungi, late și netede, de parcă cineva le-ar fi întins cu cuțitul. Străbăteau cu mașina crestele dealurilor sau treceau pe lângă lanțurile de coline. Uneori, mergeau pe drumuri de țară, alteori, traversau ținuturi pustii. Într-una dintre incursiunile lor au dat peste niște țigani care construiau un drum – o priveliște la fel de neașteptată precum cea a unui stol de ciori zburând deasupra unui ocean. Țiganii ardeau smoala și făceau în același timp mâncare deasupra gudronului arzând. Mirosul, negreala și căldura cumplită i se păreau Saftei greu de suportat. Au mai întâlnit de-a lungul drumului și alți țigani care erau cărbunari. Totul se contopea în mintea ei: căldura, negreala și cărbunii care se amestecau cu mirosul de smoală. La un moment dat, au oprit pentru o clipă lângă o șatră de țigani ca să-i întrebe pe ce drum să meargă. Nici n-a apucat să coboare din mașină când a simțit cum căldura dogoritoare pune stăpânire pe ea. S-a întrebat atunci dacă mâncarea pe care o pregăteau nu se înnegrea și nu căpăta și ea gust de smoală.

Într-o zi, i-au luat cu ei pe Gheorghe și pe Mihai și au pornit cu toții spre Rusia. Au traversat Prutul și au mers mai departe, iar priveliștea a continuat să se întindă, complet neschimbată, înaintea lor – povârnișuri lungi și pustii, presărate pe alocuri cu pârâuri străjuite

de sălcii sau de pliuri create în pământ de cursurile de apă. Ar fi întâlnit același tablou dacă și-ar fi continuat drumul spre Rusia – aceleași întinderi nemărginite de pământ, aceleași sate îngrămădite și aceiași oameni – cu o singură excepție: aceștia erau bolșevici. Peste un an, rușii aveau să treacă Nistrul și apoi nu va mai exista nicio diferență. În final, vor ajunge cu toții bolșevici.

–Aș fi putut să plec cu el, își continuă ea monologul. Știai? Chiar am vorbit despre asta – să mergem cu mașina tot drumul până în Franța. Imaginează-ți! Sau au fost doar vorbe goale. Oare a vorbit serios? N-aș putea să spun. Nu mai știu acum. N-am de unde să știu dacă era adevărat tot ce spunea. Poate că nu. Sau poate că la început nici n-a fost adevărat, dar poate că mai târziu lucrurile au căpătat consistență. Asta îmi place să cred: că a fost adevărat măcar o parte din timpul petrecut împreună. Nici nu mai știu cum să mi-l amintesc astăzi. Îmi aduc aminte doar lucrurile de suprafață – felul în care arăta sau cuvintele pe care le spunea. E tot ce mi-a rămas. Într-o zi, în timpul uneia dintre incursiunile noastre, am întâlnit niște cărbunari. Am văzut fum în depărtare, iar Andrei s-a îndreptat spre locul acela, traversând o pășune denivelată și uscată. Era o zi toridă, iar fumul ne-a făcut să ne gândim că poate izbucnise vreun incendiu la lizieră. Era prea cald ca să faci focul. Oamenii păreau încinși. Vegheau trei movile care ardeau fumegânde. Locul era ticsit de mormane negre și stive de lemne. Printre căruțele cu coviltir se zăreau o femeie, câțiva copii și un bebeluș gol – murdari toți de cărbune. Mirosul de cărbune era pătrunzător. Îți evoca amintirea iernii. Era ciudat ca într-o zi toridă ca aceea să-ți amintești de iarnă. Oamenii ne-au văzut venind. Mașina le-a stârnit curiozitatea și încântarea. Andrei a vorbit un timp cu bărbații. Așa era Andrei. Voia să afle ce fac oamenii, cum merge totul. Era evident de ce își alesese cariera de inginer. Voia să știe ce lemn foloseau, cum așezau butucii ca să facă focul, câte zile le trebuiau ca să ardă totul. Eu am rămas deoparte și îi ascultam vorbind, iar copiii au venit la mine. Aveam niște dulciuri în mașină, pe care li le-am dat. Îmi amintesc și astăzi cum le scoteau din ambalaj și le băgau în gură cu mânuțele lor murdare. N-ar fi trebuit să facă asta, mi-am spus în gând, dar am realizat apoi că nu erau murdari de mizerie, ci doar mânjiți de cărbune. Mă întrebam unde se spălau. Andrei purta o cămașă bleu. Ținuta lui impecabilă făcea notă discordantă cu pielea lor neagră, pătată de cărbune. Am luat câteva bucățele de cărbune pentru tine. „Ce faci cu ele?“ m-a întrebat Andrei. „I le dau lui Tinu“, i-am răspuns eu, uimită de întrebarea lui. Am înțeles atunci cât de puțin ne cunoștea Andrei, câte lucruri nu știa despre mine, despre noi toți. Și cât de puțin îl cunoșteam și eu.

Poate că ar fi trebuit să acord mai multă atenție acelui gând, poate că mi-ar fi transmis mai multe semnale de alarmă. Dar l-am lăsat să treacă pe lângă mine, fără să-l sondez prea mult. Eram încântată, în schimb, pentru că mai erau multe lucruri necunoscute pe care puteam să i le împărtășesc. Așa că, pe drum, am vorbit vrute și nevrute, povestindu-i despre tine și despre desenele tale frumoase. Nu ne-am cunoscut prea bine, după câte vezi. Nici nu știu dacă ar fi considerat frumoase desenele tale.

Era un străin, la urma urmei. Era posibil ca imaginile desenate de Tinu să nu atingă coardele sensibile ale unui străin. Străinii privesc tablourile din exterior. Tinu reda chintesența lucrurilor, zugrăvindu-le aspectul exterior.

Mașina mergea mai departe. Trecuse de amiază, iar soarele puternic le arunca de-a lungul stepei umbra nestatornică, aflată mereu în mișcare.

Când desena o cameră, Tinu o desena goală. O desena așa cum era în realitate, dar ceea ce vedeai nu era camera în sine, ci pustiirea ei. O ușă îți sugera libertatea. O furcă rezemată de zidul unui hambar îți crea un sentiment de abandonare. Cum ar fi putut să-i explice toate acestea lui Andrei? În ochii unui străin, tabloul ar putea să pară doar un desen conturat în linii obscure pe o bucată de hârtie. Sentimentele erau prea lăuntrice pentru a putea fi îmbrăcate în cuvinte.

Când au ajuns acasă, Paraschiva le-a oferit limonadă, iar ei s-au dus s-o bea în salonul la fel de răcoros ca limonada lor. Ea și-a surprins imaginea în oglinda din încăpere și a izbucnit în râs, căci nu știa că avea obrajii murdari de cărbune. El s-a apropiat de ea în fața oglinzii și a încercat să-i curețe pata de cărbune cu un sărut. Exact în clipa în care s-au îndepărtat unul de celălalt, au auzit pe cineva venind. Ea a fugit pe verandă, vărsând băutura printre degete.

Grădinarul l-a scos afară. Nu era un bărbat solid, dar Augustin era ușor ca un fulg. Era inert, rece și aproape inconștient. A început să geamă în momentul în care grădinarul l-a atins, scoțând un sunet nazal, strident, pe care nu-l mai auzise niciodată. L-a dus la soare și l-a întins pe iarbă. A cerut ajutor și i-a scos cămașa udă și rece, de in, care se lipise de trupul firav al băiatului. El a început să tremure în clipa în care sângele, stimulat de soarele puternic, s-a pus din nou în mișcare.

Paraschiva a venit într-un suflet, alergând spre fiul său cu mișcări stângace. Pe chipul ei placid se citea îngrijorarea. Ochii și gura încordată îi trădau și ele freamătul sufletesc. Mama Anica venea în grabă în urma ei. Paraschiva a căzut în genunchi lângă băiat și l-a luat în brațe, în timp ce bătrâna îl freca pe piept cu coniac, încercând să-i dea să bea o înghițitură. Alertată de strigătele oamenilor, Marina Văleanu și-a făcut și ea apariția. Safta s-a apropiat în spatele mamei ei și le-a văzut pe toate femeile acelea ghemuite în jurul lui ca niște mucenițe adunate în jurul unui mormânt.

–Ești atât de rece, băiatul meu! a spus Paraschiva, cu chipul brăzdat de lacrimi.

–Ce căuta acolo? Tu l-ai trimis?

–Firește că nu. Dacă l-aș fi trimis eu, nu l-aș fi căutat toată noaptea cu disperare.

–Atunci, cine l-a trimis?

Se priveau cu toții nedumeriți. Comportamentul băiatului era adesea inexplicabil. Se obișnuiseră cu asta. Dar pentru suferința pe care și-o

provocase nu găseau nicio explicație. Nu înțelegeau ce l-a determinat să-și facă singur rău.

Grădinarul l-a luat din nou în brațe și a pornit spre casă, în timp ce femeile înaintau agitate. Safta i-a urmat încet. Revedea momentul în care Augustin îi surprinsese în podul grajdului. Imaginea îi stăruia în minte, neclintită, ca o fotografie. Toată lumea se strânsese acum: Stanislav, care rareori ieșea afară; restul grădinarilor; apoi, Gheorghe și Mihai; în final, bunicul ei, însoțit de Andrei. Bărbații se întorceau de la vânătoare. Aveau puștile cu ei, iar Mihai căra pe umeri potârnichile împușcate. Ea și-a ațintit ochii asupra câinilor, care se agitau printre picioarele lor. Nu reușea să-l privească pe Andrei.

Stanislav a îndrumat întreaga adunare spre conac, unde Augustin a fost dus în camerele de la etaj. Acolo, i-au făcut o baie fierbinte în cada imensă, ce semăna cu un sarcofag de fier. Cineva a sugerat intervenția unui medic. Mama Anica a făcut un ceai de plante.

–Ce căuta acolo? a întrebat Gheorghe. A fost un accident? L-a închis cineva înăuntru?

–Nu cred, a răspuns József. Ușa era deschisă. Așa a și fost găsit.

Ar fi putut să moară, au spus ei, dacă ar mai fi rămas acolo.

Pe strada Lăpușneanu se află un magazin unde se vând reviste, cărți, jucării și articole de papetărie. Uneori, ea îi cumpără de acolo diverse lucruri. Ieri, a observat un caleidoscop expus în vitrină.

–Este o jucărie pentru copii, dar m-am gândit că s-ar putea să-ți placă.

El este încântat. Îl ia și îl duce la ochi.

– Mi-am amintit că ai mai avut unul. Era mai bun decât acesta – mult mai complex și pictat în multe culori. Dar nu putem face mofturi. Ar trebui să fim mulțumiți că mai fabrică cineva caleidoscoape în vremurile astea.

El are pe chip un zâmbet încordat. Chiar și acum stă cu ochii-n patru, atent la ce se întâmplă în jurul său. De-ar începe să deseneze din nou!

–Am venit să te văd în perioada cât ai fost bolnav. Cred că a fost singura dată când am intrat la tine în casă în toți acei ani. Nici când eram copil n-am intrat vreodată acolo. Nu mi-am imaginat că voi pune vreodată piciorul în casa ta. Tu erai cel care venea la noi. Probabil că mă simțeam prost pentru ce s-a întâmplat. Nu am sondat lucrurile prea mult, dar mă simțeam oarecum responsabilă. Am venit, așadar, să te văd, iar tu stăteai în pat – erai puțin mai palid, dar neschimbat în rest. N-ai vrut să te uiți la mine, la fel cum ai făcut când ai venit la spital și îți țineai privirea ațintită în perete. Nu prea știam ce să fac, așa că m-am uitat și eu la pereți. Erau zugrăviți în albastru – nuanța aceea de albastru tipică locuințelor țărănești – cu asperități și picățele, care, dacă aș fi fost mică și țintuită la pat, mi-ar

fi sugerat diverse lucruri, la fel cum ne imaginăm diverse obiecte în forma pe care o iau norii. Mi s-a părut întotdeauna ciudat să intru în casele țăranilor. Erau atât de mici și de scunde – complet diferite de camerele cu care eram obișnuită. Mi se părea că intru într-o pădure după ce m-am plimbat printr-un spațiu deschis – totul devenea dintr-odată cumplit de îngust și de întunecat, iar aerul mirosea a lemn sau a praf. Astfel, după ce m-am uitat un timp pe pereți, am început să scrutez împrejurimile. Ar fi semănat cu oricare altă odaie țărănească – având o masă și câteva scaune și draperii brodate la ferestre – dacă colecțiile tale n-ar fi diferențiat-o de toate celelalte. Aveai niște lucruri atât de ciudate. Te-am văzut uneori adunându-le, dar n-am știut niciodată că le aduceai acasă. Nu-mi imaginam cum te lăsa Paraschiva să le păstrezi – poate pentru că toate erau sortate și frumos aranjate: desene, vrafuri de cartoane și hârtii, legate cu ață, și figurine așezate pe pervaz. Dar mai erau și alte lucruri – pietre, conuri de pin sau bucăți de lemne. Cea mai ciudată mi s-a părut colecția de oase, care păreau piese de armură – coifuri cu vizieră – aranjate în așa fel, încât îți sugerau un detașament aflat în marș. Când m-am uitat mai atentă, am realizat că erau doar cranii și oase de păsări sau de pui de găină. Iar caleidoscopul pe care noi ți l-am dăruit se afla lângă patul tău. Nu știu cât am stat acolo – un răstimp pe care l-am socotit a fi de cuviință. Paraschiva mi-a adus un sirop de fructe, apoi, după ce l-am băut, mi-am văzut de drum. Asta s-a întâmplat după ce toată lumea a plecat. Ar fi trebuit să vin la tine mai devreme, dar nu m-am încumetat să o fac. Cred că mă simțeam prost și, cu fiecare zi care trecea, mă simțeam și mai prost pentru că n-am venit mai devreme. Pe de altă parte, timpul trecea atât de repede – așa se întâmplă întotdeauna la sfârșitul verii. Zilele trec pe nesimțite, toride și lenețe, și se sfârșesc brusc, fără să-ți dai seama. Băieții se întorceau la școală în Anglia. Plănuiau o aventură de neuitat. Andrei urma să-i ducă cu mașina până la Budapesta, apoi va lăsa mașina undeva acolo. De la Budapesta aveau să ia trenul până la Paris, iar acolo Andrei îi va conduce la Gare du Nord. Un timp, am crezut că voi pleca și eu undeva. Părinții mei plănuiseră să mă trimită la o școală din Elveția, însă apoi s-au răzgândit. „Nu mai are niciun rost să pleci peste hotare“, mi-a spus mama, „acum, când războiul bate la ușă. Vom găsi altceva pentru tine.“ Vorbea domol, de parcă nimic din toate astea n-ar fi contat, dar pentru mine a fost ca o lovitură în moalele capului. Am protestat. M-am dus la tata și la Constantin, dar amândoi m-au trimis din nou la ea. Eram atât de mânioasă. Am țipat la ea, dar mi-a răspuns cu același glas domol și rece. Îmi dădea astfel de înțeles că toate lucrurile care mă preocupau erau efemere și nu meritau discutate. În ultima zi, ne-am dus la cules de ciuperci. Întotdeauna culegeam ciuperci la sfârșitul verii. Nu suportam gândul că toată lumea avea să plece. Până și păsările aveau

să migreze. Multe dintre ele traversau Poiana în drumul lor spre deltă și spre ținuturile din sud. În perioada aceea, nenumărate stoluri luau cerul cu asalt. Ziua în care ne-am dus să culegem ciuperci era frumoasă. Așa a fost mereu. Toate zilele în care am fost să culegem ciuperci au fost frumoase. Nu știam că aceea avea să fie ultima. Era 2 septembrie 1939. Toți cei care cunosc această dată știu acum că avea să fie ultima zi în care mai culegem ciuperci, căci după aceea, totul avea să se schimbe. Safta mai are puțin și izbucnește în lacrimi. Augustin nu-i vede însă tristețea, deoarece se uită în caleidoscop. Privește îndelung fiecare model în parte, încercând, parcă, să-l înțeleagă și să-l descompună ca să vadă unde începe să se repete și să se răsfrângă. Poate că mintea lui este capabilă să facă asta – să separe și să alăture din nou formele. Știe oare că ea îi vorbește? Compasiunea pe care oamenii își închipuie că o citesc pe chipul lui nu este oare doar o simplă pasivitate? Continuă să-i vorbească de parcă el ar înțelege ce-i spune. Ar vrea să țipe ca să se facă auzită. Augustin schimbă din nou modelul caleidoscopului, iar ea se calmează și își reia șirul gândurilor. Am plecat în zorii zilei: Gheorghe, Mihai, Andrei și cu mine, verișoara mea Angelica și doi dintre prietenii băieților – continuă ea. Călăream prin roua dimineții. Cerul se lumina de ziuă. Țăranii se treziseră deja. Țăranii se trezesc cu noaptea în cap. József nu pusese șaua pe cai. Tu nu erai acolo. Așa că a trebuit să ne descurcăm singuri. Bătrânul József trebuia să pregătească de drum căruța care avea să ne urmeze mai târziu. Andrei și băieții aveau să plece a doua zi. „Trebuie să-ți mărturisesc ceva“ – mi-a spus Andrei, dar n-a mai făcut-o. N-a reușit să-mi spună despre ce era vorba. Am ajuns într-o poieniță dintr-o pădure aflată la șaisprezece kilometri depărtare. Era un loc pe care îl descoperiserăm cu o săptămână și ceva în urmă – în timp ce călăream, doar noi doi, în bătaia soarelui dogoritor. Poienița, străjuită de fagi înalți, era presărată cu anemone albe și învăluită într-o tăcere adâncă. Părea cu totul diferită acum – invadată de cai și călăreți. Mi se părea o profanare – ca și când oamenii ar fi țipat într-o catedrală. Ceva nu părea în ordine. Mă simțeam la mii de kilometri distanță de ei. Nu credeam că voi face față acelei zile. Apoi însă Andrei a venit la mine și mi-a zis ceva ce m-a făcut să râd. Am lăsat caii unde erau și ne-am pierdut printre copaci. Mai târziu, când a venit căruța cu bunătățile pentru picnic, ne-a adus și coșuri pentru ciupercile pe care începuserăm deja să le adunăm. Păream din nou niște copii – toți încercam să culegem cât mai multe, Mihai fura de la Gheorghe, iar fiecare se lăuda că recolta lui era cea mai bogată. Andrei nu știa să deosebească ciupercile bune de cele otrăvitoare. Toată lumea îi spunea că a stat prea mult la Paris. Ne-am fi intoxicat cu toții, dacă nu le-ar fi controlat Paraschiva. În seara aceea, înainte de a le găti, ea le-a verificat pe toate de-a fir a păr. Paraschiva era demnă de

încredere. Și cred că n-am mâncat niciodată ceva mai bun decât ciupercile gătite de ea. Am adunat ciuperci toată dimineața, apoi ne-am întors în poieniță, unde ne-a întâmpinat masa gata pregătită – mezeluri, pâine, brânzeturi, salate, sarmale – toate aveau gust de ciuperci din cauza mirosului ce ne stăruia pe degete. Simțeam mirosul de ciuperci chiar și în vin sau în piersici. Soarele ardea cu putere ca în zilele de vară. Aveam senzația că timpul s-a oprit, iar noi vom rămâne pentru totdeauna acolo, mâncând și bând pe săturate. Andrei stătea puțin mai departe pe iarbă și glumea cu băieții – nu simțeam nevoia să stau lângă el, pentru că știam că era acolo, alături de mine. În timp ce am adunat un coș de ciuperci, mâinile ni s-au împreunat adeseori, contopindu-ne atingerile cu textura fină a ciupercilor. Caii pășteau și își agitau cozile, priponiți printre copaci. Și apoi totul s-a sfârșit. József înhăma din nou calul la căruță. Vinul se terminase. Unii dintre noi ațipiseră sau erau gata să ațipească. Nimeni nu mai spunea nimic. Toți păreau puțin pierduți. Am strâns resturile de la picnic, iar mama și Mama Anica au scuturat fața de masă și au împăturit-o de câteva ori. Andrei a adus caii, fără să rostească vreun cuvânt, dar în clipa în care mi-a dat hățurile, am simțit cum pielea acestora îmi arde degetele. Am pornit la drum împreună cu ceilalți. Caii erau odihniți, astfel că am urmat un drum mai lung, urcând prin pădure spre culmile înalte ale dealurilor și străbătând apoi pășunile în galop, făcând slalom printre căpițele de fân. Ne aflam într-o vâlcea, la câțiva pași de casă. Am strunit caii, permițându-le celorlalți s-o ia înaintea noastră. Nu reușeam să vedem conacul printre pâlcurile de copaci care îl înconjurau și ciorile care le dădeau târcoale. Pe drumul din fața noastră se ridica un nor de praf, lăsat, probabil, de căruța care urmase o potecă ce ducea direct spre casă. Noi ne-am continuat drumul, străbătând viile care străjuiau povârnișurile dealurilor. Strugurii, aproape copți, se scăldau în lumina ultimelor raze de soare. „Nu mai avem timp“, am spus eu. El nu a auzit sau nu a înțeles ce-am zis, așa că m-a rugat să repet. „Aș vrea să mai avem timp“, am explicat eu. „Am crezut că mai avem timp, dar m-am înșelat.“ El m-a privit fără să spună nimic. Ne apropiam acum de primele case ale satului. Trebuia să traversăm tot satul până să ajungem la porțile conacului, iar țăranii stăteau în fața porților lor sau pe băncile de pe drum, așteptându-și vitele să vină acasă. Ne-au întâmpinat cu toții, spunându-ne „bună seara“ și scoțându-și pălăriile. Nici unul dintre noi n-a mai rostit vreun cuvânt tot drumul spre casă. Îmi doream ca el să fi plecat deja. Micul dejun, prânzul sau rutina zilei de mâine mi se păreau o povară greu de îndurat.

–Dar lucrurile n-au stat deloc așa. În seara aceea ne-am întâlnit din nou în grădină. Ne-am strecurat pe furiș din casă și ne-am întâlnit la poalele arborelui de catalpa după ce toată lumea s-a dus la culcare. Era o noapte întunecată, fără lună, presărată doar cu stele. Am stat împreună în grădină până la ivirea zorilor. „Ce voiai să-mi zici?“ l-am întrebat eu. „Nu mai are nicio importanță“, mi-a răspuns el. Voi găsi eu cumva o rezolvare. Nu mai contează acum.“ Mi-a spus mama mai târziu despre ce era vorba. A primit o scrisoare de la mama lui, vechea ei prietenă de la Paris. Scrisoarea a venit abia după ce el a plecat. Avea o prietenă în Franța, ce urma să-i devină soție – o franțuzoaică. Mama mi-a arătat scrisoarea. „Despre ce este vorba?“ l-am întrebat eu. „Spune-mi!“ „Despre nimic“, mi-a răspuns el. „Am făcut o greșeală, dar voi rezolva cumva situația.“ Când am văzut scrisoarea pe care mi-a arătat-o mama, m-am gândit că asta voia să-mi spună. Încă îl iubeam. Noaptea aceea am petrecut-o în mare parte stând unul lângă celălalt, copleșiți de răcoarea întunericului. Luasem o pătură de pe verandă ca să ne ferim de picăturile de rouă. Mai târziu, a intrat în casă – gol cum era – și a mai adus o pătură, cu care ne-am învelit. Când a venit vremea să ne despărțim și ne-am ridicat de pe pături, pământul era rece. Ne-am luat rămas-sbun acolo. Ne vom întâlni la Paris, ne-am spus noi. Voi ajunge cumva acolo, cât de curând. Iar de la Paris, vom pleca peste tot. Eram atât de tânără. Credeam că războiul, de care vorbea toată lumea, o să se sfârșească în scurt timp, iar lucrurile vor fi din nou ca înainte.

Când Lagonda a pornit la drum, cei care au văzut-o plecând au observat norii adunându-se pe cer și au spus că Andrei avea să se oprească în curând ca să tragă acoperișul mașinii decapotabile înainte de izbucnirea furtunii.

Dar veștile au ajuns înaintea ploii. Învățătorul Grigorescu a venit într-un suflet pe bicicletă, pedalând frenetic în timp ce haina neagră cu care se îmbrăcase ca să sugereze gravitatea momentului îi zbura în bătaia vântului, creându-ți impresia că avea aripi. Auzise la radio că Anglia și Franța declaraseră război Germaniei.

–Du-te după ei! a spus Marina Văleanu, cu glas poruncitor. Adu-i înapoi!

Grigorescu a ridicat mâna în care își ținea pălăria ca să-și șteargă sudoarea de pe frunte și a întors bicicleta ca să pornească pe urmele automobilului.

– Nu, cu mașina! a continuat ea.

Ilie scosese deja Packardul familiei din garaj ca să-i ducă pe ceilalți la gară.

Soțul ei a zis că Lagonda era o mașină mult mai rapidă decât Packardul. Și, oricum, băieții aveau să afle vestea în curând.

–Și atunci se vor întoarce.

–De ce să se întoarcă? Au plecat deja. Trebuie să-și vadă de drum. Anglia rămâne în continuare cel mai sigur loc pentru ei.

Constantin i-a susținut afirmațiile. Cine știe cum vor evolua lucrurile? Dacă puteai să te bazezi pe cineva, atunci aceștia erau englezii. I-a spus apoi fiului său să-l aștepte, căci își făcea bagajele ca să vină și el la București. Pentru că petrecuse toată vara la țară, era timpul să se ocupe și de afacerile sale, susținea el, dar toată lumea știa că bătrânul voia să urmărească evenimentele chiar din mijlocul lor.

Pe când vorbeau, a început să plouă. Mai întâi, cu picături mari, obligându-l pe Grigorescu să-și ridice gulerul și să-și îndese pălăria pe cap în timp ce se întorcea în sat, apoi cu picături tot mai dese, transformându-se într-un adevărat șuvoi, în timp ce Packardul pornea la drum.

Numai femeile au rămas la conac. După ce torentul s-a oprit, fâșii negre străbăteau încă cerul la orizont, lucru care le-a dat de înțeles că ploua în continuare în direcția spre care se îndrepta mașina. La conac, soarele se ivise printre nori, dar în partea aceea, mașina străbătea drumuri ude și întunecate și avea să traverseze orașe cu străzi la fel de ude și oameni ascunși sub umbrele. Și undeva, în lume, armate cenușii s-au pus în mișcare. Sunt momente în care asemenea lucruri par imposibile – când vremea și universul apropiat par să fi oprit timpul în loc. Au avut din nou zile toride, care încercau, parcă, să-i convingă că luna septembrie nu venise încă. Greierii continuau să cânte. După-amiezile erau înăbușitoare, îndreptându-ți gândurile spre eul lăuntric. Safta aștepta ca mama ei s-o trimită la un colegiu în București. Acolo trebuie să mergi – îi spunea ea – măcar până când lucrurile se vor mai liniști. Așteptarea nu este deloc ușoară într-un loc în care nu se întâmplă nimic. Safta dormea mult, se trezea târziu și pleca să călărească. Își propunea în fiecare zi să exerseze la pian. Se ducea în salonul spațios și se așeza în fața pianului, dar uneori nici nu-l atingea. Stătea acolo, în tăcere, cu mâinile în poală, simțindu-și ca o povară greutatea trupului.

Mama ei a venit la ea, ținând în mâini o scrisoare.

–Trebuie să-ți spun ceva.

Cerneală albastră, hârtie albastră și subțire, un scris elegant, cu multe bucle – totul tipic franțuzesc. Inițial, a vrut să-i citească misiva cu voce tare, apoi însă s-a răzgândit și i-a dat-o Saftei s-o citească singură.

–Dar este imposibil!

–Îmi pare rău, a spus mama ei. N-ar fi trebuit s-o îngădui.

Safta nu se uita la ea. Își ținea privirea ațintită asupra pianului, a claviaturii și a imaginilor reflectate pe lemnul lustruit.

–Tu n-ai nicio vină.

–Știu foarte bine cum stau lucrurile, crede-mă!

–De unde știi?

–Eram de vârsta ta când l-am cunoscut pe tatăl tău.

–E vina mea… a lui… Tu n-ai nicio legătură.

Safta își imagina sunetele stridente ale pianului, care ar fi distrus pacea din salon. Dar încăperea era învăluită în tăcere, iar grădina care se vedea prin ferestrele înalte era la fel de liniștită. A închis claviatura, s-a ridicat în picioare, a făcut câțiva pași, apoi a luat-o la fugă. A trecut în grabă printre ușile camerelor, lăsându-le să se balanseze în urma ei, iar când s-a aflat la o oarecare depărtare, și-a dat frâu liber durerii.

Marina Văleanu s-a întors în biroul ei. A aprins candela din fața icoanei și s-a așezat în genunchi. Chiar și în lumina zilei, flacăra candelei părea să arunce în umbră restul camerei. La început, nu și-a găsit cuvintele cu care să dea glas rugilor ei. Sentimentele pe care le nutrea pentru Safta erau mult mai profunde decât lăsa să se întrevadă. Se regăsea în imaginea fiicei sale – în privirea, în ochii și în voiciunea ei, ce putea fi ușor luată drept vulnerabilitate. Descoperirea a lovit-o ca un trăsnet. A simțit apoi influența benefică a icoanei divine și gândurile au început să i se aștearnă în minte ca razele focalizate printr-o lentilă. Este atât de tânără! Mai tânără decât mine.

Când sosea corespondența, obiceiul cerea ca scrisorile să fie aduse în biroul stăpânei. Dacă vreuna ce venea din Franța îi era destinată Saftei, ea o punea deoparte într-un sertar. Nu le distrugea și nici nu le citea. O va lăsa pe fiica ei să facă asta.

Când Augustin și-a revenit și și-a reluat munca la grajduri, a observat imediat cât de pustii deveniseră locurile. Pentru el, acest lucru era cât se poate de firesc, la fel ca schimbările de vreme. Nu necesita o cauză sau o explicație. Oamenii veneau și plecau de la conac. Uneori, se atingeau și se mângâiau. Începuse să modeleze o altă figurină – care, de data aceasta, nu mai era singură, ci avea două profiluri, ale căror ochi, nas și gură se contopeau într-un sărut. Se simțea stânjenit în fața acestor creații, astfel că nu le etala pe pervazul ferestrei alături de celelalte figurine, ci le păstra în locuri tainice. Aceasta era singura diferență pe care ai fi putut s-o observi în comportamentul lui. În rest, se trezea în fiecare dimineață ca de obicei și se ducea la grajduri ca să scoată caii afară. Ei fornăiau și dădeau din cap când ieșeau în curte, iar el îi mângâia pe gât. Mușchii li se adunau în colțurile umede ale ochilor. Clipele treceau una după alta. Viața era doar un șir nesfârșit de întâmplări disparate.

Senzația de pustiu s-a adâncit odată cu trecerea timpului. Augustin desena camere goale. Desena din minte încăperile conacului, în care nu mai intra, deposedându-le de lucruri – de tablouri, perdele și mobilă – și păstrând doar poziția sobelor și a ușilor, dar și numărul ferestrelor pentru a le deosebi una de cealaltă.

Safta a fost plecată un timp, apoi s-a întors din nou acasă. Și ea i se părea pustie ca și conacul. Era noiembrie – o lună mohorâtă de toamnă. Se trezea dis-de-dimineață ca să călărească, iar el îi pregătea calul în fiecare zi. Ținutul era și el pustiu, dezgolit de frunze și culoare. Safta lua calul în fiecare dimineață, când nici nu se crăpa încă de ziuă, și călărea singură vreme îndelungată. Diminețile erau adesea învăluite în ceață. Ea dispărea înghițită, parcă, în negură, fără să știi în ce direcție a luat-o. În unele zile, până când se întorcea acasă, ceața se spulberase. În altele, negura stăruia cu încăpățânare, astfel încât, în momentul în care se întorcea din nou în curte, aveai senzația că nici nu plecase vreodată. Dar nădușeala animalului îi spunea că ea nu-și menajase deloc calul, ci îl obligase să alerge din greu.

Când a părăsit din nou conacul, momentul plecării ei nu s-a deosebit deloc de alte momente similare. Ar fi putut să plece doar o săptămână sau două. Ar fi putut să revină în orice zi, dar n-a mai revenit niciodată.

IAȘI

Îmbrăcat în haine de oraș, propria imagine i se pare chiar și lui străină. Stă în picioare ca un personaj dintr-o fotografie din secolul al XIX-lea, căruia i s-a spus să rămână nemișcat, cu ochii ațintiți asupra unui aparat cu totul misterios.

Adriana i-a adus de-a lungul timpului diverse haine ca să le probeze, dar nu s-a îmbrăcat niciodată cu ele din cap până în picioare – haină, pantaloni, bretele, cămașă, chiar și o cravată. Nu are încă pantofi. Stă în șosete lângă ghetele militare. Acestea arată ca noi. Cu două zile în urmă, când i-a adus cămașa, Adriana i-a dat și o cremă de lustruit pantofi. L-a privit uimită cum s-a pus imediat pe treabă, periindu-le, scuipându-le și frecându-le apoi cu sârg. Ca un lustragiu adevărat, și-a spus ea, gândindu-se că ar putea să practice această îndeletnicire, fără să știe însă câte șei și piese de harnașament lustruise în trecut.

Își întinde mâinile ca să le privească, iar acestea îi ies din mânecile cămășii și hainei. Își studiază mai întâi dosul palmelor, apoi palmele, simțindu-se stingherit în mișcări din cauza mânecilor hainei. Își plimbă degetele pe revere, pe nasturi și apoi pe buzunare. Își mișcă gâtul de colo-colo, deranjat, parcă, de gulerul cămășii, care – în ciuda eforturilor Adrianei de a găsi mărimea potrivită – este puțin cam mare pentru el. Le privește pe cele două femei, care s-au străduit atât de mult să-l aranjeze, îmbrăcându-l, încheindu-i nasturii și sucindu-l dintr-o parte în alta.

–Arăți bine, chiar foarte bine! spune Adriana, aranjându-i gulerul și trecându-și degetele prin părul lui, care fusese tăiat în dimineața aceea de frizerul din curtea spitalului.

Gâtul gol, lipsit de părul care fusese proapăt tuns, pare cumplit de firav. Chipul lui îi evocă Saftei imaginea unui pui de pasăre, care nu

îndrăznește să zboare pentru că este paralizat de frică. Oare hainele îl sperie, deoarece îi spun că trebuie să plece din spital? Nu-i rămâne altceva de făcut decât să-l trateze cu blândețea pe care i-ar fi arătat-o unei păsări. Nu are niciun rost să-i explice că este mult mai bine să plece acum, după ce s-a refăcut, înainte ca autoritățile să înceapă să pună întrebări.

Își pune ghetele cu mâinile tremurânde. Își ia bocceluța cu lucruri – fotografiile, revistele, caleidoscopul, dar și pijamalele uzate, împachetate toate în hârtie și legate cu sfoară – și o strânge la piept.

Ele îi spun, prin atingeri blânde, că nu trebuie să se teamă, căci vor veni cu el.

Ies cu toții pe ușa principală. Nimeni nu pare să-l bage în seamă, deoarece strada este aglomerată, iar oamenii își văd de drum cu frunțile pline de gânduri.

Adriana locuiește într-o singură cameră dintr-o vilă veche, dar – pentru că se află la primul etaj – este suficient de spațioasă. Are o ușă lată și tavanul înalt. Încăperea este destul de mare pentru a putea fi împărțită în două cu ajutorul unui paravan, care le conferă astfel intimitate. Spațiul îngust, destinat lui Augustin, are o fereastră cu vedere spre curtea din spate; spațiul ei este ocupat de un pat așezat într-un colț. Au chiar și un balcon cu o balustradă din fier, unde ar putea să stea și să se bucure de puțin aer curat, dacă nu ar fi înțesat de ghivece cu plante și flori.

Pentru o singură persoană, încăperea este un adevărat palat. I-a fost repartizată pentru că a spus că locuia împreună cu fiul ei – o minciună, firește, deși în ochii ei nu era deloc o născocire, ci doar o chestiune de timp; iar deocamdată, îi poate oferi găzduire acestui tânăr care este cam de aceeași vârstă cu fiul ei și căruia i-a împrumutat numele acestuia. Pe vecini îi va lăsa să creadă că este fiul ei. Nici nu-i va fi greu. Cei câțiva care i-au călcat pragul au văzut, probabil, fotografia lui Ioan agățată de perete: o fotografie făcută înainte de a pleca în război, care îl înfățișează stând pe loc repaus, îmbrăcat în uniforma lui cea nouă, ținându-și pușca rezemată lângă el. Imaginea nu este prea clară. Uniforma se distinge mai bine decât chipul bărbatului. Nu-ți trebuie însă prea multă imaginație ca să-ți închipui că soldatul s-a întors acasă. E mai slab decât cel din fotografie, dar este cât se poate de firesc. Uneori, după ani petrecuți în Rusia, nici măcar familiile nu-i mai recunosc pe soldații care se întorc acasă.

În mod normal, drumul de la spital până acasă n-ar fi durat mai mult de douăzeci de minute, dar acum au preferat o cale mai lungă. Ar fi putut să ia tramvaiul, dar simt că nu este încă pregătit pentru o călătorie cu tramvaiul. Mai bine vor merge pe jos. Strada aglomerată se dovedește un adevărat calvar pentru el. Ele îi citesc agitația în ochi, în degetele încleștate pe bocceluță și în mersul lui haotic – târșâindu-și picioarele, oprindu-se deodată pe loc sau dându-se la o parte din calea trecătorilor. Pe străzile lăturalnice, merge mai încet, rămânând adesea în urmă la adăpostul zidurilor. Străbat îndelung un drum. Rănile războiului sunt încă vizibile în multe locuri. Ori de câte ori întâlnesc urmele lăsate de bombardamente – case distruse sau găuri în pământ –, Augustin încremenește.

Safta se întoarce la el, îl ia de braț și îl convinge să meargă mai departe.

Vila se află pe un deal, într-un vechi cartier burghez. Este o clădire frumoasă, construită pe la sfârșitul secolului al XIX-lea, într-o nuanță de ocru murdar, având într-o parte un foișor cu acoperiș din cositor. Este prevăzută cu o prispă cu coloane din piatră, uși duble cu vitralii, un vestibul întunecat și trepte ce duc spre camerele de la etaj. El strânge cu o mână bocceluța la piept și atinge cu cealaltă coloanele sculptate, ușa și balustrada scării. Vila îi evocă imaginea trecutului, a istoriei și a noțiunii de „acasă“, chiar dacă este pentru prima oară când pune piciorul în locul acela. Îi evocă imaginea vieților trăite în intimitate. A lucrurilor pe care aproape le și uitase. În camera în care intră, mirosul de mobilă veche îi invadează simțurile. Lumina pătrunde prin ferestrele situate de-o parte și de alta a încăperii – o lumină verzuie datorată plantelor de pe balcon și copacilor ce se vedeau prin fereastra de lângă patul lui. Mângâie cuvertura moale și roșie de pe pat și privește pe fereastră cupola arămie a unei biserici, ce se ivește printre arbori.

–Este o cameră frumoasă, spune Safta.

Este cel mai frumos loc pe care îl vedea de când venise la Iași.

–Am avut noroc, răspunde Adriana, închizând ușa în urma lor. Mi l-au repartizat deoarece casa mea a fost distrusă în urma bombardamentelor.

Când a ajuns prima oară acolo, s-a considerat norocoasă să aibă un acoperiș deasupra capului, fără să mai vorbim de spațiul pe care acesta îl presupunea.

În timpul procesului de repartizare a proprietăților, care a urmat după preluarea puterii de către comuniști, camerele de la primul etaj al vilei, ca și cele de la parter și de la etajul al doilea, au fost transformate în trei locuințe separate. Una i-a fost repartizată Adrianei și fiului ei. Camera de lângă ea, cea mai mare, a fost oferită unei familii de refugiați din Basarabia. Iar cea de-a treia a revenit familiei Milescu – doi soți în vârstă, care au fost cândva proprietarii vilei. Adriana n-a fost în celelalte camere, dar a vizitat-o pe cea a soților Milescu la scurt timp după ce s-a mutat aici. Este o încăpere lungă și îngustă, care dă în foișorul rotund – era camera preferată a Irinei Milescu, i-a spus aceasta. Era camera în care dormiseră fiicele ei. Probabil că în vremea aceea părea spațioasă, având doar două paturi, un șifonier și un spațiu boltit la un capăt. Acum este înțesată, ca un magazin de antichități, cu tot felul de lucruri mai mult sau mai puțin valoroase: șifoniere și scaune înghesuite unele într-altele; un șezlong îmbrăcat într-o cuvertură roșie de damasc; o masă ovală, încrustată; o pianină; fețe de masă dantelate, așezate pe toate suprafețele lustruite, care abia se mai vedeau de sub maldărul de vase din porțelan vienez, urcioare ungurești, felinare, sfeșnice, vrafuri de cărți și fotografii; iar pereții sunt „capitonați“ cu sute de fotografii, așezate una lângă cealaltă ca niște timbre într-un clasor. Irina și soțul ei, Liviu, dorm într-un pat din lemn masiv, plasat într-unul din capetele camerei, în timp ce în celălalt încearcă să păstreze vestigiile vieții lor trecute. Se întâlnesc uneori cu prieteni din vremurile apuse, făcând ceai în samovar și jucând cărți în jurul mesei rotunde din foișor.

Anumite piese din mobilierul lor au rămas „prizoniere“ în celelalte camere ale vilei, iar Irina încearcă să le recupereze pe cele pe care poate să le vândă. Nu de la basarabeni – n-ar avea curajul s-o facă, ținând seama de caracterul lor dificil (sunt niște huligani și scandalagii, îi spune ea soțului ei) –, ci de la Adriana sau de la ceilalți locatari. În camera Adrianei, deasupra dulapului cu sertare, a stat cândva o oglindă mare, suflată cu aur. Când Irina i-a cerut-o, Adriana i-a dat-o încântată. Ea nu-și văzuse niciodată imaginea reflectată într-o oglindă atât de mare și i se părea tulburător să trăiască singură, cu propria ei imagine, reflectată din toate unghiurile posibile: o femeie în vârstă și grasă, ce-i bântuie camera.

–Poți s-o iei, i-a spus. Fără ea, nu voi mai simți atât de tare povara singurătății.

Cele două femei au scos-o de pe perete, întrebându-se dacă n-ar fi fost mai bine să ceară ajutorul unui bărbat, și au așezat-o pe podea.

–Dar fiul tău se va întoarce din război. Atunci, nu vei mai fi singură.

–Da, așa este, a răspuns Adriana.

Fiul ei avea să se întoarcă în curând acasă.

–Este un băiat frumos, a comentat Irina, privind fotografia agățată de perete, lângă locul gol în care stătuse oglinda.

–Da, dar fotografia a fost făcută cu ani în urmă. De atunci, a trecut prin momente grele.

Irina o aude, prin zid, pe Safta plecând și, după un răstimp ce i se pare decent, bate la ușa camerei. Aduce cu ea o prăjitură în semn de bun-venit. Gestul ei ar fi fost în trecut cât se poate de firesc, dar în vremurile acestea, pare excentric. Pentru că nu are cuptor, l-a rugat pe soțul ei să cumpere o prăjitură de la patiseria de lângă Piața Unirii și se bucură să vadă că este mai proaspătă ca de obicei. Augustin o mănâncă lacom, adunând fiecare firimitură ce căzuse pe farfurie.

–Este un tânăr ciudat, îi povestește ea mai târziu lui Liviu. Tot timpul cât am rămas acolo, a stat încremenit pe pat, lângă fereastră, cu farfuria pe genunchi, mâncând prăjitura și ațintindu-ne cu privirea. Spre deosebire de mama lui, e mic de statură și slab ca un țâr și te privește cu niște ochi de zici că vede prin tine. N-a scos niciun cuvânt cât am stat acolo.

–Poate că resimte încă ororile războiului, spune Liviu, care a luptat în Primul Război Mondial și a văzut atrocitățile de la Mărășești. Își amintește și acum efectele cumplite pe care războiul le-a avut asupra oamenilor, faptul că unii dintre ei nu și-au mai revenit niciodată. Sufletul pare că le-a murit, deși trupul a supraviețuit. Sau poate că a trăit experiențe cumplite după război. Cine știe ce i-au făcut rușii?!

Liviu și Irina au două fete. La început, faptul că Dumnezeu nu le-a dăruit și un fiu le-a provocat multă dezamăgire, apoi, însă, după izbucnirea războiului, s-a dovedit o binecuvântare. Fetele nu erau trimise pe frontul din Rusia. Deși destinul nu le-a cruțat, măcar n-au fost nevoite să lupte în război.

În prima zi pe care o petrece în casa Adrianei, Augustin nu face altceva decât să scruteze împrejurimile. Își pune cămașa și pantalonii și apoi rămâne neclintit în pat, privind iscoditor în jurul său. Își odihnește coatele pe pervazul ferestrei și se uită afară. Totul pare încremenit într-o tăcere adâncă – doar frunzele castanului din fața ferestrei tremură în bătaia vântului. Zărește, printre frunzele mai rare ale copacului, clopotnița bisericii și o parte din orașul care se întinde la poalele dealului – acoperișuri de case, alte biserici sau vârfuri de copaci. Se plimbă prin cameră. Aceasta este modest mobilată. Când s-a mutat aici, Adriana a adus cu ea doar o valiză, care se află acum pe șifonier. Restul mobilierului este sărac – alcătuit doar din piesele pe care i le-au lăsat soții Milescu. Privește locul dreptunghiular de pe tapet unde a stat cândva oglinda. Pe dulapul cu sertare de dedesubt, rezemate de perete, sunt câteva icoane ieftine, ce par mai degrabă niște cărți poștale cu sfinți. Le studiază pe fiecare în parte și realizează că le-a mai văzut cândva chipurile. Își ațintește apoi privirea asupra fotografiei lui Ioan agățată pe perete. Un soldat ca mulți alții – doar că pe acesta nu-l cunoaște. Ia fotografia și o privește îndelung, apoi o pune la loc. După aceea se așază din nou în pat. Când Adriana se întoarce acasă de la spital, nimic nu pare să se fi mișcat în cameră – totul pare la fel de neclintit ca în momentul în care a plecat dimineață de acasă. Doar prânzul pe care i-l pregătise a dispărut, iar farfuria stă, curată, la locul ei.

A doua zi, își desface bocceluța cu hârtii și reviste. Ore în șir îi triază conținutul – pune într-o parte fotografiile care înfățișează lucruri sau oameni și într-alta anumite cuvinte decupate, cartoane sau pagini goale. Când Adriana se întoarce de la spital, descoperă dovezile activității sale sistematice, așezate în ordine în colțul de lângă pat. Bun – își spune ea – începe să se obișnuiască. Scotocise, de asemenea, prin cameră și își însușise lucrurile de care avea nevoie: foarfeci, ace, sfoară și ață de cusut. În zilele următoare, Adriana are senzația că

niciun sertăraș și niciun colțișor al camerei n-au rămas neexplorate în lipsa ei, iar lucrurile sale și-au schimbat, aproape imperceptibil, locul. Își dă seama, cu o ușoară strângere de inimă, că tăcerea și mutenia lui îi oferă libertate absolută, îngrădind însă intimitatea Adrianei. Chiar dacă nu aude, el va observa și își va aminti mai mult decât orice om normal.

Singurul ingredient care îi lipsește dintre instrumentele de lucru este lipiciul. Îi sugerează prin semne obiectele de care are nevoie. Ea îi oferă făină și apă și descoperă că băiatul știe să le transforme într-o pastă cleioasă.

Începe să modeleze o figurină. O modelează ca întotdeauna – dintr-un carton tăiat în formă dreptunghiulară. Prima figurină pe care o creează în camera Adrianei este un soldat. Îi decupează forma corpului din coperta gri a unui caiet vechi, apoi îi desenează capul pătrat, adăugându-i ulterior o beretă, nasturi și ghete. O înarmează apoi cu o pușcă – aceasta este, de fapt, o aschie lungă de lemn. Deoarece figurina nu are brațe, nu poate să țină pușca rezemată lateral, așa cum o ține fiul Adrianei în fotografie, așa că i-o înfige la brâu.

După ce lipiciul se usucă, așază figurina pe dulapul cu sertare, alături de icoane.

Adriana nu știe cum s-o interpreteze. Pare un desen făcut de un copil, care i-a ignorat trăsăturile feței. Este oare întruchiparea fiului ei? Tânărul stă pe pat, cu brațele încrucișate, și o privește în tăcere. Soldatul pare să fie o altă prezență în cameră.

Următoarea figurină are o siluetă ceva mai mlădioasă. Adriana este convinsă că aceasta o reprezintă pe Irina Milescu. Este învesmântată într-o bucată de stofă de culoarea mentei – exact nuanța rochiei de mătase pe care Irina o purtase în timpul primei sale vizite. Pe cap i-a pus o claie de lână roșie. Figurina îi stârnește râsul.

Băiatul zărește, prin ușa deschisă, frânturi din silueta Irinei – părul roșcat, aproape ireal, pantofii eleganți și rochia vaporoasă. Nu reușește să vadă mai mult din cauza staturii corpolente a Adrianei.

–La vârsta noastră, nici eu, nici domnul – tovarășul – Milescu nu mai avem nevoie de prea multe, așa ca m-am gândit să-ți aduc ceva

pentru băiatul tău, spune ea, oferindu-i o altă prăjitură sau o bucățică de carne ce le-a rămas din rație.

Într-o altă zi, le aduce un castron de ciorbă – frige atât de tare, încât Adriana este nevoită s-o poftească înăuntru.

–Este ciorbă din coadă de vacă. Trebuie să-i dai să mănânce ca să-și refacă puterile, explică ea, scrutând camera cu privirea: fotografia de pe perete, figurinele copilărești rezemate de zid, tânărul care stă la masă printre bucățile lui de hârtie. Trebuie să-i dea la o parte foile de hârtie ca să facă loc castronului de ciorbă. Noi suntem mereu acasă, continuă ea. Dacă vă putem fi de folos cu ceva cât timp ești la muncă sau dacă vrei să ieși undeva…

–Sunteți foarte amabili, dar mă descurc. Ioan se descurcă și el. Poate să aibă singur grijă de el.

–Dacă te răzgândești… sau dacă intervine o urgență…, insistă Irina, lăsând cuvintele suspendate în aer.

A lăsat castronul cu ciorbă, dar îi vine greu să plece. Scrutează în continuare împrejurimile.

După ce pleacă, Adriana ia de pe perete fotografia fiului ei, care seamănă atât de puțin cu tânărul mut, și o pune într-un sertar. Zărește figurina învesmântată într-o țesătură verde ca menta și simte o strângere de inimă. Până acum, toți locatarii vilei și-au ascuns cu grijă viața de ochii curioșilor.

Sâmbătă, Safta vine în vizită și Adriana îi arată figurinele. I se par cunoscute, ca niște frânturi din trecutul ei, dar a uitat cum erau modelate.

–Asta este doamna Milescu, iar acesta este fiul meu. Crezi că și celelalte figurine întruchipează oameni în carne și oase? Crezi că îi cunoaște?

Toți trei iau masa împreună în cameră, apoi Adriana se duce la cinema, iar Safta îl scoate pe Tinu la o plimbare în parc. Acest lucru va deveni un obicei în săptămânile ce vor urma – cele două femei vor avea împreună grijă de el.

La intrarea în parc îi întâmpină statuia imensă a unui soldat sovietic – un erou impunător, plămădit din piatră brută. De fiecare dată când

se vor duce apoi în parc, el se va opri să admire statuia și de fiecare dată Safta îl va trage după ea.

Acolo unde locuiește, Safta nu este niciodată singură. Are doar un pat într-o clădire situată lângă spital și transformată ad hoc într-un cămin – un tavan rece, o atmosferă cenușie, paturi de campanie înghesuite unele într-altele și douăzeci de femei care nu cunosc noțiunea de intimitate. Când se plimbă în parc, se simt mult mai liberi și mai singuri decât în oricare alt loc din lume.

Parcul este plin de copaci, care străjuiesc locurile de joacă pentru copii și aleile unde oamenii se pot plimba în voie. În iunie, până și umbra capătă o nuanță verzuie. Merg la pas – un tânăr firav, care abia își târăște picioarele și o infirmieră plină de viață. Ea îi vorbește, iar el pare s-o asculte cu privirea ațintită înainte. Trec pe lângă o fântână arteziană și un teren viran, unde câțiva copii bat mingea. Aceasta aterizează la picioarele lui, iar el o aruncă cu stângăcie într-o parte, vădit stânjenit. Infirmitatea lui nu le scapă copiilor, care îl parodiază, bălăbănindu-și brațele și râzând cu gura până la urechi.

Ea îl conduce spre capătul grădinilor, unde se află mai puțini oameni. Se așază pe o bancă de unde pot vedea dealurile lunguiețe care se întind dincolo de oraș. Vor veni aici în fiecare săptămână.

–Slavă Domnului că putem străbate cu privirea dincolo de împrejurimile citadine! Este extraordinar că un oraș este străjuit de dealuri. Îți creează impresia că mai există ceva dincolo de el. Poate că n-aș gândi așa, dacă aș fi crescut la oraș, dar nu urbea e locul meu de baștină. Am locuit câțiva ani în București la începutul războiului și după declanșarea lui. Avea parcuri imense, cu copaci și flori, dar nici urmă de dealuri. Mi se părea că orașul se întinde la nesfârșit și că, dincolo de el, nu mai există nimic. Iar vara, când este cumplit de cald, iar aerul devine înăbușitor, ai senzația că orașul te sufocă și nu mai ai nicio cale de scăpare. Aici știi că dealurile și pădurea îți pot oferi întotdeauna un refugiu. Poate că într-o zi voi veni să te iau dis-de-dimineață ca să mergem în pădure. Îți amintești plimbările pe care le făceam prin pădurea de la Poiana? Cât de bine cunoșteam cărările și iazurile ascunse, dar și locurile de unde vedeai panorama satului? Cât de mult iubeam amândoi pădurea! Aveam locurile noastre tainice, iar tu îmi lăsai semne pretutindeni sau îmi scriai cuvinte din frunze și nuielușe.

Își ațintește privirea spre orizont, dar nu mai vede Iașiul. Simte aproape umezeala și răcoarea pădurii. Se lasă purtată pe aripile amintirilor. Undeva, departe, în trecut. Nu-l observă pe bărbatul care

se apropie decât în momentul în care acesta își scoate pălăria și o salută. Este bătrânul pe care l-a văzut pe treptele vilei unde locuiește Adriana. Poate pentru că gândurile îi zboară spre Poiana, i se pare că seamănă cu oamenii pe care i-a cunoscut cândva – oameni care veneau în vizită la conac pe când era doar o copilă, care o întrebau cum o cheamă, o mângâiau pe cap și se duceau să vorbească cu bunicul ei, lăsând în urma lor un miros de țigară.

El poartă o haină veche, de culoarea mușstarului, și o pălărie de paie cu bandă neagră. Se prezintă și îi sărută mâna. Știe cum o cheamă. L-a cunoscut pe bunicul ei, îi spune el.

Este posibil, așadar, să fie unul dintre oamenii care veneau în vizită la conac? Are părul cărunt, chipul brăzdat de riduri și o mustață subțire. Pare un individ oarecare, ce nu iese cu nimic în evidență. Nu ar avea de ce să și-l amintească.

Ea îi spune că familia ei a plecat în Anglia în ’41 când încă se putea pleca. Frații ei erau deja acolo, iar mama lor s-a dus și ea, însoțită de Constantin. El este surprins să afle că Safta a preferat să rămână.

–Eram deja asistentă pe atunci. Am avut un motiv să rămân. A fost alegerea mea.

–Aha! a vorbit cu fermitate, iar glasul nu i-a trădat nici urmă de regret.

Cu toate acestea, regretele par să se ivească în tăcerea ce se lasă între ei. Nu par să-i aparțină nici ei, nici interlocutorului, ci deșertăciunii trecutului lor. Safta nu-i spune că ar fi putut să plece mai târziu, odată cu tatăl ei. Au mai fost oameni care au reușit să plece la sfârșitul războiului. Dar Liviu Milescu știe foarte bine. Cunoaște, de asemenea, oameni care nu au plecat și au fost arestați – prieteni, veri, cunoștințe –, oameni ca și ei. Și totuși, nici ea, nici el nu au fost arestați. Și acest lucru stăruie între ei ca o umbră. Și bunicul tău o duce bine în Anglia? o întreabă el apoi.

–Da, după câte am auzit.

–Poate că nici nu-și mai amintește de mine, dar te rog să-i transmiți complimentele mele…

Liviu își ține pălăria în aceeași mână în care își ține și bastonul. Continuă să mai vorbească un timp, apoi își vede de drum. Safta i-a

acceptat invitația de a le face o vizită. Ideea i se pare stranie – întreaga întâlnire pare stranie, ca un episod din trecut.

–Par oameni cumsecade. Adriana nu are încredere în ei – poate pentru că locuiesc atât de aproape unii de alții. Mi se pare o figură cunoscută, de parcă l-am mai întâlnit cândva, deși el susține că este imposibil. N-a fost niciodată la Poiana. Mereu veneau la bunicul meu oameni ca el – avocați cu mustăți frumos îngrijite și zâmbete de complezență. Mă simt cu totul altfel în compania lor. Ei cred că știu cine sunt, dar eu nu mai sunt persoana aceea, doar semăn cu ea. Am senzația că sunt o impostoare, un om care pretinde că e în pielea mea. Poate că mă vor invita acum la o partidă de cărți. Ce zici – să mă duc? Aș face cunoștință cu prietenii lor – oameni pe care îi vedem uneori vizitându-i. Prietenii lor sunt cam de aceeași vârstă cu ei și vor susține, la rândul lor, că l-au cunoscut pe bunicul meu sau – dacă nu l-au cunoscut – au auzit de el și vor dori să mă cunoască deoarece sunt nepoata lui. Nici n-aș avea cu ce să mă îmbrac. Nu mai am lucruri frumoase, potrivite pentru o petrecere. Iar Irina are atâtea rochii! Nu, mai bine nu m-aș duce. Le-aș provoca o mare dezamăgire, nu-i așa? Sau poate că mi-ar împrumuta una dintre rochiile ei vaporoase. Ce ciudat ar fi! Cât i-a vorbit, Safta a privit orizontul. Este neobișnuit de clar în această după-amiază. Zărește în depărtare siluetele dealurilor, unul lângă celălalt, umbrite de pădure. Se întoarce spre Augustin, râzând. El stă mereu la fel în prezența oamenilor. Așa a stat dintotdeauna – drept, ca un câine cu urechile ciulite, dar poate că nu stă așa doar ca să audă mai bine, ci ca să adulmece, să privească și să simtă vibrațiile din jurul său. El o privește – stând drept și odihnindu-și mâinile pe genunchi. M-a întrebat de tine, continuă ea. Dacă auzi ceva. I-am spus că nu. Nu știa că și surdomuții sunt obligați să se înroleze în armată. I-am răspuns că infirmitatea ta este rezultatul unei răni. Nu-mi place să-i mint, dar ce mai contează? Ce importanță mai are identitatea prezentă sau trecută a unei persoane? Să creadă ce vor! Avem atât de multe identități, încât uneori uiți cine ești cu adevărat – identitatea noastră lăuntrică, apoi identitatea noastră din trecut și, în final, identitatea pe care ne-o conferă cei din jur. Tu, de exemplu, ai trei identități: ești Augustin din Poiana, Ioan – așa cum te-am botezat la spital și Ioan – fiul Adrianei, care s-a întors mut din război. Augustin o privea cu atâta intensitate, încât oricine ar fi trecut pe lângă ei ar fi crezut că ea îi împărtășea ceva extrem de important, iar el îi sorbea fiecare cuvânt în parte. Crezi că povestea Adrianei pare veridică? își continuă ea monologul. Crezi că mai are vreo importanță dacă este sau nu veridică în ochii lor? Nu este chiar atât de neverosimilă. Am văzut

cazuri asemănătoare în Ucraina. Am văzut oameni răniți, care urlau de durere, dar am văzut și oameni care păreau perfect sănătoși până începeai să le vorbești și să te uiți în ochii lor. Nu-ți răspundeau. Nu păreau nici măcar să te vadă. Parcă lumea înconjurătoare nici nu mai exista pentru ei – sau freamătul lăuntric era atât de puternic și de cumplit, încât eclipsa orice altceva. Unii suferiseră șocuri puternice sau își pierduseră temporar auzul, dar își reveneau după câteva zile sau săptămâni. Nu mai știu ce s-a întâmplat cu ceilalți – dacă și-au revenit sau nu.

El o scrutează îndelung – îi privește ochii, sprâncenele arcuite, buzele în continuă mișcare, urechea pe care și-o dezvăluie, dându-și părul la o parte, mâna cu care gesticulează, expresiile faciale. Deși are aceleași trăsături, ea se schimbă tot timpul. Vechea Safta, cea din trecutul lui, se ivește pentru câteva clipe înaintea sa, ca apoi să se facă din nou nevăzută. Niciun moment nu rămâne aceeași. Ridică o mână și îi pune ușor palma peste gură. Îi cere astfel să nu mai vorbească. Să rămână tăcută.

Safta rupe din nou tăcerea în clipa în care se îndreaptă amândoi spre casă.

–Da, ai dreptate. Nu are niciun rost să vorbești. Nu ajungi nicăieri dacă vorbești. Toți acești oameni de aici au frunțile pline de gânduri și cuvinte. Mii de cuvinte – cuvinte pe care le înțeleg și cuvinte pe care nu le înțeleg. Parcul este mai aglomerat acum – de familii cu copii, de fete care se plimbă împreună, de îndrăgostiți sau de cupluri în vârstă – de oameni și de cuvinte nerostite. Câte lucruri nu ne-am putea spune unii celorlalți! Le-aș putea zice lucruri care i-ar face să plângă. Dar ei ce să-mi spună? Uite, de exemplu, bărbatul acela fără un picior! L-am văzut de cum am intrat în parc – stătea pe jos, cu spatele rezemat de gard, cu cârja lângă el, etalându-și piciorul sănătos, dar și ciotul învelit în cracul îndoit al pantalonului. A bătut tot drumul până aici. Ce ne-ar putea zice? Privește cum strigă din rărunchi la copacii din jurul lui! Cuvintele se pierd în aer, iar oamenii trec pe lângă el, prefăcându-se că nu-l văd sau nu-l aud. Ce spune? Cred că e mai bine să nu știm. Și soldații răniți vorbeau vrute și nevrute – din cauza durerilor, a morfinei sau a spaimei. Unii își strigau mamele și vărsau lacrimi amare. Acestea erau cazurile fericite – când le simțeai durerea și plângeai alături de ei. Dar alții erau plini de ură. Vorbeau de masacre și voiau să ucidă. Trebuia să-ți pui mâna la urechi ca să-i poți îngriji. Dar tot îi auzeai și ce auzeai n-aveai cum să mai uiți. Știu, atunci eram în război – acum nu mai suntem și

nimeni nu se mai luptă, dar urmările continuă să te bântuie, chiar și aici, în parc. Nu mai vezi rănile. Nu le mai vezi, dar ele există. Rănile celor suferinzi în urma exploziilor, a gloanțelor sau a amputărilor.

Nimeni nu vine să întrebe cine e sau să-l ia din casa Adrianei. Poate chiar este fiul ei, la urma urmei.

–Crezi că poate să facă o meserie?

–Și cum i-am putea găsi o slujbă, dacă nu are acte?

–Și cum i-am putea face rost de acte?

Nicio veste încă de la Poiana.

Figurinele pe care le modelează sunt din ce în ce mai ingenioase. Adriana știe acum ce materiale folosește, astfel că face tot ce-i stă în putință să i le procure. Figurinele prind viață din cartoane lipite pe alte cartoane, pe care apoi le îmbracă în hârtie. Dacă folosește un carton moale, pasta ce joacă rolul de lipici înmoaie suprafețele, contopindu-le unele cu altele. Știe câtă pastă trebuie să aplice ca să obțină tușeul pe care îl dorește. Lasă apoi figurina să se usuce, iar după ce se usucă, începe s-o îmbrace. Dintr-un plic maro, modelează un palton, cu revere, fantă și curea. Croiește cămăși – simple sau în carouri – din coli albe de hârtie, pe care le colorează în modelele dorite, din bucăți de stofă, pagini de ziare sau reviste colorate.

Adrianei i se par caraghioase și pline de viață. Le consideră prietenii lui. Prietenii adevărați, în carne și oase, sunt o raritate în aceste vremuri.

Colțul lui din camera Adrianei pare tot mai aglomerat – cu bucăți și coli de hârtie, desene și materiale pentru desen, anumite obiecte care i-au atras atenția sau cutii de chibrituri, care întregesc colecția începută la spital. Toate aceste lucruri sunt triate cu grijă și frumos aranjate – unele dintre ele, legate cu sfoară –, imagine care o trimite cu gândul la depozitul unui magazin sau la ghișeul unei poște. Spațiul destinat Adrianei este destul de sărăcăcios, căci obiectele nu par s-o mai intereseze. Pare să locuiască aici doar pentru o scurtă perioadă de timp, doar până când situația se va schimba, iar fiul ei adevărat va veni acasă. Parcă n-ar avea nicio legătură cu încăperea sau cu tânărul mut – totul pare efemer, iar întâlnirea lor, pur accidentală și la fel de efemeră. Nimic nu-i aparține, cu excepția plantelor de pe balcon pe care le îngrijește cu multă dragoste. Dar nici în acest caz contribuția ei n-a fost prea mare – doar le-a sădit și le-a udat. Plantele cresc și își poartă singure de grijă.

După ce casa i-a fost distrusă, a fost un timp când nu-i mai rămăsese nimic și se muta mereu de colo-colo. Mai avea doar câteva lucruri într-o valiză pe care o purta mereu cu ea, dormind adesea pe unde apuca. Urmărise luptele din pădure. Civilii, care nu fuseseră evacuați, se refugiaseră în pădure, deși și aceasta era o scenă de luptă. Au fost martorii bombardamentelor, rafalelor de împușcături, exploziilor. Pe toată durata conflictelor armate, orașul a rămas înghițit în fum și praf. Și chiar după ce luptele s-au sfârșit, praful stăruia cu încăpățânare. În toiul verii uscate, orice mișcare sau adiere de vânt îl ridica în aer. Civilii s-au întors în oraș. Mirosurile cumplite ce răzbăteau printre dărâmături și priveliștea dezolantă îi întorceau stomacul pe dos, astfel încât praful care se așternea peste ele părea aproape o binecuvântare. Și-a legat batista la gură și a început să scormonească printre ruinele locuinței sale. Un zid întreg al casei se prăbușise, dar multe dintre lucruri supraviețuiseră și rămăseseră la locurile lor – nu la adăpostul pereților, ci afară, sub cerul liber, în aerul înțesat de praf. Sub patul rămas intact se afla valiza cafenie – singura valiză pe care o avuseseră vreodată. Adriana a pus în ea tot ce i-a venit la mână: haine, tacâmuri, fotografii. Atât a luat la început. Mai târziu, a venit cu o roabă împrumutată, pe care a încărcat-o cu diverse lucruri. A luat haine – pe ale sale, ale soțului ei și pe ale lui Ioan – și, deși le-a scuturat și le-a spălat la râu, praful și mirosul războiului au continuat să persiste luni de-a rândul, ceea ce a făcut-o să se întrebe dacă nu cumva mintea ei, și nu hainele, era impregnantă de duhoarea aceea. Le-a spălat din nou și apoi, după ce le-a împăturit, le-a mângâiat cu mâna. Dacă singurul lucru pe care îl putea face era să le spele, atunci asta va face. Cât privește restul, a

aprins lumânări la biserică și a încredințat totul în mâna destinului sau a lui Dumnezeu.

După un timp, soțul ei a venit acasă din armată, dar Adriana a continuat să aprindă lumânări la biserică, de parcă nu s-ar fi întors vreodată. Era complet schimbat. Nu mai aveau nimic de împărtășit, nici măcar cuvinte. Nu era răspunsul la rugile ei. La început, au locuit într-un adăpost improvizat. Părea s-o considere vinovată pentru asta, așa că își înneca amarul în băutură. Avusese întotdeauna o slăbiciune pentru băutură – acum însă transformase paharul într-un adevărat tovarăș de companie. Uneori, venea la ea pentru o partidă de sex lipsită de sentimente, iar alteori, o și bătea. Nu-și mai amintea când sau de ce, dar la un moment dat a simțit că nu mai are nicio legătură cu el – nu simțea nici mânie, nici dragoste, nici ură, ci doar lipsa oricărei legături. I se părea ciudat că au putut cândva să aibă un fiu. În plus, nici nu suporta s-o audă vorbind despre Ioan. Îi spunea că știe foarte bine cum a fost pe frontul din Rusia și că era o pierdere de timp să-l mai aștepte sau să pretindă că mai erau o familie. Apoi, a acceptat un post în cadrul căilor ferate. Reconstruia șinele de tren, astfel încât era mereu plecat, iar căile ferate i-au devenit în cele din urmă și casă, și masă. Când i-a fost repartizată camera din vilă, și-a luat hainele – pe ale ei și pe ale lui Ioan – în valiza cafenie, lăsându-le în urmă pe cele ale soțului ei. Nu s-a gândit prea mult asupra deciziei sale, ci a acționat sub impulsul momentului.

Și în cazul tânărului mut care a venit la spital a acționat tot sub impulsul momentului. Avea nevoie de un nume, așa că Adriana i-a dat un nume. Avea nevoie de haine, așa că l-a îmbrăcat. Avea nevoie de un cămin, așa că l-a luat sub aripa sa ocrotitoare. Era o femeie între două vârste, care locuia singură și care tânjea încă să fie mamă. Prezența lui a umplut o parte din acest gol. Când revine de la spital, îl găsește acasă, ca pe un copil care s-a întors de la școală și așteaptă cu nerăbdare să-i arate desenele pe care le-a făcut în ziua aceea. Ea le-a agățat pe peretele de la capul patului.

–Bravo! îi spune ea de fiecare dată când le vede. Sunt frumoase, foarte frumoase.

Adriana nu știe cât de greu i-a fost să înceapă din nou să deseneze. Cât timp a stat încremenit la masă, cu spatele spre balcon și spre lumina soarelui, cu privirea ațintită spre bucata de hârtie, nefăcând nimic zi de zi, până în clipa în care a lăsat creionul și a luat foarfeca,

descoperind că era mult mai ușor să decupeze decât să deseneze. Cum a doua zi a luat hârtie veche – la început, a folosit numai hârtie stricată (plicuri mototolite sau hârtie de ambalaj), nicidecum colile albe și curate pe care i le dăduseră – și a întins-o cu grijă în colțurile în care era mototolită, înarmându-se cu creionul bine ascuțit, luptându-se cu temerile ce-i stăteau în cale și spărgând, una câte una, porțile ferecate ale cochiliilor lui până când a început – șovăitor, la început, de parcă desena pe coji de ouă – să contureze liniile desenelor cum numai el știa s-o facă.

Primul desen era mic – schițat pe o bucățică de hârtie cât un pachet de țigări. A desenat patul din colțul camerei, lipit de fereastră, geamul și cadrul acestuia, apoi a adăugat detaliile – liniile parchetului, modelele florale de pe tapetul cândva modern al Irinei, perna de pe pat. Deși îi aduseseră creioane colorate, a preferat să facă desenul doar în creion, hașurându-l până în clipa în care podeaua a căpătat luciul pe care și-l dorea, vârful creionului i s-a tocit, iar degetele i s-au înnegrit de la grafit. Când s-a declarat mulțumit de tabloul minuscul cât palma lui, l-a împăturit, reducându-l la mărimea unui timbru poștal, și a abordat apoi un alt colț al camerei, desenându-le, în final, pe toate patru, împăturindu-le cu grijă și punându-le în buzunar. A păstrat doar pentru el această reprezentare în miniatură a refugiului său ca pe un talisman ce-i oferea siguranță. Abia după aceea a început din nou să deseneze pe bucăți mai mari de hârtie, fără să se atingă însă de blocul de desen. Pe acestea i le-a arătat Adrianei.

Subiectele abordate sunt tot obiectele din cameră: patul lui, patul ei, ușa deschisă de la balcon, masa unde mănâncă sau un scaun rabatabil, rezemat de perete. Acestea se repetă – uneori sunt colorate, iar alteori modelele tapetului se schimbă, căpătând alte forme. La început, desenele i se par copilărești Adrianei, dar ele sunt mult mai complexe decât cele realizate eventual de un copil. Unul dintre tablouri l-a conceput pe o foaie de hârtie împăturită, desenând camera și pe o parte, și pe cealaltă, în așa fel încât să creeze senzația că se reflectă în oglindă – ca imaginea cerului și a copacilor care se privesc pe suprafața unui lac. Este perfectă, încât nici nu pare făcută de mâna omului, ci de duhuri din alte lumi.

–Privește desenul ăsta! îi spune ea Saftei care venise în vizită.

Adriana este mândră ca o tânără mămică, ce se așteaptă ca vizitatorii ei să-și exprime uimirea față de fiecare pas pe care îl face copilul ei. Îi

arată tabloul făcut în oglindă, dar și un alt desen pe care l-a realizat când ea a fost în tura de noapte la spital – acesta înfățișează încăperea și fereastra înaltă din fața balconului, restul camerei reflectându-se în fereastră. Când este la serviciu, îi explică ea, el desenează. De fiecare dată când se întoarce acasă, îi arată alte desene.

–Desenează acum, răspunde Safta, atentă să spună „acum", nu „din nou", deși acestea sunt cuvintele ce-i stau pe limbă.

Este fericită să-l vadă desenând din nou.

–Întotdeauna ai fost convinsă că știe să deseneze, chiar din primele zile când a venit la spital.

–Da.

Desenează o serie de modele – mai întâi, în creion, apoi altele colorate. Modelele, la fel ca încăperile realizate în oglindă, sunt create după același tipar – împăturește hârtia și desenează modelul în oglindă. Acesta este zugrăvit în interiorul unui romb, iar rombul se repetă de patru, șase, opt sau doisprezece ori în cerc, deschizându-se ca petalele unei flori.

–Le-am privit mult, fără să-mi dau seama despre ce e vorba. Apoi, am înțeles. Vezi ce reprezintă?

–Imaginile unui caleidoscop, spune Safta cât ai clipi din ochi.

–Ai mai văzut așa ceva?

A făcut apoi un caiețel pe care l-a umplut de cuvinte. Unele dintre ele nu au niciun sens – sunt doar o alăturare de litere luate la întâmplare, altele sunt copiate din diverse ziare sau reviste: titlul ziarului *Scânteia,* apoi cuvântul *internaționale* scris pe două pagini, sau *chibrituri,* un cuvânt preferat, căci apare tipărit pe toate cutiile de chibrituri.

–Mai desenează și altceva?

–Doar camera asta. Doar ceea ce vede acum și aici. Sau uneori, dacă a ieșit afară, desenează o stradă ori un magazin, dar le redă cu atâta acuitate, de parcă le are în fața ochilor.

În timp ce ele vorbesc despre el, Augustin intră și iese din cameră, aducând apă pentru plantele de pe balcon. Traversează spațiul dintre cele două femei de parcă ele nici nu s-ar afla acolo. Infirmitatea sa îi conferă această capacitate – atunci când se ocupă de un anumit lucru, se concentrează atât de tare asupra activității respective, încât – până la desăvârșirea ei – lumea încetează parcă să mai existe. Aduce, astfel, găleți cu apă de la robinetul de la parter și străbate camera cu ele de parcă s-ar afla într-o curte complet goală. Face zilnic acest lucru – este, de asemenea, un indiciu că își recuperează tot mai mult puterile. Cară gălețile pline ochi acum – atât de pline, încât apa se revarsă uneori din ele dacă merge prea repede, iar Adriana trebuie să-i atragă atenția. În primele zile, când a început să care gălețile, se simțea istovit după doar o singură incursiune la parter și înapoi, deși cără jumătate din cantitatea pe care o transportă acum.

–M-am gândit că desenele sale ar putea fi o cale de comunicare. Că ar putea să deseneze locurile prin care a fost, spunându-ne astfel prin ce-a trecut.

–Poate că nici nu se mai gândește la trecut.

–Ba se gândește. Toată lumea se gândește, nu-i așa? De ce nu s-ar gândi și el?

–Desenează doar lucruri reale.

–Dar și-ar putea aminti și lucruri reale din trecut.

–Poate că sunt prea dureroase.

Adriana îi povestește Saftei despre coșmarurile pe care el le are noaptea. Crede că și-ar reveni mult mai repede dacă noaptea s-ar putea odihni. Se duce la culcare, dar se trezește în primele ore ale dimineții. Știe asta pentru că nici ea nu doarme prea bine în ultimul timp. Îl aude agitându-se și zbătându-se în somn, apoi zbuciumul încetează, lăsând locul unei încordări în aer de parcă ar sta la pândă. Îi simte gândurile plutind în întuneric ca niște unde pe suprafața unei lac, ca și când amândoi s-ar afla cufundați într-o apă întunecată. După ce se trezește, se mai mișcă puțin în pat, apoi totul încremenește în tăcere. Ea și-l imaginează schimbându-și poziția în pat, apoi zăcând pe spate, cu ochii ațintiți într-un tavan întunecat, unde imagini numai de el văzute se perindă prin bezna nopții. Adoarme, în cele din urmă, și ea, cufundându-se parcă în apa

întunecată; adesea, are parte de somnul cel mai binefăcător între orele cinci și șase dimineața, când noaptea se îngemănează cu ziua. Nu știe dacă și el reușește să adoarmă în acest răstimp.

Dimineața este foarte palid. Apoi, treptat, începe să prindă culoare. Ziua, când mai stă acasă, îl surprinde uneori moțăind, stând ghemuit pe o parte lângă fereastră, chiar și în miezul zilei, când soarele bate cu putere. Adriana trage atunci draperia la geam.

Sâmbăta asta Safta îl va duce în parc, așa cum face de fiecare dată.

–Cred că îi place acolo mai mult decât oriunde în altă parte, spune ea. Îi plac copacii și verdeața din parc. În niciun alt loc din oraș nu i-ar plăcea mai mult.

–Dacă ar mai difuza filmele pe care le difuzau cândva, l-aș lua cu mine la cinema. Mi-e dor de filmele pe care le vedeam odinioară – cele cu Gary Cooper, Marlene Dietrich, Fred Astaire și Ginger Rogers. *Roberta, Top Hat* sau *Flying Down to Rio*. I-ar plăcea dansurile din acele filme. Sau musicalurile unde dansatorii își fac numerele printre decoruri luminoase precum cele dintr-un caleidoscop. Îți mai aduci aminte? Nu, probabil că erai prea mică. Pe atunci, nu erai la Iași, n-ai cunoscut vechiul Trianon în toată splendoarea lui de odinioară.

În parc, Safta scoate o carte ca să citească. Preferă s-o citească aici, nu la căminul unde locuiește împreună cu alte asistente medicale, deoarece cartea este în franceză. Dacă cineva ar fi văzut-o citind în franceză, identitatea i-ar fi fost deconspirată. Chiar și aici, are grijă să țină copertele pe genunchi.

În dimineața aceea, a fost în vizită la soții Milescu. I-au oferit cafea – sau ceea ce se numește cafea în vremurile astea – în niște cești frumoase, cu trandafiri. A băut cafeaua și a întreținut o conversație politicoasă în camera înțesată de lucruri, ce încerca încă să mai păstreze un aer burghez. Fotografiile fiicelor lor, înrămate în argint, completau tabloul. Frumoase fete! Păreau să fie de aceeași vârstă cu ea, și-a spus Safta, deși fotografiile trebuie să fi fost făcute cu niște ani buni în urmă. A felicitat-o pe Irina Milescu pentru că avea niște fete atât de frumoase. „Seamănă cu mama lor", a zis ea, realizând în clipa aceea un lucru ce nu-i trecuse până atunci prin minte: Irina, cea cu părul mult prea roșu, fusese cândva o frumusețe. Femeia a luat pozele și i le-a dat Saftei ca să le vadă mai bine. Fotografiile, realizate într-un studio din București, erau scăldate într-o lumină difuză, ce conferea chipurilor o strălucire aparte. Nadia și Dănuța – două fete moderne de la începutul anilor '40, cu zâmbete sobre și trăsături delicate, elegant coafate și machiate. Semănau atât de bine, încât a crezut că sunt gemene. Nu, nu sunt gemene, a răspuns mama lor, dar sunt apropiate ca vârstă – doar un an le desparte. Irina a luat fotografiile, strângându-le la piept, fără să-și dea seama, în timp ce vorbea. Erau niște fete inteligente, a spus ea, amândouă, și atât de apropiate ca vârstă! Au plecat amândouă la București. Și amândouă și-au găsit slujbe foarte bune. Erau niște fete atât de moderne! Ce viitor strălucitor le aștepta! Dacă nu s-ar fi întâmplat ce s-a întâmplat! a conchis ea, ridicând, sugestiv, din umeri.

–Dar măcar știți unde sunt?

–O, da! a răspuns Liviu. Primesc pachetele pe care le trimitem.

–Ar fi trebuit să devină asistente, ca tine, a povestit Irina, lăsând fotografiile din mână.

–Dar nu de asta m-am făcut asistentă.

–Atunci, ai avut noroc.

Safta a abordat un alt subiect mai puțin periculos – cărțile pe care le vedea pretutindeni în cameră. Biblioteca, lungă cât un perete, era înțesată de cărți, iar sub ferestre se aflau alte vrafuri de tomuri – cărți istorice, dar și romane, în franceză, germană, precum și în română. Sunt ale lui Liviu și ale fiicelor lor, și-a spus ea, nu ale Irinei. Poți să împrumuți una, i-a zis Liviu. Ea a ales ceva în franceză, deoarece nu mai vorbise și nici nu mai citise în franceză de foarte mult timp. Nu citise niciodată *Madame Bovary*, deși vrusese mereu. Pe prima pagină a cărții este scris numele Dănuței. Ea a făcut diverse adnotări pe margini, semn că a studiat-o.

Aici, în parc, nu reușește să se concentreze asupra lecturii. Totul i se pare atât de străin. Nu doar limba. Nu are probleme cu limba. Înțelege cu ușurință franceza. Problema o constituie cartea – subiectul și personajele ei. Cuvintele curg în cascadă și – deși le înțelege foarte bine sensul – i se par cu totul străine.

În ’47, când încă se mai putea pleca, s-a dus să ceară viza de ieșire din țară. S-a răzgândit însă în ultimul moment. A scrutat cu privirea strada pe care se afla – o stradă lungă, pavată cu piatră, din București – cât și mulțimea care stătea la coadă și a înțeles că aceasta era lumea ei. Era la fel de umilă și de îngenuncheată ca toți oamenii aceia, dar aici era locul ei – scopul ei în viață și limba pe care o vorbea. Și mai era o persoană despre care credea, la vremea aceea, că o iubea și pe care credea că îl iubea. Aici, nu acolo. Și dorința de a pleca a dispărut. Destinul îi îngenunchease atât de tare, încât nici măcar viața lor nu părea să mai aibă vreun sens.

Își ridică privirea spre orizontul împădurit ce se întinde dincolo de oraș – un orizont vag, nici verde, nici stacojiu, aflat undeva departe – cât de departe, nici ea nu știe. Știe, însă, că – dincolo de el – se află alte orizonturi.

–Ce crezi, Tinu? Oare acolo este atât de diferit precum se spune? Augustin stă lângă ea pe bancă și desenează. Știi că mai există și alte locuri în afară de acesta? Probabil că știi. Mai există și alte vieți care se desfășoară paralel cu ale noastre.

El folosește blocul de desen pe care l-a făcut singur, legând cu ață colile de hârtie și învelindu-le apoi în coperte confecționate dintr-o pânză groasă. Preferă blocurile de desen făcute de mâna lui, în locul celor cumpărate de la magazin. Creionul dansează pe hârtie. Degetele sale sunt pătate de grafit.

Pare încremenit ca o statuie – ancorat întotdeauna în prezent. Desenele surprind însă momente din trecut.

Ea îl urmărește creionând un tablou. Ține cartea deschisă în poală, dar are privirea ațintită asupra desenului. Doar dacă îi cunoști lucrările din trecut îți dai seama că formele pe care le desenează sunt, de fapt, niște oameni. Oameni care merg pe drum: siluete întunecate și dreptunghiulare, înșirate una lângă cealaltă, ca niște dinți stricați. Peisajul pe care îl zugrăvește în fundal este cât se poate de realist, la fel ca și căruțele trase fie de cai, fie de boi cu coarne în formă de semilună. Căruțele sunt înțesate de lucruri. Augustin desenează la început formele, apoi redă detaliile, astfel încât reușești să distingi printre maldărul de obiecte diverse lucruri precum picioare de scaun, cadre de pat, găini sau chiar porci. Face desenul doar pentru pura lui plăcere sau vrea să spună o poveste?

Desenează forme dreptunghiulare, drumuri și căruțe. Hașurând imaginea, redă silueta cenușie a dealului pe care l-au străbătut. Pe vârful lui, creionează forme minuscule, ce sugerează alți oameni însoțiți de căruțele lor. După ce umple foaia de hârtie, întoarce pagina și începe un alt desen. Acesta, spre deosebire de primul, nu mai pare rodul imaginației sale. Poziționarea tuturor elementelor – orizontul, căruțele surprinse în prim-plan sau drumul – trădează un simț al compoziției, de parcă vede tabloul cu ochiul minții. În centrul tabloului schițează un pod, căruia îi redă cu multă claritate pilonii și stâlpii de susținere. Podul traversează un râu. În acest stadiu, locul pe care îl redă desenul este ușor de recunoscut; dar el continuă să deseneze. Pare dintr-odată cuprins de toane.

Deasupra orizontului, desenează un nor, pe care îl umple cu cruciulițe. Pe o căruță schițează modele în zigzag, copacii sunt dungați, iar iarba este presărată cu modele în carouri. Tabloul devine încărcat, pierzându-și simțul reprezentării, iar Augustin întoarce din nou pagina.

Așa a cunoscut pentru prima oară războiul – prin convoaiele ce străbăteau drumul, îndreptându-se spre pod. Aveau să vină și mai multe convoaie – armate ce-aveau să urmeze drumul invers față de aceste căruțe, armate și oameni ce-aveau să se întoarcă din război; procesiuni fără de sfârșit.

Primul convoi ducea cu el piese de mobilier. La fel ca ultimul – cel al rușilor care se întorceau acasă. Aceștia au luat cu ei lucruri mai valoroase – pendule mari și oglinzi înfășurate în draperii de catifea, fonografe vechi și tablouri cu rame aurite, dar nu l-au mai impresionat prea mult. De acum se obișnuise deja să vadă lucruri ciudate.

Simțise, cu mult înainte de începutul războiului, că avea să se întâmple ceva. O simțea în locurile tot mai pustii – oamenii plecau să se pregătească, parcă, pentru un eveniment necunoscut. O simțea în acțiunile deliberate ale acestora. Bărbații își părăseau familiile – unii imediat, precum cei de la conac, alții în lunile ce-au urmat. Când se ducea la piață, împreună cu Paraschiva, vedea că erau tot mai puțini oameni în oraș. Păreau să fi fost înlocuiți, în baruri sau pe străzi, de soldați – soldați în rezervă, dar tot soldați, care supravegheau tot ce se întâmpla sau nu se întâmpla.

O dată sau de două ori, mai mulți oameni în uniformă au venit la conac. După ce au plecat a doua oară, câteva camere din conac au fost ferecate. Dar în rest, zilele continuau să treacă una câte una, iar iarna s-a contopit cu primăvara, fără să aducă prea multe schimbări.

Abia în vară s-a întâmplat ceva cu totul neobișnuit. Niște străini au venit, într-o bună zi, la conac, și au cerut anumite lucruri. Nu erau nici țigani, nici țărani, ci oameni îmbrăcați la fel ca stăpânii de la conac, doar că aveau hainele și pantofii murdari de noroi. Marina Văleanu le-a dat ceva de mâncare, apoi le-a ajutat pe femei să încarce o căruță cu merinde și așternuturi pentru drum, conducându-le în cele din urmă spre o răscruce de drumuri, unde s-au întâlnit cu un alt convoi de căruțe ce veneau de la orizont.

Când a ajuns în dreptul căruțelor, Augustin a văzut că erau înțesate cu piese de mobilier. Unele erau încărcate de-a valma cu scaune, mese și cutii. Încărcătura altora era frumos împachetată și acoperită cu o prelată, dar efortul vădit pe care îl depuneau caii înhămați la căruță îi dădea de înțeles că povara lor era mai grea decât fânul pe care îl transportau în mod obișnuit. Nu văzuse nicicând un trafic atât de mare, așa că a continuat să meargă în sensul opus celui urmat de convoi, întrebându-se când va ajunge la capătul acestuia. Privea chipurile oamenilor care mergeau pe lângă cai și conduceau căruțele – bărbați, femei și copii. Se apropia de ei și îi privea îndelung, dar ei păreau prea obosiți ca să se uite la el. Nici măcar copiii nu zâmbeau. I se părea ciudat, căci era o zi frumoasă de vară, câmpurile erau pline de flori, iar copiii ar fi trebuit să zâmbească. A străbătut valea, a urcat dealul următor și a privit valea mai largă unde se afla râul cel mare. Ținutul era verde și pustiu, cu excepția sălciilor care străjuiau malul râului. Convoiul se întindea cât vedeai cu ochii, traversând râul și dispărând uneori la adăpostul sălciilor. Părea să vină dincolo de orizonturi. Augustin s-a întors la locul în care îi lăsase pe Mama

Anica, pe József și pe Paraschiva și i-a ajutat să descarce din căruță lucrurile pe care le aduseseră pentru cei plecați în pribegie.

Luna iulie aduce cu ea o atmosferă înăbușitoare. Orașul supraaglomerat încearcă să se ascundă din calea vipiei cumplite în spatele obloanelor și jaluzelelor trase la uși și la ferestre. Pietonii caută cu disperare umbra binefăcătoare a copacilor. În casele înțesate de oameni, locatarii vin și pleacă, ținându-și capul plecat în pământ, de parcă vecinii lor nici n-ar exista. Noaptea, prin ferestrele larg deschise, aud certuri ce nu mai contenesc. Toate acestea „condimentează" atmosfera citadină, și așa destul de încordată din cauza aglomerației, a căldurii excesive, a igienei precare și a înmulțirii dăunătorilor: șobolani, păduchi, gândaci de bucătărie și plosnițe. Oamenii dau vina pentru toate aceste inconveniente pe bețivii, țiganii sau refugiații basarabeni, care ocupă apartamentele de alături, de deasupra sau de dedesubtul lor. Uneori, lucrurile se înrăutățesc atât de tare, încât autoritățile se văd nevoite să evacueze câteva zile câte o locuință, timp în care locatarii se trezesc din nou sub cerul liber și văd cum avutul lor, și așa puțin, este distrus în timpul procesului de deratizare.

Gândacii nu-l deranjează prea mult pe Augustin. Știe din experiență că sunt o pacoste și că proliferează în locuri neplăcute, unde se întâmplă lucruri rele. Dar pot fi tolerați. A trăit destul de mult timp, în trecut, înconjurat de gândaci. Nu îi este atât de groază de ei cum le este altora, deoarece nu cunoaște noțiunea de boli contagioase sau epidemii și nici nu este conștient de puterea dăunătorilor de a răspândi boli. Pentru el, vara toridă are un efect mult mai cumplit – aerul înăbușitor, care îl împiedică să respire. Când se trezește dimineața, are impresia că s-a trezit tocmai pentru că nu mai poate să respire. Simte o durere în plămâni și începe să tușească din nou.

Într-o zi, cade pe scări. Cară apă pentru plante și se prăbușește pe scările din hol. Când își revine din leșin, o vede alături pe Irina Milescu, care îl ajută să se ridice și să se așeze pe o treaptă, rezemându-i capul pe genunchi. Are impresia că scările coboară în hău, iar gălețile se rostogolesc fără încetare la picioarele lor, în timp ce apa se revarsă în cascadă pe trepte.

Irina se duce în camera ei și toarnă un pahar de apă din urciorul pe care îl păstrează acolo. „Bea puțină apă! – îl îndeamnă ea. Îți mai alină suferința.“ Lumina soarelui nu pătrunde pe scări, dar nu este mai răcoare decât în celelalte camere. Apa s-a revărsat din găleți pe gresia din hol. Îi creează senzația de răcoare. „Mai stai dacă nu te simți bine!“ îi spune Irina, punându-i o mână pe umeri ca să-l împiedice să se ridice. Ea se duce să aducă un mop și începe să șteargă apa de pe treptele unde se prăbușise, trecând de la întuneric la lumina proiectată prin fereastra în formă de evantai.

O privește parcă din depărtare. Pare mică și fragilă, cu rochia de culoarea ciupercilor și cu claia ei de păr roșcat. Seamănă cu un fluture ce se agită în arcul colorat de lumină. Când urcă din nou treptele, îl ajută să se ridice în picioare. Respiră cu greu din cauza efortului depus, iar volănașele rochiei din jurul gâtului îi freamătă ușor. O învăluie un miros ca de pudră – o pudră precum cea de pe aripile unui fluture. Scoate din mânecă o batistă din dantelă ca să se șteargă pe față, murdărind-o de pudră.

–Vino cu mine ca să te pot îngriji! îi spune ea, ducându-l în camera ei. N-ai mai fost aici, nu-i așa? E o prostie, dacă ținem seama că locuiești alături de câteva săptămâni – sau poate chiar luni – am și pierdut noțiunea timpului. Vino să stai pe șezlog cu picioarele întinse! Îți aduc niște ceai. Sau poate vrei apă? Îți aduc și una, și alta, continuă ea, luând de pe șezlong niște haine pe care le modifică. El stă la început în capul oaselor, apoi ea îi ridică picioarele, iar Augustin se întinde pe șezlong – încordat însă ca o statuie pe un mormânt. Îi pune sub cap o pernă mică, brodată. Ar fi mai bine să rămâi aici, până vine Adriana de la serviciu – nu știu când se va întâmpla asta. Nu vreau să te știu singur. Dacă te mai apucă vreo criză…

Aduce ceaiul și apa și le așază pe amândouă pe o măsuță de lângă el, își trage scaunul mai aproape de șezlong și se apucă de cusut. El o urmărește un timp cum lucrează, apoi închide ochii și adoarme.

Irina simte dorința de a-i mângâia chipul brăzdat de picături de sudoare și îi atinge fruntea cu mâna rece. Are senzația, pentru o clipă, că retrăiește un moment din trecut, că se află din nou la căpătâiul unui bolnav tăcut.

Modifică o rochie. Obișnuia să-și modifice adesea hainele. A avut întotdeauna un talent aparte pentru croitorie, dar n-a crezut niciodată că va ajunge în situația în care va fi nevoită să-și câștige traiul din croitorie. Acum, modifică hainele altora, așa cum cere moda – ridică sau dă drumul tivurilor, scurtează sau lungește anumite piese vestimentare și adaugă hainelor vechi diverse volănașe și accesorii ca să pară noi. Îi ocupă timpul și îi aduce și câțiva lei, dar nu reușește să-i abată și gândurile, care par să zboare mereu spre trecut. Ca și acum. Ca și în ziua în care adăuga niște mărgelușe unei jachete. O prietenă i-a adus o jachetă din cașmir, de culoare neagră, pe care trebuia s-o presare cu niște perluțe – evocând o ținută de seară din timpuri și locuri care nu mai există. La un moment dat, nici nu mai vedea să coasă mărgelușele, căci ochii îi erau plini de lacrimi. Sărmanul Liviu a văzut totul. I-a luat haina din mână, rostind cuvinte pline de tandrețe. Este atât de blând cu ea în ultimul timp! Dar a dat din greșeală peste cutia cu mărgelușe, care s-au împrăștiat pe covor, iar ea a început să țipe la el, împiedicându-l s-o ajute să le adune. El și-a luat pălăria și bastonul și a plecat. Nici n-a ieșit bine pe ușă, că ea s-a și prăbușit pe podea printre mărgelușe, plângând sfâșietor. A crezut că le-a adunat pe toate, dar de atunci, găsește în fiecare zi câte o perluță în vreun colț al camerei sau într-o crăpătură a unui scaun.

Tânărul pare stingher pe șezlongul ei – cumplit de slab, aplecat într-o parte, străin printre piesele ei de mobilier ca o nuielușă golașă printre florile bogate dintr-o seră.

Crezuse întotdeauna că fiul Adrianei murise. Și probabil chiar așa și era – doar că sărmana femeie nu va afla niciodată adevărul. Un lucru cumplit, firește. Ea trebuia să se declare mulțumită că măcar fiicele ei îi puteau scrie scrisori, iar ea le putea trimite pachete; că erau în viață și totul era doar o chestiune de timp. Exista, desigur, și cealaltă variantă – ca fiul Adrianei să se întoarcă acasă într-o bună zi, lucru care îi stârnea invidia. Compasiunea și necazurile ar fi trebuit să le unească, dar o barieră părea să le despartă – una primea vești, cealaltă nu; una trăia cu speranța, cealaltă cu certitudinea anilor îndelungați de temniță. Durerea nu poate fi împărtășită. A învățat că o mamă suferă singură, în tăcere. Apoi, și-a făcut apariția acest tânăr

mut, care își bălăbănea mâinile și te privea cu ochi pătrunzători. Vederea lui i-a stârnit, la început, mila. S-a simțit generoasă și i-a adus lucruri. Dar gândul că Adriana îl avea alături de ea, indiferent în ce stare se afla, se strecura tot mai mult în mintea ei. Adriana se bucura de simpla lui prezență în camera de vizavi. Invidia se prefăcea în mânie. S-a privit în oglindă și a socotit anii grei de temniță pe care îi mai aveau de executat, temându-se că – atunci când fiicele ei se vor întoarce acasă – va fi o bătrână decrepită și neputincioasă.

Acum, băiatul Adrianei se află aici și este bolnav. Adriana este infirmieră, dar ea, Irina, e cea care îl îngrijește. Crede că are febră. Cândva, le-a îngrijit și pe fiicele ei în aceeași cameră. Când erau bolnave și aveau ochii încețoșați, iar obrajii le ardeau de febră, păreau din nou niște copile, în ciuda vârstei lor, iar ea le purta de grijă ca unor bebeluși. Le punea comprese reci pe frunțile înfierbântate, le aducea de băut și le citea povești până adormeau, apoi stătea la căpătâiul lor, veghindu-le cu dragoste.

Oamenii vorbesc pe la colțuri. Există persoane care pretind că îi cunosc trecutul Adrianei. A auzit chiar ea un zvon conform căruia tânărul n-ar fi cine se spune că este. Povestea i s-a părut și ei, încă de la bun început, cusută cu ață albă. În primul rând, nu seamănă deloc cu cel din fotografie; iar infirmitatea lui nu pare să fie consecința unei răni de război. Ar fi trebuit, fără îndoială, să existe vreo rană, nu-i așa? Nu era treaba lor – i-a spus Liviu – și, în plus, de ce l-ar fi luat Adriana să locuiască cu ea?

Ar putea să-i spună ea motivul, se gândește Irina, privindu-l cum deschide ochii și observându-i frumusețea și fragilitatea.

–Nu te-ai atins de apă, remarcă ea. Hai, ia o înghițitură! Te simți mai bine? îl întreabă Irina, uitându-se la ceas. Adriana trebuie să se întoarcă în curând. I-am scris un bilet ca să știe unde te găsește. Oare înțelege ce-i zice? Înțelege ceva, crede ea. Liviu trebuie să vină și el acasă. A zis că se va întoarce în jur de ora cinci și s-a făcut aproape de cinci. Va fi surprins să te găsească aici.

Privirea lui pare să-i spună că o ascultă. În răstimpul cât i-a mai rămas până la întoarcerea lui Liviu, ar vrea să-i mărturisească tot ce are pe suflet, tot ceea ce nu poate spune altcuiva. Ar vrea să-i dezvăluie faptul că Nadia și Dănuța au fost arestate pentru că erau inteligente, vorbeau limbi străine și au lucrat în București pentru niște companii străine; că au fost arestate separat, în zile și locuri diferite, la scurt timp una după cealaltă; că s-a lucrat cu mănuși, iar

vestea arestării lor a ajuns târziu la urechile ei; că în tot acest timp, a trăit cu ideea că au murit, că și acum îi vine greu să creadă că sunt în viață și că se va convinge că trăiesc doar în clipa în care le va strânge din nou în brațe. Și ar vrea să-i mai spună ceva – ceva ce nu-i putea spune nici lui Liviu. Despre cele două vizite pe care le-a primit. Prima dată, i-au bătut la ușă imediat după ce Liviu ieșise la plimbare și au cerut să vorbească doar cu ea, nu și cu el, dându-i astfel de înțeles că supravegheaseră casa și aleseseră exact momentul acela ca s-o găsească singură acasă. A doua oară, au acostat-o pe stradă, după ce au urmărit-o. Dacă accepta să-i ajute – i-au povestit ei – își ajuta astfel și fetele. Totul depindea doar de ea. Decizia îi aparținea. Îi putea spune acest lucru tânărului mut, dar nu i-l putea spune lui Liviu, căci știa prea bine ce i-ar fi răspuns acesta. Liviu se călăuzea în viață după niște principii ferme. I-ar fi răspuns că, în acest caz, nimeni nu avea de luat nicio hotărâre.

Se uită în ochii reci și tăcuți ai tânărului mut, întrebându-se dacă ei trădează vreo umbră de compasiune.

Noaptea se gândește la spusele lor. Nopțile sunt atât de toride! Aerul este irespirabil. Și pretutindeni răsună voci – în casă sau pe stradă. Iar câinii latră fără încetare. Ascultă lătratul câinilor care capătă vâltoarea unei furtuni. Mai întâi, se aude o rafală, apoi alta, până când furtuna de lătrături cuprinde întregul oraș, fără să aducă, totuși, ploaia binecuvântătoare sau să răcorească aerul. Ea spulberă orașul, apoi încetează, lăsând în urmă o tăcere apăsătoare și o atmosferă și mai înăbușitoare. Sunt prea mulți câini în acest oraș.

–Urăsc câinii, exclamă ea cu voce tare, îndreptându-se spre fereastră. De ce nu ne scapă nimeni de ei? De ce nu-i închid în niște cuști din Bărăgan? continuă ea, imaginându-și în mijlocul stepei o cușcă imensă – cu pereți, podea și acoperiș din grilaje – și un milion de câini lătrând la lună. Dar cred că pe tine nu te deranjează, nu-i așa?

Este atât de inofensiv, își spune ea.

Dar, dacă este inofensiv, de ce i-ar face rău?

Adriana ajunge acasă odată cu Liviu. Irina îi aude urcând treptele împreună. Se duce să le deschidă ușa.

–Ai venit, în sfârșit. Te așteptam. L-am luat pe Ioan la mine. Nu s-a simțit bine. Privirea Adrianei îi trădează îngrijorarea ca oricărei

mame. Vrei să bei niște cafea cu noi?

–Dacă băiatul e într-adevăr bolnav, intervine Liviu, atunci poate că ar fi mai bine să plece acasă.

–Nu, nu. Hai să bem mai întâi cafea! insistă Irina, făcând cafeaua chiar în timp ce vorbește.

Liviu se duce s-o ajute. Irina este atât de imprevizibilă și de irascibilă în ultimul timp și asta îl îngrijorează. Ceva o frământă. Deși locuiesc în casa lor, pare să plutească în derivă, de parcă și-ar fi pierdut ancora, de parcă locul ei nu mai este aici. Comportamentul ei îl pune pe gânduri, dar continuă să joace în această farsă a vieții lor, încercând să-i ofere echilibrul pierdut. Astfel, pleacă la plimbare și se întoarce acasă în fiecare zi la aceeași oră, ca și când s-ar fi dus la serviciu, ca și când rutina i-ar fi ancorat în realitate, iar când se întoarce acasă, îi aduce câte o prăjitură. Astăzi, rutina este spulberată, iar prăjitura trebuie împărțită. Cutia în care se află este legată cu o panglică colorată. Încearcă cu stângăcie să desfacă nodul panglicii, iar când reușește, își dă seamă că este prea mică pentru a putea fi împărțită la patru – o insulă mică pe o farfurioară cu margini aurii.

–L-am găsit leșinat pe trepte.

–Drăguț din partea ta! îi răspune Adriana politicoasă. Ești foarte amabilă.

Este adevărat – pare bolnav. Este palid și străveziu la față.

–Cred că are febră.

–Atunci, trebuie să-l duc acasă.

–Are probleme cu plămânii, nu-i așa? Aerul de aici este nociv – plin de praf, umezeală și muște sâcâitoare. Dacă are probleme cu plămânii, n-ar trebui să stea aici. Dar știi asta foarte bine. Doar tu ești infirmieră, nu eu. Irina își dă seama că încearcă să-l salveze – încearcă s-o convingă să-l trimită undeva departe. Cât mai repede, înainte să se întâmple ceva. N-ai putea să-l trimiți în altă parte?

Privit de pe margine, războiul părea doar o linie amenințătoare, care se mișca de-a lungul văii. Linia era presărată pe alocuri cu cioturi ca o coloană vertebrală. Se mișca încet, șovăitoare, oprindu-se parcă la întâmplare, astfel încât părea o parte din peisaj, nu o entitate separată – o entitate cu un scop bine determinat. În prima vară de la declanșarea conflictului armat, linia era întreruptă de sălciile ce străjuiau malul râului, dar la sfârșitul războiului, sălciile au dispărut, lăsând ținutul complet pustiu.

Pe atunci, nu mai locuia nimeni la conacul din Poiana. Camerele erau curate și goale ca desenele lui Augustin. Văzuse cum servitorii au acoperit mobila cu cearșafuri ca s-o protejeze de praf, au tras obloanele la ferestre și au încuiat, una câte una, ușile încăperilor. Nimeni nu mai locuia la conac, iar cei câțiva servitori care mai rămăseseră trăiau în căsuțele din spatele curții. Au arat o bucată de pământ – suficient ca să cultive porumb, cartofi și legume. Aveau găini, un porc și două vaci, care îi ajutau să supraviețuiască. Dar ținuturile pustii îl bântuiau fără încetare, ca un ecou pe care putea să-l vadă, nu să-l audă. Știa că motivul acestei pustiiri avea legătură cu ceea ce se petrecea la poalele văii și cu luminile ce brăzdau uneori cerul.

A străbătut de câteva ori drumul până spre poalele văii și a observat că linia pe care o vedea de sus era compusă din oameni, mașini, cai, camioane, căruțe trase de boi și arme. Acestea se pierdeau în nori de praf sau înotau prin noroi, în funcție de anotimp, înecându-se în fumul gazelor de eșapament. Primii soldați pe care i-a văzut purtau uniforme elegante, ca soldații din fotografii, și le dădeau ciocolată copiilor care alergau în urma lor. O dată, i-au dat și lui – mut și fragil ca o pasăre cum era. Ciocolata era gustoasă, iar soldații erau chipeși, cu părul blond și ochii albaștri, ce-i reaminteau de guvernanta englezoaică. Soldații care au venit mai târziu din direcție opusă nu

mai erau atât de chipeși. Aveau uniformele murdare și rupte, iar unii dintre ei își pierduseră ghetele. Aceștia își înfășuraseră picioarele cu cârpe, iar alții aveau capetele învelite în bandaje – dar bandajele nu erau albe cum ar fi trebuit să fie, ci murdare și pătate de sânge. Soldații din aceste convoaie își țineau capul plecat precum câinii vagabonzi de la marginea satului – se ferea de ei, cum s-ar fi ferit și de câini. Câțiva s-au apropiat de el și chiar l-au mirosit ca niște câini, de parcă ar fi avut mâncare în buzunare, dar nu avea nimic. Le-a arătat mâinile goale, iar ei l-au mârâit. Apoi, nu s-a mai dus să vadă convoaiele de soldați.

Tancurile și-au găsit locul în desenele lui. Îl impresionau imensitatea lor, carcasa lor blindată, ușurința cu care treceau printre tranșee, zdrobind pământul cu greutatea lor. Le desena formele imense și turtite, turelele, țevile tunurilor și șenilele mari; reda apoi până în cele mai mici detalii mitralierele, capacul rotativ de acces, mânerele, țevile de eșapament, roțile și banda metalică a șenilelor. Pe fațada unui tanc a desenat svastica germană, iar pe turela altuia litere chirilice. A decupat și a modelat din carton o turelă și o țeavă de tun care se învârteau precum cele adevărate. În timp ce lucra, se întreba cum era să fii în locul celui care conducea o mașinărie atât de cumplită, care făcea pământul să tremure sub șenilele sale, răsucind turela în orice direcție ca să îndrepte țeava tunului spre obiectivul vizat.

Apoi, într-o zi, după un raid aerian, a dat peste un tanc bombardat, pe care s-a cățărat ca pe o clădire în ruină. A văzut atunci bucăți prăjite din trupuri umane. A înțeles prea bine ce vedea. În interior, tancul era o cutie ermetică, o capcană de metal, un cuptor.

Membrii familiei Văleanu au părăsit Poiana cu mult înainte de aceste întâmplări. Era sfârșit de iarnă sau început de primăvară când natura nu înverzise încă. Și-au luat rămas-bun de la servitorii aliniați pe ultima treaptă a verandei. Aceștia purtau doar uniformele, deși stăpânii conacului erau îmbrăcați de drum, cu pălării și haine de blană. Un vânt tăios flutura fustele și șorțurile femeilor. Paraschiva plângea amarnic. Bătrânul Stanislav stătea drept ca un soldat, dar avea lacrimi în ochi. Chiar și chipul Mamei Anica era umflat de plâns, iar în momentul în care i-a sărutat mâna stăpânei sale, un fior i-a străbătut corpul din cap până în picioare.

Mașina era ticsită până la refuz de cutii și geamantane. Era evident că nu aveau să se mai întoarcă mult timp de acum încolo. Augustin i-a văzut plecând cu ochii înlăcrimați. S-au dus să stea cu Safta și cu băieții, și-a spus el. Copiii plecaseră deja de mult. Și-a imaginat un

alt conac asemănător cu cel de la Poiana. Copiii îi așteptau acolo, iar când vor ajunge și părinții lor, vor descărca bagajele, iar familia se va uni din nou. După plecarea lor, a muncit câteva zile la conac, împreună cu Paraschiva, Mama Anica, Stanislav și Ileana, care venise de puțin timp ca să lucreze ca menajeră. Au mutat mobila, au acoperit scaunele și canapelele cu cearșafuri ca să le protejeze de praf și au împachetat în cutii lucrurile mai mici. I-au încredințat această sarcină, deoarece lucra întotdeauna cu multă atenție. Împacheta totul cu grijă, învelind în hârtie vazele, farfuriile și statuetele de porțelan. În timp ce le împacheta, își imagina cum servitorii din celălalt conac despachetau statuetele și le aranjau pe rafturi: o ciobăniță, un clovn sau o zeiță. Își imagina cum camerele goale ale acelui conac se umpleau de lucruri la fel cum cele de la Poiana se goleau.

Munca pe care o desfășurau presupunea logică și disciplină, dar ceea ce se întâmplase în ziua în care plecaseră depășea puterea lui de înțelegere. Întâmplarea l-a tulburat și l-a bântuit fără încetare. Nu-i găsea nicio explicație, nicio concluzie logică. Dacă nu înlătura imaginea din minte, degetele începeau să-i tremure și se temea că va sparge vasul pe care îl ținea în mâini – o cești fragilă, un urcior sau o vază. Printr-un efort extraordinar de voință, a reușit să-și revină și să-și ducă misiunea la bun sfârșit, fără să spargă nimic. După ce vasele au fost puse la adăpost în cutii, iar cutiile așezate una peste alta pe hol, Mama Anica i-a chemat pe grădinari ca să le ducă în pod.

Grădinarii lucrau cot la cot cu el, cărând cutiile.

Aveau mâini puternice.

Erau murdare de pământ.

Grădinarii tocmai îngropaseră calul lipițan, iar mărturia acestui fapt le stăruia pe degete.

Augustin a luat o cutie și a urcat scările cu ea.

„Ai grijă! i-a spus omul din spatele lui în clipa în care cutia a început să se clatine, scăpând-o aproape din mână. Ține-o bine!“

Cu respirația întretăiată, Augustin a rezemat cutia de zid. Și-a ridicat privirea spre portretele agățate de perete – singurii membri ai

familiei care mai rămăseseră la conac. Apoi, a luat din nou cutia și i-a făcut grădinarului semn cu capul că o va duce în siguranță.

El a fost cel care a țesălat calul în dimineața aceea, i-a pieptănat coama și coada și i-a periat coapsele albe până le-a făcut să strălucească, apoi i l-a adus lui Constantin Văleanu; acesta l-a mângâiat pe gât și pe bot, șoptindu-i la ureche; după aceea, l-a încălecat, deși nu mai călărise atât de des în ultimul timp, și a pornit spre pădure, cu pușca pe umăr.

Augustin i-a urmărit cu privirea. După un timp, a văzut în depărtare silueta bătrânului, care se întorcea pe jos, ținându-și pușca tot pe umăr. Constantin a trecut pe lângă el, evitându-i privirea. Apoi, i-a chemat pe grădinari și i-a trimis în pădure, înarmați cu lopeți. Augustin i-a însoțit, intuind ce avea să vadă: într-un luminiș din pădure, lipițanul zăcea pe o parte, cu copitele încleștate ca niște crengi tăiate, cu dinții dezgoliți și cu o rană între ochi, din care sângele curgea șiroaie.

A fost prima dintre morțile fără sens. Nu-i vedea rostul, nu exista niciun precedent la care să se ancoreze. Nu înțelegea de ce animalul trebuia ucis de omul care îl iubea și de ce trebuia îngropat în felul acela. Văzuse, firește, animale sacrificate, dar ele urmau să fie mâncate, nu îngropate. Sacrificarea lor era întemeiată.

Trebuie să creioneze un desen pentru Safta. Nu cel al sacrificării calului. Și ea iubise lipițanul. Nu are rost s-o facă să sufere. Trebuie să-i povestească despre un alt episod tragic, dar nu se simte încă în stare să facă desenul. Morțile și convoaiele îi stăruie în minte – fără un tipar, fără o cronologie. Tancuri, persoane, cai, șiruri de oameni îmbrăcați în culorile pământului, noroiului și prafului; iar dacă sunt goi, își ascund goliciunea palidă a trupului sub alte straturi de noroi. Seamănă cu personajele pe care le-a văzut zugrăvite pe zidurile bisericilor – șiruri de oameni goi care se îndreaptă spre Ziua Judecății de Apoi. Nu le înțelege semnificația și aseamănă oamenii vii cu imaginile celor morți. Dacă ar fi să-i redea pe hârtie, i-ar desena sub forma unor siluete care se contopesc unele cu altele precum cele ale sărmanilor păcătoși care trec prin purgatoriu și ajung în iad: chipuri și membre prelungi, peisaje pustiite, praf, noroi și tranșee care brăzdează valea; pământul se crapă în fața lor, gata să-i înghită.

Mai întâi, ar putea să-i deseneze jeepul. Un alt episod pierdut printre evenimentele acelor ani. Ceva mai târziu, mult mai târziu după uciderea calului, cândva în răstimpul în care armatele treceau de colo-colo. Un jeep cu doi soldați a venit la conac – șoferul și un alt bărbat, care nu conducea, dar care era adevăratul șofer, considera Augustin. L-a recunoscut imediat, chiar dacă acum stătea pe scaunul pasagerului, purta uniformă și era mai slab și mai sobru. Jeepul era murdar și plin de iarbă. A traversat curtea până în locul în care se afla Augustin. Tânărul a strigat ceva peste zgomotul motorului. Augustin a întins mâinile și a ridicat din umeri.

„Au plecat – îi spunea el prin gesturi – au plecat cu toții.“ Iar tânărul și-a amintit că era surd și i-a înțeles mesajul.

„Unde?“ a întrebat el tot prin gesturi.

„Nu știu. Au plecat pur și simplu.“

Tânărul a scos un carnețel din buzunarul tunicii, a rupt o pagină și a scris un bilețel, în timp ce motorul jeepului continua să meargă. Apoi, a mototolit bilețelul în mână, s-a întors la jeep și i-a spus șoferului să oprească motorul. După aceea s-a așezat pe piedestalul pe care te urcai ca să încaleci pe cal și a scris un alt mesaj, de astă dată mult mai lung. Pe cel din urmă l-a împăturit și a scris pe exterior numele Saftei.

„Dacă se întoarce, te rog să i-l dai!“

„Îl voi păstra cu sfințenie“, i-a răspuns Augustin prin gesturi, ținând biletul la piept. „Dacă se va întoarce, i-l voi da. Până atunci, voi avea grijă de el.“

„Îți mulțumesc.“ Tânărul avea pielea la fel de catifelată și de maronie ca în trecut, dar căpătase o alură mai aspră, ca lemnul de esență tare. Augustin s-a uitat în ochii lui, ce oglindeau trecerea timpului, dar i-a plăcut ce-a văzut, căci a citit încrederea în privirea lui. Tânărul îi acorda toată încrederea sa.

Iar el a încercat să nu i-o trădeze. A păstrat biletul ani de-a rândul. L-a păstrat în camera lui, printre hârtiile sale, iar când s-au mutat în sat, l-a luat cu el. Când a venit timpul să plece și din sat, îl avea cu el în buzunar. L-ar fi avut și acum dacă nu i l-ar fi luat. Începe, așadar, să deseneze curtea de la conac. De aici, trebuie să-și înceapă povestea. O desenează cu o precizie uluitoare, de parcă ar fi avut-o în fața ochilor sau măcar o fotografie foarte clară. Redă fiecare fereastră și ușă în parte, ivările de la uși, țiglele de pe acoperiș și pietrele de pe alee. Mai întâi, trebuie s-o facă să vadă curtea, apoi jeepul și în final, pe tânăr. Numai așa va reuși să-i spună ce s-a întâmplat.

Le arată desenul celor două femei când acestea se întorc de la spital.

–Uite ce-a desenat, Safta! O curte și niște grajduri. Un loc de la țară. Safta privește desenul peste umărul Adrianei. Ce părere ai? o întreabă ea.

–Este un desen frumos. O curte și un grajd, așa cum spui și tu.

–Cred că locul ăsta există cu adevărat, ce zici? Probabil că a locuit aici.

–Poate că da. Probabil că așa și este. Sau, cel puțin, este un loc pe care l-a cunoscut cândva.

–Mă întreb dacă am putea să aflăm astfel de unde vine.

–Sunt mii de locuri ca acesta. În fiecare sat de la țară există câte o curte asemănătoare.

–Așa este, dar – dacă tot a început să deseneze – poate că vom reuși să aflăm mai multe. Nu crezi? Poate că va mai desena și alte tablouri din memorie. Este o realizare, nu vezi?

Augustin a făcut desenul pentru Safta, nu pentru Adriana, dar Safta abia dacă i-a aruncat o privire. Trebuie să-i spună o poveste, dar nu știe cum. Pare să se afle atât de departe de el. Nu vede ceea ce ar vrea s-o facă să vadă. Nici dezamăgirea nu pare să i-o observe. Adriana se îndreaptă spre locul în care Augustin stă cu spatele la perete și îl strânge în brațe. Abia s-a întors, pe căldură, de la spital. Miroase a transpirație și a dezinfectant. Mirosul nu este neplăcut, căci îi creează senzația de siguranță și funcționalitate. Îi ia capul în mâinile ei fierbinți și dezinfectate și îl sărută pe obraji.

În zilele următoare, desenează curtea de nenumărate ori. A găsit niște hârtie maronie care se pretează foarte bine desenului în creion. Conturează obiectele până în cele mai mici detalii, iar apoi le hașurează până când le redă strălucirea pe care o dorește.

Adriana este dezamăgită de faptul că nu abordează și alte subiecte. Continuă adesea să deseneze același tablou, deși pare să-l fi epuizat de mult. Îl hașurează și îi accentuează contururile până când detaliile încep să dispară. Ușile și spațiile grajdurilor și hambarelor capătă forme solide. Țiglele acoperișurilor se contopesc cu pereții. Zidurile devin atât de negre, încât cu greu le mai distingi de pământ. Adriana privește în lumină fiecare desen în parte ca să observe contururile obiectelor schițate. Nu înțelege semnificația acestor desene.

Războiul a continuat, vreme îndelungată, în valea de lângă râu, fără să-i afecteze prea mult. Era ceva îndepărtat, prevestitor de rele și fără de sfârșit. La conac, ajungeau însă doar episoade disparate – oameni care veneau să ceară anumite lucruri. Aceștia veneau unul câte unul sau în grupuri. Mâncau, se spălau la pompă, dormeau în podul grajdului și plecau la fel de brusc cum sosiseră.

La un moment dat, și-au făcut apariția, cu o motocicletă cu ataș, doi soldați chipeși, care purtau pantaloni scurți și ochelari de motocicliști. Au intrat în curte, iar soldatul care stătea în ataș s-a ridicat în picioare, a scos pistolul și a împușcat un curcan. Era un mascul urât și bătrân, al cărui moț hidos îi atârna până la pământ. N-ar fi fost bun de mâncat, căci ar fi fost tare ca iasca. În momentul în care soldații au pornit la drum, moțul imens al curcanului semăna cu niște intestine aruncate în ataș. Paraschiva a izbucnit în râs. Mama Anica a început și ea să râdă și s-a dus la poartă ca să urmărească motocicleta. Ele râdeau cu poftă, iar Augustin li s-a alăturat și el, râzând în hohote, până când motocicleta s-a pierdut în depărtare.

După aceea, au mutat majoritatea animalelor în pădure. Au săpat gropi în pământ, unde au ascuns saci cu făină și cartofi. Alte provizii le-au zidit în pereții din beci. Au descoperit că ascunseseră la timp proviziile, căci în curând vehicule pline cu soldați s-au oprit la poarta conacului. Aceștia ezitau o clipă în fața porților, iar după ce descopereau că locul era pustiu, intrau în curte. Obloanele trase la ferestre trădau faptul că stăpânii își părăsiseră locuința. Chiar și în bătaia puternică a soarelui, printre salcâmii înfloriți, ce radiau de frumusețe, conacul părea gol, cenușiu și mort. Probabil că soldații

mai întâlniseră în drumul lor case ca aceasta – pustii și lipsite de viață. Așa că ezitarea lor nu dura prea mult. Suficient cât Mama Anica să-i aștepte cum se cuvine. Ea îi întâmpina în curte, părând mai bătrână decât era în realitate, căci știa că vârsta înaintată și atitudinea lipsită de teamă o fereau de pericole. La un moment dat, a înfruntat un grup de soldați puși pe jaf, ascunzând o cloșcă sub broboada pe care o purta pe umeri, părând astfel mai gârbovită și mai grotescă. Găina a tăcut mâlc, deoarece îi ținea capul la subraț, iar ouăle le păstra calde în buzunarul șorțului. Soldații erau, în general, băieți și bărbați simpli, din sate asemănătoare cu cel de la Poiana. Bătrâna îi speria, astfel, cum îi speriau și bunicile lor.

Veneau ca animalele – unul câte unul sau în grupuri. Prezența lor fizică îi amintea de animale – nu doar din cauza mirosului lor, ci și a gesturilor și a modului în care îl evitau, de parcă făcea parte dintr-o altă specie. Se dezbrăcau la pompă ca să se spele, iar Augustin le vedea trupurile iritate din cauza mușcăturilor de păduchi. Dormeau în podul grajdului. Mâncau orice găseau. Iar femeile lăsau câte ceva la vedere – merinde de bază – ca să-i împiedice să scormonească peste tot sau să se dedea la rele și mai mari. Soldații găseau, așadar, porumb, cartofi, sare, ouă și vin adus din beci. Pofta acestora era, uneori, uluitoare. Un soldat înghițise la un moment dat douăzeci de ouă crude. Era un bărbat voinic, cu gâtul roșu, iar Augustin privea uluit cum mărul lui Adam i se mișca fără încetare de fiecare dată când înghițea câte un gălbenuș.

A venit apoi un alt grup de soldați, care n-au mai plecat. Au venit la sfârșitul unei veri cumplit de toride – murdari, plini de praf și obosiți. Nu căutau doar mâncare. Au spart ușile conacului. Au intrat cu un scop bine definit, de parcă locul le-ar fi fost destinat, și au ocupat conacul, adăpostind înăuntru și câte un cal.

Se purtau ca niște stăpâni. Au deschis bucătăria și au obligat-o pe Paraschiva să le gătească. Paraschiva era o femeie cât se poate de realistă și, în plus, îi plăcea să gătească. A umblat, așadar, la câteva dintre comorile ei ascunse și i-a hrănit cum se cuvine. Le-a oferit ciorbele ei delicioase, urmate de slănină și mămăligă cu smântână, sperând să-i mulțumească până vor pleca.

Au lăsat obloanele trase la ferestre din cauza căldurii. Fațada conacului părea la fel de pustie ca înainte, dar ușile deschise ale verandei dezvăluiau puțin din haosul ce domnea înăuntru: ghete, ranițe, haine, bălegar de cal. Soldaților nu părea să le pese unde

dormeau – în paturi, pe canapele, pe mese sau pe jos. Îi cereau lui Augustin să le aducă vin din beci, iar el se supunea, căci nu avea ce să facă. Nu înțelegea de ce stăteau în conac și nu în grajduri, deoarece nu se deosebeau prea mult de animale. Nu păreau să fi stat vreodată într-o casă de oameni, credea el. Ar fi vrut ca mama lui să nu le mai facă atât pe plac. Nu știa însă, așa cum o știa mama lui, ce-ar fi însemnat să nu li se supună.

Chiar și în lumina difuză, vedea dezastrul pe care îl provocaseră. Aceste matahale grosolane și indolente, cu mișcări greoaie și nepăsătoare, transformaseră conacul într-un grajd. Dormeau, beau, mâncau și vomitau în casă, iar uneori chiar își făceau nevoile în colțul de sub scări. Nici nu și-au bătut capul să scoată cearșafurile care protejau de praf scaunele și canapelele. Și-au pus picioarele pe ele și le-au mototolit. Își dorea cu ardoare să le spele și să le facă albe ca odinioară. Țesăturile din damasc ale Marinei Văleanu purtau amprentele capetelor și picioarelor murdare, iar pe alocuri materialele delicate începuseră să se rupă. A văzut totul în timp ce trecea dintr-o cameră în alta – fiecare act de profanare: pereții pătați, pardoseala și mesele zgâriate, o ramă de pat ruptă, o oglindă spartă, o ușă scoasă din țâțâni, doi stâlpi de balustradă rupți. Trofeele din sala de arme purtau și ele amprenta vandalismului, căci soldații le împușcaseră fără milă: capetele de cerb și de căprioară, dar și cel de mistreț deveniseră țintele invadatorilor, iar râsul împăiat căzuse și el pradă barbarilor.

L-au scos afară și au tras în el cu mitralierele, prefăcându-l într-un morman de blană și materiale de împăiat. Augustin știa la ce sunt bune puștile și alte arme de foc, dar nu văzuse niciodată puterea devastatoare a mitralierei. Într-o zi, în timpul unei furtuni puternice, când vântul ridica în văzduh nori de praf, soldații au rămas în conac și au transformat portretele din hol în ținte pentru mitraliere. Portretele, împreună cu candelabrele, fuseseră lăsate la locul lor, căci erau prea mari pentru a putea fi mutate undeva la adăpost. Ele erau ultimele vestigii ale familiei – singurele mărturii neprofanate ale conacului și ale trecutului său. Augustin se aștepta ca gloanțele armelor să lase găuri în urma lor. Dar gloanțele mitralierelor nu lăsau doar găuri – ele sfâșiau pur și simplu obiectele; gloanțele, trase atât de repede unul după altul, sfâșiau cingătoarea încrustată cu pietre prețioase a boierului din tablou, tăind pânza în două. Teroarea i s-a citit pe chip în clipa în care a văzut grozăvia, lucru care a stârnit râsul soldaților. Unul dintre ei și-a îndreptat apoi arma spre candelabru și a tras în el, provocând o ploaie de cristale mici cât grindina. Augustin a rupt-o la fugă. S-a strecurat printre pilaștrii de

pe verandă și a rămas afară până la miezul nopții, în ciuda ploii care l-a udat până la piele.

Soldații au continuat apoi să-l necăjească adesea. Trăgeau cu armele în preajma lui, în timp ce Augustin stătea cu spatele la ei, distrându-se pe seama lui. Li se părea și mai distractiv să-l sperie.

Într-o seară, venea din grajdul unde Paraschiva mulsese vaca. Avea câte un putinei din cositor în fiecare mână. Căra laptele în fiecare seară. În seara aceea, un bărbat se spăla la pompă. Era gol până la brâu. Își scosese tunica și pistolul și le așezase pe jos. Când Augustin a trecut pe lângă el, bărbatul a luat pistolul și a tras în putineiul pe care îl ținea în mâna dreaptă. O cascadă de lapte alb a țâșnit din putineiul spart, iar în momentul în care Augustin s-a întors să vadă ce s-a întâmplat, soldatul a tras și în cel de al doilea putinei. Băiatul l-a privit cum râdea ca un copil. Avea chipul rotund, precum cel al unui bebeluș, și o burtă mare și rotofeie, care se legăna în timp ce bărbatul râdea. Bretelele îi atârnau peste pantaloni. Soldații ăștia semănau cu niște copii. Râdeau și se prosteau ca niște țânci care nu au nimic de făcut, iar uneori erau la fel de cruzi ca țâncii. Dar nimic nu era nou pentru el. Copiii râdeau mereu de el și îl batjocoreau pe la spate. Dacă erau mai mari și aveau arme, asta nu însemna că erau mai răi.

Și putea să scape de ei la fel cum scăpa de copii. Se ascundea în locuri numai de el știute, cum ar fi în podul grajdului, de exemplu. Când voia să fie singur, se urca acolo și privea spectacolul lumii. Într-o zi, a văzut cum una dintre fetele din sat era siluită pe un câmp. Era Ileana, care lucrase la conac. Cerul era atât de senin în ziua aceea, iar câmpul presărat cu căpițe de fân era atât de îngrijit și de frumos, încât, la început, totul părea doar un joc. Ileana fugea. Purta o fustă albă, așa cum purtau toate fetele. Cosițele îi zburau în vânt. Fugea mâncând pământul, iar la un moment dat a încercat să se ascundă în spatele căpițelor de fân. Patru bărbați veneau pe urmele ei. Din depărtare, păreau cu toții niște siluete minuscule – ca niște copii ce alergau cu brațele întinse. Mai târziu, Augustin a descoperit-o pe mama lui îngrijind-o pe Ileana. Paraschiva l-a gonit din cameră. În seara aceea, Ileana, îmbrăcată în hainele Mamei Anica, a plecat în sat, însoțită de Augustin și de József. Era mai mare decât Mama Anica, dar părea atât de mică și de firavă, ghemuită cum stătea și plângea în hohote.

Soldații au stat la Poiana doar câteva zile, cel mult două săptămâni, dar când au plecat, conacul arăta ca după război. Ani de-a rândul păreau să se fi scurs în acest răstimp. Augustin a intrat, împreună cu Mama Anica, în holul presărat cu cioburi de sticlă și au străbătut fiecare cameră în parte. Mama Anica avea chipul brăzdat de lacrimi. N-o mai văzuse nicicând plângând.

Apoi, s-au mutat în sat. Ileana plângea amarnic, dar lacrimile Mamei Anica păreau să fi secat. În sat, Augustin a făcut o cruce pentru mormântul Paraschivei. A făcut-o din bucăți de metal, pe care le-a sudat cu ajutorul unui țigan.

A văzut că n-au vrut s-o omoare. Povestea nu avea niciun sens, cum nu aveau nici celelalte, dar s-a întâmplat. Paraschiva gătea pentru soldați. Lor le plăcea mâncarea ei, iar când le gătea, ei îi zâmbeau și își lingeau degetele. Ea curăța cartofi, stând pe o bancă în fața ușii de la bucătărie. După ce îi curăța, îi arunca într-o cratiță pe care o ținea la picioare. La un moment dat, a coborât în beci ca să aducă alți cartofi. Soldatul cu chip de bebeluș își dezasambla și reasambla pușca. Augustin s-a dus să-l privească, iar bărbatul i-a arătat că își repara arma, pentru că se blocase. Ștergea cu grijă piesele de metal, lăsându-l pe Augustin să i le dea ca să le asambleze. I se părea extraordinar modul în care piesele se îmbinau una cu cealaltă. Soldatul i-a atașat apoi cartușul și a așezat arma la șold, pregătindu-se să tragă câteva focuri doar ca să vadă dacă merge. S-a uitat la Augustin și i-a zâmbit, apoi a tras în spațiul gol din fața lor, spre ușa beciului din care Paraschiva tocmai se ivea, ținând cartofii în brațe.

Augustin a rămas încremenit pe loc. Și-o imagina ruptă în două ca portretul de pe hol. Iar soldații din curte priveau, impasibili, scena. Chiar și aerul părea să fi încremenit – greoi și nepăsător; de parcă totul era cât se poate de firesc, de parcă scena se mai petrecuse și altă dată. Apoi, unul dintre soldați a început să adune cartofii care se împrăștiaseră pe jos în fața ei – unii dintre ei erau secerați de gloanțe și pătați de sânge. Soldatul cu chipul de bebeluș a lăsat arma și a târât-o pe Paraschiva în curte, lăsând în urmă o dâră roșie. S-a întors apoi să ia o lopată, iar Augustin l-a urmat. A luat lopata din mâna soldatului, iar acesta a înțeles și l-a lăsat pe tânăr cu mama lui.

Mirosul de pământ se contopea cu amintirea războiului. Războiul însemna pământ și metal – lopata care pătrundea în pământ.

Nu a chemat preotul – cel puțin, nu atunci. Când cineva murea în sat, preotul ținea cuvântări interminabile. Urmau zile întregi de bocete și procesiuni. Augustin nu vedea rostul acestor obiceiuri.

După ce a îngropat-o, a pornit prin grădină. Amurgul era blând. Iarba era înaltă, iar florile și plantele crescuseră haotic, dar în lumina difuză a înserării, priveliștea spre verandă nu părea diferită de cea de odinioară. A străbătut pajiștea spre arborele de catalpa. Acolo, printre umbre, a dat peste unul dintre soldați care urina. Bărbatul stătea cu spatele spre el. Era beat. Abia se ținea pe picioare – se rezema de copac ca să nu cadă. Augustin a ridicat lopata pe care o avea în mână și l-a lovit în cap cu toată puterea. Soldatul beat s-a clătinat. După o altă lovitură de lopată, s-a prăbușit la pământ – ușor, nu spasmodic ca Paraschiva. Augustin nu îl recunoscuse pe bărbatul pe care l-a lovit – era doar unul dintre soldați. Întâmplarea părea să se fi petrecut înlăuntrul lui, nu în preajma sa. Și-a văzut mai departe de drum, ducând lopata cu el și lăsând momentul acela în urmă. Putea, deoarece fiecare episod din viața lui părea să se disocieze de cel care urma. S-a dus acasă, unde îl aștepta Mama Anica, dar el a gonit-o. N-a mai dormit niciodată noaptea singur.

A doua zi de dimineață, imediat ce s-a crăpat de ziuă, Augustin s-a întors în locul în care omul zăcea ghemuit în același fel cum îl lăsase. Scena nu se armoniza deloc cu grădina frumoasă de la Poiana, chiar și în lumina cenușie a zorilor. Se îndreptase mecanic într-acolo ca să facă curățenie. A încercat să îndrepte trupul rigid al soldatului și i-a pus pe piept pălăria ce-i căzuse alături. Apoi, l-a târât la adăpostul tufișurilor dese. În final, a poposit la mormântul mamei sale, unde nu mai era nimic de văzut – doar pământul ce-l tulburase atât de tare cu o zi în urmă. Doar atât a mai rămas – pământul, ce îngropase și trecutul.

Soarele se ridica tot mai sus pe cer, iar priveliștea devenea tot mai clară: pământul gol, firele de iarbă, pașii lui printre picăturile de rouă. Soarele a pus stăpânire pe cerul înalt și palid. Grozăvia faptelor căpăta tot mai multă amploare și asta l-a înspăimântat. Instinctul îi spunea să se ascundă înainte ca lumina zilei să-i trădeze prezența, dar nu s-a mișcat din loc. A rămas unde era și – în momentul în care soarele s-a înălțat pe cer – a știut că nu mai avea niciun rost să se ascundă.

Un alt motiv de teamă, ce-a ajuns să-l bântuie mai târziu, îl constituiau soldații.

S-ar fi putut ascunde din nou, dar n-a făcut-o. A continuat să meargă mai departe, atras parcă de consecințele faptelor sale. S-a întors în curte. Aici, lucrurile păreau să se fi schimbat. Soldații, care nu făcuseră nimic zile întregi, păreau animați acum de un scop bine determinat. Era convins că îl vor întâmpina cu armele îndreptate spre el – era atât de convins, încât scena părea reală –, se vedea stând încremenit pe loc, în bătaia unei raze de soare, în timp ce armele îl țintuiau nemiloase. Ei treceau însă pe lângă el, acordându-i prea puțină atenție, de parcă nici nu exista.

Nu avea de unde să știe că tocmai în dimineața aceea soldații primiseră ordinul de plecare. Deveniseră din nou un detașament militar. Iar el nu mai prezenta niciun interes pentru ei. Augustin s-a oprit, părând un obstacol în calea lor. Soldații își îndesau echipamentul în ranițe alături de alte lucruri pe care le considerau utile – cratițe, cuțite de bucătărie și provizii. Nu a încercat să recupereze nimic din toate acestea, deși Mama Anica – temându-se de reacția lui – a vrut să-l ia de acolo.

Cu puțin înainte ca rușii să plece, soldatul cu chip de bebelus s-a apropiat de el. Arăta mai rău ca niciodată – avea obrajii buhăiți și ochii congestionați. Și-a suflecat una dintre mânecile tunicii ca să-i arate ceasurile pe care le purta ca pe niște brățări.

–Ia unul! l-a îndemnat el. Augustin îl privea lipsit de expresie. Unele ceasuri mergeau, altele nu. Fiecare arăta altă oră. Hai, alege unul! a insistat soldatul, arătându-i ceasurile ca un negustor. Oricare îți place. Când a văzut că Augustin tot nu înțelegea ce voia de la el, a ales unul în locul lui. Acesta este elvețian, a continuat el. I-a aparținut unui neamț, dar este elvețian. Calitate elvețiană – merge brici, i-a explicat el, legând cureaua ceasului de mâna pasivă a tânărului. Acum ai unul dintre cele mai bune ceasuri din lume. Soldatul i-a mai ținut mâna o clipă. Secundarul continua să ticăie și – în timp ce îl privea – a început să plângă. Ia și asta! a spus el, scoțând din buzunarul tunicii o fotografie pe care a sărutat-o ca pe o icoană.

Fotografia avea marginile aurii ca o icoană și înfățișa un bărbat cu o mustață mare și căruntă, îmbrăcat cu o uniformă cu vipușcă. L-a luat apoi pe Augustin în brațe și l-a sărutat, continuând să plângă.

Augustin stătea pe loc ca o marionetă. Înțelegea că soldatul încerca astfel să-și ceară iertare. Știa, de asemenea, după cum duhnea, că băuse toată noaptea.

Când detașamentul s-a pus în mișcare, nimeni nu părea să fi observat lipsa unuia dintre soldați.

Înainte de a pleca în sat, Augustin și Mama Anica au străbătut pentru ultima oară conacul în ruină. Augustin s-a întors câteva zile mai târziu și a îngropat cadavrul soldatului ucis. L-a îngropat exact în locul în care se afla. Cât timp a săpat groapa, a încercat să nu se uite la el, dar o singură privire a fost îndeajuns ca imaginea să i se întipărească atât de bine în minte, încât să-i fie cu neputință s-o mai șteargă vreodată. Când s-a întors, Mama Anica a văzut că săpase pământul, dar a crezut că sădise flori pe mormântul mamei sale.

A început să tușească din nou foarte tare. Turele de noapte sunt o adevărată binecuvântare pentru Adriana, pentru că astfel nu-l mai aude tușind. Când se întoarce dimineața acasă, îl găsește la masă, adâncit printre desenele sale. Este palid la față și ține gura încleștată. În ultimele zile, a modelat numai păsări. Le modelează la fel cum modelează figurinele umane – din straturi de carton, pe care le colorează și apoi le coase, dar – spre deosebire de figurinele umane – păsările sunt mult mai diversificate. Acestea au capetele, ciocurile, picioarele și aripile diferite, lucru care te ajută să deosebești cocoșii de găini sau rațele de gâște. Pare mult mai fericit să modeleze păsări decât să creioneze acele desene atât de tulburătoare. Adriana l-a încurajat să-și continue îndeletnicirea, aducându-i fotografii cu alte specii de păsări pe care să le copieze, astfel încât unui papagal cu penajul bogat colorat i se alătură o pasăre colibri sau un cacadú, al cărui moț galben îl redă cu ajutorul unei hârtii împăturite ca un evantai. Păsările exotice i le dăruiește Adrianei sau le așază pe patul ei, unde le va găsi când se va întoarce acasă. Păsările de curte le păstrează pentru el, ca orice băiat de la țară.

Irina Milescu are dreptate. Este un băiat de la țară, care are nevoie de aerul de la țară. Ar trebui să plece din oraș. Adriana ar trebui să găsească o cale, un loc în care Augustin ar putea să stea până își va reveni. Poate că dacă s-ar interna din nou în spital, doctorii l-ar trimite la un sanatoriu, undeva la munte. Poate s-ar simți mai bine, dacă s-ar duce la munte, își spune ea.

Călătoria cu tramvaiul spre centrul orașului este înăbușitoare. Norii de praf bântuie din nou străzile, așa cum se întâmplă în fiecare vară. Chipurile oamenilor și-au pierdut prospețimea, înlocuită acum cu nădușeala; mirosul de transpirație este apăsător. Sunt prea mulți

oameni în oraș, îngrămădiți în prea puține locuințe, unde metodele de igienă sunt precare. Adriana a fugit ca să prindă tramvaiul, așa că transpiră și ea din greu. Se teme că va ajunge târziu la cinematograf. Vrea să prindă un loc bun – în mijlocul sălii de cinema, cât mai aproape de ecran, pentru că nu mai vede chiar atât de bine, dar și pentru că vrea să se concentreze numai asupra filmului, fără ca atenția să-i fie distrasă de spectatorii din celelalte rânduri. Chiar și tramvaiul este aglomerat. Este atât de cald, iar aerul atât de îmbâcsit. Ca să se mai răcorească, privește pe fereastră frunzele copacilor și își imaginează Hollywoodul. La Hollywood, străzile – străjuite de copaci înșirați ca acadelele – sunt largi și netede, iar oamenii și mașinile plutesc, parcă, pe ele ca pe un ring de dans. Femeile și băieții de serviciu de la hoteluri poartă cu toții mănuși albe. Toate filmele pe care le îndrăgește cel mai tare sunt produse la Hollywood. Adoră frumusețea și curățenia locurilor pe care le înfățișează. Îl adoră pe Fred Astaire pentru ținutele sale mereu îngrijite. Și-ar fi dorit să fie Ginger Rogers. Nu o frumusețe ca ea – nu și-a dorit niciodată să fie o frumusețe. Marile frumuseți americane i se par oarecum ireale – Ava Gardner, Rita Hayworth, Lana Turner – femei care nu gătesc și nici nu râd. Nu, n-ar vrea să fie una dintre ele – n-o deranjează să fie genul femeii plinuțe, care – odată cu vârsta – se mai îngrașă puțin. Dar și-ar dori să fie pentru o clipă Ginger Rogers ca să danseze cu Fred Astaire – da, asta ar fi frumos. În timp ce tramvaiul își continuă drumul, Adriana urmărește cu privirea străzile și casele din Iași, care poartă cicatricele războiului, și își imaginează America – cu străzile ei frumoase și netede, cu oameni zâmbitori și veseli ca Bob Hope și Bing Crosby. Câte locuri văd aceștia – locuri curate și armonioase – unde oamenii coboară din avioane albe, unde nu există sărăcie și nici războaie, ci doar localnici cu turbane, saronguri [3] sau ghirlande de flori în jurul gâtului! Rio, Tahiti, Singapore… De-ar putea să ajungă și ea în astfel de locuri!

Dar, de când cinematograful „Trianon“ a devenit „Maxim Gorki“, nu se mai difuzează filme produse la Hollywood, ci doar producții din blocul estic, realizate în București, Moscova, Praga sau Alma-Ata [4] , unde-o mai fi și asta! Nicio producție hollywoodiană, cu excepția lui *Rin Tin Tin*. Și încă una, intitulată *Colț Alb*. Difuzează filme în care personajele principale sunt animale din America, nu oameni. De ce se difuzează doar astfel de filme? Ce rău ar putea face producțiile cu altă tematică? Nimeni nu le ia în serios. Ar putea fi considerate, în cel mai rău caz, puțin cam siropoase, ca prăjiturile prea dulci.

Adriana intră în sala de cinema cu doar câteva minute înainte de începerea filmului. Găsește un loc liber, la marginea rândului, aproape de ecran. Se duce să-și ocupe locul exact în momentul în care luminile încep să se stingă, zărindu-i o clipă pe soții Milescu, ce stau cu două rânduri mai în spate. Se așază repede, sperând să fi trecut neobservată. Matineul este salvarea ei. Chiar dacă nu este o producție hollywoodiană, nu vrea să scape nimic din ea.

Odată cu vârsta, Liviu începe să aibă probleme cu auzul. Irina are grijă să se așeze pe partea unde se află urechea cu care aude mai bine, ca să-i redea în șoaptă anumite replici pe care le-a scăpat sau să-i explice intriga pe care nu a înțeles-o. Și-a perfecționat vocea astfel încât să se facă auzită în ciuda muzicii patriotice difuzate la matineu.

–Uite-o pe Adriana! Sunt convinsă că ne-a văzut. Putea să ne salute.

–De ce-ar fi făcut-o? spune Liviu. Filmul e gata să înceapă.

–Trebuie să vorbim cu ea mai târziu. Am tot așteptat s-o abordez.

–Despre ce vrei să vorbești?

–Despre casă, firește.

În primele momente ale filmului, Irina derulează în minte toate subiectele pe care trebuie să le discute cu vecina ei: utilitățile comune, dăunătorii, zgomotul făcut de basarabeni sau lucrurile mărunte ce i-au dispărut în ultimul timp. Se tot agită pe scaun până când soțul său își așază mâna peste a ei ca s-o liniștească. Numai la atingerea tandră a degetelor lui reușește să înlăture gândurile tulburătoare și să se concentreze asupra ecranului.

Nu au șansa să vorbească prea mult după terminarea filmului, deoarece începe să plouă torențial exact în momentul în care ies din sala de cinema. Se adăpostesc sub o marchiză și apoi se duc să prindă tramvaiul când îl văd venind. Împreună cu ei, se urcă și alți pasageri – toți uzi leoarcă. Adriana profită de ocazie și se pierde în mulțime.

–Vezi că ne evită? Adriana a reușit să prindă un loc la fereastră și privește cu ochii ațintiți pe geam ploaia care continuă să cadă. Nu ți se pare ciudat că vine tot timpul singură la cinema? Ar fi putut să-l ia și pe fiul ei, nu crezi? Dacă este într-adevăr fiul ei. Îl ține ascuns ca pe un secret cumplit, preferând să iasă mereu singură. Nu seamănă deloc cu cel din fotografie. Începi să-ți pui întrebări.

–Este complet surd. De ce ar merge la cinema însoțită de un om surd?

–Ca să vadă imaginile. Ar putea să înțeleagă povestea urmărind imaginile.

–Le acorzi prea multă atenție acestor oameni. Lasă-i în pace! Poate că el nici nu vrea să meargă. Dar ce-i cu tine?

–Nu reușesc să-mi scot gândul ăsta din minte, asta-i tot. Dacă ar fi vorba de Nadia sau de Dănuța, le-ai lăsa acasă?

–Trebuie să încetezi cu gândurile astea. Nu e vorba nici de Nadia, nici de Dănuța. Și nici nu poate fi vorba prea curând. Numai Dumnezeu știe când vom putea pune problema asta.

Plouă încă torențial când tramvaiul ajunge în stația unde trebuie să coboare. Adriana înaintează cu pași repezi în fața lor – atât cât poate să meargă de repede, ținând seama de statura ei corpolentă. Liviu și-a pus haina pe umerii soției sale, care este deja udă până la piele. I-a vorbit cu prea multă severitate. Înțelege prea bine de ce a devenit nevrotică, irascibilă și geloasă pe lumea întreagă. Nu a fost mereu așa. Nu mai e cum era cândva. Pare atât de fragilă în rochia udă ce i se lipește de trup, încât se simte cuprins deodată de un val de tandrețe pentru ea și pentru trecutul lor.

Când ajung acasă, ea își schimbă rochia udă cu un capot subțire și se așază la masa de lângă fereastră ca să bea ceaiul pe care el i l-a făcut. Ascultă ploaia împreună, în tăcere. Ce-ar putea să-i mai spună Liviu? Trecutul este urmat de acest prezent, care e doar o lungă așteptare a viitorului – un prezent ce nu se mai sfârșește, un prezent ce dăinuie deja de prea mult timp. Amândoi sunt atât de obosiți. Chipul Irinei este încadrat de părul care – odată uscat – pare un nor țipător. Ar trebui să-i vorbească despre filmul pe care l-au văzut, dar l-a și uitat deja.

Au rămas singuri acum. Și toată viața lor se află în această cameră înțesată de lucruri – lucruri de care ea se agață cu disperare –,

tablourile de pe pereți și fotografiile fetelor. Între universul lor, alcătuit din această cameră ticsită de obiecte, și lumea înconjurătoare există un hotar nevăzut: tot ce contează pentru ei se află în această încăpere. Ce se află dincolo de ea nu mai are nicio importanță.

În noaptea cu pricina, după ce se convinge că Irina a adormit, Liviu se ridică din pat, aprinde veioza de pe masă și se așază pe scaun ca să scrie o scrisoare. După ce o va termina, va stinge veioza, dar nu se va duce mult timp la culcare.

A fost avocat toată viața. Îi stă în fire, așadar, să se gândească de două ori înainte să treacă la fapte. Mai întâi, urmărește și analizează lucrurile ca să vadă dacă este momentul să acorde atenție detaliilor sau dacă este bine să ignore ceea ce nu trebuie văzut. Discreția este a doua lui natură și nu-i este ușor să renunțe la acest obicei.

Scrisoarea nu conține prea multe cuvinte, iar cele pe care le conține sunt alese cu grijă, bine gândite și explicite. Trebuie doar să sugereze lucrurile. O femeie locuiește cu o persoană care s-ar putea să nu fie cine pretinde ea că este. Din cauza problemei refugiaților, autoritățile îi controlează cu strictețe pe cei care locuiesc sau se mută în oraș. Investigațiile le lasă pe seama altora. Scrisul său este elegant. Deși poate fi lucrarea unui om disperat, pare rodul unei minți discrete, calculate și calme.

Deși nu o știu încă, s-au mișcat exact la timp. Safta a găsit un doctor care a semnat actele. A obținut permisiunea de a lipsi câteva zile de la spital ca să-l ducă la un sanatoriu de la munte.

Aduce cutii ca să-i împacheteze lucrările. Augustin este încântat când vede cutiile și o ajută să strângă lucrurile, sistematic – dezlipește desenele de pe pereți și eliberează dulapul cu sertare, folosind o cutie pentru desene, una pentru figurinele umane și altele pentru colecția de cutii cu chibrituri, pentru păsările modelate și pentru alte machete; le așază cu grijă în cutii, pe care apoi le închide și le leagă strâns cu sfoară. Celelalte lucruri ale lui, printre care și hainele, încap pe fundul unei valijoare din carton.

–Nu-ți face griji! îi spune Safta. Vin cu tine. Mergem la țară. O să-ți placă. Nu poți să iei și cutiile. Adriana o să aibă grijă de ele. Augustin își ține gura încleștată, iar Safta se teme pentru o clipă că nu va veni

fără lucrările lui. Îi face semn să se grăbească, uitându-se la ceasul de la mână, apoi o sărută în grabă pe Adriana pe obraji. Grăbește-te, trebuie să plecăm! Altfel, o să întârziem.

Adriana îl strânge în brațe cu putere. Deși l-a hrănit cât a putut de bine, este încă doar piele și os.

Ultimele mărturii ale prezenței sale vor fi în curând înlăturate. Adriana împinge cutiile sub pat. Acolo, lângă plintă, găsește o pungă de hârtie pe care nu a împachetat-o printre celelalte lucruri. Este plină de mărunțișuri: bilete de tramvai folosite sau bilete de cinema, câteva cioburi colorate de sticlă, o bucată de cretă roșie și o cutiuță cu fond de ten, cu o nuanță trandafirie, pe care a folosit-o recent ca să redea culoarea pielii figurinelor sale. Unul dintre obiectele dispărute ale Irinei Milescu. Pune cutiuța pe masă, întrebându-se cum să i-o returneze stăpânei sale. Scoate din sertarul mesei fotografia fiului ei și o pune la locul ei pe perete.

Este pe balcon în momentul în care sosește mașina neagră.

Cât de tare îi va duce dorul! își spune ea. Îi va simți cu atât mai mult lipsa când va trebui să ude plantele de pe balcon. Este foarte greu să aducă apa cu cana de la parter, iar durerile de spate nu-i permit să care cantități mai mari. Trebuie să se miște ușor printre plante, așa cum l-a învățat și pe el. Roșiile s-au transformat aproape într-o junglă, iar mirosul puternic al frunzelor deranjate de mișcările Adrianei se simte predominant în aer. Lasă cana deoparte și începe să lege și să copilească plantele.

Bărbații din mașina neagră o strigă de pe stradă. Ea crezuse că va răspunde cineva bătăilor din ușă. De obicei, basarabenii sunt cei care fac gălăgie sau primesc vizitatori. Adriana coboară la parter și îi poftește înăuntru. De data aceasta, vizitatorii sunt doi bărbați – nu foarte voinici, dar degajând o prezență puternică. Știe foarte bine cine sunt.

Ei intră înaintea Adrianei în cameră și scrutează împrejurimile. Ea rămâne în mijlocul camerei, întorcându-se spre ei în timp ce aceștia se plimbă de colo-colo.

–Locuiești singură aici?

–Da. Adică nu. Deocamdată sunt singură, dar îl aștept pe fiul meu.

–Unde este fiul tău?

–În Rusia, le răspunde ea, arătându-le fotografia. Îl aștept să vină din clipă în clipă.

–Atunci, el nu locuiește aici. Ce răspuns să le dea? Se întoarce ca să-i privească din față. Mâinile pe care le ridică vorbesc de la sine. Dar celălalt fiu al tău? continuă ei șirul de întrebări.

–Nu mai am alt fiu.

–Cel care a locuit aici.

–Credeți-mă că știu foarte bine câți fii am! Dacă nu mă credeți, puteți să-l întrebați pe soțul meu.

–Unde este soțul tău?

–Lucrează în cadrul companiei de căi ferate. La Roman. Nu am adresa lui, dar compania îl va găsi cu ușurință.

–Avem informația că aici a mai locuit cineva.

–Așa este – doar pentru scurt timp. Dar n-a locuit aici. A stat temporar. Este vorba despre un pacient de la spital care nu avea unde să se ducă. A stat un timp și acum a plecat. Dacă oamenii au crezut că este fiul meu, s-au înșelat.

–Cine era?

–Întrebați la spital! La secția de tuberculoză. Trebuie să aibă un dosar. Dar cred că l-au mutat la un sanatoriu.

DRUMUL SPRE CASĂ

Stă aplecat deasupra desenului său pe o bancă din gară. Își ține valijoara pe genunchi și desenează pe ea.

Își ascute creionul cu ajutorul briceagului pe care îl ține în buzunar, păstrându-i vârful ușor bont, deoarece – atunci când lucrează – folosește mai mult partea laterală a grafitului și mai puțin vârful.

Desenează cu multă precizie, astfel încât nu trebuie să șteargă niciodată nimic.

Acum, când au pornit la drum, totul vine parcă de la sine. Zugrăvește singurul loc pe care și-l poate imagina ca fiind destinația lor. Primul desen surprinde tabloul din depărtare – de la o distanță destul de mare – de unde nu poți zări conacul, ci doar copacii înalți care îl înconjoară. Aceștia se pot vedea de pe drumul aflat în vâlcea. Elementele tabloului sunt redate sub forma unor imagini zigzagate – dar, chiar și de la distanță, par disproporționate. Nu uită să contureze și ciorile care își fac cuibul pe crengile înalte ale copacilor și pe care bunicul ei le împușca uneori de la fereastra dormitorului său.

Safta vede cum tabloul prinde ușor-ușor viață. Amintirile sunt atât de vii în mintea lui, încât nu trebuie decât să le așternă pe hârtie. Au zăcut acolo, în stare latentă, în toate aceste luni cât a stat în oraș, așteptând să se trezească la viață. Își descătușează încântarea înăbușită atâta amar de vreme. Când un tren vine în gară, scrutează cu privirea peronul și mulțimea de oameni, apoi se uită la ea. Nu, nu este acesta. Se întoarce apoi, dezamăgit, la desenul său. S-au grăbit să ajungă la gară și acum trenul întârzie. Crezuse că Augustin se va teme de această călătorie sau, cel puțin, o va privi cu șovăială. Dar nu vede nici umbră de șovăială în gesturile lui, ci doar nerăbdare. De unde știe unde merg? Poate că nici nu știe. Poate că doar are

încredere în ea. Poate că doar o urmează orbește, cărându-și valijoara, mergând cu un pas în urma ei, privind încrezător în fața lui, pășind odată cu ea și oprindu-se în același timp cu ea – chiar și ochii îi urmăresc pe ai ei, uitându-se în același loc în care se uită și ea. Dacă Safta pare sigură pe sine, atunci nici el nu are de ce să se teamă.

Odată ce trenul a pornit la drum, îi este imposibil să mai deseneze, așa că ascunde pagina în mapa cu desene, unde nimeni nu o mai poate vedea, și privește pe fereastră peste capetele celorlalți pasageri. Se uită doar în treacăt la călători, fără să poposească asupra chipurilor lor, de parcă ar fi simple piese de mobilier. Când trenul oprește în gară, scoate din nou pagina și începe să deseneze cu mișcări atât de repezi și de precise, ca și când tabloul ar fi deja conturat în mintea lui, iar schițarea lui pe hârtie, doar un simplu proces mecanic.

Ajung la un nod de cale ferată, unde trebuie să schimbe trenul. Biletele pe care Safta le-a cumpărat din Iași le asigură călătoria numai până în acest loc. Trebuie să cumpere alte bilete și să îndure apoi alte clipe de așteptare – lungi și greoaie – stând în soare pe peronul îngust, care se întinde din gara micuță în câmpurile din depărtare. Nu se mai află nimeni pe peron, cu excepția șefului de gară, care are grijă de niște gălbenele. În acest răstimp, Augustin creionează alte trei desene.

Redă aleea străjuită de salcâmi, la capătul căreia se zăresc pilaștrii de pe verandă. Este un desen realizat în perspectivă, cu elemente predominant verticale, în alb și negru, deoarece zugrăvește copacii dezgoliți de frunze și nu mai hașurează spațiile dintre trunchiurile lor.

Realizează apoi un tablou al satului, în nuanțe mai blânde și mai cenușii, surprins din fața conacului: drumul care se pierde în vale, casele presărate de-a lungul povârnișului, școala și coșul ei de fum, unde berzele și-au făcut cuib, biserica aflată undeva în fundal, căpițele de fân de pe câmpuri și copacii zăriți în depărtare.

Apoi, ca și când ar fi stat în același loc, schimbându-și doar poziția în sensul acelor de ceasornic, desenează intrarea în grajduri și acoperișurile clădirilor din curte. Orizontul acestui desen se află la aceeași înălțime precum cel din tabloul precedent – un copac conturat la marginea unei pagini reapare la marginea alăturată a paginii următoare.

La următorul popas al călătoriei, va continua desenul în același fel, de parcă s-ar fi răsucit pe loc. Va reda în prim-plan fațada conacului: veranda, ușile și crengile stufoase ale salcâmilor din timpul verii. Va desena apoi priveliștea din cealaltă parte – câmpurile cu fâneață care se întind spre pădure. În toate aceste tablouri, nivelul orizontului este același, ca și când ar fi avut un aparat de fotografiat pe care l-ar fi ținut la aceeași înălțime și cu care s-ar fi învârtit în cerc.

În acest moment, părăsesc gara. Va realiza alte desene pe parcursul călătoriei lor prin diverse locuri: în amiază, la umbra copacilor sau la răscruce de drumuri, într-o căruță sau seara, pe treptele unei bucătării de vară. Desenele surprind curtea, grajdurile, hambarele și, în final, conacul. Mai târziu, când vor ajunge la destinația lor, va lega desenele ca pe o carte cu coperte din carton, pe care le va coase cu un fir de lână verde.

În aer predomină mirosul de grâne, soare și praf. Au mers pe jos mai bine de jumătate de zi și – deși au întâlnit oameni la munca câmpului – Safta n-a vorbit cu nimeni de când au coborât din tren. Se odihnesc un timp pe coama unui deal, de unde privesc drumul pe care l-au străbătut: o altă vale lungă, copaci aproape dezgoliți de frunze, creste golașe de dealuri, unde auriul grânelor se împletește cu violetul razelor de soare. Calea ferată se întinde drept – nord-sud – de-a lungul văii, iar râul șerpuitor mușcă din pământ, creând maluri abrupte din terenul nisipos. Privesc un tren care se pierde în zare – un șir nemărginit de vagoane ruginii.

Puțin mai departe de locul în care poposesc, un bărbat seceră singur. Saftei i se pare atât de odihnitor să-l privească. A trecut amar de vreme de când n-a mai ieșit din oraș. Priveliștea este uluitoare – un câmp auriu, un bărbat în alb și un cer senin, de un albastru intens acolo unde se îngemănează cu grânele de pe coama dealului. Bărbatul pare absorbit de munca lui, de ritmul loviturilor de seceră și de tulpinile ce se prăbușesc la pământ. Nu-și ridică privirea și nici nu se uită de jur împrejur – de parcă n-ar mai exista nimic în afară de munca lui. Pare să compare automat în minte suprafața nesecerată din fața lui cu cea secerată pe care a lăsat-o în urmă, continuând să înainteze cu mișcări la fel de mecanice precum cele ale unui tren. Dacă nu-și ridică privirea ca să verifice poziția soarelui pe cer, lungimea umbrei sale îi oferă această informație. Așa se întâmplă când este foarte cald, ai senzația că – dacă nu-ți dezlipești privirea de la pământul pe care calci – ajungi mai repede la destinație. În spatele

ei, Augustin desenează cu mișcări la fel de sigure și de rapide precum cele ale secerei din mâna bărbatului.

Îi va arăta desenul abia după ce-l va termina. Așa lucrează el. Acoperă pagina cu brațul și stă aplecat deasupra ei pentru ca nimeni să nu tragă cu ochiul. Știe oare cât de aproape sunt de destinația lor? Ea crede că da. Poate, la fel ca ciorile lui negre, cunoaște direcția.

–Îmi amintesc cum era când am plecat, spune ea, parcă adresându-se cerului pe care-l privește cu ochii pe jumătate închiși. Era iarnă, sau poate nu chiar iarnă, ci toamnă. Copacii erau aproape dezgoliți de frunze, iar conacul era ferecat pe jumătate. N-am știut că voi pleca pentru ultima oară. Am crezut că mă voi întoarce. Dar a izbucnit războiul și lumea s-a schimbat în jurul nostru. Era un timp când cei mai mici pași pe care îi făceai deveneau uriași și te trezeai țintuit pe loc, chiar dacă nu-ți doreai asta. M-am întors doar o singură dată după ce s-a încheiat războiul. Eram singura din familie care mai rămăsese în țară. Pe atunci, eram implicată într-o relație. El avea treabă pe undeva pe aproape. I-am spus de unde veneam și mi-a propus să-l însoțesc – aveam să facem un ocol ca să ajungem la conac, doar că ocolul a durat mai mult decât ne imaginaserăm din cauza drumurilor proaste. Nimeni nu le reparase după terminarea războiului. În plus, plouase mult și un pod fusese luat de ape. Eram cu Paul de ceva vreme, dar nu știa mare lucru despre mine – știa doar că lucram ca infirmieră în București. Am ajuns la conac și ne-am uitat de jur împrejur. Era pustiu. Nu mai era nimeni. Am fost surprinsă să descopăr că nici unul dintre voi nu mai rămăsese acolo. Crezusem că nu veți pleca niciodată. Am mers prin ploaie, prin ploi torențiale de vară, care inundau străzile. Apoi, ploile au încetat, iar priveliștea ce mi s-a înfățișat în fața ochilor nu mi s-a părut nicicând mai frumoasă. Era în anul ce-a urmat perioadei de foamete, astfel încât era uluitor să vezi din nou câmpurile verzi, cerul presărat de nori, flori pretutindeni și broaște în iazuri. Întotdeauna mi-a plăcut orăcăitul broaștelor. N-ai de unde să știi că acesta este unul dintre sunetele locului, nu-i așa? Obișnuiam să adorm legănată de orăcăitul broaștelor. Am ajuns acolo în iunie, cred, la începutul verii. Atunci, broaștele sunt cel mai zgomotoase. Ne-am plimbat prin curte, dar n-am intrat în conac, pentru că era încuiat și avea obloanele trase la ferestre. Dacă n-aș fi fost cu Paul, m-aș fi dus în sat. Aș fi căutat pe cineva cunoscut și aș fi întrebat de voi. Dar cu el, nu mi s-a părut corect să fac asta. Și, oricum, nu mai aveam timp – călătoria durase și așa prea mult. Voia să ne continuăm drumul ca să ajungem la destinație înainte de a se lăsa întunericul. Era îngrijorat din cauza drumurilor proaste. Așa că ne-am plimbat prin grădina udă de ploaie și apoi am pornit mai departe. Am pus capăt relației noastre

la scurt timp după aceea – fără un motiv anume –, am înțeles însă amândoi că între noi era o distanță uriașă. Îmi amintesc că, la întoarcere, mi-am scos pantofii uzi în mașină, iar el a continuat să conducă fără să rostească vreun cuvânt. S-a enervat la un moment dat pentru că am luat-o pe un drum greșit. Am realizat că în tot timpul cât am fost împreună el n-a ajuns niciodată să-mi cunoască eul lăuntric, n-a știut niciodată de existența lui, vechiul meu eu pe care nimeni, sau aproape nimeni – de când toți cei din trecut au plecat sau se pregăteau să plece – nu-l mai cunoștea. După Paul n-a mai existat nimeni în viața mea, nimeni cu adevărat important. Ne-am întors la București și totul s-a terminat. Mi-am imaginat că motivul despărțirii noastre avea legătură cu viața din capitală. Părea un loc casant, corupt și murdar. Oamenii erau dificili. Prieteniile erau false, sortite eșecului. Sau, cel puțin, așa mi se părea mie. În cele din urmă, m-am hotărât să plec din București și să vin la Iași, unde războiul lăsase răni adânci. Credeam că acest loc îmi va oferi mai multă integritate.

–Le-am scris membrilor familiei mele din Anglia despre soarta conacului. Tata a fost ultima persoană care l-a vizitat. A venit la Poiana la un moment dat și a luat de acolo câteva fotografii și piese de mobilier, pe care le-a adus la București. Apoi, s-a hotărât să plece și el din țară. Simțeam de câtva timp că lumea se închidea în jurul nostru, chiar de la sfârșitul războiului, și era deja aproape prea târziu ca să mai pleci. M-a întrebat dacă voiam să vin cu el. Locul devenea o închisoare pentru noi, mi-a spus el. I-am explicat că am răsucit problema pe toate fețele și am luat hotărârea să rămân. Aveam treabă de făcut. Acesta era universul meu. N-aș simți că trăiesc cu adevărat în altă parte. M-a întrebat dacă voiam să păstrez ceva din mobilă. Pentru ce? l-am întrebat eu. Unde s-o pun? Mi-am dat seama că n-a înțeles nimic. Apoi a plecat imediat. Avea o amantă aviatoare și au fugit amândoi cu avionul ei. Tata a fost mereu de mare clasă. S-a despărțit acum de mama. Ea e în Anglia, iar el s-a dus în Franța. E mai bine pentru ei așa. Fără Poiana, nu-i mai leagă nimic. Cred că am știut întotdeauna de existența celorlalte femei. Încă de când eram copil, am știut că mama se află de o parte a baricadei, iar de cealaltă parte sunt amantele. Le consideram frumoase când le vedeam la petrecerile de la conac. Le urmăream de la ferestre. Erau atâtea uși și ferestre la Poiana, iar camerele dădeau în alte camere. Conacul nu era un loc al secretelor. Le priveam pe femeile pe care tata le aducea acasă și îmi doream să ajung ca ele, să port haine de mătase și să mă alint pe verandă în toiul nopții. Le auzeam din camera mea. Ferestrele erau larg deschise, iar eu mă

trezeam și îi auzeam pe oaspeți vorbind în noapte. Știi unde era camera mea – exact deasupra. Auzeam totul. Și simțeam mirosul de țigară al bărbaților.

–Nu mai e mult de aici, dacă voi reuși să găsesc drumul bun. Nu vreau să-i întreb pe localnici, nu vreau să atrag atenția asupra noastră. De aceea am și ales acest drum printre dealuri. Dacă am fi ales cealaltă cale, ar fi trebuit să trecem prin oraș și apoi prin sat și am fi putut să ne întâlnim cu prea mulți cunoscuți. Mâine ar trebui să ajungem. O luăm cătinel. Vom merge mai mult astăzi, apoi vom găsi un loc în care să înnoptăm, iar mâine vom porni la drum dis-de-dimineață, cât este încă răcoare. Nu trebuie să te obosesc prea mult. Nu știu cât vom rămâne acolo. Vom vedea. M-am gândit să aruncăm o privire, să vedem cum mai sunt locurile. Doar o zi sau două și apoi ne vom vedea de drum și nimeni nu va observa nimic. Poate vom afla unde este mama ta, cine știe? Sau Mama Anica. Crezi că mai trăiește? Te-ar vindeca mai bine decât orice doctor.

Augustin împăturește desenul pe care l-a terminat, îl pune alături de celelalte în mapă și bagă creionul în buzunar.

–Ai dreptate. E timpul să plecăm. Nu putem să rămânem aici toată ziua, spune Safta, ridicându-se în picioare și scuturându-și fusta de firele de iarbă ce se agățaseră de ea. Trebuie să găsim un loc în care să înnoptăm.

Nu știe unde va fi acel loc – nu-și dorește decât să treacă de următoarea vale. Secerătorul singuratic a făcut puțin progres pe câmp. Două femei vin să strângă grânele secerate. Le aude salutându-se una pe cealaltă. Ziua este încă toridă și mai au ceva cale de bătut.

O căruță îi prinde din urmă când ajung pe creasta dealului. Calul merge încet, deși căruța este goală. Căruțașul poartă o pălărie neagră, de fetru, trasă peste ochi și ține frâiele lejer. Ai fi putut să crezi că doarme, dar Safta îl aude strigându-i.

–Unde mergeți?

–Într-acolo.

–Urcați în căruță dacă vreți!

Căruțașul își dă pălăria pe spate și îi scrutează cu privirea, plimbându-și ochii de la ei la valizele lor. Este un om bătrân și obosit. Are o mustață căruntă, iar barba nerasă îi acoperă bărbia și obrajii. Când vorbește, glasul îi pare la fel de tărăgănat ca mersul calului.

–Mergeți departe?

–Acasă.

–Și unde anume?

–La mama noastră, care este bolnavă. Văzându-i privirea pe care i-o aruncă lui Augustin, Safta îi explică: Este fratele meu. Nu vorbește.

–Este un băiat înțelept, zice căruțașul, trăgându-și din nou pălăria peste ochi. Bărbatul de pe câmp își ascute secera. Credeți că ajungeți astăzi acolo?

–Mâine.

–Atunci, va trebui să vă opriți undeva. Puteți face un popas împreună cu mine, dacă vreți. Avem loc destul – într-o șură de fân. Dorm singur acolo.

–Vă mulțumim mult, sunteți foarte cumsecade.

–Se pare că are nevoie de odihnă. Puteți să vă continuați mâine drumul, după ce se va odihni.

Privesc printre urechile calului orizontul devenit acum stacojiu.

Vorbește încet. Augustin stă lângă ea în întuneric. Safta nu știe dacă doarme sau nu, dar nu are nicio importanță. Îl aude pe bătrân deschizând, în toiul nopții, ivărul toaletei din curte, apoi îl aude întorcându-se. Mâine vor ajunge acasă.

–N-am știut ce va însemna războiul. În ultima vară frumoasă petrecută la Poiana, am auzit ce se întâmpla în Europa, dar totul părea atât de îndepărtat, încât nu ne putea atinge sau, cel puțin, asta am crezut eu. La urma urmei, nu era războiul nostru. Eram așa de tânără pe atunci. Alte lucruri păreau să conteze mai mult – Andrei, faptul că nu plecam la Paris. Locuiam în casa tatălui meu din București. Ziua, urmam cursurile unui colegiu foarte strict, condus de niște călugărițe franceze, iar seara ieșeam cu tata în oraș, unde ne întâlneam cu prietenii lui. Încerca să compenseze faptul că nu mersesem la Paris. N-a pomenit niciodată despre Andrei – nu știu dacă mama i-a spus vreodată ceva, nu știu cât știa el din povestea asta. Dar îmi cumpăra rochii. Mă ducea la operă și la restaurante elegante. Războiul nu-și făcuse încă simțită prezența în oraș decât în conversațiile oamenilor și în uniformele pe care le vedeai la tot pasul. Totul era în pas cu moda. Restaurantele erau magnifice. Prietenii tatălui meu purtau haine frumoase, erau spirituali și dansau cu mâinile prin aer în timp ce vorbeau. Eu îmi tăiasem părul, urmând ultimele tendințe ale modei, purtam haine la fel de șic și zâmbeam cum cerea eticheta. Cred că era mândru de mine. Dar eu îi criticam pe toți. Eram tânără. Mă consideram altfel decât ei. Îi priveam cu ochi critici, spunându-mi cât de superficiali erau – el și prietenii lui –, inteligenți și eleganți ca niște actori din filme, despre care știi că s-au îmbrăcat doar pentru scena respectivă, că hainele n-au fost niciodată purtate în realitate, că rostesc doar niște replici impuse, că trăiesc într-un decor ireal și că totul există doar într-un plan bidimensional. Mă gândeam că lumea lor nu există în realitate și nu poate dăinui. Iar politica, Garda de Fier și nemții care mărșăluiau prin oraș îmi

spuneau că am dreptate. În sufletul meu, eram mânioasă. Eram mânioasă tot timpul. Mă așteptam să primesc vești de la Andrei. Credeam că undeva se strecurase o greșeală. Credeam că îmi va scrie măcar două cuvinte. Când am văzut că nicio scrisoare nu venea de la el, am dat vina pe război, care perturbase căile de comunicare. Dar primeam scrisori din Anglia, cât și din alte locuri. I-am scris o scrisoare, pe care însă nu am pus-o la poștă. Trebuia mai întâi să primesc vești de la el. I-am mai scris și altele, dar le-am ars pe toate. Într-o zi, m-am înfuriat pe tata. Ne întorceam acasă cu taxiul de la un restaurant. Pe tot parcursul mesei, privisem oamenii cu ură în suflet pentru că erau cine erau, și nu altcineva. Comparau tot timpul Bucureștiul cu Parisul. I-am întrebat cum de puteau să susțină așa ceva. Parisul pentru mine însemna cultură și civilizație, rațiune și echitate. „Vi se pare că Bucureștiul seamănă cu Parisul?“ i-am întrebat eu. „Seamănă ceva de aici cu Parisul – cu excepția câtorva bulevarde și a unei copii a Arcului de Triumf? Totul este fals, nu vi se pare? Nu cred că Bucureștiul seamănă cu Parisul. Uitați-vă la țigani! Priviți-i pe săracii de pe străzi! Priviți în jurul vostru! Locul ăsta este plin de minciuni.“ N-a știut cum să-mi combată pledoaria acuzatoare. Nu mă cunoștea prea bine. Nu cred că a înțeles despre ce vorbeam.

–După ce-am terminat colegiul, am venit acasă. Avea să fie ultima dată, dar atunci nu aveam de unde să știu asta – știam doar că totul s-a terminat, că pierdusem legătura cu cei de acasă. Am venit singură cu trenul. Vremea era mohorâtă. Era frig și umezeală, iar tot praful din timpul verii se transformase în noroi. Mașina cu care Ilie a venit să mă ia era murdară de noroi doar după drumul făcut de acasă până la gară. Bătea un vânt tăios. Ce vânturi puternice spulberă ținuturile de aici – vânturi ce vin din Rusia! Poate din cauza vântului mușcător, ce-i alunga pe oameni în case, locurile păreau atât de pustii. În sate, mirosea a varză, așa cum miroase de obicei în această perioadă. Îmi aduc aminte că Ilie mi-a spus că nu va mai fi șoferul nostru. Se înrola în armată. Cine ne va mai conduce mașina? l-am întrebat eu. Mi-a răspuns că József știa și el să conducă. József era prea bătrân, după părerea mea, și, în plus, era grăjdar. Dar știe să conducă, a insistat Ilie, pomenind apoi de tine. Tu nu aveai cum să te înrolezi în armată, astfel că puteai să preiei sarcinile de grăjdar ale lui József. Iar acestea nu erau prea solicitante, am spus eu. Așa este, mi-a răspuns el. Până în clipa aceea, nu-mi trecuse niciodată prin cap că Ilie sau vreun alt servitor al nostru și-ar fi dorit vreodată să nu mai lucreze pentru noi. Acum, după ce l-am studiat mai bine, am observat că era încă tânăr – cu vreo zece ani mai mare decât mine – și

bine făcut. În plus, știa foarte multe lucruri despre mașini. Firește că își dorea să lupte în război – dacă și când acesta va izbucni. Ar fi trebuit să prevăd. După atât timp cât am stat departe de casă, începeam să văd lucrurile cu totul altfel. Pentru prima oară, mi se părea că privesc locurile cu ochii unui străin.

Fânul din șură răspândește un miros dulceag, ce o poartă cu gândul în trecut. Sunt lucruri despre care n-a vorbit nimănui, despre care nu i-ar vorbi nici măcar unui surd în toiul nopții.

Mama ei a primit-o pe verandă. Agitația câinilor, ce i-au venit în întâmpinare, gudurându-se printre picioarele lor, a detensionat ușor întâlnirea.

–Mă bucur să te văd!

–Și eu mă bucur să fiu acasă.

S-au sărutat aproape fără să se atingă.

Când au intrat în casă, câinii le-au urmat cu pași iuți. Safta s-a aplecat spre ei și le-a mângâiat urechile mătăsoase, lăsându-i s-o lingă pe față. În soba mare de teracotă de pe hol ardea un foc primitor, dar în celelalte camere era frig.

–Ar fi fost o risipă să fac focul peste tot, a spus Marina. Doar pentru mine… bântuind singură prin toată casa. Am făcut cald în biroul meu, iar Ileana a aprins focul și în odaia ta, dar acum – că-ai venit acasă – o să încălzim toate camerele. Unde ți-ar plăcea să stai? În salonul de oaspeți? Dar poate că este prea mare. Nu știu unde ai vrea să stai.

–O să ne gândim mâine-dimineață.

Apoi, s-a dus în camera ei. S-a așezat pe pat, unde a rămas un timp înainte de a-și desface bagajul. Camera i se părea lipsită de viață. Tot timpul cât fusese plecată, obloanele fuseseră trase la ferestre, împiedicând lumina să pătrundă înăuntru. Nici de căldură nu se bucurase prea mult.

Când a coborât treptele, câinii din rasa Weimaraner s-au ridicat din nou de pe covorașul pe care stăteau în fața sobei. Se plictiseau de moarte, căci nu mai era nimeni care să-i ducă la vânătoare. Hai, Spitzy și Heinz! i-a chemat ea, punându-și haina și pălăria. Apoi, a deschis ușile și a pornit în fugă după ei printre copaci.

La masă, stăteau ca două statui rigide, privindu-se una pe cealaltă.

–Cum merg lucrurile în București?

–La fel ca întotdeauna.

–Și tu ce faci? Te simți bine?

–Da, totul e în regulă.

–Unde ți-ai aranjat părul?

–Una dintre prietenele tatei m-a dus la un salon de coafură.

–Îți stă bine.

–Așa se poartă.

–Te-ai și machiat.

–Te deranjează?

–Dacă nu este prea strident pentru vârsta ta… nu ai nevoie de un aspect vulgar.

–Firește că nu.

–Nu mănânci prea mult. Nu-ți mai place mâncarea Paraschivei?

Mama ei era atât de rece. Părea încremenită ca o statuie, de parcă ar fi fost sculptată în marmură. Știai înainte de a o atinge că era mai rece decât împrejurimile. Și din această cauză, evitai s-o atingi sau să-i spui anumite lucruri, iar ea devenea și mai rece, și mai inertă.

Mama ei își dorea ca povestea de iubire cu Andrei să se fi sfârșit pentru totdeauna. Dar nu era deloc așa. Safta nu putea să-i

mărturisească însă. Nu era decât o suspiciune, o intuiție, dar nu îndrăznea s-o îmbrace în cuvinte nici măcar în sinea ei.

A doua zi de dimineață, s-a trezit devreme și s-a dus să călărească. A străbătut cale lungă, prin pădure, departe de sat, departe de toată lumea. Pământul mustea de apă. Calul se afunda cu copitele în noroi, mergând astfel doar la pas. Când a ajuns la poalele dealului, a dat pinteni calului, care a pornit în galop. A mers astfel câțiva kilometri, în timp ce ținutul se întindea în fața ei fără de sfârșit. A călărit până când animalul a obosit. Ar fi putut să meargă departe, cât mai departe, până ar fi simțit că sentimentul ce nu-i dădea pace a dispărut cu totul.

Când s-a întors, Augustin o aștepta pe busteanul de lângă poartă. Era îngrijorat din cauza ei, o vedea prea bine. Întotdeauna îi citise pe chip trăirile lăuntrice.

El a venit să ia calul.

–Mă bucur să te văd, Tinu, i-a spus ea cu multă sinceritate.

Nicicând n-a fost mai sinceră de când venise acasă.

Nu, și-a zis ea în sinea ei, este surdomut. Nu poate să-mi înțeleagă freamătul sufletesc.

S-a spălat pe mâini la pompă și a intrat în casă, nu pe ușa din față, ci pe cea din dos, ce ducea la bucătărie. Acolo, erau Mama Anica și Paraschiva, care frământa un aluat, cu mânecile suflecate și mâinile adâncite în făină. „Te-ai trezit devreme – i-a spus Paraschiva. M-am gândit că o să-ți fie foame când o să te întorci.“ Partida de călărie îi stârnise, într-adevăr, o foame de lup, cum nu mai simțise de mult. Paraschiva făcuse clătite cu făină de mălai și pusese pe masă pâine, brânză, carne de porc și cârnați. A gustat puțin din fiecare, evitând carnea de porc, pe care simțea că n-ar fi putut s-o înghită. Safta o privea pe Paraschiva cum frământa aluatul cu brațele puternice și cafenii. Simțea cum puterile îi revin și ei.

–Cum e viața la oraș? a întrebat-o Paraschiva, care nu plecase niciodată din sat.

–Ca la oraș – multe clădiri, mașini, tramvaie și oameni în costume și pălării.

–Cred că ți-e dor de mâncarea proaspătă după atât timp petrecut la oraș. În castronul de pe bufet este o smântână delicioasă. Mănânc-o cu clătite! Nu cred că găsești așa ceva pe acolo.

Paraschiva a mai luat niște făină în căușul palmelor și a presărat-o peste aluat.

Firește că se găsește smântână în oraș, ar fi vrut Safta să-i răspundă Paraschivei. Oamenii o aduc direct de la fermele de lapte. Femei ca tine vin de la țară în fiecare dimineață și aduc smântână proaspătă, brânză și fructe. Aduc și legume, pe care le întind pe caldarâm. Nuci, funii de usturoi și găleți pline de flori. O varietate cum nici nu ți-ai putea imagina…

Se pregătea să-i spună asta, dar în clipa în care a luat castronul în mână acesta i-a alunecat printre degete, spărgându-se de podea. A rămas cu mâinile în aceeași poziție, de parcă ținea castronul în căușul palmelor, chiar dacă vedea cum smântâna se prelingea pe jos, la picioarele ei. Apoi, s-a prăbușit pe un scaun și a început să plângă ca un copil.

–O, sărmana de tine! a exclamat Mama Anica, înțelegând rostul lacrimilor.

Safta plângea cu capul pe masă în timp ce smântâna albă se contopea cu cioburile albăstrii de porțelan. Bătrâna i-a mângâiat părul încâlcit după călărie, pieptănându-i-l cu degetele și dezmierdându-i spatele și umerii ce tresăltau printre suspine.

–În ce lună ești?

–De unde știi?

–Știu pur și simplu, i-a răspuns Mama Anica.

Uneori, când o femeie este gravidă, trupul ei suportă anumite schimbări și se întâmplă ca din senin lucrurile să-i scape din mână. A mai văzut cazuri. Sunt lucruri pe care uneori le simți și le intuiești, i-a spus ea. Mirosul pielii unei femei, dar și mersul îi trădează adesea secretul.

Paraschiva s-a apucat să șteargă smântâna de pe jos. Dar mai întâi, a acoperit cu o pânză aluatul pentru pâine și apoi l-a pus la dospit –

făcând totul în ritmul ei, fără grabă. Abia pe urmă a luat o cârpă și s-a aplecat să șteargă podeaua. După ce-a terminat, s-a așezat pe călcâie și a întrebat-o dacă i-a mărturisit tânărului secretul ei.

Mama Anica a făcut un ceai. Ea știa anumite taine – credeau oamenii. Femeile veneau la ea, iar Mama Anica le dădea anumite leacuri. Safta punea acest lucru pe seama superstițiilor și a ignoranței oamenilor, dar și pe seama faptului că Mama Anica era bătrână – părea să fi fost întotdeauna bătrână –, iar ridurile ce-i brăzdau chipul o făceau să pară înțeleaptă.

Nu știa ce-a pus în ceai – știa doar că era amar și închis la culoare, iar Mama Anica n-a lăsat-o să-l îndulcească cu miere. Mierea l-ar fi împiedicat să aibă efectele dorite, a zis ea. Safta a băut ceaiul, așa cum i s-a spus. Crampele au trezit-o din somn în toiul nopții. Nu știa dacă ceaiul era de vină. Nu credea în leacurile bătrânești, așa își vorbea în sinea ei. Dacă era într-adevăr atât de bun, de ce nu l-a folosit și Paraschiva atunci când tatăl lui Augustin a părăsit-o? Teama i s-a cuibărit atunci în suflet. A mers și mai departe cu raționamentul ei, întrebându-se: dar dacă leacul a funcționat doar pe jumătate, Paraschiva fiind o femeie robustă și corpolentă? Oare acesta era motivul pentru care băiatul ei s-a născut cu un handicap? Gândurile întunecate i-au tulburat somnul, aducându-i vise cumplite, cu șerpi ce o devorau, șerpi cu dinți sau schelete de șerpi pe malul lacului în care înotase cu Andrei. Apoi Andrei i s-a înfățișat în vis și i-a spus că scheletele nu puteau să fi aparținut unor șerpi, căci șerpii nu au oase ca acelea. Poate că erau doar piei de șarpe – uscate și albe –, pe care reptilele le lepădaseră în urma lor. În diminețile următoare, a continuat să bea câte o ceașcă de ceai, ducându-se apoi să călărească. Augustin punea șaua pe calul lipițan în fiecare zi. Nimeni nu-l mai călărise de săptămâni bune, iar animalul era odihnit. Safta călărea în voie, fără să se gândească la nimic. Ploia încetase, iar pământul se uscase, dar în unele zile ceața deasă stăruia cu încăpățânare. Safta continua să călărească. Voia să se bucure de vântul ce-i mângâia chipul, de mirosul reavăn al pământului și de nădușeala calului. Într-una din aceste dimineți, la poalele dealului, în deplină pustietate, a căzut de pe cal. Animalul s-a împiedicat, iar ea s-a prăbușit la pământ, rostogolindu-se. A rămas apoi încremenită în iarbă, simțind freamătul impactului în lăuntrul ei. Calul s-a întors în locul în care Safta zăcea pe iarbă, iar după un timp a încălecat din nou și a pornit spre casă. Avea zgârieturi pe brațe și pe șold, dar în rest părea teafără și nevătămată.

Hemoragia a început abia după ce s-a întors în București. Teama a pus stăpânire pe ea. Trebuia să spună cuiva ce s-a întâmplat, așa că i-a mărturisit secretul amantei tatălui ei din perioada respectivă, o femeie care părea să înțeleagă aceste lucruri. Și nu s-a înșelat. Ramona a înțeles-o foarte bine și a dus-o la un doctor. Acesta a spus că avortul este un lucru cât se poate de firesc în prima etapă a sarcinii, cu atât mai mult cu cât pacienta, aflată la o vârstă fragedă, este însărcinată pentru prima oară.

La scurt timp, s-a hotărât să devină asistentă medicală. Deoarece – a argumentat ea – se apropie războiul.

Tatăl ei a primit vestea cu mânie. Safta nu știa dacă Ramona îi dezvăluise secretul.

–Nu știi în ce te bagi, draga mea Safta, i-a zis tatăl ei. Nu este o lume pentru fete ca tine.

–De ce n-ar fi? l-a întrebat ea. Cel puțin, voi face ceva cu viața mea.

S-au certat, iar ea a plecat de acasă. Le-a scris separat părinților ei, spunându-le că de acum încolo va fi pe cont propriu. Un timp, nici nu le-a dezvăluit unde era.

Safta se trezește în zori. Rămâne nemișcată, cu ochii deschiși, și privește cum lumina prinde tot mai multă putere, conferind împrejurimilor contur și culoare. Știe că se află în acest loc, în acest moment, și nu în altul. Apoi, adoarme din nou.

Când se trezește iar și coboară din șură, îl găsește pe Augustin stând deja pe trepte și desenând. Bătrânul le-a pregătit micul dejun pe masa de lângă bucătăria de vară.

–Fratele tău este un adevărat artist.

–Desenează dintotdeauna.

–Locul pe care îl înfățișează în desen există în realitate?

–Cred că toate locurile pe care le creionează în tablourile sale există în realitate. Uneori, mai adaugă anumite lucruri – pe care nu le înțeleg –, dar locurile sunt reale.

–Ar desena și locul acesta?

–S-ar putea.

–Întreabă-l!

Safta îi comunică, prin semne, dorința bătrânului. Nu poate să spună ce va face. De obicei, Augustin desenează numai ce vrea el să deseneze, astfel că e greu de spus dacă va accepta să-i îndeplinească dorința. Se pare însă că este de acord. Scrutează un timp împrejurimile, strângând din ochi, vădit concentrat. Locul merită zugrăvit într-un tablou – micuța gospodărie de la marginea satului, drumul ce se zărește în depărtare și poteca presărată cu iarbă, ce

leagă gospodăria de poalele dealului de vizavi. Își alege priveliștea și începe să lucreze. Ea știe că – odată ce s-a pus pe treabă – trebuie să-l lase să lucreze în ritmul lui, fără să-l grăbească. Safta și bătrânul stau în tăcere. Liniștea este curmată uneori doar de zgomotul creionului ce dansează pe hârtie și de murmurul nedeslușit al lui Augustin.

Pornesc târziu la drum. Este deja foarte cald.

–Ai făcut un desen foarte bun. Bătrânului i-a plăcut tare mult, îi spune ea.

Augustin este vădit încântat. E mândru de creația lui pentru care bătrânul a plătit în natură, oferindu-le merinde pentru drum. Un timp, merge cu pași repezi, ținând valijoara la subraț și desaga cu mâncare pe umăr. Apoi, se opresc să se odihnească, iar Augustin scoate unul din desenele pe care le-a făcut cu o zi în urmă și începe să deseneze pe verso ținutul ce se întinde în fața lor. Nu, nu poți să desenezi acum. Trebuie să ne continuăm drumul dacă vrem să ajungem până diseară, îi explică Safta, luându-i valijoara și ținând-o în fața lui. Augustin nu se clintește însă din loc. Continuă să deseneze cu încăpățânare, redând poteca pe care merg, căpițele de fân ce se zăresc la orizont și singurul nor lunguieț de pe cer. Ea își vede de drum, încercând să-l păcălească de parcă ar fi un copil, dar trebuie să se întoarcă la el, căci nu s-a urnit din loc. Se prăbușește, înfrântă, pe iarbă. Nimeni nu e mai încăpățânat ca el. Este cu neputință să-l facă să conștientizeze trecerea timpului. Așa a fost întotdeauna. Percepe doar momentele care se petrec într-un prezent imediat, fără să cunoască noțiunea de ore și zile care trec; pentru el, nu există continuitate, nu există înainte și după. Natura l-a înzestrat cu un ceas biologic, datorită căruia reușea să-i surprindă pe toți prin punctulitatea cu care venea la masă sau se ducea să muncească în grajduri. Dar acest ceas funcționează doar după bunul lui plac. Nu ai cum să-l faci să se adapteze trecerii timpului. Hai, Tinu! Lasă desenul și hai să mergem! Trebuie să plecăm, insistă ea. Privirea lui se plimbă însă de la desen la peisajul pe care îl zugrăvește, fără s-o întâlnească însă pe a ei. Gura, ce nu rostește nicicând vreun cuvânt, o ține încleștată.

–Bine atunci, fie ca tine! spune ea, smulgând un fir de iarbă, pe care îl bagă apoi în gură. A trecut atât timp de când n-a mai fost la țară. Cred că putem ajunge și mâine. Și poimâine. Și în zilele următoare.

Numai clipa de față contează cu adevărat – acum și aici. Contează doar că vremea este frumoasă și că au merinde de drum. Își scoate pantofii. Sunt pantofi rezistenți, tipici celor purtați de infirmiere –

comozi și buni pentru călătorii lungi, dar se simte bine fără ei. În apropiere, se află un pârâiaș. Se îndreaptă într-acolo, desculță, prin iarbă și își bagă picioarele în apa puțin adâncă, simțind noroiul printre degete. Apa tulbure îi înghite gleznele. Intră și mai mult în pârâu, ridicându-și fusta, iar când ajunge într-un loc cu apă limpede, se stropește pe față și pe păr.

De aici, cunoaște foarte bine drumul spre casă. Călare, ar fi parcurs distanța numaidecât. Va recunoaște locurile dacă nu s-au schimbat prea mult. Există un loc în pădure unde ar putea înnopta dacă nu vor ajunge astăzi acasă. Nu știe cât va dura călătoria pe jos. Când pornesc din nou la drum, se gândește că s-ar putea să se afle deja pe pământul care a aparținut cândva familiei ei. Ar putea înnopta pe terenul care a fost cândva al lor și apoi ar putea străbate de dimineață același pământ care le-a aparținut odinioară. Gândul i se pare ciudat după toți acești ani petrecuți în cămăruțe înghesuite, din orașe supraaglomerate. Cum să dețină cineva atâta pământ?

Augustin scrutează împrejurimile cu ochi pătrunzători. L-a văzut înaintea ei și i-l arată cu degetul: conacul lung și alb ca o corabie îndepărtată, asupra căruia soarele încă își răsfrânge razele, deși vâlceaua aflată ceva mai jos este deja învăluită în umbră. Se apropie printre copaci. Este bine, își spune ea, că vin din pădure, deoarece, dacă cineva se află în conac, nu va putea să-i vadă. Safta se oprește la liziera pădurii, unde cândva începea grădina aflată acum în paragină. Îl trage după ea, împiedicându-l să meargă mai departe. Augustin clatină din cap, dându-i de înțeles că își pot continua drumul. Pentru prima oară, o ia înaintea ei. Pare să fi fost recent prin aceste locuri și știe ce vor găsi acolo. Asta e! își spune ea, înțelegând totul deodată. A mai fost aici. Probabil că de aici a venit la Iași. Așadar, conacul e pustiu? Știe că nu e nimeni acolo. Toate obloanele sunt trase la ferestre, cu excepția unuia singur, care atârnă în voie, fiind stricat. Nu se vede nicio mișcare. Aleea năpădită de buruieni nu poartă amprenta vreunei prezențe umane.

Pare mai mult decât pustiu. Pare pustiit. Este întunecat și lipsit de viață ca un copac cu trunchiul uscat și găunos. Pentru o clipă, teama pune stăpânire pe ea. Acum, după ce s-au mai apropiat puțin, observă că zidurile nu mai sunt atât de albe ca odinioară, ci murdare și pătate, căpătând nuanța scoarței de salcâm. Dar frunzele salcâmilor sunt verzi ca întotdeauna, iar coroanele copacilor

răspândesc aceeași umbră binefăcătoare. De pe verandă, se apropie tiptil niște câini cu blana asemănătoare celor din rasa Weimaraner și încep să latre.

Safta merge încet și îi strigă cu glas domol. Nu îndrăznește să spere că Spitzy și Heinz mai sunt încă în viață. Acești câini sunt doar niște corcituri, deși au trăsături de Weimaraner. Unul dintre ei, slab și negru, are nuanța gălbuie a ochilor unui Weimaraner. Ea îi înfruntă privirea fantomatică, iar el o lasă să treacă.

Veranda este acoperită cu un strat gros de frunze, care au tot căzut de-a lungul anilor, ajungând până la ușa de la intrare. Pe fereastra din dreapta vede un anunț conform căruia proprietatea a intrat în posesia statului. Safta pune mâna pe mânerul greu din alamă al ușii. Știe că este încuiată. I se pare imposibil să intre cu ușurință după atâția ani. Apasă pe mâner și împinge ușa cu mâna. Câinii au venit după ea, încrezători că o va deschide, ca și când i-ar aștepta ceva înăuntru. Ea se întoarce spre ei și îi alungă. Nu-i așteaptă nimic înăuntru – pe nici unul dintre ei –, doar frunze uscate.

–Tinu?

A dispărut. Valiza lui zace între pilaștri, pe treptele ce duc spre verandă, însă el nu e nicăieri.

Ea coboară, scrutează pajiștea, apoi își întoarce privirea spre casă. Ocolește conacul, îndreptându-se spre grajduri. Acestea au fost distruse de un incendiu. În locul lor n-au mai rămas decât ruine înnegrite de fum. Bordeiele cândva locuite de servitori aveau pereții intacți, însă acoperișurile se prăbușiseră. Pășește printre dărâmături și moloz, apucând-o spre partea din conac ce dă în grădină. Acolo, de-a lungul verandei, obloanele sunt ridicate. Cele aflate mai departe se deschid chiar sub ochii ei. Cineva le împinge la perete și deschide ferestrele, permițând astfel ultimelor raze de soare să pătrundă în încăperi.

–Tinu! îl strigă ea, alergând pe verandă spre ultima fereastră.

E acolo, înăuntru, râzând și deschizând fereastra. Intră și ea în casă, sărind pe geam. El râde rar, dar când o face, râsul lui răsunător se propagă prin toate camerele goale, prin care trece în fugă. Ea îl urmărește, străbătând încăpere după încăpere și văzând particulele aurii de praf care dansează în lumina amurgului. Îl aude râzând tot timpul. Apoi, ea urcă treptele în fugă, înaintea lui. Intră amândoi în

câte o cameră și deschid ferestrele dormitoarelor, lăsând aerul proaspăt să invadeze încăperile.

Ajung, în cele din urmă, în odaia copiilor. El se oprește, gâfâind. Harta lumii se află în același loc pe perete. Ea scrutează împrejurimile. El începe să tușească. Praful gros, care s-a așternut de-a lungul timpului, i-a provocat un acces de tuse. Oare cine a fost aici pentru ultima oară? se întreabă ea.

–Ai știut cum să intri. Pe unde ai intrat? Pe fereastra sufrageriei? Arată-mi și mie!

După ce accesul de tuse s-a mai domolit, străbat amândoi coridorul, trecând prin fața ușilor deschise ale dormitoarelor. Safta scrutează locurile cu o privire gravă acum, uitându-se cu atenție de jur împrejur, până în capul scărilor. Deși camerele sunt goale, lipsite de mobilier, tablourile sfâșiate ale strămoșilor ei au rămas pe pereții de pe hol. Rămășițele candelabrului de cristal se leagănă fantomatic deasupra lor. Așadar, rușii au trecut pe aici. Era de așteptat. Dar n-au fost singurii. În sufragerie, rezemată de perete, se odihnește o saltea de paie. Alte câteva obiecte stau mărturie a unei prezențe solitare, mult mai recente: o găleată cu care cineva a adus apă, o sticlă goală, câteva ziare vechi și niște nuieluțe uscate cu care același „cineva“ a aprins focul pe podeaua din fața sobei.

–Tu ai făcut asta? îl întreabă ea.

Augustin clatină din cap.

–Dar ai știut să intri?

Ivărul ferestrei a fost spart. Apoi, cineva a forțat fereastra și a ridicat-o cu ajutorul unui ic; iar o furtună puternică ar fi putut să rupă oblonul, care nu a fost bine fixat. Dar cine să fie vizitatorul? Și când s-au întâmplat toate astea? Nu poate să deslușească nimic în praful de pe podea, în care cel mai bine se văd acum urmele pașilor lor. Îi vine ideea să răsfoiască ziarele din fața sobei. Unele sunt rusești, altele românești, iar cele mai recente sunt din 1947. Dar cel care a făcut focul s-ar putea să le fi găsit deja în casă. Deschide ușa sobei. Cenușă. Firește, ce s-ar fi așteptat să găsească altceva? Nu are cum să-și dea seama când a fost făcut focul pentru ultima oară.

–Nu putem să dormim aici. A mai fost cineva înaintea noastră. Nu mă simt în siguranță. Dar salteaua e bună. Oare cum o fi ajuns aici? Nu e de prin părțile astea. Poate că a adus-o vizitatorul nostru tainic. Poate că a luat-o din casele servitorilor aflate în ruină. Hai s-o ducem în altă parte! îi spune ea, arătându-i prin semne că trebuie s-o ajute să care salteaua prin șirul de încăperi. Hai s-o ducem în salonul de oaspeți! A fost mereu o cameră atât de frumoasă și de răcoroasă. A fost zugrăvită în verde ca nuanța copacilor. În plus, este extrem de răcoroasă datorită curentului care se formează când deschizi toate ferestrele. Îți mai amintești oglinzile – înalte și poleite cu aur – care îți creau senzația de spațiu infinit? Au dispărut acum, dar mai poți să vezi locul în care au stat cândva. Camera pare tot mai verde din cauza crengilor stufoase ale glicinei.

Planta crescuse deasă ca într-o junglă, acaparând cu lujerii ei capătul îndepărtat al verandei și ferestrele salonului de oaspeți.

–După încă un an, frunzele vor acoperi geamurile. Lumina dinăuntru va semăna cu cea subacvatică. Stai, trebuie să facem puțină curățenie! adăugă Safta. Am văzut o mătură pe undeva. Dar o să mătur singură. Praful nu-ți face bine, continuă ea, ducându-se la bucătărie.

Se întoarce apoi cu o mătură veche și începe să curețe podeaua cât poate de încet, încercând să nu ridice praful. După ce mătură într-un colț, așază salteaua acolo. Continuă să deretice, ridicând nori de praf. Nu-l va lăsa să intre în cameră până când praful nu se va așterne din nou. Între timp, el a escaladat fereastra, sărind pe verandă. A găsit acolo două scaune din răchită, gata să fie înghițite de ramurile lacome ale glicinei. Scaunele s-au înnegrit din cauza vremii, iar pe alocuri răchita s-a rupt, dar încă pot fi folosite. El le-a adus unul câte unul și le-a așezat în fața ferestrei. Pe verandă se află și o bancă de lemn. Augustin o așază și pe aceasta la locul ei. Apoi, aduce valijoarele și, în final, vraful de ziare din sufragerie.

–Nu e cazul să facem focul încă, spune ea. E așa de cald!

Dar nu pentru asta le-a adus. Le îndreaptă și le așază frumos, lângă valijoara lui, pe banca de lemn. Apoi, își scoate creioanele și le pune pe maldărul de ziare.

–Uite ce-am găsit pe podeaua de sub fereastră! Am crezut că e o frunză purtată de vânt, dar m-am înșelat. E o pasăre moartă – o vrăbiuță, îi explică ea, arătându-i pasărea mică și cafenie pe care o ține în căușul palmei. Crezi că a intrat pe geam? Asta înseamnă că

atunci a fost deschis pentru ultima oară. Vrăbiuța a intrat înăuntru, apoi cineva a închis geamul, iar ea n-a mai avut pe unde să iasă. Cred că s-a întâmplat destul de recent, pentru că n-a putrezit încă – penele sunt în perfectă stare. Sau poate că a intrat prin altă parte – pe coșul de fum sau printr-o spărtură din acoperiș. Apoi a găsit fereastra și a murit aici, atrasă de lumina zilei. Uite, poate că vrei s-o desenezi! continuă ea, lăsând pasărea lângă lucrurile lui de pe bancă. Cât crezi că putem sta aici? Planul meu a fost doar să ajungem până aici – nu m-am gândit ce vom face mai departe.

Safta își simte ochii plini de lacrimi și nu înțelege de ce trebuie să plângă în acest moment, când este fericită.

–Am simțit că trebuie să venim aici, își continuă ea monologul. Trebuia să plecăm din Iași. Orașul te îmbolnăvea. Aici te vei simți mult mai bine, sunt convinsă. Cu ochii împăienjeniți de lacrimi, îi mângâie chipul fragil și apoi îl strânge cu putere în brațe. Dar nu-ți face griji! O să fac un plan. O să găsesc pe cineva cunoscut sau un loc în care să stai. Dacă nu voi reuși să găsesc nimic, vei putea să stai la sanatoriu. Mâine mă voi duce în sat. Vom mânca ultimele merinde pe care ni le-a dat bătrânul, iar mâine mă voi duce să caut ceva de mâncare.

Chiar și după ce războiul s-a încheiat, Augustin a continuat să modeleze soldați. Îi decupa din bucăți vechi de hârtie și apoi le desena uniformele – tunicile, curelele, nasturii, beretele militare și învelitoarele pe care le purtau la picioare în locul ghetelor. Îi crea fără grija pe care o avea de obicei față de figurinele sale, respectând același tipar, fără să mai acorde atenție diversității. Detaliile pe care le reda te ajutau să-i recunoști – erau soldați ruși, dar nimic mai mult. Îi modela și apoi îi lăsa pe unde îi venea, până într-o zi când Mama Anica s-a hotărât să-i adune și să-i arunce în foc. A început să-i strângă de pe podea, de pe scaune și mese, dar și de sub patul lui, i-a așezat unul peste celălalt, ca pe niște cărți de joc, și apoi s-a dus cu ei la Augustin.

–Gata! Ai făcut destui, a spus ea, obligându-l să-i dea soldatul pe care îl ținea chiar atunci în mână – reușise să-l decupeze, dar nu apucase să-i deseneze uniforma. Mai ai? Hai să controlăm buzunarele!

În buzunarele pantalonilor a mai găsit doi soldați mototoliți. Mama Anica i-a îndreptat și i-a așezat peste ceilalți. A deschis apoi ușa sobei și i-a aruncat pe toți în foc. Gata! S-a terminat cu ei. Nu vreau să mai văd nici urmă de soldat.

Locuiau lângă conac – Augustin, Mama Anica, József și Stanislav. Un timp, nu le-a lipsit nimic. Au continuat să cultive legume, iar găinile și vaca pe care le ascunseseră în pădure i-au ajutat să-și ducă traiul mai departe. Nu mai aveau stupi, deoarece soldații le arseseră. Păreau să se descurce atât timp cât cei doi bătrâni le erau alături. Dar pretutindeni în țară, oamenii împinși de foamete plecau în pribegie, iar József s-a hotărât într-o zi să se întoarcă în satul natal – în Székely

– care se afla dincolo de munți. Și Stanislav și-a exprimat apoi dorința de a se întoarce acasă. Avea o soră, care îl va primi cu brațele deschise. A ezitat mult timp înainte de a pleca, stânjenit de ideea de a părăsi casa în care slujise atâta amar de vreme.

Într-o dimineață, Mama Anica a hotărât că venise timpul să plece și ei. I se părea că noaptea auzea urletul lupilor. Câinii se sălbăticiseră și ei, înhăitându-se cu cei vagabonzi, astfel că nimeni nu le mai putea oferi nicio protecție.

Au pornit la drum ca alți pribegi înaintea lor. Au luat cu ei doar ce puteau să care – lucruri ce i-ar fi ajutat să supraviețuiască pe parcursul călătoriei. Uneori, îi însoțeau alți călători, alteori, mergeau singuri. O bătrână și un surdomut nu reprezentau un pericol pentru nimeni. Pribegii nu făceau parte dintr-un convoi de refugiați, așa cum se întâmplase cu cei care fugiseră din calea războiului, ci plecau pe cont propriu sau în grupuri mici, ca niște păsări speriate; mergeau care-ncotro, unde vedeau cu ochii, având o singură constantă în viața lor – ținuturile din sud unde voiau să ajungă. Ca și pe cei dinaintea lor, și pe aceștia îi alunga tot războiul. Oamenii plecau în pribegie împinși tot de război, deși acesta se încheiase de mult – plecau alungați de foametea provocată de război. În ținuturile pustiite de război, animalele dispăruseră, iar ogoarele zăceau nelucrate. După război, a urmat foametea.

Era perioada în care păsările zburau spre nord. Augustin scruta cerul cu privirea și vedea stoluri de păsări zburând în direcție opusă, urmând același drum pe care îl urmau în fiecare an – zburau spre ținuturile din nord în timp ce pribegii se îndreptau spre cele din sud.

Nu știuse niciodată că pământul se întindea atât de departe sau putea să fie atât de pustiu. Au întâlnit de câteva ori pe drum sate care păreau complet pustii. De cele mai multe ori, acestea erau populate doar pe ici, pe colo; unele case și curți erau abandonate, într-altele mai locuiau câteva suflete. Cei care nu-și părăsiseră încă locuințele ieșeau la poartă și le ofereau pribegilor din puținul pe care îl mai aveau – un coltuc de pâine, porumb sau sare. Între sate, ogoarele deveniseră pârloage. Ciulinii, ovăzul, plantele sălbatice și porumbul se amestecau cu iarba uscată și necosită de doi ani. Din fericire, Mama Anica știa ce era bun de mâncat. Găsea frunze, ciuperci și rădăcini. Fierbea rădăcinile de brusture și pe cele de ciulini, transformându-le într-o pastă bogată în amidon. Ținuturile purtau încă rănile războiului – pământul era brăzdat de cratere de

obuze, iar copacii de pe marginea drumului se frânseseră sub ploaia de proiectile.

Ținuturile din sud erau întinse. Dealurile se transformaseră încetul cu încetul în câmpii. Pământul era neted, iar drumul se întindea drept printre ogoarele cândva cultivate. Satele se înșirau răzlețe printre drumuri – alei străjuite de copaci, case și fântâni –, toate vegheate de întinderea nemărginită a cerului.

Locuitorii acestor sate aveau să-i găzduiască pe refugiați. O bătrână și un tânăr surdomut, cu o constituție firavă, nu reprezentau o amenințare pentru nimeni, dar nici nu păreau să fie de prea mult folos. Au găsit cu greu un acoperiș deasupra capului – o cameră într-o casă dărăpănată de la marginea unui sat, unde mai stăteau un cuplu de țărani scandalagii și o ceată de copii nespălați. În momentul în care Augustin și Mama Anica s-au mutat în noua lor locuință, bătrâna a făcut curățenie în cameră și a măturat curtea din fața ușii lor. A continuat apoi să mătură zilnic curtea, înlăturând fiecare frunză și găinat de pui pe care le întâlnea în cale. Părea că impune astfel o graniță între ei și restul familiei din casă. Bărbatul se purta urât cu animalele și era taciturn cu oamenii. Soția lui era o femeie corpolentă și ursuză. Mama Anica îi auzea uneori certându-se atunci când bărbatul se întorcea beat de la barul din sat, iar soția lui își vărsa mânia. Oamenii ăștia puteau fi o pricină de necazuri – a observat ea –, deși n-ar fi intuit niciodată ce formă vor îmbrăca aceste necazuri.

Și așa a trecut vara. Lucrau fâșiile înguste ale ogoarelor ce păreau să se contopească cu orizontul. Prășeau rândurile de roșii și brazdele de ceapă și ardei, smulgând buruienile ce se uscau repede în urma lor. Augustin muncea cu ardoare. Rezista cu stoicism și stăruință. Se concentra numai asupra sapei cu care lovea pământul, uitând de tot ce-l înconjoară, și astfel ziua trecea pe nesimțite. Se mai oprea uneori ca să-și odihnească trupul istovit și o surprindea pe soția vecinului lor urmărindu-l cu insistență. Era o femeie corpolentă și necizelată, dar avea niște ochi blânzi precum cei ai unei vaci. El se apuca din nou de treabă și uita cu totul de prezența ei.

Când munca se termina, se așeza la umbra viței-de-vie din curtea lor și începea să deseneze. La început, nu i-a fost deloc ușor, deoarece copiii se adunau în jurul lui și își băteau joc de el. Râdeau cu gura până la urechi când îl vedeau cum își protejează desenul cu brațul, întorcându-se apoi cu spatele ca să-i împiedice să vadă ce desena.

Țipau cât îi ținea gura ca să-l facă să se întoarcă din nou cu fața spre ei și – pentru că nu o făcea – începeau să urle din rărunchi. În cele din urmă, chiar dacă nu-i auzea, le simțea prezența și se întorcea spre ei. Le vedea apoi chipurile schimonosite de răutate, umbrite de frunzele viței-de-vie. Mama Anica ieșea din casă și îi certa. Copiii din Poiana s-ar fi simțit intimidați de mustrările ei – aici, însă, nu părea să aibă vreo autoritate. Au continuat să râdă de el și să-l necăjească până într-o seară când Augustin n-a mai reușit să-și stăpânească mânia. L-a prins pe unul dintre copii, care era cel mai mare dintre ei și se afla cel mai aproape, și l-a bătut măr. Băiatul, rănit, dar mai ales umilit, a păstrat apoi distanța.

Augustin desena exact ce desenase și odinioară – camera în care locuiau; cratițele din bucătăria de vară; curtea din fața ușii lor; pământul care se zărea doar ca o linie abia conturată printre siluetele proeminente ale copacilor; drumul care străbătea satul, deși acesta nu părea situat în vreun loc aparte; camioanele care mergeau mult mai repede decât căruțele. Desena, de asemenea, cuvintele pe care le vedea scrise pe indicatoarele de la intrarea în sat sau pe bannerele agățate de clădirea cu două etaje din centrul satului: litere albe pe un fundal roșu și litere roșii sau negre pe un fundal alb; aceleași cuvinte apăreau și în ziare sau pe afișele lipite pe stâlpi și pe ziduri. Îi plăceau aceste cuvinte noi, imprimate cu diverse caractere – cu majuscule aldine, înclinate sau butucănoase. Aceste cuvinte erau însoțite de chipuri umane – chipurile unor oameni adevărați, puternici și vânjoși, cu maxilarele pătrate și brațele întinse. Și pe aceștia îi zugrăvea în desenele sale. Se simțea atras de frumusețea grafică a acestor chipuri, pe care încerca să le redea întocmai.

Mama Anica a văzut desenele și se bucura că soldații dispăruseră din ele. I-a cumpărat, din magazinul din sat, cretă colorată – în special, roșie, căci era culoarea pe care o folosea acum cu precădere. Nu se întreba care era semnificația desenelor lui. Nici nu știa să citească slovele pe care le desena, dar îi plăceau formele lor.

Mama Anica dormea în camera lor în noaptea în care soția vecinului lor a venit pentru prima oară la el. Luna strălucea pe cer, iar umbrele lucrurilor din împrejurimi se reflectau în lumina ei puternică. Augustin nu se dusese la culcare, așa cum făcea de obicei, ci preferase să rămână până târziu la locul lui de sub vița-de-vie, privind norii diafani care acopereau uneori discul alb al lunii.

Noaptea era extraordinar de senină și totul părea încremenit în tăcere. Din celălalt capăt al satului răzbătea o muzică de nuntă, dar el nu auzea nici zgomotele, nici dansul nuntașilor. Din locul în care stătea el, satul părea părăsit. Când s-a deschis poarta, se întreba uimit cine mai era treaz la ora aceea târzie din noapte.

Stăpânii locuinței lor se întorceau, împleticindu-se, acasă. Era evident că amândoi băuseră, dar din felul în care se agățau unul de celălalt era greu să spui care din ei era mai beat. Au intrat în camera lor și au aprins veioza. Augustin a rămas în întuneric și a văzut încăperea scăldată în lumină. Privea scena fără să simtă vreo umbră de vinovăție. Nu avea de ce să se simtă vinovat pentru că îi privea pe cei din jur. A văzut, așadar, cum bărbatul se aruncă pe pat complet îmbrăcat, în timp ce femeia se dezbracă. A văzut apoi lumina stingându-se. După un timp, femeia a ieșit din nou afară în bătaia lunii. Se acoperise doar cu o broboadă. Augustin îi vedea goliciunea trupului pe sub broboadă. Apariția ei l-a surprins atât de tare, încât o clipă a crezut că vede o nălucă. I se părea o arătare monstruoasă din coșmarurile lui. Ea a venit direct la el. Era excitată – își dădea seama de asta chiar fără s-o atingă. Era excitată și mirosea a băutură… și a sex. Rostea cuvinte pe care el nu le auzea. Înjurături – adresate soțului ei care adormise în pat.

A venit din nou la el. Ziua, îi căuta privirea în speranța că va citi ceva în ochii ei – mulțumirea sau recunoștința –, dar ea îi evita privirea. A înțeles astfel că nu era bine ce făcea. Îl folosea doar ca pe un obiect. I-a privit cu repulsie chipul și trupul corpolent, picioarele groase pe care le ținea depărtate atunci când lucra pe câmp, sânii ce i se balansau dizgrațios în timp ce aduna roșii. A început s-o evite, lucrând pe ogor cât mai departe de ea, închizându-se în cameră și ferindu-se, pe cât îi stătea în putință, de prezența ei. Cunoștea noțiunea de pedeapsă. Se pedepsea singur, muncind din greu când soarele ardea pe cer. Într-o seară, a creat o figurină – o figurină obscenă și goală, așa cum era când a venit la el. A modelat-o dintr-o bucată de carton moale care s-a înmuiat la atingerea mâinilor lui pline de sudoare. A început să se dezintegreze, iar Augustin a mototolit-o în pumn și a aruncat-o.

Nu avea de unde să știe că respingerea lui nu va rămâne fără consecințe.

Are o pagină în fața lui. Este o pagină pătrată, decupată dintr-un ziar, pe fundalul căreia se află coloane dese de caractere imprimate. Desenează cu ușurință pe pagini ca aceea. Totuși, acum nu știe cum să-și înceapă desenul. Conturează o linie, apoi alta dedesubt, hașurează formele și desenează carouri. De obicei, când vede desenele cu ochiul minții, liniile conturate sugerează, una câte una, formele care vor prinde viață în cele din urmă, iar elementele se integrează în tablou ca piesele unei construcții, îmbinându-se unele cu celălalte pentru a da forma creației finale. Pentru desenul pe care îl are acum în minte, liniile pe care le conturează nu creează nicio formă satisfăcătoare. Întoarce pagina pe verso și reia desenul.

În închisoare era întuneric. O lumină albă străpungea uneori întunericul. O celulă în care era fie întuneric, fie lumină. Când era întuneric, bezna înghițea totul – nu mai exista nimic dincolo de ușă, nimic, cu excepția senzațiilor trupului său –, senzația de frig, senzația de foame sau cea pe care i-o crea atingerea pereților și a păturii aspre – era gri, și-a amintit el. Înainte ca lumina să se stingă, a văzut că pătura era gri, iar pereții care fuseseră cândva albi erau și ei cenușii; ca să umple golul din mintea sa, își amintea forma fiecărui lucru pe care îl putea atinge (toate aveau unghiuri drepte și suprafețe plate și erau lipsite de culoare). Apoi, când lumina se aprindea din nou, era atât de goală, încât nu existau nici umbre, nici adâncuri. Și nu exista nimic dincolo de ușă, dincolo de pereții celulei.

Când l-au adus aici prima oară, a văzut uși și coridoare; un spațiu întunecat, cu scări și paliere din metal; palierele erau străjuite de uși – șiruri nesfârșite de uși. L-au obligat să urce două rânduri de scări spre palierul de la etaj. Mergea cu pași atât de șovăitori, încât paznicul l-a lovit cu putere și l-a împins ca pe un animal mânat spre țarc. Când și-a ațintit privirea în pământ, a văzut – prin grilajul de metal – palierele de la etajele inferioare. Și-a întipărit imaginea în

minte pentru a se putea ancora într-o realitate exterioară: șirul de uși, coridoarele, scările și palierele. Se agăța cu disperare de fiecare imagine în parte ca un om care se agață de stânci, dar timpul a spulberat imaginile, prefăcându-le în vise, iar el s-a trezit prăbușindu-se în abis până în clipa în care ușa s-a deschis din nou, iar Augustin a străbătut iar palierele, coridoarele și scările, ajungând în cele din urmă într-o curte, unde se mai aflau oameni ca el, care mergeau în cerc – sau, mai degrabă, în pătrat, căci mergeau în linie dreaptă, iar la colțuri schimbau direcția. Prizonierii erau cu toții palizi la față. Un strat de zăpadă acoperea pământul – nu unde pășeau ei, ci în mijlocul curții, ca o insulă ce-i despărțea, iar chipurile deținuților erau albe, de parcă ar fi captat imaginea zăpezii. Nu imaginea cerului se reflecta pe chipurile lor – căci acesta era cenușiu și sumbru, nu strălucitor ca zăpada.

Augustin ia alte pagini de ziar. Desenează ușa, pereții, patul, pătura și găleata. Redă celula din interior. Apoi, o zugrăvește din exterior, ca și când o privește de undeva de sus. Mototolește apoi desenele și le aruncă.

A înțeles la vremea respectivă că desenele au fost cele care l-au dus la pierzanie. A înțeles și n-a înțeles, căci până atunci nimeni n-a manifestat interes pentru desenele sale – nici străinii, nici țărăncile, nici sătenii, nici orășenii – așa cum au făcut-o acei bărbați voinici, îmbrăcați în haine lungi, care au dat năvală în camera lui și apoi au plecat, ferecându-l înăuntru. Trei dintre ei s-au întors mai târziu, aducând și niște cutii. Au intrat în cameră și au închis din nou ușa. Au umplut cutiile cu toate hârtiile lui și au plecat. Au luat fiecare bucățică de hârtie pe care au găsit-o – desenele pe care le agățase pe pereți, figurinele pe care le înșirase sub fereastră, blocurile de desene, vrafurile de hârtie nefolosită, etichetele, chitanțele și alte bucățele de hârtie pe care le colecționase, manualele școlare pe care le primise de la copiii care nu mai aveau nevoie de ele, ziarele și revistele vechi, pamfletele și fluturașii electorali. Au luat până și icoana Mamei Anica, realizată în întregime din cositor, nu din hârtie.

I-a văzut ducând cutiile la mașina ce-i aștepta afară, trei cutii pline pe care abia le cărau. Pentru că erau prea înalte, nu încăpeau în portbagaj, astfel că le-au așezat pe bancheta din spate – două puse una peste alta, iar a treia în mijloc. Augustin privea camera răvășită – toate lucrurile zăceau răsturnate pe podea, nimic nu mai era la locul lui, iar pereții erau goi ca niște coji de ouă. Goi, albi și murdari – semănau cu coaja unui ou uitat în cotețul de găini – un ou pe care n-

ar fi vrut să-l mai ia de acolo, căci știa cum ar fi mirosit, dacă s-ar fi spart. A închis ochii în fața priveliștii dezolante, dar oul tot s-a spart.

A simțit cum o mână îl apucă de umăr. Nu s-a împotrivit strânsorii ei. Simțea mirosul fetid al oului spart. L-au dus la mașină. Abia și-a făcut loc pe bancheta din spate, ticsită de cutii. Cei trei bărbați s-au așezat cu toții în față, creând un zid cu umerii și capetele lor. Augustin s-a uitat pe fereastră și a văzut-o la poartă din fața casei pe Mama Anica plângând amarnic. Lângă ea, stătea soția vecinului lor, cu o expresie ursuză și atotștiutoare pe chip, înconjurată de copiii ei. A observat că se așezaseră cu toții în ordinea înălțimii, de parcă stăteau în fața unui fotograf. Înainte de a veni mașina, descojeau cu toții știuleții de porumb. Prin ușa deschisă a hambarului din spatele lor a văzut maldărul de știuleți galbeni și, alături, grămada de pănuși. Pe drum, în timp ce mașina trecea pe lângă alte curți și hambare, a văzut imaginea repetându-se de nenumărate ori. Galbenul intens al porumbului făcea notă discordantă cu cerul cenușiu și mohorât din ziua aceea.

Mașina a ieșit din sat. Drumul era drept și, la scurt timp, un alt sat li s-a ivit în cale, străjuind drumul de-o parte și de alta. Semăna cu cel pe care îl lăsaseră în urmă – aceleași priveliști ale hambarelor pline de porumb. Apoi, la marginea unui oraș, au oprit în fața unei clădiri mari, ce semăna cu un conac, dar nu la fel de frumos precum cel de la Poiana. Deasupra ușii de la intrare flutura un steag roșu cu o stea în mijloc. Au scos mai întâi cutiile cu hârtii, de parcă numai acestea contau cu adevărat, lăsându-l în mașină cu șoferul, care fuma rezemat de volan. Mai târziu, cineva a venit după el și l-a dus în clădire pe o ușă lăturalnică, închizându-l într-o pivniță alături de alți prizonieri.

Nu știa cât timp stătuse în pivniță – știa doar că îi era foame. L-au luat apoi de acolo și l-au dus într-o cameră care jucase cândva rolul de sufragerie – avea încă perdele din damasc la ferestre și o masă lungă în mijloc. Sperase că va primi ceva de mâncare acolo, dar pe masă erau întinse doar desenele sale. În cameră se mai afla un bărbat.

La început, Augustin nu i-a acordat prea multă atenție. Se uita doar la desenele lui, care erau frumos aranjate pe suprafața lustruită a mesei de lemn.

A văzut și câteva dintre figurinele sale – una dintre ele era îmbrăcată cu o uniformă frumoasă, cu nasturi și epoleți aurii, și avea o mustață stufoasă și o pălărie militară presărată cu steluțe. Alta avea capul modelat sub forma unui tanc.

A văzut, de asemenea, și unul dintre blocurile sale de desen, pe care îl făcuse singur și care avea coperte roșii, din carton. Îi cususe cu multă grijă paginile, conferindu-i aspectul unei cărți – desenele, străjuite pe margini de cuvinte scrise sau de chenare din același carton roșu, înfățișau chipurile unor oameni adevărați, deoarece le copiase din fotografii. Chipurile celor patru bărbați pe care îi zugrăvise în desenele sale păreau să fie pretutindeni, căci le văzuse adesea în afișe, în ziare și în tablourile înrămate și agățate pe pereți. Deși figurile pe care le creiona în desenele sale – figuri reale sau imaginare – erau doar simple totemuri, cele pe care le copia din fotografii, din ziare sau reviste semănau extrem de bine cu originalul din care se inspirase, astfel încât chipurile celor patru bărbați surprinși în tablourile sale puteau fi ușor recunoscute, căci le redase cu fidelitate conturul nasului, al ochilor și sprâncenelor, dar și forma bărbii cărunte sau a mustății arcuite, asemănătoare cu un semicerc. Cuvintele le copiase la întâmplare din diverse publicații: *ȚĂRANI, nu credeți!; TRĂIASCĂ.*

Apoi, un interes special părea să le fi trezit gazeta lui de perete. Aceasta era o creație de mari dimensiuni, la care lucrase zile în șir. Se inspirase după gazeta de perete pe care o văzuse în fața Casei de Cultură. Baza era mare cât o pagină de ziar; de jur împrejur desenase un chenar, iar pagina o umpluse treptat cu diverse lucruri – imagini desenate sau decupate din diverse publicații, caricaturi, fotografii, titluri din ziare – *CETĂȚENI, luați SOARELE!* Simbolul soarelui se afla pe toate afișele electorale când venea vremea alegerilor. B.P.T. PCR. JOS BURGHEZIE! JOS CAPITALISMUL! Și apoi, JOS MUNCITORII! Iar pe diagonală, era scris cu litere roșii: *MOARTE CRIMINALILOR DE RĂZBOI!*

Toate acestea erau lucrările lui – creațiile lui etalate într-un loc complet străin. S-a apropiat de masă, mergând de la un capăt la altul și amintindu-și fiecare articol în parte – revedea totul cu ochiul minții –, lucruri familiare și străine totodată; vedea detalii pe care nu le observase până atunci, observa greșelile și lucrurile care ar fi trebuit adăugate sau îndepărtate dintr-un desen, contururile pe care n-ar fi trebuit sau ar fi putut să le facă sau spațiile goale pe care ar fi putut să le umple pe pagina gazetei de perete. Le studia pe toate cu un ochi de artist. Privirea i s-a oprit asupra unei broșuri îmbrăcate într-o pânză albă, pe care desenase cu creta un peisaj – fusese atât de

mulțumit de creația lui –, iar deasupra peisajului conturase același simbol al soarelui. Acum, desenul era murdar și, în plus, îl așezaseră greșit. Cât de neatenți erau! Din poziția aceea, soarele părea să se afle sub pământ, nu pe cer. Oare nu-și dădeau seama? A întins mâna ca să întoarcă desenul și atunci l-a zărit din nou pe bărbatul din cameră. Aproape că și uitase de prezența lui.

Era unul dintre cei care l-au arestat. Omul – cu chipul rotofei și început de chelie – părea chiar prietenos. Semăna cu un țăran stânjenit, parcă, de hainele de oraș pe care le purta. Avea mâini aspre, de țăran, și o privire intensă, în care Augustin nu a citit la început mânia. Omul țipa. Augustin era obișnuit cu privirea oamenilor care țipă. Oamenii țipau întotdeauna atunci când descopereau că el nu putea să-i audă și acest lucru le schimonosea chipurile. Le conferea o privire aspră, uneori chiar înspăimântătoare, ceea ce nu însemna că erau mereu agresivi. În astfel de situații, se izola, plecându-și capul în pământ și ațintindu-și privirea în podea. Când Augustin a apelat din nou la acest truc, bărbatul s-a apropiat și mai mult de el, țipând cu și mai multă înverșunare și izbind cu mâna lui grasă broșura îmbrăcată în pânză. Augustin s-a uitat la mâna lui. Știa cât de aproape se afla chipul bărbatului de al lui chiar fără să-și ridice privirea. Îi simțea acum mânia, dar era hotărât – cu încăpățânarea-i caracteristică – să nu-și desprindă ochii din pământ. Un singur pas înapoi i-ar fi conferit bărbatului și mai multă putere.

Cel care îl interoga l-a numit sabotor, contrarevoluționar, agitator vrăjmaș. Cu cât țipa mai tare, cu atât își arăta și mai mult ura față de prizonier. Poate că e mut – și-a spus anchetatorul –, dar e inteligent. Își dădea seama din privirea lui rece, ageră și inteligentă. Atitudinea umilă pe care o adoptase nu era convingătoare. I-a ridicat capul și l-a plesnit cu putere. Prizonierul și-a ațintit pentru o clipă ochii asupra lui, apoi i-a lăsat din nou în pământ. Un derbedeu mut – asta era. Un vagabond, un individ subversiv, un pericol pentru societate.

A luat de pe masă o hârtie împăturită. Era fotografia pe care i-o dăduse soldatul rus și pe care Augustin o împăturise ca să încapă într-o cutie de chibrituri, purtând-o cu el în toți cei patru ani de când murise Paraschiva. Anchetatorul a desfăcut-o rând pe rând, netezind-o în cele din urmă pe suprafața plată a mesei.

–Ia te uită! a exclamat el, lovind din nou masa cu pumnul.

Hârtia purta amprenta timpului și a mâinilor prin care trecuse. Chenarul auriu era rupt. Anumite porțiuni erau mâzgălite cu litere chirilice. Pe alocuri, fotografia era mâncată de vreme. Dar chiar și așa, oricine și-ar fi dat seama cine era omul din imagine.

–De unde ai asta? l-a întrebat anchetatorul, care nu mai întâlnise nicicând un prizonier atât de tăcut, ce stătea încremenit ca o statuie.

Un prizonier care refuza să se uite la el, de parcă nici nu se afla în cameră. Dacă l-ar fi privit – surd sau nu –, ar fi putut să-i citească cuvintele de pe buze, nu-i așa? L-a chemat pe paznicul care stătea în fața ușii și l-a obligat să ridice capul prizonierului pentru ca acesta să nu-i mai evite privirea. Apoi, îl lovea de fiecare dată când închidea ochii. Unde ai învățat să scrii în rusește? Cine te-a învățat toate astea? și-a continuat el interogatoriul.

Un traducător le descifrase tâlcul cuvintelor scrise cu litere chirilice. Unele erau obscene. Augustin le copiase după cele pe care soldații ruși le scrijeliseră pe pereții conacului de la Poiana. Pe altele le memorase cu mult timp în urmă, după ce văzuse icoanele, catapetesmele și picturile din biserici. Erau nume de sfinți și îngeri, pe care anchetatorul le recunoștea singur din propriile experiențe trăite în trecut. Îi stârneau amintiri legate de mama lui evlavioasă, dar și anumite superstiții în care continua să creadă, în ciuda schimbărilor aduse de vremuri. Cum putea să folosească acest surdomut cuvinte cu tâlc religios doar ca să-i schimonosească chipul lui Stalin? Nu mai era vorba doar de o contrarevoluție, ci de o dublă blasfemie.

Nimic din toate acestea nu avea sens – nici mânia anchetatorului, nici desenele expuse în văzul tuturor, desene pe care le creionase doar pentru pura lui plăcere, nici interogatoriile și nici evenimentele ce-au urmat.

L-au dus din nou în pivniță.

Apoi din nou la interogatoriu.

A urmat un alt loc.

Și alte interogatorii, unde desenele i-au fost din nou etalate.

Desenele, purtate din mână în mână, împachetate în cutii, triate de nenumărate ori și aranjate după reguli pe care nu le înțelegea, păreau să-l însoțească oriunde îl duceau.

A învățat să joace rolul unui obiect fără viață – la fel ca desenele sale împăturite, reîmpăturite și purtate din mână în mână.

A învățat să-și țină capul în pământ și mâinile inerte pe lângă trup. Să rămână întotdeauna în colțurile camerelor, lipit de pereți.

Să nu-și ridice niciodată privirea din podea.

Și să nu mai deseneze niciodată.

Ca să ajungă în sat, Safta străbate grădina și livada năpădite de buruieni, îndreptându-se direct spre casa preotului aflată pe movilița de lângă biserică. Vrea să-i evite pe săteni și speră că cei care o vor vedea nu o vor recunoaște. S-a schimbat mult de când a plecat din aceste locuri. Soția preotului o recunoaște însă de cum deschide ușa.

–Semeni atât de mult cu mama ta, îi zice ea. Te-aș fi recunoscut oriunde.

Soția preotului pare să fi îmbătrânit și ea cumplit de mult în acești ultimi zece ani, ca și preotul, de altfel. Are o constituție firavă și părul complet alb, deși în amintirile ei era un bărbat voinic, cu barbă deasă.

El îi spune că i-a răspuns la scrisoare.

–Unde ați trimis-o?

–La Iași. La adresa pe care mi-ai dat-o.

–N-am primit-o, răspunde ea, cuprinsă de un fior de teamă, întrebându-se unde ajung scrisorile sau unde se opresc și cine le citește.

–Nu conținea nimic important. Ți-am împărtășit doar puținul pe care îl știam și eu, și anume că Paraschiva a murit în război, iar băiatul a plecat spre ținuturile din sud în perioada foametei. Foarte mulți oameni au plecat într-acolo. Bătrâna s-a hotărât să pornească și ea spre acele locuri și l-a luat și pe băiat. Mulți dintre ei nu s-au mai întors.

–Ce s-a întâmplat cu Paraschiva?

–Numai băiatul știe. Totul s-a petrecut în perioada în care rușii au stat aici. Au locuit la conac. N-am pomenit asta în scrisoare. Mormântul ei este în pădure, nu departe de conac. L-am ajutat să-i facă o cruce. Băiatul a devenit și mai retras după asta.

–Și Mama Anica?

–Ea e printre cei care nu s-au mai întors.

Se așterne o clipă de tăcere. Safta își aruncă privirea pe fereastră spre ulița din sat. Este pustie la această oră a dimineții când cei mai mulți oameni sunt pe ogoare – doar câteva găini și gâște cutreieră malurile unui pârâu, iar două bătrâne torc niște fuioare de lână pe o bancă. Ai crede că nimic nu se întâmplă aici. Îl întreabă apoi pe preot ce s-a întâmplat la conac. Rușii sunt vinovați, în cea mai mare parte, de stricăciunile produse, apoi, după ce-au plecat, a rămas părăsit. Într-o noapte, cineva a dat foc grajdurilor. Asta s-a întâmplat în perioada exproprierilor. Au mai existat incendii premeditate. La un moment dat, țăranii au ars o pădure aflată cândva în proprietatea unui moșier. Ce prostie – să arzi pădurea moșierului în momentul în care acesta nu o mai deține! Am văzut focul arzând zile întregi în depărtare. După asta, incendierea grajdurilor ni s-a părut un lucru minor. Și Domnul a fost milostiv. Focul n-a ajuns la conac. A fost mâna destinului, căci în noaptea aceea n-a bătut deloc vântul. Nimeni n-a încercat să-l stingă. De atunci, conacul a rămas ferecat. Nimeni nu mai are acum nevoie de o casă atât de mare.

–Da, înțeleg prea bine.

–Dar nu trebuie să rămâi aici. S-ar putea ca prezența ta să nu treacă neobservată.

–Nu vom zăbovi prea mult. Doar câteva zile, până când Augustin își mai revine puțin. A fost foarte bolnav.

–Era bolnav și când a venit aici în iarnă.

–Deci a mai fost aici? M-am gândit eu.

–Soția mea a încercat să-l convingă să rămână la noi, dar el voia să te găsească. Ți-a scris numele. N-am bănuit nicio clipă că știe să scrie.

–Știe să scrie doar câteva cuvinte, atâta tot, printre care și numele meu.

–Am auzit că lucrai la spitalul din Iași. Era extrem de important pentru el să te găsească.

Augustin zace în iarbă și privește cerul. A crezut că îl va găsi unde îl lăsase, dar veranda e pustie, iar hârtiile lui sunt împrăștiate pe podea. Se întoarce în grădină ca să-l caute și aproape că se împiedică de el, căci nu-l zărește prin iarba înaltă.

–Uite ce-am adus! Avem ce să mâncăm câteva zile. Iar prunele au început să se coacă în livadă. Am gustat una. Sunt o grămadă, spune ea, așezându-se lângă el și arătându-i merindele pe care i le dăduse soția preotului: pâine, brânză de oaie, salam și legume din grădina lor. Rupe o bucată de pâine și mușcă dintr-o roșie. Este atât de coaptă, încât trebuie să se aplece într-o parte ca s-o mănânce pentru a nu-și păta bluza. Apoi, se aruncă și ea pe iarbă, cu brațele depărtate. Atinge cu mâinile firele lungi de iarbă. Cât de înaltă era aici pe pajiștea bunicului ei! Și-l imaginează plimbându-se prin aceste locuri însoțit de câinii săi. Îți mai amintești cositoarea? își continuă ea șirul gândurilor. Poate că mai este pe aici pe undeva. Oare ce-or fi făcut cu ea? Îți mai aduci aminte cum a transportat-o bunicul până aici? Își dorea o grădină precum cele pe care le văzuse în Anglia. Dar nimeni nu o folosea. Mama spunea că făcea un zgomot cumplit și nu lăsa pe nimeni s-o folosească atât timp cât ea era acasă. Ilie era singurul care știa s-o mânuiască, dar considera că era sub demnitatea lui să cosească. Era șofer, nu grădinar, zicea el. Apoi, i s-a stricat o piesă. Poate chiar Ilie a stricat-o ca să-și salveze demnitatea – el sau vreunul dintre grădinari –, iar bunicul a fost nevoit să comande o piesă nouă tot din Anglia. Îți amintești, nu-i așa? Erai acolo – nu-ți scăpa niciodată nimic. Safta se întoarce într-o parte și se uită în ochii lui. Uneori – continuă ea cu o voce gravă – cred că tu vezi totul. Preotul mi-a povestit despre Paraschiva. Îmi pare rău. Ai văzut ce s-a întâmplat, nu-i așa? Cred că ai văzut. Augustin nu mai privește cerul, ci soarele și norii ce-i încadrează chipul Saftei. Ea se apleacă spre el și îi cuprinde obrajii în mâini. De-ai avea cuvinte să-mi spui ce-ai văzut…

El se așază mai târziu la masa de pe verandă. Ea îl

privește apucându-se de lucru cu multă seriozitate. Se întreabă dacă nu cumva conacul i-a trezit anumite amintiri – amintiri legate, poate, de mama lui. Desenele reprezintă modalitatea lui de a-și face ordine în gânduri, de a se ancora în lumea înconjurătoare. Dacă nu cunoaște taina cuvintelor, își spune ea, apelează la imagini. Și atunci când

pornește la treabă, așa cum o face și acum, decupându-și paginile, ascuțindu-și creionul și închizându-și ochii vădit concentrat, are de gând să dea viață unui proiect extrem de important. Safta se îndepărtează de el ca să-i ofere libertate de mișcare, mergând ușor, chiar dacă știe foarte bine că zgomotul pașilor ei nu-l poate deranja. Coșmarurile continuă să-i bântuie nopțile. Poate că desenele vor zugrăvi aceste coșmaruri, ștergându-i-le apoi din minte.

El o privește cu intensitate și îi arată scaunul liber de lângă masă. Ea înțelege că trebuie să stea acolo cât timp el lucrează. Crezuse că desenele îi erau destinate lui. Se pare însă că tablourile cărora vrea să le dea viață acum îi sunt destinate ei, nu lui.

Desenează o poartă situată într-un câmp. Câmpul se întinde în depărtare – este complet pustiu, cu excepția porții arcuite, pe bolta căreia se află niște stele și niște litere lipsite de sens.

Desenează un grup de clădiri scunde și dreptunghiulare, dispuse în linii drepte de-a lungul unui grilaj. Fiecare clădire are ferestre foarte mici. Locul este

împrejmuit de un gard înalt.

–Bietul de tine! exclamă ea. Cum au putut să-ți

facă așa ceva?

Desenează siluete dreptunghiulare, cu capete pătrate, figuri identice, așezate una lângă cealaltă sau una în spatele celeilalte.

Pe o pagină separată, desenează o altă siluetă, de data aceasta mai mare. Când trebuie să-i schițeze capul pătrat, ezită, adâncit în gânduri. Apoi, în interiorul pătratului, desenează niște aripi – aripi ce i se par cunoscute Saftei, dar nu reușește să spună unde le-a mai văzut.

Desenează din nou aripile, însă de astă dată apar pe capota unei mașini. Augustin își amintește foarte bine mașina – modelul radiatorului, forma capotei, treptele pe care te urcai înăuntru. Mașina era Lagonda. Atunci, silueta desenată trebuie să fie șoferul Lagondei.

–E Andrei, nu-i așa? îl întreabă ea. Dar nu înțeleg ce vrei să-mi zici.

El o privește cu intensitate, ținând creionul deasupra desenului, dornic s-o facă să vadă imaginile prin ochii lui.

–Nu poate să fie Andrei – în niciun caz dacă desenul reprezintă ceea ce cred eu că reprezintă, spune ea.

El ia atunci o altă pagină și desenează din nou porțile lagărului, împrejmuit cu trei garduri din sârmă ghimpată. În interiorul fiecărui gard, se află câte un turn de pază. În mijlocul lagărului, plasează din nou silueta cu aripi.

–Dar Andrei a plecat în Franța înainte de război, insistă Safta. L-am văzut plecând. Cum ar fi putut să

ajungă într-un lagăr?

Lângă prima figurină, desenează alta – ceva mai mică. În locul gurii acesteia, desenează o cruce. Arată cu degetul spre el, apoi spre silueta desenată.

–Tu și Andrei, spune ea.

De aici, își începe povestea, fără să țină însă seama de cronologia evenimentelor. Îi istorisește, astfel, despre perioada petrecută în lagăr, fără să-i fi zis însă că Andrei s-a întors la Poiana în timpul războiului. Și acum, când și-a început istorisirea, nu știe cum să reia firul întâmplărilor, pornind de la momentul acela. Așa că merge mai departe – de la acest „început“. Safta își pune mâna peste a lui, oprindu-l din desenat și îl privește intens. Nu l-a văzut niciodată încercând cu atâta disperare să-i comunice ceva.

–S-a întors, zice ea. Asta vrei să-mi spui? Ești sigur? Poate că se înșală, se gândește Safta. Știu sigur că a plecat în Franța, continuă ea. A plecat în Franța, unde urma să devină inginer. La sfârșitul războiului, ar fi trebuit să fie deja inginer. Acolo, nu aici. Nu voia să rămână aici.

Dar Augustin vrea să-și continue desenele cu încăpățânarea-i caracteristică. Îi dă cu blândețe mâna la o parte. Și ia altă foaie de hârtie.

Safta îi privește mâna care dansează cu grație și agilitate pe foia de hârtie, dând viață liniilor și formelor delicate.

Se teme de imaginile ce încep ușor-ușor să se contureze. Când vârful creionului se tocește, îl ascute cu câteva lovituri abile de cuțit și reia desenul de unde s-a oprit. Nu trebuie să faci asta – ar vrea ea să-i spună – nu pentru mine.

Ar vrea să-i zică atâtea lucruri – acum, când a început să-și depene povestea în imagini. Ar vrea să-i arate locurile – ținuturile pustii, lipsite de copaci, unde nu creștea nimic; pământul negru, care sub arșița soarelui se fărâmița ca pâinea uscată sau se transforma într-o clisă neagră atunci când ploua. Ar vrea să-i arate mlaștina de la marginea ținutului, căruia i-au dat foc până când a devenit la fel de pustie și de neagră ca pământul. Ziua, vedea fumul care se ridica spre cer, iar noaptea, o linie roșie, ce se întindea în depărtare. După ce mlaștina a dispărut, au început să sape un canal navigabil.

A ajuns acolo la începutul verii. Nu era prea cald pe atunci. Abia mult mai târziu, căldura și țânțarii au început să-și facă simțită prezența, devenind din ce în ce mai greu de suportat. În primele clipe ale sosirii lui în acele ținuturi, s-a bucurat că se afla, în sfârșit, afară, într-o lume a culorilor. A văzut imediat diferența dintre prizonierii care, la fel ca și el, abia ieșiseră din închisoare – oameni cu chipuri palide și străvezii –, și cei care se aflau deja în lagăr – oameni cu pielea închisă la culoare. Nu avea de unde să știe ce calvar îl aștepta la capătul drumului și cât de curând va ajunge să urască cerul acela senin și nemărginit.

Safta încearcă să plece. Augustin o simte și își ridică privirea. Trebuie să stea acolo până va termina desenul. Rămâne încremenită pe scaun și închide ochii. Printre scrâșnetele pe care le scoate creionul dansând pe hârtie, aude zumzetul naturii – târâitul greierilor și ciripitul rândunicilor care zboară deasupra lor. De câte ori deschide ochii, îl vede pe Augustin desenând cu ardoare.

Următorul desen îi înfățișează săpând canalul. Ținutul negru se întinde spre orizont, iar deținuții sapă în adâncuri, ridicând maluri de pământ de-o parte și de alta. În ciuda lucrărilor atent supravegheate și a pretențiilor de ordine și disciplină, tabloul surprinde haosul săpăturilor – între canalul imens și pereții acestuia se văd maldăre de pământ aruncate la întâmplare, pietre și cherestea, vagonete și elevatoare. Și acesta este doar fundalul. Terenul și malurile sunt ticsite de figurine pe care dorește să le redea într-o permanentă mișcare. Își amintește cum prizonierii trebuiau să pretindă că muncesc fără încetare, căci altfel îi așteptau pedepse cumplit de aspre. Figurinele pe care le are de creionat în desene sunt mult mai complicate decât cele pe care le-a desenat până acum, căci vrea să le redea în mișcare – stând încovoiate și săpând în adâncurile pământului. Desenul trebuie să fie mult mai amplu decât oricare alt tablou de până atunci.

Tot mai multe elemente încep să apară pe hârtie. Augustin desenează cu ardoare. Degetele cu care strânge creionul îi trădează frenezia. Desenul devine cu atât mai greu de descifrat, cu cât îi adaugă tot mai multe elemente. Figurinele încep să apară peste tot – pe malurile de pământ și pe albia canalului, printre pietre, vagonete și drezine. Tabloul sugerează, parcă, un mușuroi deranjat de mâna omului, unde furnicile fug care încotro. Siluetele minuscule, cu trupurile frânte de muncă și capete supradimensionate, par mai degrabă niște furnici, și nu oameni. Și totuși, sunt oameni. Toți țin în mână unelte – lopeți, cazmale sau târnăcoape, iar deasupra lor, pe malurile de pământ, două figurine, înarmate, stau de pază. În spațiul destinat cerului – singurul spațiu gol din desen, creionează brațul unei macarale. Claritatea imaginii pare să-ți odihnească ochiul după zugrăvirea mânioasă a haosului de dedesubt.

Începe să intuiască mesajul acestui tablou uluitor. Macaraua este cheia. Toată lumea a văzut imaginile de propagandă promovate de buletinele de știri, dar și de ziare și reviste. Un canal navigabil – un proiect măreț al națiunii, o construcție uluitoare, realizată de brațul vajnic al muncitorilor, care trag pârghii gigantice și mânuiesc mașinării minunate. Buldozere și excavatoare imense aruncă bolovani în mlaștină. Mâini agile apasă pe un detonator, cerul se întunecă de pietrele și praful care țâșnesc din pământ, iar exploziile puternice, asemenea celor din război, provoacă adevărate tranșee. Dar în desenele lui Augustin, lucrările sunt efectuate doar de oameni, fără ajutorul mașinăriilor.

Augustin lasă creionul jos. Este obosit.

–Cred că înțeleg ce vrei să-mi spui. Pot să iau desenul? îl întreabă ea, punând mâna pe foia de hârtie. El încuviințează din cap. Desenul îi tremură în mână în timp ce îl ține în lumina soarelui. Anumite elemente ale tabloului sunt atât de întunecate și de compacte, încât trebuie să fie puternic luminate pentru a le putea distinge contururile. Imaginile îi copleșesc sufletul de tristețe și compasiune. Bravo, Augustin! Ai făcut un desen extraordinar. Dar e suficient, adaugă ea. Nu crezi că e suficient?

El își ascute creionul cu cuțitul, pregătindu-se să înceapă un alt desen.

Știe că n-ar fi reușit să supraviețuiască fără ajutorul șoferului Lagondei. Era deja bolnav. N-a fost niciodată îndeajuns de robust pentru munca fizică.

La început, nu l-a recunoscut. În vara aceea pe care o petrecuse la Poiana fusese tânăr și frumos – chiar și atunci când a venit la conac în timpul războiului arăta bine. Acum era doar un prizonier – slab, nespălat și ras în cap, la fel ca toți ceilalți. După un timp petrecut în lagăr, oamenii își pierdeau individualitatea – niciunul nu se mai distingea de cei din jur. Augustin l-a observat doar pentru că munca lui era diferită de a celorlalți deținuți. Aducea hârtii cu el și efectua desene tehnice. Planurile pe care le desfășura pe șantier purtau o amprentă distinctă – o identitate pe care omul o pierduse.

Într-o zi, Augustin a fost cuprins de un acces de tuse. Lagărul este locul în care a început să se îmbolnăvească. Săpa în adâncurile pământului când tusea l-a făcut să se înconvoaie. Bărbatul l-a tras deoparte. El l-a recunoscut pe Augustin – și-a amintit chiar și numele lui. L-a pronunțat, iar Augustin i l-a citit pe buze. Apoi, a vorbit în numele lui.

A ajuns la doctor, care l-a internat câteva zile în spital. După ce-a fost externat, a fost trimis să aibă grijă de cai. Probabil că salvatorul lui le-a spus că știe să se ocupe de cai.

Omul a vorbit în numele lui – acum, este rândul lui Augustin să vorbească în numele celui care l-a salvat.

Desenează din nou silueta șoferului Lagondei, dar de data asta, îl înfățișează întins la pământ. Îi este greu să deseneze. Degetele îi tremură.

Poate oare să redea mișcarea? N-a desenat niciodată ceva în mișcare. Toate desenele sale din trecut surprind forme statice: camere, peisaje, siluete umane încremenite pe loc. Chiar și aceste figurine minuscule cât niște furnici, care construiesc canalul, nu se mișcă, ci sunt surprinse într-o poziție statică, ce sugerează mișcarea. Redau cel mai bine noțiunea de mișcare, dar nu se mișcă cu adevărat.

Trebuie să deseneze din nou pereții și malul canalului, maldărele de pământ excavat și muncitorii aflați pe șantier. Apoi, trebuie să deseneze malul în mișcare. Această mișcare trebuie să fie năvalnică precum o cascadă.

Vara se terminase. Câteva săptămâni, s-au bucurat de o vreme răcoroasă, timp în care lucrările s-au desfășurat fără incidente, apoi au urmat câteva zile de ploi torențiale. Pământul ciocolatiu, care se sfărâma atât de ușor și pe care nu puteai să calci cu încredere, s-a transformat într-o clisă alunecoasă. O clisă în care te înecai cu totul, o clisă în care căruțele se adânceau atât de tare, încât caii nu mai puteau să înainteze, împotmolindu-se fără scăpare. Și continua să plouă. Din cerul cenușiu se reversau torente de apă, ce nu păreau să se mai sfârșească.

Șoferul Lagondei stătea pe albia canalului când malul de pământ a început să se miște, luând-o la vale și înghițindu-i pe toți cei care se aflau în calea lui – oameni sau animale. Chiar și paznicul care veghea pe mal și-a găsit, astfel, sfârșitul, alături de câinii săi.

Augustin ținea un cal de căpăstru în momentul în care malul a început să se miște. Animalul s-a speriat și l-a aruncat în lături. Pentru o clipă, și-a îndreptat întreaga atenție asupra calului, deși simțea că pământul i se clatină sub picioare. Când s-a ridicat și a prins calul de căpăstru, reușind să-l liniștească, a văzut ce s-a întâmplat. Omul dispăruse. Stătea pe albia canalului și dispăruse cu totul. Prin clisă se zăreau capetele, brațele și picioarele altor oameni. Unii dintre aceștia erau încă în viață și au fost scoși din noroi negri și lucioși ca niște țipari.

Safta nu vede tabloul în mișcare, ci numai imaginea statică: figurina întinsă pe jos și maldărul de pământ.

–Andrei a murit. L-ai întâlnit în lagăr. Iar el a murit și a fost îngropat. Asta vrei să-mi spui?

Stau în fața colilor de hârtie întinse pe masă. Soarele începe să apună. În curând, nu va mai putea să-i vadă desenele.

El își ține mâinile împreunate în poală și o privește cu intensitate. Trăsăturile sale sunt ciudate, căci i se pare deopotrivă tânăr și bătrân. Chipul palid și vulnerabil, în formă de inimă, încadrat de o claie de păr negru, îi scoate la iveală structura delicată a oaselor. Ochii îi trădează încordarea chiar și în lumina difuză a amurgului. Ar vrea să-i împărtășească din priviri tot ce știe.

–Asta vrei să-mi spui? continuă ea. Dar știi foarte bine că nu poți să sugerezi un lucru atât de grav și apoi să te retragi, fără să mai zici nimic altceva. Simte nevoia să se miște, așa că se ridică în picioare.

Augustin se ridică și el, cu mișcări stângace, lovindu-se de masă și împrăștiind desenele pe podea. Trebuie să-mi spui mai mult.

–Trebuie să mă faci să înțeleg ce s-a întâmplat, continuă ea. Glasul domol și lipsit de inflexiuni, pe care îl folosește atunci când vorbește cu el, de parcă și-ar vorbi sieși, capătă acum tonalități aspre – tăioase ca lama de cuțit. O, Tinu, chiar nu înțelegi? Nu înțelegi deloc?

Nu poate să mai suporte tăcerea lui. Îi țintuiește brațele cu mâinile și îl scutură cu putere. Ar vrea să scoată cuvintele din trupul lui inert – inert și fără grai, ce pare doar piele și os –, piele și oase fără grai. Îl scutură atât de tare, de parcă ar vrea să-l frângă în două.

Apoi, îi dă drumul și își așază capul pe umărul lui, iar el îi mângâie părul cu o mână tremurândă.

După un timp, se uită în jurul ei.

–Aproape că s-a întunecat. Se lasă repede întunericul acum. Uite cum zboară liliecii unde puțin mai devreme zburau rândunicile!

Și-a revărsat durerea pe umărul lui și – deși acum a încetat să mai plângă – el continuă să-i mângâie părul. Vorbește cu glas domol,

cuvintele contopindu-se unele cu altele.

–Știi că la un moment dat mi s-a părut că l-am văzut? Dacă e adevărat ce spui tu, dacă am înțeles bine mesajul desenelor tale, atunci poate că totul a fost aievea. Dar l-am văzut doar pentru o clipă, de la depărtare. Ar fi putut să fie altcineva. Se mai întâmplă, nu-i așa? Să zărești silueta unei persoane, sau să vezi pe cineva stând cu spatele, sau mergând pe stradă și să crezi că persoana respectivă este cea pe care ai iubit-o cândva; apoi, însă, când se întoarce cu fața sau te apropii de ea, îți dai seama că nu este acel cineva drag inimii tale. Eram în Ucraina, la un spital de campanie, nu departe de front. Am ieșit în întâmpinarea unor ambulanțe și atunci l-am văzut pe acest bărbat stând cu brațul bandajat în fața unui cort de prim ajutor; la început, l-am văzut doar cu spatele, apoi dintr-o parte. În clipa aceea, șoferul ambulanței a deschis ușile și a scos o targă, pe care se afla un tânăr ce țipa de durere. L-am preluat pe băiatul rănit, având grijă ca doctorii să-i administreze cât mai repede o doză de morfină, apoi – când l-am căutat din nou cu privirea – nu l-am mai găsit. Eram atât de ocupată. Nu-ți imaginezi în ce haos trăiam: nu aveai timp să gândești sau să acționezi, totul se desfășura într-un ritm frenetic, iar mirosurile cumplite, țipetele și agitația te înnebuneau. Am ratat momentul – o clipă efemeră, pierdută în vâltoarea evenimentelor. La vremea respectivă, am uitat de clipa aceea, apoi, însă, am revăzut-o cu ochiul minții. Mi-am spus că era doar o pură asemănare, o amintire izvorâtă din trecut. Eram atât de obosită în perioada aceea. Te simțeai atât de obosit, încât făceai totul mecanic, iar gândurile păreau să se destrame, să nu mai aibă nicio legătură unele cu altele. Se destrămau și se contopeau pe neașteptate, încât nu avea niciun rost să încerci să le dezlegi tâlcul. De ce era ținuta acelui bărbat atât de deosebită? Și încă de la depărtare. Oricine ar fi putut să aibă aceeași prestanță. Și, dacă era într-adevăr Andrei, s-ar fi dus oare la el? Nu știe. Se întâmplaseră atât de multe de când nu se mai văzuseră – lucruri pe care le ferecase adânc în sufletul ei și pe care nu mai voia să le scoată la iveală, cu atât mai puțin într-un loc presărat de răni fizice și sufletești. Ce-am fi putut să ne mai spunem oare? își continuă ea șirul gândurilor. Totul se schimbase. Și eu m-am schimbat.

În noaptea asta, pentru prima oară de când sunt împreună, nimic nu pare să-i mai tulbure somnul. Safta este cea care nu poate să mai doarmă. Își amintește atât de bine trecutul, încât pare aievea. Lumina lunii se răsfrânge asupra pereților care au găzduit cândva oglinzile. Parcă le și vede – oglinzi vechi, poleite cu aur. Păreau să aibă o tonalitate aparte, care înfrumusețea imaginea celor ce se priveau în ele. Sau, cel puțin, așa îi spunea bunicul ei. El susținea că a cunoscut un celebru croitor din Londra, ale cărui oglinzi retușau imaginea clienților lui. Mama ei era de părere că acesta era efectul luminii difuze care pătrundea în cameră în timpul zilei, strecurându-se prin verandă și printre crengile salcâmilor. O vede pe mama ei, trecând printre ușile duble și îndreptându-se cu pași de balerină spre canapeaua verde. Îl vede pe tatăl ei, stând în cameră în fața oglinzilor, ce-i captează imaginea – era întotdeauna conștient de reflexia sa în oglindă. Se gândește la Andrei. Augustin credea că juca încă un rol important în viața ei. Ar fi spus doar cu o zi în urmă sau poate chiar în dimineața aceea că Andrei nu mai însemna nimic pentru ea. Nu mai însemna de mult ceva pentru ea. Dar, odată ce Augustin își făcea o idee, era greu să i-o mai scoți din minte. Ar fi vrut să-i spună că trecutul era trecut, chiar dacă desenele sale îl readuceau la viață. Nu trebuia să se străduiască atât de mult ca să-i spună ceva ce ea nu voia să știe.

Nu înțelegea oare noțiunea de trecut? Poate că ai nevoie de cuvinte – și-a spus ea – ca să clasifici evenimentele și să le etichetezi drept istorie. Ai nevoie de cuvinte ca să spui că o anumită întâmplare s-a petrecut într-un anumit moment din trecut – un moment care s-a încheiat, care nu mai are nicio legătură cu prezentul. Aici înseamnă acum.

Dar lucrurile nu stau deloc așa.

Ferestrele cu vedere spre grădină sunt larg deschise. Luna plină se ascunde în spatele casei. În bătaia razelor ei, pajiștea a devenit din nou catifelată. De când a plecat de acasă, arborele de catalpa a căpătat forme pantagruelice, aruncând acum o umbră pantagruelică. La baza lui se afla o bancă albă, de fier, realizată în așa fel încât să pară creată din nuiele. Crengile copacului erau atât de lungi, încât – atunci când înverzeau – banca aproape că nici nu se mai vedea din casă.

Nici acum nu se mai vede.

Simte pe degete miros de ciuperci.

Străbăteau satul călare, fără să-și vorbească, iar țăranii își scoteau pălăriile în fața lor.

Lacul le oferise șansa de a se atinge. Îl vede plonjând în apă, cu trupul lui cafeniu. O provoacă la o întrecere, aflându-se mereu în preajma ei – ea îl prinde din urmă, dar știe foarte bine că el poate să se retragă.

Îi vede cămașa albastră, ce-i acoperă trupul cafeniu. Îi vede mâinile așezate pe volanul mașinii. Au spus că vor străbate amândoi mări și țări. Au vorbit serios sau au fost doar niște cuvinte spulberate de vânt? Îi vede chipul pe care se citește bucuria – se simte cu adevărat fericit sau doar se bucură de vântul ce-i dezmiardă obrajii?

Ar putea oare să creadă din nou îl el, privind doar imaginile unui desen? A văzut cum desenul prinde viață, contur după contur. A privit creionul dansând pe hârtie și i-a auzit scrijeliturile. A urmărit contururile, care au căpătat, rând pe rând, formă, densitate, imagine. De sine stătătoare, contururile nu reprezentau nimic. Trebuiau interpretate, transformând – cu ajutorul inteligenței și intuiției – imaginile bidimensionale în imagini tridimensionale și transpunând imaginația în realitate; și în tot acest timp, trebuia să ții seama și de o altă realitate – cea a lui Augustin adâncit în desenele sale și murmurând ceva nedeslușit printre buzele ferecate. Și cu toate acestea, sunt doar niște simple contururi – niște contururi care dau viață unor povești sau unor fapte –, povești care zac pe masa unde le-a lăsat Augustin. Înainte de a intra în casă, el a adunat desenele ce căzuseră pe podea și le-a așezat pe masă, ancorându-le sub greutatea unei pietre. Le va găsi din nou, în același loc, a doua zi de dimineață.

Conduc prin întuneric. Farurile mașinii străpung bezna adâncă, creând un nor alb, ca de fum. Nu se zărește nimic – nici cerul, nici

orizontul, ci doar pământul scăldat în lumina farurilor, ce trece în goană pe lângă ei. Înaintează în întuneric de parcă s-ar adânci într-o mare întunecată. Străbat valurile imense, alunecând printre albiile lungi. Se adâncesc tot mai mult până când pământul îi cuprinde încetul cu încetul, înecându-i cu totul.

Așa l-a desenat Augustin – nu îngropat, ci înecat în pământ.

A dormit fragmentat. Se trezește, la un moment dat, în toiul nopții. Luna se află și mai sus pe cer, scăldând camera într-o lumină pieziș. I se pare că a auzit un zgomot în casă. Noaptea este cufundată în tăcere. Ascultă cu atenție, încercând să surprindă din nou zgomotul.

Augustin doarme liniștit. Razele lunii dansează pe chipul lui, dar nu-l trezesc.

Safta adoarme și ea pentru scurt timp – poate doar pentru o clipă –, un somn adânc și fără vise. Ceva o trezește brusc. Cineva se mișcă prin casă.

N-a auzit câinii lătrând. Dacă n-au lătrat, lăsându-l pe intrus să se plimbe nestingherit prin conac – înseamnă că îl cunosc.

Fără să facă vreun zgomot, se apropie la ferestrele de unde poate vedea aleea. Lăsase obloanele trase în partea aceea ca să nu dea de bănuit că se află cineva în casă. Întredeschide ușor unul dintre obloane.

Zărește în curte o căruță cu doi cai și un mânz. Unul dintre cai nechează, chemându-și mânzul. Acesta răspunde chemării calului aflat printre salcâmi. Safta aude apoi o voce de bărbat. Nu înțelege ce spune. Nu știe nici ce limbă vorbește. Câinii coboară treptele în fugă, însoțiți de un bărbat. Este singur și pare să vorbească cu câinii. Este mic de statură, cu mișcări agile și precise. Are o pălărie cu boruri largi, asemănătoare celor purtate de țigani. Ia ceva din căruță și apoi intră din nou în casă. Poate că este doar un țigan.

Nu are cu ce să se apere. Nu are nici măcar un ic cu care să blocheze ușa. Trece iute dintr-o cameră în alta. Bărbatul nu pare conștient de prezența ei. Se pregătește să petreacă noaptea în conac. A observat,

probabil, lipsa saltelei, dar și-a întins o pătură pe jos în locul în care se aflase salteaua. Safta se întoarce tiptil înapoi, închizând ușile în urma ei. Se întinde din nou lângă Augustin. A revenit în prezent. Fantomele păreau să fi dispărut. Camera este doar o simplă cameră. Iar conacul – o panoplie de încăperi goale, pe care le împart cu un străin.

Bărbatul se trezește dis-de-dimineață. Îl vede cum își adapă caii. Sunt niște animale frumoase – mult mai frumoase decât s-ar fi așteptat să vadă în posesia unui țigan de rând. Și are grijă de ele. Examinează rana de pe unul din picioarele iepei. Apoi, ia un pachet din căruță și pregătește un soi de pansament. Safta sperase că se pregătește de plecare, dar se pare că are de gând să mai rămână un timp. Nu crede că va pleca atât timp cât iapa va continua să șchioapete.

Deschide larg oblonul, dezvăluindu-și prezența.

–Este o casă mare. Nu văd de ce n-am putea s-o împărțim.

Bărbatul este mai bătrân decât își imaginase cu o noapte în urmă. Este scund și agil, dar mustața sură îi trădează vârsta. Are picioarele încovoiate și chipul ars de soare. Se îndreaptă spre fereastra de unde ea îl privește de sus.

–Știu cine ești, spune el.

A făcut deja focul afară și acum pregătește cafeaua. Pare să aibă tot ce-i trebuie în căruță, chiar și căni de cositor pentru ea și Augustin. Îi oferă o cană de cafea lui Augustin, care este timid – așa cum este de obicei în prezența străinilor.

–Este fratele meu. Nu vorbește.

–Bei? o întreabă el, oferindu-i o sticlă de pălincă.

–Nu, mulțumesc. Nici fratele meu nu bea.

–Faci parte din familia de la conac, nu-i așa?

–De ce crezi asta?

–După înfățișarea ta. Altfel, de ce-ai fi aici? Safta nu-i răspunde. Nu voi spune nimănui, o asigură el.

Se întreabă dacă ar putea să aibă încredere în el. Are o latură ciudată și imprevizibilă – oarecum sălbatică.

–Numele meu este Elisabeta – Safta. Iar el este Tinu.

–Eu sunt István.

–Ai mai fost pe aici.

–Da, mai vin din când în când. Călătoresc mult.

–Cu ce te ocupi?

–Fac negoț cu cai. Am mai fost pe aici cu mulți ani în urmă, am și petrecut ceva vreme pe aici.

–Când s-a întâmplat asta?

–Cu mult timp în urmă. Cu mult înainte de război. Am adus aici un cal din Transilvania.

–Lipițanul.

–Un cal frumos – tare frumos. Ce s-a întâmplat cu el?

–*Moșierul* l-a împușcat, spune ea, referindu-se la bunicul ei. Își permite luxul de a folosi un cuvânt din vremuri de mult apuse. N-a suportat gândul că va ajunge în mâinile cavaleriei rusești.

–Îmi pare bine că n-a ajuns în Rusia.

Augustin a lăsat cana deoparte și s-a dus la cai.

–Nu e fratele tău în adevăratul sens al cuvântului.

–Nu ne curge același sânge prin vene, dar îmi este ca un frate. Este surdomut, dar se pricepe la cai. A lucrat la grajduri. A iubit tare mult lipițanul. Mânzul a venit la mâna întinsă a lui Augustin, de parcă l-ar fi știut dintotdeauna. Cred că ai cunoscut-o pe mama lui.

–Cine este mama lui?

–Paraschiva. A lucrat ca bucătăreasă, aici, la conac.

–Paraschiva. Da, îmi amintesc de Paraschiva.

–Nu s-a căsătorit niciodată. L-a crescut singură pe Tinu. S-a născut la un an după venirea lipițanului aici.

Oare înțelege mesajul ei? El îl privește pe Augustin, care mângâie mânzul. Iapa îl înghiontește cu capul.

–Flăcăul are harul de a înțelege caii.

–S-a născut cu acest har. Caii îl iubesc. Și el îi iubește. Este mai fericit în compania cailor decât în cea a oamenilor.

–Și Paraschiva? Ce s-a întâmplat cu ea?

–A murit. Am venit s-o căutăm, dar cineva mi-a zis că a fost ucisă în perioada cât rușii au stat aici.

–Nu voi zăbovi prea mult prin aceste locuri, a spus el. Doar câteva zile, apoi vă veți putea bucura din nou de singurătate.

A lăsat caii să pască pe pajiște și a plecat pe jos. Acum, când îl pierduse din vedere, Safta nu mai avea încredere în el. Se va simți liniștită abia când îl va vedea întorcându-se singur la conac. Se gândește dacă n-ar fi mai bine să plece cât mai au timp, dar nu prea știe încotro s-o apuce.

Când se întoarce, spre înserat, aduce cu el un pui proaspăt tăiat, pe care, probabil, nu l-a cumpărat. Aprinde focul. Jumulește pasărea și o taie în bucăți. Apoi, pune bucățile de carne la fiert. A adus și ardei, și roșii.

–Vă invit și pe voi la masă, anunță el. Nu pot să birui totul de unul singur. Safta adunase un coș de prune din livadă. Aduce coșul la masă, alături de ultimele resturi de pâine pe care le mai aveau. Spune-i că îmi pare rău pentru ce i s-a întâmplat mamei lui! Poți să-i spui asta? Spune-i că am cunoscut-o cândva!

–Poți să i-o spui singur. O să înțeleagă.

După ce István i-a spus – prin gesturi și cuvinte – ce voia să-i spună, Augustin îl privește un timp cu intensitate. Rar se întâmpla să se uite în ochii unui străin. Încuviințează din cap și se ridică în picioare, făcându-le semn să-l urmeze. Străbate curtea și ocolește casa. Ușa beciului e deschisă; este presărată de urme de gloanțe, dar numai el cunoaște semnificația acestora. Urmează drumul pe care l-a urmat rusul care a tărât-o prin curte. Locurile sunt năpădite de buruieni, așa încât îi este greu să găsească ce caută. Știe că se află la marginea pădurii, doar că pădurea și-a croit drum spre casă. Caută un copac ce-i va servi drept indiciu – un fag imens care se distingea de ceilalți copaci din pădure. Crede că l-a găsit în cele din urmă, dar s-a schimbat. Pe când ceilalți arbori au crescut, acesta și-a pierdut o creangă imensă, ce zace ruptă la pământ. Din acest loc începe să caute cu atenție, dând iarba înaltă la o parte.

–Ce caută?

–Nu știu.

–Se întunecă. În curând, nu vom mai vedea nimic.

Luna se va înălța abia mai târziu pe cer. Amurgul va fi la fel de compact ca desenele lui. Safta începe să scotocească și ea prin iarba înaltă. Probabil că el se apropie de locul pe care îl caută, căci altfel ar fi renunțat până acum. Safta găsește o bucată de metal înfiptă în pământ – o cruce din metal, cu un acoperiș deasupra. Se lasă în genunchi ca să dea iarba la o parte.

–Este mormântul ei.

Augustin se așază și el în genunchi lângă ea și smulge iarba.

–Preotul mi-a spus că a îngropat-o singur. Oamenii au aflat de moartea ei abia după ce a îngropat-o.

István rămâne puțin în urmă. Și-a scos pălăria, pe care o ține în mână.

–Este prea întuneric acum, zice el. Venim mâine-dimineață și facem curățenie.

La scurt timp după ivirea zorilor, István își ia coasa din căruță și se duce să îndepărteze singur iarba de pe mormânt. Se oprește în fața acestuia și își ascute unealta, apoi începe să cosească cu mișcări abile și precise, pornind de la cruce și învârtindu-se apoi în jurul mormântului care adăpostește trupul Paraschivei. Lumina zilei îi dezvăluie materialele din care este făcută crucea. Ciudat băiat! Toate poartă amprenta războiului. Acoperișul crucii este creat dintr-o foaie de metal uzată, care mai are încă urme de vopsea kaki. Crucea este îmbinată din doi pari rotunzi de metal, care s-ar putea să fi făcut cândva parte dintr-un aeroplan; bara orizontală are la capete cartușiere din alamă, iar cea verticală, care este mai lată, are la capăt un tub de cartuș tot din alamă. Deasupra îmbinării celor doi pari a atașat o bucată de cositor, pe care a scrijelit numele ei. Deasupra numelui a agățat conturul unei păsări cu aripile întinse, realizat din împunsături de ac. István atinge figurina cu degetele, simțind-o, parcă, cum zboară.

După ce termină de cosit, pune coasa la loc în căruță și se duce să examineze rana iepei. Ușor, draga mea, încă te doare? îi șoptește el, pipăindu-i piciorul. Rana pare complet vindecată, iar calul nu mai ține piciorul încordat. Aproape că nici nu mai șchioapătă.

Ascunsă în casă, Safta îl urmărește examinând animalul. Atingerile sale sunt blânde și ușoare. Toată viața – încă de la o vârstă fragedă, când a început să înțeleagă bârfele oamenilor – l-a considerat pe tatăl lui Augustin un om rău, pentru că o părăsise pe Paraschiva. Privind-o pe bucătăreasă, care avea un suflet atât de generos, se întrebase adesea cum putuse să facă o greșeală atât de mare. Acum nu i se mai pare o greșeală. Poate că tocmai aceste atingeri tandre și ușoare i-au fermecat inima. Paraschiva nu era o femeie atrăgătoare. Nu era greu

să vezi că o relație între doi oameni atât de diferiți n-ar fi putut să implice ideea de durabilitate. Poate că Paraschiva a știut din clipa în care l-a văzut că într-o bună zi avea să plece, avea să se piardă înghițit în negura orizonturilor. Și dacă așa avea să fie, dacă a știut, atunci copilul era tot ce-i mai rămânea de la el. Când a înțeles asta, Safta a simțit o durere fizică – de parcă suferința Paraschivei era, de fapt, a ei.

–Pornești astăzi la drum?

–Nu, nu astăzi. Iapa mai șchioapătă puțin.

–Când crezi că vei pleca?

–Peste o zi sau două. Nu știu. Vom vedea.

–Și încotro pornești?

–Mă întorc în Transilvania. În satul meu.

–Ești plecat de mult?

–De vreo lună și ceva.

Mai târziu, este rândul lui să-i pună întrebări Saftei.

–Și tu ce-ai de gând să faci?

–Trebuie să mă întorc la Iași.

–Și el?

–Nu știu. Știu doar că orașul nu-i prieste. Mă gândeam să-l duc la un sanatoriu de aici.

–Nu are nevoie de un sanatoriu.

–Nu.

–Are nevoie doar de aer curat.

–De aceea am și venit aici.

–Poate găsești pe cineva să-l găzduiască. Preotul din sat care v-a oferit de mâncare.

–Nu știu dacă este o idee prea bună. Este bătrân. Și soția lui este în vârstă. Și se tem.

–Crezi că se poate descurca fără tine?

–Se pare că știe cum să supraviețuiască. În toți acești ani, a avut singur grijă de el. A supraviețuit războiului. Apoi, a ajuns într-un lagăr. A scăpat cu viață și de acolo. Este mai puternic decât îți imaginezi.

–Aș putea să-l iau eu.

–Tu?

–De ce nu? Se pricepe la cai. Mi-ar putea fi de folos.

–Nu are acte.

–Mă ocup eu de asta.

Momentul despărțirii se apropie cu repeziciune. Știu prea bine că prezența lor nu va rămâne mult timp neobservată, dar își duc viața de parcă n-ar mai pleca nicicând de acolo.

István taie lemne și aprind focul în soba din bucătărie ca să nu mai gătească doar la focul aprins afară. Găsesc cratițe și vase de bucătărie împrăștiate peste tot – nu doar în conac, ci și printre casele servitorilor aflate acum în ruină.

Într-o zi, încălzesc apă și o car tot drumul până în baie, apoi se spală cu toții, rând pe rând, în cada mare, din fier. Safta își privește în oglindă chipul răvășit. Își piaptănă părul cu grijă, apoi și-l spală; își clătește pe urmă și hainele pe care le poartă și le întinde la soare.

Augustin ia un coș mare și se duce în livadă ca să adune prune. Sunt tot felul de soiuri – prune vinete, prune verzui și prune gălbioare. Aduce coș după coș și le răstoarnă pe masa din bucătărie. Pe rafturile din holul care dă în bucătărie – rafturi înalte, ascunse în întuneric și rămase, astfel, intacte – se află borcane goale pentru conserve. Augustin le dă jos. În interiorul câtorva dintre ele și-au făcut adăpost

niște păianjeni, care acum sunt morți. Cum au reușit păianjenii să supraviețuiască și să crească atât de mari cu aerul rămas în borcanele goale este un adevărat mister.

Augustin spală borcanele și le lasă la uscat. Triază prunele și apoi le îndeasă în borcane. Pe unele le umple cu prune din același soi; pe altele, cu fructe din soiuri diferite, creând mai multe straturi colorate. Prunele arată frumos îndesate în recipientele curate.

–Dar nu avem zahăr, spune Safta, care – spre deosebire de Paraschiva – nu este expertă în prepararea conservelor.

Augustin aduce din cămară vechea cratiță din alamă a Paraschivei. Apoi, se duce în curte, ia un hârleț și coboară în beci. Safta aprinde o lanternă și îl urmează. Augustin știe de existența ultimului stoc de provizii zidit în timpul ședерii soldaților la conac, ascuns în spatele unui maldăr de lăzi pline de carii și a unor sticle de vin. Lovește cu hârletul în două puncte până să găsească locul unde ascunsese, împreună cu József, proviziile. Bravo, Tinu! Ești extraordinar! spune ea, ajutându-l să dea la o parte cărămizile și mortarul. Găsesc un raft pe care se află niște sticle de vin – nu este vinul produs din recoltele lor, căci butoaiele lor au fost de mult golite, ci este vin franțuzesc, care poartă numele unor castele celebre – și cutii din cositor cu sare, făină și zahăr. Evrica! exclamă ea. Toarnă apoi niște zahăr în apa din cratița Paraschivei. Și dacă tot are atâta zahăr, o să facă și niște dulceață. N-a mai făcut niciodată așa ceva; în ultimii ani, nici n-a avut propria-i bucătărie. Cântă în timp ce privește fructele fierbând. Aruncă spuma care se ridică la suprafață. Își amintește că există anumite tehnici de preparare a conservelor, căci Paraschiva știa exact cât de dulce trebuia să fie sucul unor anumite fructe sau momentul în care dulceața începe să se închege. Pe ea n-o interesează însă astfel de lucruri. Cântă pentru pura ei plăcere, privind cum compoziția rubinie clocotește în cratiță. E suficient, își spune ea. (Știind cât de puțin contează toate acestea. Doar nu face provizii pentru eternitate! Trăiește doar în prezent, fără să se gândească prea mult la viitor, fără să spere ca proviziile de dulceață să dureze la nesfârșit; stă deasupra sobei fierbinți, bucurându-se numai de clipa prezentă și de un viitor iluzoriu.) Ia un prosop de bucătărie în fiecare mână și dă la o parte cratița grea. Nu, îi spune ea lui Augustin, care aduce un borcan gol. E prea fierbinte. Trebuie s-o lăsăm să se mai răcească puțin. Dacă o turnăm acum, borcanele se vor sparge.

În livadă s-au copt și perele din soiuri care se pârguiesc mai devreme, iar ei le culeg de pe spalierele care conferă pomilor un aspect ciudat. Singură, vița-de-vie a crescut nestingherită, transformându-se într-o adevărată junglă, de pe lujerii căreia Augustin adună boabele de struguri străvezii. Apoi, le zdrobește și extrage mustul din ele.

Pe rafturile ascunse ale beciului, István descoperă o sticlă veche de Tokay. O beau împreună în ultima noapte petrecută pe verandă, la lumina lumânărilor pe care le furase din biserică.

Pleacă toți odată. Augustin stă alături de István în căruță. Safta călărește iapa. În ultimele zile, a cutreierat călare dealurile din împrejurimi. La început, Augustin nu era încântat când o vedea părăsindu-l, apoi însă s-a obișnuit. Își găsea mereu câte ceva de făcut. Când Safta se întorcea din peregrinările sale, vedea noile desene pe care Augustin le creiona – desene în care se îmbinau adesea prezentul cu trecutul: conacul mobilat ca odinioară, înconjurat însă de grădina năpădită de buruieni; grajdurile – acum arse – erau zugrăvite ca în trecut; iar căruța lui István, încărcată de toate lucrurile lui, îi aștepta, parcă, la poartă.

Călătoresc împreună în primele ore ale dimineții până când ajung la un drum pavat. Aici, Safta descalecă. István ia calul și îl leagă de căruță. Scoate apoi din căruță valiza Saftei și un coș mare, plin cu fructe, pe care le lasă pe marginea drumului.

–Tu rămâi cu István. Vă îndreptați spre munți, spune ea, arătându-i vestul cu mâna. O să vin să te văd.

Apoi, îl sărută în semn de rămas-bun. Și-a plănuit cu grijă momentul despărțirii, hotărâtă fiind să nu trădeze nici urmă de ezitare. Dacă ar fi ezitat vreo clipă, i-ar fi stârnit îndoieli. Trebuie să dea dovadă de calm și siguranță de sine.

Augustin scoate din buzunar un cadou învelit într-o bucată de muselină, pătată cu suc de prune, și legat cu sfoară. Știuse, așadar, în tot acest timp că aveau să se despartă. Cum de și-a imaginat că ar fi putut să-i ascundă așa ceva?

Cei doi bărbați se urcă din nou în căruță, iar István îi dă frâul lui Augustin ca să mâne calul. Scoate apoi unul dintre sunetele specifice pe care le folosește atunci când vrea să comunice cu caii. Căruța pornește la drum, străjuită de-o parte și de alta de iapă și de mânzul ei.

Nu așteaptă prea mult autobuzul ce o va duce la gară. Lucrurile se precipită. Timpul pare să se comprime. Vehiculul își face apariția după doar câteva clipe în care a scrutat cu privirea direcția în care căruța s-a făcut nevăzută. Călătoria cu autobuzul nu durează nici ea prea mult. În oraș este zi de târg, iar mașina este aglomerată. Stă pe marginea unui scaun și încearcă să se uite pe fereastră. Femeia de lângă ea ține în brațe o gâscă. Autobuzul depășește o căruță, în care se află doi bărbați. Un mânz aleargă după căruță. Safta își întoarce privirea, încercând să vadă și iapa, deși știe prea bine că nu acesta este drumul pe care au luat-o. Apoi, tot mai multe căruțe își fac apariția de pe diverse străzi sau chiar de aiurea. Multe dintre ele sunt însoțite de alți cai sau mânji. O întreabă pe femeia de alături dacă există curse feroviare frecvente spre Iași. Aceasta clatină din cap. Nu știe. Ce motiv ar fi avut o femeie ca ea să meargă la Iași?

Cursele nu sunt frecvente, dar găsește un tren care urmează să plece spre Iași la zece minute după ce Safta ajunge la gară. Își cumpără biletul și se urcă în tren cu sufletul la gură. Se simte deodată flămândă. Lucrurile ce par să se precipite cu o iuțeală fulgerătoare o prind în vâltoarea lor. Trenul merge cu repeziciune, lăsând priveliștile în urmă. Odată cu acestea, și zilele petrecute la Poiana par să se stingă încetul cu încetul, contopindu-se cu trecutul și cu amintirile de odinioară. Desface cadoul lui Augustin.

Este un bloc mic de desen, pe care l-a făcut în mare taină și care conține desene ale conacului. A desenat fiecare cameră în parte, așa cum au fost cândva, mobilate și împodobite cu tablouri, toate în creion și bine hașurate, lucru care le conferă o întunecime aparte – o întunecime caracteristică desenelor sale, care te obligă să le observi cu atenție ca să vezi toate formele și detaliile. Nu i-a scăpat nimic, crede ea: ceșcuțele de ceai așezate pe o tavă în salonul de primire, lucrările muzicale de pe pian, pipa bunicului ei și ziarul lui împăturit

pe verandă. A redat totul așa cum a fost cândva, creând amintiri pe care să le ia cu ea – amintiri ale unor locuri pierdute. Pe coperta blocului de desen a înfățișat grădina surprinsă de pe verandă, așa cum era odinioară – pajiștea cosită, banca de la poalele arborelui de catalpa și straturile pline de flori. Deasupra tabloului a scris cuvântul *août*. A iubit întotdeauna acest cuvânt – încă din primele zile ale lecțiilor lor – pentru forma lui rotundă, pentru accentul circumflex al literei *u* și pentru legătura care exita între cuvânt și numele lui. Augustul a trecut, lăsând locul lunii septembrie, dar ceva din frumusețea acestuia o va învălui pentru totdeauna.

Îmbracă din nou blocul de desen în pânza de muselină și îl pune printre fructele din coș. Când va ajunge la Iași, îi va duce fructele Adrianei. Probabil că își face deja griji pentru că a lipsit atât de mult. Va împărți fructele cu ea. Îi va spune că au cunoscut un bărbat care i-a oferit o slujbă băiatului surdomut și l-a dus în munți, unde aerul curat îi va vindeca plămânii bolnavi. Povestea nu e departe de adevăr. Poate că, într-o zi, îi vor face amândouă o vizită.

Nici nu s-a lăsat întunericul când sosește la Iași. A crezut că va ajunge pe înserate, convinsă fiind că va petrece mai mult timp pe drum. Au plecat de la Poiana dis-de-dimineață și a ajuns la Iași cam pe la prânz, când soarele părea să nici nu-și fi schimbat poziția pe cer. Gara era aglomerată și zgomotoasă. Merge cu pași repezi, ținând valiza într-o mână și coșul cu fructe în cealaltă. Nu se urcă în primul tramvai, ci preferă să mai meargă puțin pe jos, ca să scape de aglomerație.

A doua zi dimineață se va duce la spital. Va invoca un motiv pentru absența ei îndelungată. Apoi, totul va intra în rutină – turele la spital, treburile zilnice, orașul și munca ei. Realitatea va consta doar din lucrurile pe care le face în fiecare zi. Trecutul îl va lăsa în urmă.

Ce fructe frumoase! Stau pe jos în camera Adrianei și golesc coșul de fructe, făcând exact ce făcuse Augustin la Poiana cu doar câteva zile în urmă. O parte din prune se stricaseră. Adriana le alege mai întâi pe acestea, le scoate sâmburii și le îndepărtează partea vătămată, punându-le apoi într-o cratiță ca să le facă dulceață.

–Va trebui să vii să-l mâncăm împreună. Voi fi singură de acum înainte. Sucul de prune i se prelinge printre degete. Am vești, continuă ea. Mâinile Saftei încremenesc în poală. E convinsă că vestea impune tăcere. Știu ce s-a întâmplat.

–Cum ai aflat? Ai primit vreo scrisoare?

–Am văzut un film despre Stalingrad. Am înțeles că n-a avut nicio șansă să supraviețuiască. Filmul a fost ca un mesaj pentru mine.

E doar un film, ar putea să spună Safta. Adriana știe că ar putea să spună asta. Și ea știe – știe chiar prea bine. Știe că soldații pe care i-a văzut în film erau soldați adevărați. A citit în ziare. Tancurile și armele erau reale – ca și rușii, și germanii capturați pe front, ca și avioanele ce survolau zona de conflict. Soldații erau veterani de război, care își jucau propriul rol. Cei care au scăpat cu viață.

Filmul înfățișa o luptă de o amploare inimaginabilă. Chiar dacă ziarele au descris la vremea respectivă, dar și ulterior, evenimentele tragice de pe front, oferind date și statistici și specificând pierderile suferite, tragismul acestora depășea orice imaginație. Deși a văzut cu ochii ei ce s-a petrecut la Iași și a asistat la suferințele cumplite ale răniților care ajungeau la spital, imaginile înfățișate pe ecran erau de mii de ori mai cumplite. Singură, în întuneric, cufundată într-o tăcere adâncă, de parcă ceilalți spectatori nici nu s-ar fi aflat în sală, Adriana a înțeles pentru prima dată ce s-a întâmplat acolo. A înțeles amploarea lucrurilor și a văzut arsenalul nimicitor pus la bătaie – avioane, tancuri și arme. Nu și-a imaginat imensitatea zonei de conflict și nici distrugerile cumplite. Luptele se desfășurau peste tot – în stepă, în tranșeele acoperite de zăpadă, pe Volga înghețată sau printre ruinele caselor. A văzut spaima și nedumerirea întipărite pe chipurile tinerilor soldați, care își găseau atât de timpuriu sfârșitul. Publicul a rămas fără grai. Trăirile erau sfâșietoare, iar muzica fremătătoare a purtat-o pe aripile ei, făcând-o să uite cine este sau unde se află. Se bucura în tăcere pentru victoria rușilor, dar deplângea în același timp și soarta nemților. Iar divizia românilor, din care făcea parte și Ioan al ei, a fost complet anihilată. Producătorii filmului au menționat numele diviziei lui, ceea ce a readus-o cu picioarele pe pământ.

Când filmul s-a terminat, spectatorii au rămas în continuare în sală până când s-a derulat și ultimul cuvânt de pe generic, iar cortina a acoperit ecranul. Mulți dintre ei aveau chipurile brăzdate de lacrimi. Adriana a rătăcit un timp pe străzi. În cele din urmă, a ajuns în fața unei biserici. Ușa era încuiată, dar puteai aprinde lumânări afară. A aprins o lumânare și a spus o rugăciune pentru Ioan. Pentru prima oară, a pus lumânarea în zona dedicată morților, nu viilor.

–Îmi pare rău.

–Așadar, voi fi mereu singură de acum încolo.

–Da.

–M-am gândit să-ți fac o propunere. Este doar o idee, care mi-a venit abia acum. Dacă vrei, ai putea să vii să locuiești aici. Ai avea mai mult spațiu decât la căminul unde stai acum.

Safta începuse să scoată din nou sâmburii prunelor, rupându-le în două și aruncându-le apoi în cratiță.

–Da, îți mulțumesc, ar fi minunat, măcar pentru un timp. Ai zahăr suficient? întreabă ea apoi. Avem nevoie de foarte mult zahăr pentru dulceață. Aș putea să mă duc mâine să mai cumpăr.

István cântă în timp ce străbat un defileu imens. Ce bine că flăcăul e surd! își spune el. Nimeni nu este încântat să-l audă cântând. Urlă din rărunchi doar din plăcerea de a-și auzi vocea. Căruța înaintează cu greutate. Calul urcă anevoios. Străbat un drum șerpuitor printre stânci înalte și golașe. Începe să cânte și mai tare, iar ecoul îi poartă vocea tot mai departe prin defileu. Când i se usucă gura, ia o înghițitură dintr-o sticlă proptită de pereții căruței. Este o sticlă originală de Dom Pérignon. A îndesat în căruță toate proviziile luate din beciul de la conac, cât și sticlele de vin ale lui Constantin Văleanu, care se odihnesc acum alături de borcanele de dulceață. De fiecare dată când bea, îi dă apoi sticla lui Augustin, care începe să bea și el, imitându-i gesturile – deschide gura și scoate niște sunete stridente. Glasurile celor doi răsună prin defileu precum cele ale unei armate de nebuni.

Se opresc să înnopteze într-un loc aproape de înaltul cerului. Aprind un foc ca să se încălzească peste noapte. Când se trezesc, iau o înghițitură de pălincă pentru a înfrunta greutățile de peste zi. Este pălinca lui, pe care a făcut-o astă-iarnă. Este mult mai tare decât șampania, dar și mai eficientă. Uneori, István preia hățurile, alteori Augustin, dar calul găsește singur drumul, care acum începe să coboare. Nu mai trebuie să-l mâne nimeni.

–Am, așadar, un fiu la bătrânețe, spune el.

Augustin îl privește lipsit de expresie.

–Un fiu, continuă István. Pe tine.

Augustin izbucnește într-un râs răsunător.

–Da, știu, e o glumă. Mă întreb dacă mai am fii pe undeva prin lume. Fiii lui István, nu-i așa?

Augustin a uitat însă de el. Au ajuns la o cotitură a drumului, iar priveliștea l-a acaparat cu totul: în fața ochilor se întinde ținutul Transilvaniei. A văzut multe în ultimele zile, traversând locurile în căruță. N-a desenat nimic, dar imaginile i s-au întipărit adânc în memorie, încât va putea să le așternă pe hârtie în zilele ce vor urma. A văzut munții și defileul, apoi, între defileu și ultimul povârniș al muntelui, o vale frumoasă i-a încântat privirile. S-au oprit acolo, lângă un lac întunecat, din care ieșeau la suprafață cioturi de copaci, de parcă o pădure întreagă fusese înghițită de ape. Nu avea de unde să știe că lacul se formase în urma unor alunecări de teren care blocaseră cursul unui râu, iar apele acestuia inundaseră valea; nu avea de unde să știe nici că trunchiurile de copaci stăteau în apă de mult timp – din vremuri de mult apuse, când nici el, nici István nu văzuseră încă lumina zilei. Priveliștea copacilor frânți i se părea însă sinistră și crudă – ca o lucrare făcută de mâna omului, nu de natură. Nu avea niciun sens pentru el. Nu putea să înțeleagă de ce soldații atacaseră copacii.

MULȚUMIRI

Aș vrea să le mulțumesc celor doi autori ale căror opere au fost ca niște adevărate muze pentru mine: James Castle și Patrick Leigh Fermor, pentru introducerea la opera diplomatului Matila Ghyka, *The World Mine Oyster.*

Aș vrea, de asemenea, să le mulțumesc tuturor celor care mi-au întins o mână de ajutor în efectuarea muncii de cercetare, cât și încercărilor mele de a reda culoarea locală: Mihaela Teodor, Tibor Kálnoky, József Rózsa, Marie-Lyse Ruhemann, Șerban Cantacuzino, Dana Codorean-Berciu, Laura Vesa și Kati, cât și copiilor de la centrul Hârja.

Mulțumesc, de asemenea, și Alexandrei Pringle, lui Mary Tomlinson, impresarului meu, Broo Doherty, lui Ariane și David.

NOTE

1 - „Carte“, în limba germană în original (n. tr.).

2 - Maica Domnului din Kostroma este una dintre cele mai răspândite icoane rusești, relizarea ei fiind atribuită Sfântului Apostol Luca (n. tr.).

3 - Sarong – îmbrăcăminte malaieză de forma unei fuste lungi și strâmte, purtată de bărbați și de femei (n. tr.).

4 - Alma-Ata, cunoscut și sub numele de Vernîi, este cel mai mare oraș din Kazahstan. Până în 1997 a fost capitala statului (n. tr.).